תלמוד בבלי · אחרונים · נחלת דוד

נחלת דוד על בבא קמא

רבי דוד טעביל רובין ממינסק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נחלת דוד על בבא קמא

רבי דוד טעביל רובין ממינסק

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נחלת-דוד-על-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א - ארבעה אבות 4
דף ב. 4
דף ב: 7
דף ג. 8
דף ד. 12
דף ה: 13
דף ו. 14
דף ו: 14
דף ז. 15
דף ז: 19
דף ח. 22
דף ח: 35
דף ט. 39
דף י: 53
דף יא: 55
דף יג. 58
פרק ב - כיצד הרגל 60
דף יז: 60
דף יח. 70
דף יט. 72
דף יט: 75
דף כ. 78
דף כ: 94
דף כא. 101
דף כא: 107
דף כב. 108
דף כב: 120
דף כג. 128
דף כג: 133
דף כד. 136
דף כד: 139
דף כה: 141
דף כו. 143
דף כו: 144
פרק ג - המניח 148
דף כז. 148
דף כז: 152
דף כח. 156
דף כח: 158
דף כט. 171
דף ל. 171
דף לא. 174
דף לב. 187

בעז"ה אחל לרשום חידושים ממס' ב"ק מה שחנני ה' ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל.

פרק א - ארבעה אבות

דף ב.

במשנה ארבעה אבות נזיקין כו' עיין תוס' שם ד"ה ארבעה דהעלו דאית דוכתא דתני הן ואית דוכתא דלא הני הן ודברי התוס' במס' ר"ה המה סותרים לדברי התוס' דהכא דהתם אסקו התוס' דבכל דוכתי צריך למיתני הן רק הכא לא תני משום דקאי אלא הרי ודבריהם אינם מובנים דאכתי לא תירצו כלום ממחוסרי כפרה אמאי לא תני התם הן ולולי דבריהם היה לפענ"ד ליתן טעם אמאי דלא תני הכא ובמחוסרי כפרה הן והוא דלא שייך למיתני הן רק היכא דמחולקים בדיניהם ובהלכותיהן ולא יתאחדו רק בשיתוף השם לבד כמו ד' שומרים הם דמפרש במתניתין גופי שומר חנם נשבע על הכל והשואל משלם הכל נושא שכר והשוכר כו' לזה אמר ד' שומרים הן פי' ד' שומרים הן שדיניהם חלוקין זה מזה וכמו דמפרש והולך ש"ח וכו' וכיון דאינם שוין רק בקריאת השם לבד לזה תיכף ששנה ד' שומרים הני הן כאילו יאמר בזה המה שווים שקריאת שם שומרים שייך בכולן אבל בדיניהן המה נפרדים זה מזה וכן ג' בתים הן ג' אילנות הן ג' פגימות הן ד' ראשי שנים הן בכולן אין דינו של זה כדינו של זה דזה ר"ה למלכים וזה לשמיטין וכו' וכן גבי פגימות דפגימת אוזן בבכור הוא לענין לשחטו במדינה ופגימת עצם בפסח לעבור בלאו דעצם לא תשברו ופגימת סכין לנבל הבהמה בשחיטתו וכן בבתים ואילנות מפרש ג"כ במתני' התחלקות דיניהם זה מזה וכן במס' כלים פרק כ"ד בכילה פירקין תני הן עיי"ש דוק ותשכח בכל הנך דוכתי דמייתי התוס' במס' ר"ה דהכי הן ותמצא משא"כ במחוסרי כפרה כיון דאין חילוק בדיניהם והמה שווין זל"ז מכל צד לא שייך למיתני כלל הן וכן הכא גבי ד' אבית נזיקין אף דבאמת המה חלוקין בהלכותיהן מ"מ במתני' לא נחית להכי דהא תני במתניתין לא הרי וכו' ובגמ' מסיק בכולהו כי שדית בור בינייהו כו' אתו כולהון וכו' רק דאיצטריכו להלכותיהן וא"כ במתני' דתני לא הרי לא נחית עדיין לחילוק הלכותיהן רק דתופס המשנה משום יגדיל תורה ויאדיר כמ"ש התוס'] עתה כאילו המה שווין בהלכותיה ולכך לא תני הן כמו במחוסרי כפר' לא הרי דתני אינו חילוק דינים רק חומרות בסברא ובדינם נקט במתניתין כאילו הם שווים ולזה לא שייך למיתני הן כן נראה קצת ליתן טעם ע"ז וק"ל:

שם בגמ' תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן גבי שבת כו' גבי טומאה כו' הכא מאי עיין ברי"ף דכתב כיון דמצינו חילוק בתשלומין לענין תם ומועד לכך נסתפק לו ועיין ברא"ש דביאר דבריו דאם לא מצינו חילוק בתשלומי נזקין לא היה מסתפק הגמ' דמהיכא תיתי לחלק ביניהם כיון שדומים להן בכל צד ולכאורה אינו מובן דמשמעות הגמ' דעיקר האיבעי' הוא משום דגבי שבת הוא כיוצא בהן וגבי טומאה לאו כיוצא בהן ולכך קמיבעי לי' הכא מאי וכמו שפי' רש"י להדיא כן ונראה לומר דסברת הרא"ש דזה אינו נכנס בגדר הספק אי לדמויי לשבת או לטומאה דוודאי דדמיין הנך תולדות טפי לתולדות דשבת דהא תולדות דשבת מיקרי תולדות משום דמדמינן להו מכל צד להנך דהוו במשכן וה"נ הולדות דנזיקין כוותייהו משא"כ תולדות דטומאה דלא משים דמדמינן להו מיקרי תולדות דהא גם התולדות מפורשין בקרא רק משום דהם נמשכות מן האב דהאב הוא המולידן דמחמת שנגעו בו קבלו טומאה וא"כ וודאי דלא דמיין להו תולדות דנזיקין לכך פירש הרא"ש דזהו כוונת הרי"ף דעיקר האיבעיא הי' משום דמצינו חילוק בתשלומי נזקין וכו' וכן הוא בפ"ח ועדיין צריך ישוב דא"כ למאי קמייתי הגמ' כלל הכא הך דשבת וטומאה כיון דהספק לא תליא בזה כלל וצריך לומר דהא דמייתי הגמ' שבת וטומאה הוא להורות דשם תולד' שייך בין אם הן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן דלא נימא אם היא כיוצא בהן אין שייך לקרותה תולדה או אפשר הוי אמינא בהיפוך אם היא לאו כיוצא בהן איך שייך לקרותה תולדה רק דמלתא אחריתי היא לגמרי לכך קמייתי משבת וטומאה דשם תולדה שייך בין כך ובין כך ולכך קמיבעי לי' הכא אי כיוצא בהן א"ל כיו"ב אבל עיקר הספק אינו אי לדמויי לשבת או לטומאה דבהא לים לאיסתפוקי כלל וכדכתיבנא רק דהספק הוא בלא"ה משום דמצינו חילוק בתשלומי נזקין וכמ"ש הרי"ף. ואין להקשות דמאי מייתי מטומאה דלאו כיו"ב נמי תולדה מיקרי דלמא התם משום דהיא נמשכת מהאב משום הכי מיקרי תולדה דנולדה מהאב דטמא מת וחלל חרב יוכיחו דנמשכות ג"כ ואפ"ה אבות מיקרי גם אין להקשות לפ"ז מאי קאמר הגמ' אלא תולדותיהם לאו כיוצא דאמר ר"פ אהייא אלימא אהני מאי שנא קרן דכוונתו להזיק וכו' הני כוונתו להזיק וכן בכולן מה בכך דדמיין אהדדי הא מעיקרא קמיבעי לי' אי כיוצא בהן אי לאו כיוצא בהן נמי ידע דדמיין להו מכל צד ואפ"ה הוי מבעי לי' דאפשר דהוא לאו כיוצא בהן משם דמצינו חילוק בתשלומי נזקין וא"כ מאי קאמר מ"ש דזה אינו דבאמת דבה"א הוי סבר דאפשר דהוא לאו כיוצא בהן אף דדמיין להדדי אך למאי דאמר ר"פ יש מהן כיוצא בהן ויש מהן לאו כיו"ב א"כ מסתמא הנך דדמיין הוי כיו"ב לכך פריך שפיר מאי שנא וכו' גם אין להקשות דלפ"ז תקשי קושיית העולם דא"כ

דבהו"א הוי סבר דאף דדמיין מ"מ לא הוי כיו"ב כיון דלא כתיבן בהדיא א"כ תיפיק לי' דהוי כיו"ב מדקאמר לא הרי השור כהרי המבעה ר"ל אי כתב שור לא נפיק מבעה מיני' תיפוק לי' דע"כ איצטריך למתני כולהו דהנך דלא יכתבו יהיו לאו כיו"ב דגם זה אינו דהא ע"כ מתניתין דהני לא הרי לא נחית להכי דהמה חלוקין בהלכותיהן דבאמת כולהו איצטריכו להלכותיהן כדקאמר בגמ' רק דהמתניתין נקיט כאילו הי' הדין בכולם שיוה וא"כ ודאי דגם הולדותיו הוי כיו"ב כיון דכל עיקר האיבעיא הוא משום דמצינו חילוק בתשלומי נזקין ומתניתין נקיט כאילו כולן שווין בהלכותיהן וא"כ גם בתשלומיהן אינם חלוקים דהא גם בזה הוא מהלכותיהן כדאמר בגמ' קרן לחלק בין תמה למועדת וא"כ וודאי דהוי כיוצא בהן דמהכ"ת נחלק ביניהם וכמ"ש הרא"ש והגמ' דבעי תולדותיהן אי כיו"ב אי לאו כיו"ב הוא לפי האמת דמצינו חילוק בתשלומיהן כנלפענ"ד ליישב דברי הרא"ש אבל מ"מ לפי זה דחוק מאוד מאי דמשני רב אלפס כיון דמצינו חילוק בתשלומיהן כו' דאכתי תקשה מהיכא תיתי לחלק ביניהם כיון דדמיין מכל צד אימא דתולדה דקרן כקרן לשלם ח"נ ומגופה ודשארי אבות ג"כ כוותייהו לשלם נ"ש ומהעליה כאשר כן הוא לפי האמת:

ולולי דברי הרא"ש הייתי אומר בכוונת הרי"ף דבלאו הכי קא קשיא לי' דטפי איכא לדמויי לשבת מלטומאה וכדכתיבנא לפי' הרא"ש רק דעיקר קושייתו הי' דמאי שייך לענין תשלומי נזקין למימר תולדותיהן כיו"ב או לאו כיו"ב דבשלמא לענין טומאה שייך למימר דהתולדה היא לאו כיו"ב היינו שהיא מטמאה טומאה קלה מהאב ואפ"ה שייך לקרותה תולדה כיון דמטמאה עכ"פ וכן לענין שבת נוכל לומר ג"כ דעל התולדה יהי' נידון במיתה קלה או לעבור עליו בלאו לחוד אבל לענין תשלומי נזקין ממ"נ אי צריך לשלם על התולדה א"כ הוי כיו"ב ואי לא צריך לשלם היאך שייך לקרותה תולדה כלל וע"כ דהוי כיו"ב דאיזה אופן נוכל לצייר דהיו לאו כיו"ב ואפ"ה יהי' שייך לקרותה תולדה וע"ז קמשני רב אלפס שפיר כיון דמצינו חילוק בתשלומין לכך עלה על לבו לפשפש ולידע כו' ודו"ק היטיב כי הוא נכון ופשוט מאוד בכוונת הרי"ף והקושיא שהקשינו לעיל היא קושיא בפ"ע בגמ' ולא נתכוון הרי"ף ליישבה כלל בדבריו ונראה לפע"ד דבאמת הכי קמיבעי לי' גבי שבת כו' תולדותיהן כיו"ב משום דדמיין מכל צד גבי טומאה כו' לאו כיו"ב משום דבאמת לא דמיין התולדות לאבות דהא נמשכין מהם לכך קמיבעי לי' הכא מאי רצה לומר דזה גופי' קמיבעי לי' אי תולדות דנזיקין דמיין להאבות מכל צד ולכך הויין כיו"ב או דלא דמיין מכל צד היינו דלית בהו כל המעלות דישנם באבות כוונתן להזיק וממונך ושמירתן עליך וכן בכולהו או דהם נמשכים מהאבות ומשכחת

לה גבי נזיקין צרורות] ולכך לא הויין כיו"ב ולא נתחייבו רק בתשלומין קלים מהאבות ומשני ר"פ כו' ובזה אתיא כולה סוגיא כהוגן בלי שום גמגום ומיושב קושיית העולם ועיין היטב בזה:

דף ב:

תוס' ד"ה אבל במחוברת אימא כולה מועדת למאי דמפרש ר"ת כו' לכאורה יש להבין למאי הקשו התוס' מהך סוגיא דלקמן ולא הקשו בפשיטות מסוגיא דפלגא נזקא דאיך יתיישב למ"ד פ"נ קנסא והוי קשה ג"כ לפירש"י לא לפיר"ת לחוד ונראה דלפירש"י נוכל לומר דפלוגתייהו התם אי פ"נ ממונא או קנסא לא מסברא דנפשייהו פליגי רק כיון דחזינן דהתורה לא חייבה בזה רק ח"נ בזה פליגי מאי טעמא דקרא דמר סבר דמדחזינן הכי מסתמא סברת התורה הוא דבחזקת שימור קיימי וקנסא הוא דקניס לי' כי היכי דלינטרי לתורי' והך סברא דחם רחמנא לא ס"ל ומ"ס בהיפוך דמדחזינן הכי מסתמא לאו בחזקת שימור קיימי וסברא דקנסא לית לי' כלל אבל הסברא החיצונה אי לא נכתב היא לכאן ולכאן בשווה לכך קאמר הגמ' הכא דאי לאו קרא דמחוברת נמי נגיחה מקרי הוי טעינא מסברא דנפשין והוי אמינא דמחוברת כולה מועדת ולקמן קאמר הגמ' בהיפוך דקרן לא אתיא משום דהוי אמינא דבחזקת שימור קיימי כי הסברא החיצונה יש לומר לכאן ולכאן אבל לפר"ת דפירש דהך דקאמר הגמ' לקמן ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא דהיינו הך מ"ד דס"ל ממונא וא"כ ע"כ דפליגי בסברא דנפשייהו לא מכח קראי דהא אי לא נכתב קאמר דלהאי מ"ד לא אתייא קרן מבינייהו ולהך מ"ד אתיא וא"כ שפיר הקשו התוס' לפיר"ת דווקא דלהך מ"ד דפ"נ קנסא איך קאמר אבל במחוברת אימא כילה מועדת כן נלפענ"ד לפרש דברי התוס' ולא נצטרך לכל מ"ש מהר"ם לובלין בזה כי בדבריו אכתי לא יתיישב מה שהקשיתי ובזה א"ש מה דנאיד רש"י מפי' ר"ת לקמן דהוא משום קושיית התוס' דהכא ותירוצם הוי דחוק לרש"י ועוד אכתוב לקמן אי"ה טעם אחר יותר נכון למה נאיד רש"י מפיר"ת] ובאמת תירוץ התוס' דחוק מאוד ולולי דבריהם הי' נראה ליישב בפשיטות טפי גם לפיר"ת דסבירא לי' דפלוגתייהו הוא מסברא דנפשייהו מ"מ הסברא החיצונה אינה רק בקרן תלושה דבהא הוא דסבר הך מ"ד דוודאי בחזקת שימור קיימי ואינו רק קנסא ומדחזינן דכלליהו בחדא מחתא בקרא ודין אחד לשניהם מסתמא גם מחוברת אינו רק קנסא אבל הסברא החיצונה במחוברת היא לכאן ולכאן וא"כ שפיר קאמר הגמ' אבל במחוברת כו' ולא קשה מידי קושיית התוס' גם לפיר"ת ועיין:

שם תוס' ד"ה ומלתא והר' מנחם פירש דה"ק וכו' דחזרה דבהמה לאו חזרה וכו' לא זכיתי להבין דבריו דהשתא לרב זביד דס"ל דמועד לאדם סתמא הוי לבהמה וא"כ עדיף

לי' העדתו לאדם כ"כ ליעדיה נמי לבהמה ואפ"ה ס"ל לענין חזרה דחזרה דבהמה מיהת חזרה היא לענין בהמה כדאיתא להדיא התם בסוגיא ור"ז אמר לך רישא אחזרה קאי כו' וא"כ כ"ש לר"פ דלא עדיף לי' העדאת אדם ליעדיה לבהמה מכ"ש דחזרה דבהמה חזרה היא ואין לומר דהתם מיירי בסתמא דלא ידעינן בפירוש דהוי מועד לבהמה ולכך אפי' לר"ז הוי חזרה אבל היכא דידעינן בוודאי דהוי מועד לבהמה בפירוש אפי' לר"פ לא הוי חזרה זה אינו דלישנא דגמ' דהתם כגון דהוי מועד לאדם ולבהמה משמע דידעינן בפירוש דהוי מועד לבהמה וכן מוכרח לומר שם בסוגיא וכמ"ש רש"י בד"ה רישא וצ"ע ותי' התוס' קמא אין לו מקום לדברי הרמב"ם דמפרש עח שור וחמור וגמל אינו מועד רק לשלשת המינים בלבד עיי"ש במ"מ וא"כ לדברי הרמב"ם נשארה קושיית התוס' בלי שום תירוץ וצ"ע:

דף ג.

אמר מר ושילח זו הרגל כו' סד"א אידי ואידי אשן והא דמכליא קרנא והא דלא מכ"ק סוגיא זו קשה להולמה לפי פירש"י ותוס' דרש"י הקשה לכתוב חד קרא להיכא דלמכ"ק ואנא ידענא במכ"ש היכא דמכ"ק ותירץ דאילו לא הי' נכתב רק חד קרא הוי מוקמינן לי' במסתבר להיכא דמכ"ק דווקא ואכתי לא הוי ידעינן היכא דלמכ"ק עכ"ד וכוונתו ע"כ דגם קרא דושלח מצינן לאוקמי במכ"ק דווקא וכתב ע"ז במהרש"א דהתוס' לא ניחא להו בפירש"י דא"כ מאי קאמר אח"כ דומיא דרגל מה רגל כו' אכתי רגל גופ' מנ"ל דמחייב בלמכ"ק גם לפי האמת כיון דקרא דושלח ג"כ מציען לאוקמי במכ"ק דווקא הן אמת דרש"י בלשונו כיון לתרץ זאת במש"כ וז"ל דהא לא כתב ביה ובפר עכ"ד וכוונתו ע"כ דנהי אי לא הוי נכתב רק ושלח לחוד הוי מוקמינן לי' במכ"ק מ"מ השתא דכתיב ובער אף דמיירי בשן מ"מ מדשני בלישנא ולא כתב גם ברגל לישנא דובער שמעינן שפיר מלשנא דושלח דמיירי בלא מכ"ק ושפיר קאמר הגמ' דומיא דרגל לפי האמת ומש"כ פ"ז המהרש"א דאי הוי כתב חרי זימני ובער הוי מוקמינן תרווייהו אשן יש לתרץ לכאורה בפשיטות דאין כוונת רש"י דגם קרא דובער מצינן לאוקמי בלמכ"ק דקרא דובער אין לפרשו רק במכ"ק דווקא דהני משמע לי לישנא דובער רק קרא דושלח איכא לאוקמי הכי והכי ומעתה ל"ק קושיית המהרש"א דאי הוה כתיב תרתי וביער הוי מוקמי' תרווייהו אשן דלמאי צריכין לתרווייהו כיון דגם בתרווייהו נמי לא מצינן לאוקמי רק במכ"ק דלשנא דובער לא מצינו לפרשו בגוונא אחרינא ותרי קראי למכ"ק למה לי וע"כ דהוי מוקמינן חדא ארגל אף אי הוי כתב תרווייהו ובער ומדשני בלישנא למכתב ושלח שמעינן לחיובא גם בלכמ"ק וכמש"כ רש"י אך זה אינו דהא ע"כ נצטרך לפרש לפ"ז

באמר מר תניינא ג"כ עד"ז דקרא דושלח משמע דווקא דשלחה שלוחי וקרא דובער איכא לאוקמי הכי והכי וא"כ אכתי תקשה דאמר מר קמא דאי הוי כתיב תרי ובער הוי מוקמינן תרווייהו אשן והא דשלחה שלוחי והא דאזלא ממילא דחד קרא הוי מוקמינן במסתבר לשלחה שלוחי (דהא ע"כ צרכינן לפרושי כן לרש"י באמר מר תניינא) והוכרח לשנות לשונו לישלח בכדי דלהוי קאי ארגל ולא מוכח מידי מדשני בלשנא והדרא קושיית מהרש"א לדוכתא וכן באמר מר תניינא תיקשה ג"כ בהיפוך דאי הוי כתיב תרי ושלח הוי מוקמינן תרווייהו ארגל וחד למכ"ק וחד ללמכ"ק עוד הקשה ע"ז במהרש"ל דאמאי משני באמר מר קמא שינויא אחרינא ובאמר מר תניינא שינויא אחרינא ולא משני אתרווייהו בחדא שיטיא כיון דתרווייהו הנך שינויי מצי קאי אתרווייהו ואין לומר דרוצה להשמיענו האמת דחייב בלמכ"ק ובאזלא ממילא א"כ ה"ל לשנויי תרווייהו שינויי אחדא וכן אאידך והכי הל"ל ואיב"א הא דשלחה כו' וכה"ג מצינו טובא בש"ס ומדחלקן לתרי שינויי בתרי בבא משמע דהך שינוייא דמכ"ק לא מצי קאי רק אשן ושינוייא דאזלא ממילא לא מצי קאי רק ארגל ולפירש"י כ"ז אינו עוד קשה בסוף סוגיין דקאמר איצטריך סד"א ה"מ דשלחה שלוחי כו' אמאי נקיט האי שינויא טפי מהך שינויא דמכ"ק מיהו זה אינו קושיא כ"כ דחדא מינייהו נקיט והתוס' תירצו לקושיה רש"י דאי הוי כתיב ושלח לחודה ה"א ה"מ דשלחה שלוחי וכדמשני לקמן וכוונתם בזה ע"כ דקרא דושלח לא משמע רק בלמכ"ק וכן באמר מר תניינא ג"כ קרא דובער לא משמע רק אאזלא ממילא אף אילו נכתבו הנך קראי בלחודייהו ולכך לא מצינן תו לתרוצי כפי' רש"י ולכך פירשו דהנך תרי שינויי חדא מינייהו סמכא אאידך דגם לשנוייא דמכליא קרנא צריכינן לשנוייא באזלא ממילא וכן בהיפוך והנך תרי שינויי חדא נינהו ע"כ הוכן כוונתם אבל דבריהם דחוקים יותר מפירש"י דא"כ תקשה טובא דלמה חלקן הש"ס לתרי שינויי כיון דצריכינן לתרווייהו בחדא בבא ובלא שינויא תניינא א מקום כלל לשינויא קמא וא"כ וודאי דהל"ל תרווייהו בחד בבא ועוד קשה בין לפי' רש"י ובין להתוס' הא דפריך בסוף סוגיין ולכתיב רחמנא ושילח ולא בעי וביער כו' דמאי נתחדש לו עתה מה שלא ידע מקדם כיון דידע משינויי קמאי דמכ"ק ודאזלא ממילא מתרצא קושייתו לפי' רש"י בתרי שינויי ולהתוס' שניהם שינויא חדא ועכ"פ קושייתו לק"מ וגם המתרץ למה חתר למצוא תירוצים חדשים באמרו אי לאו קרא יתירא כו' ולא תירץ מיד בשינויי קמאי ועוד הקשו התוס' עצמם בד"ה איצטריך דלמסקנא הדק"ל למאי צריכינן לקרא דכאשר יבער כו' ע"ש בדבריהם ותירוצם וודאי דחוק טובא כמבואר למעיין ולכאורה היה נראה ליישב קושייתם בקושיית המהרש"ל דהרש"ל הקשה על קושייתם דא"כ לא מכל"ק מנ"ל

דחייב בתרווייהו דליכא לשנויי דומיא דרגל כיון דהשת' וביער קאי אתרמייהו עכ"ד וצ"ל בכוונתו אף דלהתוס' ושילח משמע דלמכ"ק אפי' אם נכתב לחוד מ"מ גם התוס' ע"כ מודים לפי' רש"י דבקרא דושלח אין רמז לכשיהי' קאי אלמכ"ק דווקא רק דס"ל להתוס' כיון דגם להיפוך נמי אין שום רמז במשמעותו שיהיה קאי אמכ"ק א"כ אפילו אי הוי נכתב לחודי' נמי הוי מוקמינן לי' בכל גוונא גם בלמכ"ק דמנ"ל לאוקמי במסתבר כיון שאין משמעות בו למכ"ק ומהיכא תיסק אדעתין לאוקמי במכ"ק אבל עתה דתרווייהו קראי קאי אחדא מילתא בין אשן ובין ארגל שפיר קא קשיא לי' למהרש"ל דאימא דאתי וביער לגלויי דאינו מחייב רק במכ"ק דאילו מושילח לחוד ה"א דגם בלמכ"ק קמ"ל ובער דאינו חייב רק במכ"ק והיא קושיא נכונה ומה שתירץ ע"ז במהרש"ל דברגל לא שייך לחלק בין מכ"ק ללמכ"ק דרגל לא הוי רק למכ"ק הא וודאי ליתא דהא ע"כ צ"ל לפי' התוס' דגם ברגל שייך מכ"ק דאל"כ תקשה באמר מר תניינא קושית התוס' קמייתא דלכתוב וביער לחוד ואנא ידענא דאזלא ממילא ומכ"ש שלחה שליחי וע"כ צריך לתרץ לשיטת התוס' דהא דאינו חייב רק במכ"ק וכמו שתירצו כן באמר מר קמא וא"כ הרי חזינן דגם ברגל שייך לפלוגי בין מכ"ק ללמכ"ק ודלא כמהרש"ל ומהתימא עליו שהוא סותר דברי עצמו שהוא עצמו כ"כ בפי' דברי התוס' דלעיל ודו"ק ועכ"פ כיון דנסתר תירוצו א"כ ממילא יכילנא לתרוצי קושיית התוס' בקושייתו אך באמת כבר תרצה בפ"י לקושייתו דליכא למימר דובער אתא לאזלא ממילא ולמכ"ק דווקא דא"כ למה שינה בלישני' מיש לח לוביער ה"ל למכתב הרי וביער וע"כ דהוה מוקמינן חדא אשן וחדא ארגל ומדשני בלישניה ש"מ דושלח אתי לאורויי דחייב גם בלמכ"ק וכיון שכן הדרא קושית התוס' לדוכתא איברא דלענ"ד לא מתחוורא הך פילפולא דלכתיב הרי זימני ובער דאיך יכתוב ובער את בעירו ואף דבכמה דוכתי מצינו להש"ס דפריך בכה"ג דלא נכתוב הך מלתא אף דלפי הנדמה לא יתיישב הלשון בשום אופן בלא"ה מ"מ בסוגיין דלא מצינו זה בגמ' דלשקול וליטרי בהכי א"כ אנן מדעתן ודאי דלית לן למפרך זה ומש"כ רש"י דהא לא כתיב ובער נמי אין הכוונה דלכתוב תרי זימני ובער רק דה"ל למכתב איזה לשון אחר דוגמת ובער המורה על מכ"ק דווקא ועיקר כוונת רש"י דובער מלמדינו לפרושי ושלח ללמכ"ק ואילו נכתב ושלח לחוד ולא היה נכתב ובער כלל בתורה הוי מוקמינן ליה במכ"ק אבל עכשיו דמצינו בתורה בשום דוכתא לישנא דובער המורה על מכ"ק מזה ידעינן דושלח הוא לא מכ"ק ומיושב בזה קושית מהרש"א דלעיל ואף שהלשון דחוק בפירש"י מ"מ נראה שזהו כוונת דבריו ובזה יהיה נסתר תירוצו של הפ"י והדרה קושית המהרש"ל לדוכתי'] אך לענ"ד נראה ליישב קושית תוס' בפשיטות דאי

לאו כאשר יבער ה"א דבער אתא לאורויי לחיובי גם באזלא ממילא רק היכא דאיכא הך גריעותא דאזלא ממילא לעומת זה בעינן המעלה שיהי' מכ"ק דווקא וקרא דושלח אתי לאורויי דהיכא דשלח שלוחי דאיכא מעלה דשלחה חייב גם בלמכ"ק ולא הוה ילפינן כלל חד מחברי' אבל עתה דחד קרא מיירי בשן וחד ברגל שפיר ילפי מהדדי ודו"ק ועוד תי' בתו"ח לקושיית התוס' בדרך פשוט עיי"ש ודו"ק] ועל כל פנים הסוגיא דחוקה בין לפירוש רש"י ובין לפירוש התוספות ואף שישבנו מקצת הקושיות וצ"ע:

אולם אלולי דבריהם היה נראה לענ"ד לפרש פירושא דסוגיין ברווחא ע"פ סברת המהרש"ל שהבאתי לעיל דברגל לא שייך לפלוני בין מכ"ק ללמכ"ק דסתם הזיקא דרגל הוא בלמכ"ק ואף שהשגנו עליו לעיל היינו שאי אפשר לומר כן לפי שיטת התוס' אבל לולי דבריהם מצד עצמם הדברים נכונים מאוד והסברא נותנת כן בלי ספק ועוד אני מוסיף על דבריו דגם בשן לא שייך לפלוגי בין אזלא ממילא לשלח שלוחי דסתם הזיקא דשן הוא אזלא ממילא שהולכת להנאתה ועוד נראה לומר דגם אם משלחה בשדה חבירו מ"מ אין מכריח אותה לאכול רק שאוכלת מעצמה להנאתה ולכך מיקרי בכל פעם אזלא ממילא כיון דעיקר ההיזק דהיינו האכילה עושה מעצמה ולא דמי לרגל דאם שלחה בשדה חבירו היינו שהנהיגה א"כ הדריסה נעשית בהכרח ע"י משא"כ בשן קצרן של דברים דסתם הזיקא דשן הוא אזלא ממילא ומכ"ק וסתם הזיקא דרגל הוא לאמכ"ק ושלחה שלוחי ולאו בלישנא דושלח ובער תליא מילתא רק דעיקר נזקייהו דשן ורגל סתמא הכי הוויין ומעתה מתפרשא סוגיא דידן ברווחא דבאמר מר קמא דמשני סד"א אידי ואידי אשן הוצרך ע"כ לומר הא דמכ"ק והא דלמכ"ק דלא מצי לשנויי הא דשלחה כו' משום דגם מחד קרא הוי ידעינן אזלא ממילא דסתם שן הכי הוא רק במכ"ק שפיר היינו טועים משום דסתם שן הוא מכ"ק לכך צריכינן לתרי קראי לחייבו גם בלמכ"ק ואי לא הוה כתיב רק חד קרא דושלח מ"מ הוה מוקמינן לי' במסתבר למכ"ק וכמש"כ רש"י ולא תקשה לן אנה נזכר רמז בקרא דושלח למכ"ק וכמש"כ בסברת התוס' דזה אינו כלום דלאו מלישנא דקרא הוה טעינא רק משום דסתם נזקא דשן הכי איתא וגם יתיישב הא דאמרינן דומיא דרגל כו' אף דברגל לא נכתב רק חד קרא דושלח מ"מ ידעינן שפיר ללמכ"ק משום דסתם נזקא דרגל הכי הוי ועד"ז יתפרש גם אמר מר תניינא ודו"ק.

ומעתה אתיא שפיר קושיית הגמ' דפריך בסוף סוגיין ולכתוב רחמנא ושלח כו' דמשמע שן ומשמע רגל ולא תיקשה דא"כ מהיכא נילף לחייב בלמכ"ק ובאז"מ כיון דליכא רק חד קרא דז"א כיון דעכ"פ ילפינן מהך קרא לתרווייהו וסתם שן הוא אז"מ וסתם רגל היא למכ"ק שפיר נילף חדא מחברי' שן מרגל ורגל משן כמו דגם עתה דנכתבו תרי

קראי ג"כ הוצרכו למילף חדא מחברי' ולכך חתר המתרץ למצוא תירוצים אחרים משום דקושיא אלימתא היא ואינה מתיישבת כלל בשינויי קמאי אך לפ"ז לכאורה אינו מובן מאי דמשני הש"ס סד"א ה"מ היכא דשלחה שלוחי כו' אמנם אי משום הא לא תברא דשפיר מצינן לפרושי לישנא דהש"ס בתרי אנפי חדא דהכי כוונת הש"ס דאף דמצינו לשון שילוח גם גבי שן כדכתיב ושן בהמות אשלח כו' מ"מ כיון דלישנא דשילוח דקרא מורה כפשוטו על שלחה שלוחי ממילא הוה מוקמינן ליה על רגל לחוד דשייך ביה שלחה שלוחי משא"כ שן דלא שייך ביה בסתמא הך דשלחה שלוחי משום דסתם שן אז"מ וכמש"כ ואינו ענין כלל לקרא דושן בהמות אשלח דהתם קאי על הקב"ה שיגרה בהם שן בהמות משא"כ לשנא דקרא דושלח דקאי על אדם המשלח משום דרישא דקרא מיירי באדם דהא כי יבער איש שדה כו' כתיב וזה לא שייך גבי שן ולכך ממילא הוי מוקמינן לי' לרגל לחוד ולא הוי ידעינן שן כלל והגמ' דקאמר סד"א כו' אין הכוונה דהוי טעינא בדינא דאז"מ דבאמת טפי הוי טעינא כיון דלא הוי ידעינן שן כלל רק משום דעד עתה לא הוי שקיל ופרי הגמ' כלל בלשנא דושלח ובער איך הוא משמעותן רק בעיקר נזקיהן דשן ורגל הוא דהוי שקיל וטרי ועתה חידש לו התרצן דלישנא דשלח דקרא מורה לפי פשוטו על שלחה שלוחי וזהו מה שאמר סד"א כו' רצה לומר דבלשנא דקרא הוי ס"ד לומר כן ויותר לא הוצרך לפרש דזה ממילא מובן כיון דקרא מיירי בשלחה שלוחי ממילא לא קאי רק ארגל לחוד ואף שיש להתעקש ע"ז ולומר דא"כ עיקר חסר מן הספר מ"מ אם תתבונן היטב בזה תראה שאין כאן דוחק כלל בלישנא דהמתרץ ודו"ק ועוד יש לפרש באנפא אחרינא דה"ק דאף דעד עתה הוי סברינן דסתם שן הוא אז"מ וליכא למיטעי בהכי כלל מ"מ השתא דאתינן להכי דגם גבי שן מצינו בקרא לשנא דשילוח כדכתיב ושן בהמות כו' וגם בקרא דהתורה יהי' נכלל בלשון שילוח שפיר הוי טעינא למימר דגם שן לא יתחייב רק בשלחה שלוחי ולשנא דהש"ס לכאורה מיושב ספי להך פירושא בתרא אך לפ"ז הדרא קושיית התוס' ד"ה איצטריך לדוכתיה ולפירושא קמא אין מקום כלל לקושיית התוס' מיהו כבר נתיישב בלא"ה קושיית התוס' בדברינו לעיל או עפ"י מש"כ או עפ"י מש"כ התוס' ועכ"פ להנך תרי פירושי נתיישב הא דאמר הגמ' דווקא סד"א ה"מ דשלחה שלוחי ולא קאמר ה"מ דמכ"ק והמעיין יבחר ודו"ק היסב בכ"ז כי לע"ד הוא הפירוש הברור בסוגיין מבלי שום גמגום ועיין:

דף ד.

וכי שור דרכי להזיק במועד ומועד דרכו להזיק כו' אין להקשות דלמא ס"ל להך מ"ד דתני שור וכל מילי דשור כמאן דאמר פלגא נזקא ממונא וא"כ סתם שוורים לאו בחזקת

שימור קיימי דזה אינו דאף דס"ל דסתם שוורים לאו בחזקת שימור מ"מ לא מיקרי דרכו להזיק דהא לא אמר בחזקת לאו שימור קיימי רק לאו בחזקת שימור קיימי תדע דהא פריך גם אמועד ומועד דרכו להזיק וזה וודאי ליכא שום סברא דמועד יהיה בחזקת שימור דהא ממונא הוא לכו"ע וא"כ וודאי דלאו בחזקת שימור קיימי ואפ"ה עלה על דעתו למפרך ומועד דרכו להזיק אלא וודאי דסברת המקשן היה גם במועד דאף דודאי לאו בחזקת שמור קיימ' מ"מ לא מקרי דרכו להזיק כשאר אבו' דאינך כולהו בחזקת לאו שימור קיימי ודרכן להזיק ולפ"ז הגמ' לא נאיד מסברת המקשן רק גבי מועד כדאמר להדיא אין כיון דאייעד אורחי' ומקרי דרכו להזיק כשאר אבות אבל גבי תם אף למ"ד לאו בחש"ק וממונא הוא מ"מ לא מיקרי דרכו להזיק כשאר אבות דהא מזה נא נאיד הגמ' ונשאר סברת המקשן וכן הסברא נותנת באמת לחלק ביניהם לכל מעיין שופט בצדק ומזה נדחה פי' ר"ת דפי' דהך דאמר הגמ' לקמן ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא דהכוונה הוא על מ"ד דס"ל ממונא הוא וא"כ סתם שוורים לאו בחש"ק ולפמ"ש זה אינו דאכתי גם לאותו מ"ד מ"מ לא מיקרי דרכו להזיק ולא אתי מבינייהו דאינך כולהו דרכן להזיק וגם בסוגיין דפ"נ מוכרח לומר כן דאי לא תימא הכי תיקשה למ"ד ממונא כו' ורחמנא הוא דחס עלוי' כו' למה חסה התורה עליו יותר מעל שארי אבות כיון דדמי להו מכל צד אלא וודאי כדכתיבנא דאף דלאו בחש"ק מ"מ לא דמי לשארי אבות דהמה בחזקת לאו שימיר קיימי ולזה מיאן רש"י בפיר"ת דלקמן וכתב דלא אתפרש היכא ואי"ה בסוגיא דפ"נ נכתוב עוד בזה וזה נכון:

דף ה:

ולמ"ד קרן עדיפא שכוונתו להזיק כו' רש"י כתב דלא אתפרש היכא ור"ת פירש דזהו הכוונה על מ"ד דס"ל פ"נ ממונא וסתם שוורים לאו בחש"ק והנה המהר"מ הבין דלכך נאיד רש"י מפיר"ת משום דמפרש בגמ' מה להנך שכן מועדין מתחילתן דרצה לומר דמשלמין נזק שלם ולכך כתב לעיל (בתוס' ד"ה אבל במחוברת דף ב' מה שכתב ובאמת דברים אלו אין להם שחר כמ"ש התוס' דליכא לפרושי הכי ובוודאי גם רש"י מודה לזה ומאי דלא רצה לפרש כפיר"ת הנה מלבד מה שכתבתי למעלה דאפילו להך מ"ד דממונא אפ"ה לא מקרי דרכו להזיק. עוד נוסף ע"ז דפי' ר"ת דחוק מאוד בפירוש דברי הגמ' דמאי קאמר ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא שכוונתו להזיק כאילו הך דכוונתו להזיק תליא בפלוגתא וזה אינו דבזה ליכא שום פלוגתא רק דפליגי אי בחש"ק אי לאו בחש"ק וע"כ נצטרך למפסק דברי הגמ' בסכינא חריפא ולמימר הכי ולמ"ד וכו' וכוונתו על אותו מ"ד דפ"נ ממונא וא"כ אדרבא קרן עדיפא מסברא כיון דכוונתו להזיק ומי לא יבין זה

כי הוא דוחק גדול ועיקר חסר מן הספר ולכך כ' רש"י דלא איתפרש היכא אמנם לולי דבריהם היה נראה לומר בפירוש הגמ' דהכוונה הוא על אותו מקשן דהקשה לעיל (דף ד' ארב יהודה ולאו ק"ו היא ומה שן שאין כוונתו להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לא כ"ש וכוונתו להקשות אמתניתין כמ"ש לעיל לדברי התוס' דהכי משמע פשטא דסוגיא שם מדקאמר איצטריך סד"א כו'] דקושייתו היא על תנא דמתניתין דלכתוב שן ואתיא קרן מיניה במכ"ש מחמה שכוונתו להזיק וא"כ חשיב ליה חומרא דכוונתן להזיק כ"כ עד דלא חשיב כלל לפירכא מה שאינה מועדת מתחילתה דבלא"ה לא הוי פריך מידי ולכך קאמר לאותו מ"ד דאמר לעיל אדרבה קרן עדיפא שכוונתו להזיק אפילו קרן אתיא דלהך מ"ד ע"כ דאלים ליה חומרא דכוונתו להזיק עד דלא חשיב לפירכא מה שאינה מועדת מתחלתה זהו הנלפע"ד פשוט בכוונת לכון הגמ' וכמדומה שלזה נתכוין הגר"א בהגהותיו הנדפסים בש"ס קאפוסט ובש"ס ווין החדשים דו"ק ותשכח:

דף 1.

גמ' לעולם דאפקרינהו ולא דמי לבור שכן אין כח אחר כו' לכאורה היה נראה דדוקא נקיט בדאפקרינהו דבלא אפקרינהו אף לשמואל דאמר מבורו למדנו לא ניחא משום דהיכי מצי למימר דלא דמי לבור מחמת שכח אחר מעורב בו תיפוק לי' דאחר שנעשה בור ע"י כח אחר מ"מ היה לו לסלקו כיון דממונו הוא וא"כ חשיב כנעשה בלא כח אחר דמה בכך דמעיקרא נתערב בו כח אחר הא אח"כ נמי ממונו הוא ויש לחייבו משום דלא סילק הזיקו וכן באוקימתא דבור המתגלגל דפריך מה לבור שכן מעשיו גרמו נמי נוכל לומר הכי אך מ"מ זה אינו דהא בהנך איקימתא דפותקים ביבותיהן והכותל והאילן לא נוכל לומר כן וע"כ דצריך לומר דהא דנקיט בדלא אפקרינהו היינו כי היכי דתוקים אליבא דכו"ע ופשוט

דף 1:

הכותל והאילן שנפלו כו' עיין ברא"ש דכ' דנסתפקו בתוס' אי הזיקו בשעת נפילה אי יהבינן להו דין אש או דין בור והוא הכריע דכל דין בור יש להם ולא דמי לאבנו וסכינו כו' דנפלו מן הגג ברוח מצויה והזיקו דהנך נעשו אש ע"י כח אחרים אבל כותל ואילן מחמת ריעותא נפלו מעצמן כו' לכך יש להם דין בור ואי משום דהולכין ומזיקין משא"כ בבור לא גריעי מחמת זה וכ"ש דיש לחייבו יותר כו' ע"ש ותמה עליו בפ"ח דא"כ יש לדמותו ג"כ לאש ואי משים דאין כח אחר מעורב בו כ"ש דיש לחייבו יותר ונראה דלק"מ דכל עיקר החילוק שבין בור לאש הוא דאש הולך ומזיק ומשיג את הניזק בכל מקום שהוא ובבור הוא להיפוך שהמזיק עומד על עמדו והניזק הולך מאליו והיינו דוקא בדבר

שהולך ע"י הרוח דאין גבול להליכתו ויכול להשיג את הניזק בכל מקום שהוא אבל כותל ואילן יש גבול לנפילתן ויותר מהגבול אינם יכולים לילך והניזק צריך לבוא אל המקום ההוא בכדי שיוכל להנזק וא"כ בור ממש הוא וכבור אריכתא דמי כמו תל דגבוה ה"נ חדא בור הוא מלמעלה עד מקום שיוכלו ליפול מעצמן כיון דהניזק צריך לבוא שמה אל מקום הנזק כן נלפענ"ד בישוב דברי הרא"ש והוא נכון בסברא:

דף ז.

בגמ' אלא אמר אביי כדמר הרי שהיו לו בתים כו' מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה כו' ד' שיטות בזה רש"י גריס ה"ד אי הוזל דכו"ע כו' אפילו טובא ליספי לי' ואי דאוקיר דכו"ע ודידי' איידי דעייל ונפיק אזוזי כו' אפייו פורתא לא ליספי לי ועפ"י גירסא זו פי' ב' פירושים לפי' קמא מיירי בעני שהיו שווים קרקעותיו מאתים בצמצום בשעת היוקר ובשעת הזול אינם שווים מאתים נמצא דהוא עתה עני גמור ופירושו דעד מחצה היינו מחצה בנכסיו דהיינו מאה זוז ולא יותר ולא הוה דינו כעני גמור ליטול אפילו אלף בב"א ופירושא דפורתא או טובא קאי על כמות הנתינה לא על איכות ההזלה ור"ל דמלת פורתא או טובא נמשך אל זה שאמר למטה ליספו לי' או לא ליספו לי' וה"ק אי דהוזל דכו"ע א"כ אמאי לא יהא דינו כעני גמור לכל הלכותיו ליטול אפילו אלף בב"א ואי דאייקור דכו"ע אפילו פורתא כו' שהרי שוות הם מאתים זוז ובתר כו"ע אית לן למיזל לא בתר דידיה ומשני לא צריכא כו' ור"ל דלעולם דלכו"ע נמי הוזל כגון דהוא ביומי תשרי ואפ"ה לא חשבינן ליה כעני גמור כיון דביומי ניסן ודאי יהיו שוות מאתים ולכך יהבינן ליה מאה זוז לתשלום מאתים ולא יותר ופי' זה הוא נכון בלשנא דגמ' ובסברא אלא דקשה קצת לפירוש זה דאמאי לא קמפרש הברייתא כמה נכסים יש לו כיון דמיירי דוקא בעני ופשטא דלשנא דברייתא משמע דמיירי אפילו ביש לו הרבה דהא סתמא קתני מי שיש לו כו' דמשמע אפילו טובא

ועוד פי' רש"י בלשון שני דמיירי בעשיר שאפילו לפי שעת הזול שוות קרקעותיו הרבה יותר ממאתים זוז ופירושו דעד מחצה הוא לפי' זה עד שימצא לכל הפחות למכור קרקעותיו בחצי דמי שוויין דאז תו לא מרחמינן עליו ואמרינן זיל ומכור בחצי דמיהן אבל אם צריך להוזיל יותר מרחמינן עליו ונותנים לו מעשר עני עד שיוכל למוכרן עכ"פ בחצי דמיהן ומקשה אי הוזל דכו"ע כו' א"כ אמאי לא מרחמינן עליו עד שיוכל למכור בשוויין ממש כיון דלא פשע מידי ואי דאייקור כו' אם כן פשע במאי דעייל ונפיק אזוזי ולא בעינן לרחומי עליו כלל אפילו שאינו יכול למכור רק בפחות הרבה מחצי דמיהן ומשני לא צריכא כו' ר"ל לעולם דמיירי בהוזל דכו"ע ולכך בעינן לרחם עליו עד שימכור

בשוויין ממש רק שביומי תשרי חצי דמיהן היינו דמי שוויין כיון דהכי אורחייהו למיזל עד פלגא ולפי' זה מתפרש מלת פורתא וטובא על איכות ההזלה לא על כמות הנתינה וגם אינו מקושר במאמר לספי ליה ולא לספי לי' רק דמאמר לספי הוא מאמר בפ"ע ופי' זה דחוק טובא בין בפשטא דלישנא דהגמ' ובין בסברא חדא דלשנא דעד מחצה משמע יותר כפי' קמא ועוד לשנא דפירתא וטובא משמע דקאי על כמות הנתינה ועוד דקפסיק ללישנא דטובא ליספו ליה כו' בסכינא חריפא ופשטא דלשנא וודאי משמע דהוא מאמר אחד וכפי' קמא ועוד קשה מובא בסברא בין בהוזל דכו"ע ובין באייקור דכו"ע דבהוזל אין הסברא נותנת כלל שיטול מ"ע דמה בכך שהוזל דכו"ע אדרבה כיון דהוזל דכו"ע א"כ עכשיו זהו דמיהן ומי יודע אם יתייקר ויחזור לקדמותו או לא דלמא ישאר כך לעולם או עכ"פ לשנים רבות ובין כך וכך יאכל זה מעשר עני וחדי וגם באייקור דכו"ע דאמרינן דלא יטול כלל כיון דפשע הוא דבר תימא דמאי פשיעה שייך בזה במאי דעייל ונפיק אזוזי כי מה יעשה הכני בעניו אשר עוללו שאלו לחם ופורש אין להם אם לא ישתדל למכור קרקעותיו להחיות נפשו ונפשות ביתו העטופים ברעב אשו בשביל שלא הסתיר עניו לקיים בעצמו יש מתעשר ואין כל קנסינן ליה אתמהא ועוד קשה דלהך לישנא הוה לי' להש"ס לפרש לעולם דהוזל דכו"ע נמי ולא צריכא כו' דבשלמא לפי' קמא ניחא דלא הוצרך לומר לעולם כיון דבמאי דמשני לא צריכא הוי פירושא דהוזל ורצה לומר דההזלה הוי מחמת שהוא יומי תשרי ולא היתה שם הזלה אחרת זולת זה אבל לפי' השני שע"כ אתי לאשמועינן בהוזל יותר ממחצה א"כ הל"ל לעולם דהוזל דכו"ע נמי שכן הוא מדרך הש"ס בכל מקום:

והרי"ף גרס בסוגיין אי דהוזל דכו"ע אפילו פורתא לא ליספי לי' וא' דאיקור דכו"ע אפילו טובא ליספי לי' וגם לפי הך גירסא איכא ב' שיטות דהתוס' מפרשי לדברי רב אלפס דמפרש כמו לשון ב' דרש"י דעד מחצה הוא עד שיוכל למכרן בחצי דמיהן ומיירי בעשיר ופריך אי דהוזל דכו"ע אפילו פורתא לא ליספי לי' ר"ל אפילו הוזל כ"כ עד שאינם נותנים בעדם רק פירתא אפילו הרבה פחות מחצי דמיהן אפ"ה לא ליספו לי' ואי דאייקור דכו"ע אפילו טובא נמי ליספי לי' ר"ל אפי' נותנים לי' יותר מחצי דמיהן אפ"ה יטול עד שיוכל למכרן בשוויין ממש ומשני וכו' ולפ"ז לא תיקנו מכל מה שהקשינו על פי' שני של רש"י רק מה שהקשינו על הסברא דלהרי"ף אתיא שפיר הסברא אבל כל מה שדקדקנו בלשון הגמ' גם לפי הרי"ף תקשה כן ודו"ק. [רק דלהרי"ף ה"ל להגמ' למימר לעולם דאייקור דכו"ע וללשון ב' שברש"י ה"ל לעולם דזיל דכו"ע] ובאמת כי כן הוא מדרכם של התוס' שלא לדייק כ"כ בלשון הגמ' רק שיהיה נכון בסברא ורוב דבריהם הולכים על דרך זה:

אולם הרמב"ם פי' לשיטת הרי"ף רבו וגרסתו עד"ז היינו שהוא מפרש ג"כ בעשיר כלשון ב' שברש"י רק שבעד מחצה מפרש כפי' קמא דרש"י דר"ל עד מחצה בדמיהן ולפי"ז שפיר יתפרש מלת פורתא וטובא על כמות הנתינה כמו לפי' קמא דרש"י וגם יהי' מקושר עם מלת ליספו ליה ולא ליספו לי' ויתיישב ישב כל מה שדקדקנו בין לפי' ב' בין לפי' קמא בין בלשון הגמ' ובין בסברא דבאמת הסברא נותנת כן שלא יתנו לו רק מחצה בדמיהן דכיון דמשלמין לו הפסידו במה שהוכרח למכור עתה ביומי תשרי א"כ למה יטול יותר ושיטה זו מתחוורא טפי מכולם וגם דברי הרי"ף מתפרשין כן דמסתמא הוא הולך בשיטת הרי"ף רבו ועיין.

ולכאורה הי' נראה עוד ראי' לפי' זה או לפי' קמא דרש"י מעיקר שקלא וטריא דסוגיין דקמתרץ אביי לרומיא דקראי דמיטב וישיב כדמר כו' וה"נ נזקין דיניה בעדיות ואי אמר הב לי בינונית טפי פורתא כו' וא"ל שקיל כיוקרא דלקמי' ויש להבין לאיזה צורך מדמי לה אביי להא דרבה אם בשביל דנשמע מדברי רבה שביומי ניסן יקרי ארעא וביומי תשרי זל ארעא מסתמא מנהגו של עולם כן היא ולמה לן למילף כן מדרבה ועוד למה לן כלל להא דיוקרא דלקמיה ולא אמר ואם לא מעלינן לי' כנכסי' דבר מריון כדאמרי' בב"ב (י"ב ב') וכפי פי' התוס' שם דבר מריון משיר הוה ואינו מוכר קרקעותיו רק בדמים מרובים וה"נ בנ"ד למה לא יוכל להעלות קרקעותיו אפי' ביותר מכדי שויין של יוקרא דלקמי' ובשלמא לפי' קמא דרש"י מתיישב זה היטב דבלא"ה ודאי לא מצי להעלות בדמיהן דגם אביי הוי ידע להך סברא דאי בעי ניזק למשקל סובין שקיל בע"כ של מזיק שאפי' בעדיות יפה כחו כ"ש בבינונית וכמש"כ רש"י כן להדיא ע"ש רק דאביי הוי סבר דאפ"ה מצי להעלותן כיוקרא דלקמי' כיון דחזינן בהא דרבה דעכ"פ גם יוקרא דלקמיה נחשב עתה ביומי תשרי לענין דלא להוי מקרי עני גמור כמו כן יליף מיני' אביי דלא חשבינן לי' למעלה יותר מכדי דמיהן במה שיטול כיוקרא דלקמי' ושפיר הוצרך להא דרבה לענין עיקר תרוצו דבלא"ה הוי אמרינן מה לנו עתה במה שייתייקרו בניסן כיון דעכ"פ עתה אינם שוות כ"כ הוי כמעלה בדמיהן ואינו רשאי לכך יליף מדרבה דלא מקרי מעלה בדמיהן וכדכתיבנא וכמו כן לשיטת הרמב"ם נמי יתיישב עד"ז כיון דחזינן בדרבה דנוטל עד מחצה בנכסיו ולא אמרינן כיון דעכשיו הוזל דכו"ע לא יטול כלום ש"מ דגם עכשיו נחשב יוקרא דלקמי' לדבר מה כמו כן יליף מיני' אביי לענין דרשאי להעלות בדמיהן כיוקרא דלקמי' אבל לפי' רש"י ולהתוס' אליבא דהרי"ף אינו ענין כלל הא דרבה לעיקר תירוצו דאביי ואדרבה לפירושם מוכח מדרבה דלא חשבינן כלל ליוקרא דלקמיה לשום דבר רק בתר השתא אזלינן לגמרי דו"ק ותשכח וא"כ למאי הביא כלל להא דרבה

וזה הי' נראה לכאורה ראיה נכונה לפי' קמא דרש"י או להרמב"ם ואף דלהרמב"ם אינו מיושב כ"כ כמו לרש"י מ"מ מתיישבין דבריו טפי מאינך פירושי אלא שחוזרני בי דנהי דנוכל לפרושי כן בנזקין ובע"ח מ"מ בכתובת אשה דאין דינה כלל בבינונית הדק"ל למאי הוצרך לדמיונו של רבה ולא אמר מעלינן לך כנכסי דבר מריון ובע"כ צ"ל דהא דיוקא דדייקינן לאו דווקא הוא וצ"ע ליישב זה ועוד יש גירסא אחרת בזה בתוס' לפי שיטת הרי"ף ע"ש והכל הולך למקום אחד ואין נ"מ ביניהם לדינא כלל ותחילת דברי התוס' פי' ברש"א דמיירי בעני וכפי' קמא דרש"י ויותר הי' נראה לפרשם בעשיר וכלשון ב' דרש"י וכן נראה מדברי הג"א ועיין בזה כי קצרתי:

קצרן של דברים לענין דינא ללשון א' של רש"י לעשיר לא יהבינן כלל בין הוזל דכו"ע ובין אייקור דכו"ע כיון דעכ"פ שוות קרקעותיו ר' זוז ובעני בלא יומי ניסן ותשרי רק דהוזל מעצמו אי הוזל דכו"ע יש לו דין עני גמור ויהבינן ליה אפילו אלף זוז בב"א ואי אייקור דכו"ע אזלינן בתר כו"ע ולא יהבינן ליה כלל ובזילא דיומי דתשרי יהבינן לי' מחצה בנכסיו דהיינו מאה זוז ולא יותר וללשון ב' דרש"י לעני יהבינן תמיד אפי' אלף זוז אפילו בזילא ביומי דתשרי כיון דבתר השתא אזלינן לפירושו ודו"ק ו עשיר בהוזל לכו"ע יהבינן ליה עד שיוכל למכור בשוויין ממש ובאייקור לכו"ע לא יהבינן ליה כלל אף שאינו מוצא למכור רק בפחות הרבה מדמי שוויין ובזילא דיומי דתשרי חשבינן מחצה דמיהם כדמי שוויין ואם הוזלו יותר אזי דיני לענין מחצה כדינו לענין דמי שוויין בשאר ימות השנה וכמו שבארני ולהתוס' אליבא דהרי"ף לעני ג"כ יהבינן אפילו אלף זוז ולעשיר בהוזל דכו"ע לא יהבינן ליה כלל ובאייקור דכו"ע יהבינן ליה עד שיוכל למכור בשוויין וזילא דיומי תשרי אזי המחצה יש לו דין דדמי שוויין וכנ"ל ולהרמב"ם אליבא דהרי"ף לעני ג"כ אפשר דיהבינן ליה אלף זוז אף שאין זה מוכרח כ"כ לשיטתו מ"מ מסתבר לומר כן כיון דלא מפליג הברייתא בהכי ולעשיר ג"כ כמו שיטת התוס' להרי"ף וכמש"כ ובזילא דיומי תשרי יהבינן לי' עד מחצה בנכסיו והיינו שמשלימין לו הפסידו במה שמוכרח למכור עכשיו ולא יותר ומחוורתא דסוגיין כהך שיטתא ועיין ודברי הנ"י בזה מעירבבים שהתחיל בשיטת הרמב"ם דמיירי בעשיר וע"ד מה שפירשנו בו דעד מחצה בנכסיו וסיים בשיטת רש"י דמיירי בעני וכבר התעורר בזה בחידושי אנשי שם אולם הבקי קצת בדרך הר"ן והנ"י דמדרכם להעתיק דברי רש"י כלשונם אף דלא ס"ל כוותיה לא תקשה גם זה ועיין:

דף ז:

ברש"י ד"ה ושקל ולהכי אתי כו', אף דלמאי דאמרינן אלא אי איכא לדמויי לבע"ח מדמינן לה ושם גבי בע"ח ליכא קרא להכי ואמרי' כן מסברא צ"ל דדוקא גבי נזקין דיפוי כח שלהם מפורש בקרא מיטב שדהו וכו' לכך איצטריך קרא לבינונית וזיבורית דלהוי רשאי ליתן כיוקרא דלקמי' אבל גבי בע"ח דיפוי כח שלהם אינו אלא תקחז"ל דמדאורייתא דינם בזיבורית שפיר אמרינן כן מסברא בלא שום קרא וזה פשיט ומוכרח ולפי"ז ע"כ סוגיא דשמעתין אזלא אליבא דעולא דס"ל דמדאורייתא דינם בזיבורית ודלא כהפ"י שרוצה לפרש סוגיא דשמעתין אליבא דר' שמעון דס"ל דמדאורייתא דינו דבע"ח בעדית וזה אינו ובעיקר קושייתו מה שהכריחו לומר כן היינו משום דקשיא לי' איך הוי ס"ד דראב"י לומר דיוכל לימר להבע"ח שקול זיבורית כיוקרא דלקמיה ליטעון ולימא לא ניחא לי בהך תקנתא דתיקנו חז"ל לטובתי וכדרב הונא בכתובות (פג) כל האומר אי אפשי בתקנת חכמי' כגון זו שומעין לו נראה דלק"מ דאטו מדאוריית דינו בזיבורית דווקא הא ילפינן לה מקרא דהאיש אשר אתה נושה בו וא"כ עיקר הילפותא מקרא הוא דתליא ברצון הלוה רק דאנן אמדינן דעת הלוה דסתמא לא יתן לו רק זיבורית כיון דתליא ברצונו ולכך אמר עולא דבר תורה כו' אבל לא שיהיה עיקר דינו בזיבורית דווקא עד שיוכל הבע"ח לטעון אי אפשי בתקנת חכמים וכן הוא באו"ת סי' ק"ב ס"ק ג' ועוד י"ל דכשם דאמרי' גבי נזקין מדיפה התורה כוחו לענין עדיות א"כ כ"ש לענין בינונית וזבורית כמו כן נאמר לענין בע"ח מדיפה התורה כוחו דלוה לענין שאינו צריך ליתן דווקא עדית או בינונית א"כ כ"ש שאין צריך ליתן דווקא זבורית ודו"ק ובאמת הכל הולך אל מקום אחד דמחמת זה בע"כ צ"ל כסברא דלעיל דעיקר כוונת התורה שיהיה תלוי ברצון הלוה אבל לא שיהיה צריך ליתן זבורית דווקא ועיין:

שם בגמ' א"כ הורעת כוחן של נזקין אצל בינונית וזבורית כו' וכמו כן אמרינן לענין בע"ח א"כ נעלת דלת בפני לווין הנה מפשטא דסוגיין יראה דאם רוצה הניזק בבינונית וזבורית וכן בע"ח בזיבורית שקיל בע"כ של מזיק ולוה כזילא דהשתא אלא שהרא"ש כתב שנראה לו דלא אמרינן כן רק היכא שגילה דעתו שאינו רוצה לשייר לעצמו רק שחפץ ליתנה כיוקרא דלקמיה בזה הוא דאמרינן א"כ הורעת כו' אבל היכא דלא גילה דעתו כלל לא כפינן לי' ליתן בינונית וזבורית דווקא דלא יהא אלא עדית ועדית הא ברשות הלוה או המזיק ליתן איזו שירצה וה"נ מצי הלוה או המזיק לומר כי היא חביבה עליו והוי כעדית ועדית או בינונית ובינונית ולפ"ז ע"כ צ"ל דגם בעדית ועדית היכא דגילה דעתו שרוצה ליתן לו שקיל הניזק בע"כ דהא הרא"ש מדמי להו אהדדי דאלת"ה הדרא קושיית הרא"ש

לדוכתי' וזהו כדברי הסמ"ע בסי' תי"ט ס"ק ד' שהשיג על הע"ש בזה ודבריו נכונים ודלא כהש"ך שם ס"ק ד' שכתב שנראים לו דברי הע"ש ולא עיין היטב בדברי הרא"ש אלו וכן כתב באו"ת (סי' ק"ב ס"ק ד') ע"ש וזה ברור

ובעיקר סברת הרא"ש נלפע"ד דלא מיקרי גילוי דעת רק היכא שרוצה ליתנה ביוקרא דלקמי' אבל אם מעלה אותה בדמים מרובים יותר הרבה מיוקרא דלקמי' לא מיקרי גילוי דעת כלל משום דכן הוא מדרכם של בני אדם למכור אף הדבר החביב עליו ביותר בדמים מרובים דריבוי הדמים חביבים עליו טפי וא"כ מאי גילוי דעת יש בזה שאינה חביבה עליו כעדית דגם אם היתה עדית היה מוכרה בדמים אלו רק היכא דגלה דעתו שרוצה ליתנה לו ביוקרא דלקמיה שבאמת אין זה יותר מכדי שוויו כיון דכו"ע נטרי עד ניסן ומזבני א"כ חזינן דאינה חביבה עליו ביותר רק שאינו רוצה להפסיד מדמי שוויו בניסן ובזה הוא דאין שומעין לו דמה לנו אם יפסיד בזו או בזו כנ"ל פשוט ובזה יתיישב הא דנקיט בכולה שמעתין כיוקרא דלקמיה ולא קאמר מעלינן לך כנכסי דבר מריון וכמו שהקשינו לעיל אבל לשיטת הרא"ש ניחא דבלא"ה לא הוי מקרי גילוי דעת כלל ויתיישב נמי קצת מה שדקדקנו לעיל מה ענין דבריו של רבה לעיקר תירוצו של אביי ודו"ק:

ודע דלהרא"ש נוכל לקיים שפיר הגירסא דעדית בציר פורתא גבי בע"ח שדחו התוס' להך גירסא ולהרא"ש דבגילוי דעת תליא מילתא שפיר מצינן למימר היכא דגילה דעתו לענין עדית גם בזה יש נעילת דלת יתיישב שב בזה מה שדחקו התוס' עצמם בדבור שאח"ז דלהכי נקיט כתובת אשה איידי דאיירי בנזקין ובע"ח נקט בתרייהו כתובת אשה ולהרא"ש אתי שפיר ודו"ק אמנם מדברי הרא"ש עצמו יראה דלא הוי ברירא לי' הך מלתא גם לשיטתו דשפיר נוכל לומר דגילוי דעת לא מהני רק בתובע פחות מדינו אבל ביותר מדינו לא מהני גילוי דעת כלל ולכך גם לשיטתו לא גרסי' להך גירסא דעדית בציר פורתא ולכך כ' הרא"ש זיבורית טפי פורתא לחד גירסא או עדית בציר פירתא לאידך גירסא משמע דלא ברירא לי' מלתא לאכרועי בין הגירסאות וכן הוא בתומים סי' ק"ב ס"ק ה' עיי"ש והטור הכריע דלא כהך גירסא ולכך כ' דא"צ ליתן עדית בציר פורתא כזילא דהשתא ואפי' ג"ד לא מהני אמנם מה שפסק הטור שצריך עכ"פ ליתן לו ביוקרא דלקמי' בע"כ לכאורה אינו מובן דממ"נ אם גילה דעתו שרוצה ליתנו לו ביוקרא דלקמי' א"כ לא הוי בע"כ של הלוה ומה הוצרך הטור להשמיענו זה דאם שניהם רוצים פשיטא דיעשו כרצונם ואי דלא גילה דעתי כפשטי' דלישנא דהטור דמשמען דשקיל בע"כ של הלוה קשה הא אפי' זיבורית אין צריך ליתן כ"ז שלא גילה דעתו מיהו יפה פירשו בסמ"ע סי' ק"ב ס"ק ו' דמיירי שגילה דעתו שרוצה למוכרה לאחר ביוקרא דלקמי' ולא לו דאז

שקיל בע"כ של הלוה להך שדה בחובו וצריך לומר דהטור מסברא בעלמא כתב להך דינא דבכה"ג וודאי דהוי נעילת דלת ובאו"ת כתב דלמד כן מתורת אביו הרא"ש שכ' כן לענין כתובה ולא ידענא מאי קאמר דהרא"ש לענין כתובה מיירי בגילה דעתו שרוצה לתנו לה וא"כ וודאי דהוא מלתא דפשיטא ואינו ענין כלל לדברי הטור וכפי מה שפרשם הסמ"ע ודו"ק ובע"כ צ"ל דהטור כ"כ מסברת עצמו ולענין כתובה גם לפי דברי הטור נלפע"ד דאינו תלוי בגילוי דעת כלל כיון דליכא כאן נעילת דלת ודלא כהאו"ת:

ובעיקר דינו של הרא"ש במאי דחידש דבעינן גילוי דעת דווקא כבר השיג עליו ביש"ש הביאו הש"ך בסי' ק"ב ותי"ט ופסק כהרמ"ה הביאו הטור דלא בעינן גילוי דעת כלל רק בכל ענין יפה כחו של ניזק ושל בע"ח אם רוצים ליטול בפחות מדינם וכפשטא דלשנא דהש"ס ומה שהביא הרא"ש ראי' לדבריו דלא יהא אלא עדית ועדית כתב ביש"ש דגם בזה הדין דשקיל איזה עדית שרוצה המזיק דלא יהא אלא עידי עדית כיון דקיי"ל דבשלו הן שמין שקיל מעידי עדית אמנם עדיין לא תירץ כלום למאן דפסק כמ"ד דבשל עולם שמין וגם לא תירץ כלום מבע"ח ולענ"ד נראה בפשיטות דאין סברא כלל שיוכל לומר היא חביבה עלי ביותר במה שהוא נגד הדין והסברא וא"כ נהי דבעדית ועדית מצי למימר כן למ"ד בש"ע שמין מכל מקים לא מצי לומר כן על בינונית וזיבורית שחביבים עליו ביותר היפך מדעת כל העולם וראיה לזה מדברי הרמב"ם לענין דינא דבר מצרא מב"ב (יב ב') דאם רוצה ליקח חלק הרע שאצל שדהו מחוייבים השותפין ליתן לו ולא מצו למטען כי היא חביבה עליהם ביותר בלא שום אמתלא לדבריהם וגם בשווים הדין כך לשיטת רש"י והרי"ף והרמב"ם מכ"ש בגרועים ובזה אזדא לה לגמרי סברת הרא"ש [ועיין עוד במה שאכתוב אי"ה בסוגיא דלקמן בדברי הרא"ש אלו] וכן נראה עיקר לדינא כהרמ"ה וכיש"ש ולענין קושיית התוס' דדחקו עצמם הא דנקיט כתובת אשה ולא נקיט בע"ח ושואל עדית בציר פורתא עיין באו"ת שיישב זה גם לשיטת הרמ"ה והיש"ש ודו"ק ותוכן דבריו דלר"ש דס"ל דב"ח מדאורייתא דינו בעדית ורק משום שלא יקפוץ כו' תיקנו בבינונית ודאי דמהני גילוי דעת דתו לא שייך סברת שמא יקפוץ דמאין ידע דיגלה דעתו אח"כ אבל לעולא לא מהני גילוי דעת כלל ולכך נקיט הש"ס כתובת אשה דהיא אליבא דכו"ע ובר מן דין נלע"ד דמוטב לנו לסבול דוחק התוס' מסברת הרא"ש ועיין:

ודע דהרי"ף והרמב"ם השמיטו לגמרי לסוגיא דידן ולא כתבו כלל הך דינא דאם רוצה הניזק או הבע"ח בפחות מדינו וצריך טעם להשמטתם ובאו"ת כתב יישוב לזה ולא נתחוורו לי דבריו ולכאורה הי' נראה לומר דדעתם הוא דע"כ אינו שואל בפחות מדינו אם לא שהיא לו אמצרא דידי' ובזה כבר כתבו דאם שואל צד הגרוע שאצל שדהו דצריכין

ליתן לו אבל זה אינו דהתם דווקא ברוצה ליקח מהגרוע לא יותר משיעור שראוי לו ליטול מהיפה אבל היכא דבעי ליטול טפי פורתא היינו כערך מעותיו לא יהבינן לי' כמבואר התם ברמב"ם עיי"ש וא"כ הדק"ל וצ"ע:

שם בגמ' אליבא דר"י לא תבעי לך דאמר בדניזק שיימינן כו' והא דלא קמבעי ליה אליבא דר"י ג"כ היכא דאהני קרא נלענ"ד דאה"נ קאמר והגמ' לא קאמר דאליבא דר"י לא תבעי רק במאי דפליג עם ר"ע והיינו היכא דזיבורית דניזק הויין כעדית אבל היכא דזיבורית שלו לא הויין כעדית דבהאי גוונא מודה לר"ע משום דאהני קרא אה"נ דאיכא למבעי גם לדידיה כמו לר"ע וגם זה נכלל במאי דאמר כי תבעי לך אליבא דר"ע כיון דבהאי גוונא לא פליגי כלל וזה פשוט וא"צ לפנים ודברי רש"א בזה אינם נראים לענ"ד ונלאתי להאריך והמבין יבין:

דף ח.

בגמ' ואב"א אידי ואידי שלא היתה לו עדית ומכרה הא דהויא בינונית דידיה כעדית דעלמא כו' הקשו בתוס' כיון דשויא בינונית דידיה כעדית דעלמא וגם לדידי' לא היתה לו עדית זולתה א"כ אמאי קרי ליה בינונית כיון דהוי עדית לעלמא ולדידיה ותירצו דההיא ברייתא מיירי שיש לו עדית ולא מכר רק שעדית שלו שוים יותר מעדית דעלמא ובברייתא השנייה מיירי שלא הי' לו עדית כלל והגמ' ה"ק אידי ואידי שלא היתה לו עדית ומכרה ר"ל דבזה שניהם שוים שלא מכר עדית רק בחדא מיירי שיש לו ובחדא מיירי שלא היה לו מעולם ודבריהם דחוקים בפי' הגמ' ובפ"י הקשה דאמאי לא משני הגמ' דבתרווייהו מיירי שיש לו עדיין עדית רק ששווים טפי מעדית דעלמא והא דשווה בינונית שלו כעדית דעלמא וכו' דהשתא הוי ניחא טפי דתרתי ברייתי מיירי בחדא גוונא ממש ומחומר קושיא זו יצא לו דיו חדש דאף דלגבי בע"ח קיי"ל דהיכא דאית לי' ללוה עדית וזיבורית אינו נוטל רק זיבורית דהיינו בפחות מדינו ולא ביותר מדינו והר"ן כתב זה לכללא בכל דוכתא דהיכא דלית לי' כדינו רק גרוע מדינו ומעולה מדינו דדחינן לי' אצל הגרוע מ"מ לגבי נזקין ליתא להך כללא כיון דמיטב דידי' מפורש בכתוב אי לית לי' כדיניה שקיל ביותר מדינו ולכך לא מצי תו לשנויי כקושייתו עיי"ש בדבריו והוא תמוה ואשתמיטתי' גמ' ערוכה בסוגיין דלעיל דקאמר לר"י אהני קרא היכא דאית לי' עדית וזיבורית דידי' לא שוין כעדית דמזיק ועדית דידי' שווין טפי כו' דלא מצי אמר לי' תא וגבי מזיבורית כו' הרי להדיא דאי לאו קרא גם גבי נזיקין הוי איתא להך סברא דמצי לדחותו אצל הגרוע כמו בבע"ח וא"כ מנ"ל לומר כן לר"ע מסברא כיון דלר"י איצטריך קרא להכי הא בהך מילתא לא פליגי ר"י ור"ע הן אמת דלהרא"ש שכ' דאפי'

אי בינונית דידי' שווין יותר מעדית דמזיק אפ"ה צריך ליתן לו מעדית דידי' דוקא או מיטב דניזיק או דמזיק אמר רחמנא א"כ שפיר צריכינן לקרא דזה וודאי דלא הוה ידעינן מסברא אבל מ"מ אין זה מעלה ארוכה לדברי הפ"י כיון דהגמ' לא הזכיר כלל הך רבותא רק דלא מצי אמר תא וגבי מזיבורית אשר זה ידעינן בלא"ה מסברא לדברי הפ"י וא"כ לא צריכינן לקרא בזה כלל והכי הו"ל להגמ' לפרש כגון שיש לו עדית ובינונית וזיבורית וזיבורית לא שווין כו' ובינונית שוויין טפי דלא מצי אמר תא וגבי מבינונית דזהו עיקר הצריכיתא דקרא לדבריו בשלמא על הרא"ש בעצמו לא קשה כיון דגם בהך גוונא דנקיט הגמ' ג"כ איכא רבותא דאיצטריך למילף מקרא שפיר איכא לשנויי כדמשני הרא"ש דהגמ' לא נקיט אלא הנך גוונא דבעי מזיק למיגבי מינייהו דהיינו מיטב דידי' או דניזק אבל על הפ"י וודאי דקשה טובא ודו"ק:

ובעיקר קושייתו הנה על הגמ' לא קשה כלל דעיקר כוונת הגמ' הוא על עדית דעלמא דכלפי מה שתירץ לעיל דמיירי בהיתה לו עדית ומכרן והעדית הנמכרים הם שגרמו לו לגבות הבנונית משום דאשתעבד לי' מעיקרא ע"ז אמר ואב"א או"א שלא היתה כו' ורצה לומר דאין העדית הגורמים לגבות מבינונית רק כאן וכו' וכיון דלהך שינויא קיי"ל דבש"ע הן שמין א"כ העדיות הגורמים לגבות בינונית המה עדית דעלמא ועליהן אמר שלא היו לו אלו העדיות המשעבדי' בינונית אבל מעידי עדיות לא מיירי כלל הש"ס כיון דאין מחמתן שום נ"מ לדינא רק לענין קריאת השם בלבד ואפשר דאין ה"נ דמיירי בשניהם דיש לו וכהפ"י וא"כ על הגמ' לא קשה כלל נמצא שאין עיקר קושייתו רק על התוס' וגם זה אינו קשה כ"כ דאפשר דהתוס' לא ניחא להו לפרושי כן משום דבברייתא שני' ליתא בה שום רמז שיש לו עידי עדיות דבשלמא בברייתא דתני בה דבע"ח בזיבורית דמיירי ע"כ להך שינויא דשוי בינונית שלו כעדית דעלמא וא"כ ע"כ מוכח מינה דיש לו עידי עדית מדקרי להנך בינונית אבל בברייתא שני' דלא נזכר בה שום רמז מזה לא רצו התוס' לפרש בה כן ועכ"פ איך שיהיה כוונת התוס' הנה על הגמ' וודאי דלא קשה כלל וכדכתיבנא ועיין בספר תו"ח דגריס או"א שהיתה לו עדית ומכרה ומחמת זה מקיים הגי' באב"ע השני או"א שהיתה בינונית שלו כעדיות דעלמא עיי"ש בדבריו ואין גירסתו מתיישבת כ"כ אמנם מדברי הרמ"ה הביאו הנ"י נראה דהוי גרס כן וכמו שיתבאר אח"ז אי"ה שם בגמ' רבינא אמר בדעולא פליגי ד' שיטות נאמרו בזה א' שיטת רש"י ב' שיטת התוס' ג' שיטת הר"ן בכתובות פ' שני דייני גזירות בשם הראב"ד ד' שיטת הרמ"ה הביאו הנ"י בשמעתין ודברי רש"י וודאי דדחוקי' טובא דא"כ מאי קאמר דפליגי בדעולא הול"ל דפליגי במתניתין דהניזקין דתנינן בה דינא דבע"ח בבינונית ועוד בעיקר פירושו וודאי

דדחוק טובא דיהי' שום תנא דיפלוג על סתמא דמתני' דהניזקין דנראה דלית מאן דפליג ע"ז ודברי התוס' גם הם אינם מתיישבים כ"כ דמפשטא דלשנא דשמעתין משמע דמאן דפליג אדעולא לגמרי פליג עליו ולית לי' כלל הך תקנתא דעולא ולדבריהם לא פליג עליו בעיקר דבריו רק בהך מילתא לחוד ואין זה במשמע כלל ועוד דמש"כ התוס' דטעמא דשלא יקפוץ שייך גם בבינונית היכא דלית לי' ארעא עדיפא מינה ג"כ לא מסתבר כ"כ דמה בכך דלהאי גברא לית לי' עדיפא מינה ומקרי עדית לגבי דידי' מ"מ כיון דלעלמא הוי בינונית א"כ למה יתן המלוה עיניו בה כיון דבבינונית לא שייך הך חששא דיתן עיניו בה מדלא חששו לזה חז"ל בתחילת תקנתם דתקנו לבע"ח בבינונית והיינו משום דבינונית מצוים מסתמא לקנות בכל דוכתא וא"כ מאי חששא איכא בזה שאין לו אלא בינונית יותר מבבינונית דעלמא ובין לפי' רש"י ובין לפי' התוס' רבינא ע"כ ס"ל דבש"ע הן שמין כיון דלא אתי לשנויי רק ברייתא דבע"ח בזיבורית אבל הך בריתא דבע"ח בבינונית הוי ניחא לי' ש"מ דס"ל בש"ע הן שמין אולם הר"ן בכתובות פי' לסוגיין דה"ק דתרווייהו ס"ל דינא דמתני' דהנזקין דבע"ח דינו בבינונית רק שנחלקו בטעמא דהך דינא דעולא ס"ל דמדאורייתא דינו בזיבורית ומשום נעילת דלת עיילוהו הוא דעיילי' לי' חז"ל ותיקנו לו בבינונית ורבי שמעון ס"ל דאדרבה מדאורייתא דינו בעדית כניזקין ומשום שלא יקפוץ וילונו גרועי גרעי' לי' חז"ל ותיקנו לו שלא יגבה אלא בבינונית והך פלוגתא מפורשת בדוכתא בסוגיא דהניזקין במס' גיטין עיי"ש ורבינא בא לתרץ דומיא דהנך תרתי ברייתו' דסוגיין ואמר דפליגי נמי בפלוגתא דעולא ור"ש דמר אית לי' דעולא ולכך בבינונית וזיבורית גובה מהזיבורית כיון דנעשו לו הבינונית כעדית והזיבורית כבינונית דבשלו הן שמין וחששא דנעילת דלת ליכא כאן כיון שאינו משייר לנפשו רק מעולה ממנה במדריגה א' ובכה"ג גם המלוה ודאי שלא ימנע מלהלוות לו בשביל שלא יקח ממנו המעולה שבשדותיו ועוד י"ל דבכה"ג לא תיקנו חז"ל שיתן לו המעולה שבנכסיו ואוקמא אדאוריי' דדינו בזיבורית ומר לית לי' דעולא רק כר"ש דמדאורייתא דינו בעדית ורק משום חששא דיקפוץ וילוונו תיקנו בבינונית וא"כ בבינונית וזיבורית דלא שייך חששא דיקפוץ וילוונו [וזהו דלא כהתוס' שכ' דגם בזה שייך שמא יקפוץ וילוונו רק כמו שכתבנו בקושייתינו על התוס' עיי"ש] אוקמא אדאורייתא וגובה בינונית דלא יהא אלא עדית למ"ד בשלו הן שמין מ"מ הא מדאוריי' דינו באמת לגבות מהעדית ובכה"ג דליכא חששא דיקפוץ וילוונו אוקמוה אדאורייתא:

וע"ד זה פי' נמי גם הרמ"ה הביאו הנמ"י בשמעתין דפליגי בפלוגתא דעולא ור"ש אלא דהרמ"ה גריס לעיל בסוגיין כגירסת התוס' דגרים או"א שהיתה לו עדית ומכרה נמצא

דכולה סוגיא איירי בהכי ולכך פי' גם דברי רבינא בהי' לו עדית ומכרה ופלוגתייהו דהנך ברייתו' הוא אי אזלינן בתר מעיקרא ואשתעבד לו בינונית או דאזלינן בתר שעת גוביינא דה"ל הבינונית כעדית למ"ד בשלו הן שמין דמאן דאית לי' דעולא אזיל בתר גוביינא וגובה מהזיבוריות כיון דמדאורייתא דינו כן דלא תיקנו בכה"ג חז"ל כיון דבשעת גוביינא ה"ל כעדית ומאן דאית לי' דר"ש סבר דאזלינן בתר מעיקרא כיון דמדאורייתא דינו לגמרי בעדית ורק משום חששא דיקפוץ וילוונו הפקיעו חז"ל לזכותי' וכיון דאשתעבד מעיקרא ליתן בינונית תו לא פקע ואוקמא אדאורייתא והנכון בכולי שיטתא הוא שיטת ל ועיין ולהנך תרי פירושי שינויא דרבינא אזיל אליבא דמ"ד בשלו הן שמין נמצא דלפי' רש"י ותוס' היו לנו לפסוק להלכה דבש"ע הן שמין כרבינא ואף שהתוס' כתבו גם לפירושם דהלכה כר"נ דס"ל בשלו הן שמין אין דבריהם מחוורין בזה דרבינא הוא בתראה טפי מר"נ וכרבינא אית לן למפסק וכן כתב הר"ן בכתובות דאליבא דהך פירושא אית לן למפסק כרבינא דבש"ע הן שמין אבל להר"ן והרמ"ה הלכה דבשלו הן שמין כיון דרבינא ור"נ תרווייהו ס"ל כן ויש כאן מקום עיון בדברי הרי"ף והרמב"ם דשם בכתובות פסקו כר"נ דזה גובה וזה גובה והיינו כמ"ד בכלו הן שמין כדאמרינן התם וכאן פסקו בבינונית וזיבורית דגובה בינונית א"כ ע"כ הוא כמ"ד בש"ע הן שמין וא"כ דבריהם סתרי אהדדי וכבר התעורר ע"ז בר"ן במס' כתובות ובכ"מ ביקש ליישב דברי הרמב"ם עפ"י שיטת הרמ"ה שהבאתיו לעיל ופי' דברי הרמב"ם דמיירי בהי' לו עדית ומכרן ואין זה במשמעות לשונם כלל דכל כה"ג ה"ל לפרושי ולא למסתם סתומי כיון דהך שינויא דהי' לו עדית ומכרן נזכר בגמ' הי' לו להרמב"ם ג"כ לבארו ובאמת לא ידעתי מה הוצרך הכ"מ לומר דס"ל כהרמ"ה ובקצרה ה"ל לומר דפסק כשינויא קמא דסוגיין אלא דכ"ז אי אפשר לאומרו כלל מדסתמו דבריהם:

ונראה לומר דהרמב"ם מפרש להך שינויא דרבינא ג"כ ע"ד מה שכ' הר"ן דפליגי בפלוגתא דעולא ור"ש רק בהיפוך הסברא דלהר"ן מאן דאית לי' דעולא סבר דגובה מהזיבורית ומאן דאית לי' דר"ש גובה מהבינונים וכפי הסברות שכתבנו לעיל אליבי' ולהרמב"ם יתפרש בהיפוך דמאן דאית לי' דעולא גובה תמיד מהבינונית דסוף סוף איכא נעילת דלת אי מגבינן לה מזיבירית אף שאין לו רק בינונית וזיבורית ומאן דאית לי' דר"ש גובה מהזיבורית דטעמא דשמא יקפוץ שייך גם כאן וכסברת התוס' שכתבנו לעיל ולכך הרמב"ם דפסק כעולא פסק דגובה בינונית והא דפסק בכתובות כר"נ דז"ג וז"ג היינו משום דבעל זיבורית אף אם יגבה בינונית תחילה מ"מ אין צריך ליתן לו בינונית משום דלא שייך כאן טעמא דלע"ד דהא בשעה שהלווהו לא הי' לו רק זיבורית וא"כ לכתחילה

אהכי סמיך ואין כאן נע"ד כלל אם יגבה כדינו מהזיבורית וגם אין להקשות דא"כ למאי צריכין התם לומר לזה עדית ובינונית ולזה זיבורית אפי' לזה בינונית לחוד ולזה זבורית נמי דינא הכי לפי סברא זו דהא בעל בינונית אף אם יגבה תחילה זיבורית אפ"ה יצטרך ליתן בינונית דהא בשעה שלוה אבינונית קסמיך דגם זה אינו דבאמת גם כאן ליכא משים נע"ד דמה הי' לו להלוותו ולא לגבותו בחובו וטפי שייך כאן טעמא דיקפוץ דע"כ משום שנתן עיניו בבינונית שלו הלווהו ולכך הדין נותן שיגבה כדינו מזיבורית אם לא ביש לו ג"כ עדית דאז לפי שורת הדין נוטל בינונית כללא דמלתא דהתם בכתובות בשנים שהוציאו שט"ח זע"ז כיון דליכא לטעמא דנע"ד התם כלל לכך אוקמינא אדינא דבשלו הן שמין זהו משנלע"ד בישוב דבריהם וכעת לא מצאתי תירוץ יותר מרווח מזה ועדיין צ"ע:

שם בגמ' אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא כו' א"ה בניזקין נמי נימא הכי' ב' שיטות בזה דעת רש"י דלא אמרי' הך סברי' דאי שתקת רק היכא שיש איזה טובה בזה להגובה אם יטול עכשיו ממה שיטול בהר דיהדר שטרא למרי' דבזה הוא דאמרינן הך סברא חי שתקת ואעשה לך טובה הרי מוטב וא"ל מהדרנא שטרא כו' ותפסיד יותר אבל כל היכא שלא יוגרע כוחו בתר דיהדר שטר' למרי' לא מני למימר אי שתקת משום דיוכל לטעון לכי תהדר כיון שאין לו הפסד בחזרתו ממה שנותן לו עכשיו ולכך פירש דהגמ' לא פריך אי הכי רק מנזקין ובאופן דרוצה ליתן לו בינונית ואם יהדר שטרו יטול זבורית אבל מבע"ח לא פריך מידי כיון דבין כך ובין כך לא יטול רק זבורית לא מצי למימר ליה אי שתקת והא דבכתובה מצי למימר ליה אי שתקת אף דאינו עושה עמה שום טובה כתבו התוס' בשמעתין לשיטת רש"י דכיון שאינו מגרעה מדינה דמעיקרא שפיר מצי למימר לה אי שתקת אף דאינו עושה עמה שום טובה והוא ברור ומוכרח בכוונת רש"י (ויצא לו לרש"י כן מדיוקא דלישנא דהגמ' דפריך מנזקין ולא מבע"ח] וכיון שכן איכא למידק בדברי רש"י במס' כתובות גבי מי שאבדה לו דרך שדהו (ק"ט) דפי' אי שתקת ומוזילנא גבך ור"ל שעושה עמו טובה דלמאי צריכינן התם להך סברא שיעשה עמו טובה כיון שאינו מגרעו מדינו דהא אילו היו בידי המוכרים נמי לא יטול כלום כיון דמיירי בחד דאתי מכח ד' ודמי לאשה בזיבורית דאף בלא עשיית טובה נמי מצי לומר לה אי שתקת והכי נמי דכוותה וזה לכאורה קושיא עצומה ובאמת פי' רש"י שם בכתובות דחוק טובא דהא יקנה לו דרך במאה מנה קתני עד שמחמת קושיא זו מיאן הרא"ש בפי' רש"י וכיון שאין שום הכרח לזה א"כ למה דחק עצמו רש"י שם בחנם וכמו כן יש להקשות גם על הרא"ש למה נאיד מפירש"י מחמת קושיא זו הלא ברווחא מתפרש סוגיא דהתם גם לפירש"י וכמו שכתבנו ונראה דזהו באמת דעת המהרש"ל הביאו הש"ך בסי' קי"ט

ס"ק יו"ד דהסכים לפירש"י בשמעתין וכתב שאדרבה מהש"ס דכתיבות מוכח כפירש"י דאלת"ה אמאי לא מוקמינן בחד דאתי מכח חד ע"ש בש"ך ולכאורה אין הבנה לדברים אלו ובמש"כ הוא כן דהמהרש"ל מפרש גם לשיטת רש"י סוגיא דכתובות כפשוטו בלא אוזילנא גבך כיון שאינו מגרע מדיני ובזה מיושב לן אמאי לא מוקים בחד דאתי מכח חד דיאמר אי שתקת כו' ואי לא מהדרנא שדה אחת מהד' למארי' ושוב לא תוכל לגבות לא ממנו ולא ממני אלא א"כ בחד דאתי מכח חד כיון דמגרעו מדינו דמעיקרא לא יוכל לומר אי שתקת כו' בלא עשיית טובה עמו וכאן ליכא עשיית טובה דהך דאוזילנא גבך לא ס"ל למהרש"ל כמו שהקשה הרא"ש דהא יקח לו דרך במאה מנה תנן ולכך הוכרח הגמ' לאוקמי בחד דאתי מכח ד' שאינו מגרע מדינו דאז שפיר מצי למימר אי שתקת מבלי שום עשיית טובה וכהך דכתובת אשה בשמעתין ועכ"פ דברי רש"י בכתובות הם תמוהים לכאורה ונראה לע"ד דשפיר הוכרח רש"י לפרש כן משום דגרסי במס' בכורות (מ"ח ב) א"ר ירמי' זאת אומרת שני יוסף ב"ש שהיו בעיר אחת ולקח אחת מהם שדה מחבירו בע"ח גובה ממנו דא"ל אי בדידך מסיקנא מנא דידך שקילנא ואי בדחברך מסיקנא משתעבדא לי מקמי דידך אמר רבא מכדי נכסוהי דבר נש כו ולפ"ז קשה בדר' ירמי' דמאי ס"ד דר' ירמיה דיוכל לגבות מהך שדה ממ"נ ואמאי לא מצי אמר לי' אי שתקת כו' וא"ל מהדרנא שטרא למארי' ולא תוכל לגבות ממנו ואי משום דאינו עושה עמו שום טובה לכך לא מצי טעין אי שתקת דהא אינו מגרעו מדינו דמעיקרא וכל היכא דאינו מגרעו מדינו דמעיקרא שפיר מצי טעין אי שתקת בלי שום עשיית טובה וכדאמרינן בשמעתין לענין כתובת אשה בזיבורית וא"כ הדק"ל אמאי לא מצי טעין התם בבכורות אי שתקת כו' אליבא דר' ירמיה ואף רבא לא פליג עליו התם אלא משום דנכסי בע"ח אינם משתעבדים רק מדין ערב וכל היכא דלא יוכל לגבות מהלוה עצמו גם מהערב אינו יוכל לגבות אבל אם טוען על גוף השדה גם רבא מודה דיוכל לגבות בממ"נ ומה"ט כתב הש"ך בסוף ספר תקפו כהן הובא בנ"מ סי' קמ"ח דאם יש לו עדים שיב"ש אחד גזל ממנו שדה וא"י איזה מהן ואח"כ מכר יב"ש אחד כל שדותיו להשני דשפיר גובה ממנו ממ"נ אפי' לרבא כיון דהכא לאו מדין ערב קאתי עלי' רק שטענתו הוא על גוף השדה וא"כ קשיא בין לר' ירמי' ובין לרבא אמאי לא מצי טעין אי שתקת כיון שאינו מגרעו מדינו ומהכרח קושיא זו ע"כ צריך לחלק דעד כאן לא קאמרינן בשמעתין לענין כתובת אשה דמצי טעין אי שתקת מבלי שום עשיית טובה כיון שאינו מגרעה מדינה אלא היכא שעכ"פ אינה מפסדת לגמרי הקרן שלה כמו בכתובת אשה שאין לה הפסד בטענת אי שתקת כלל אבל התם בבכורות כיון שע"י טענת אי שתקת מפסיד לגמרי הקרן שלו אף

שאינו מגרעו מדינו דמעיקרא דגם מעיקרא הי' ג"כ מפסיד הקרן שלו מ"מ כיון דכאן מצא מקום לגבות בממ"נ ורק בטענת אי שתקת רוצה לדחותו שפיר מצי למימר לי' לכי תהדר דבמקום פסידא לגמרי מצי טעין לכי תהדר אף שאינו מגרעו מדינו דמעיקרא ולא דמי לכתובה שעכ"פ אינה מפסדת הקרן וסברא זו כתבו התוס' בכתובות גם לפי שיטת הרא"ש שיתבאר לקמן אי"ה ע"ש] וכיון דהך סברא מוכרחת לשיטת רש"י שפיר קא קשיא לי' בסוגיין דכתובות כיון דגם התם מפסיד לגמרי איך מצי טעין אי שתקת דהא מצי למימר ני' נכי תהדר אף שאינו מגרעו מדינו וכההיא דבכורות ולכך הוכרח רש"י לפרש אי שתקת ואוזילנא גבך כו' דע"י עשיית טובה ודאי דמצי טעין אי שתקת ומעתה כיון שדברי רש"י בהא דאוזילנא גבך המה מוכרחים לשיטתו א"כ אזדא לה כל מה שכ' מהרש"ל בזה ודו"ק ולענין מה שהקשה מהרש"ל אמאי לא מוקמינן התם בחד דאתי מכח חד יש ליישב בפנים שונים עיין בש"ך שם ודבריו אינם מובנים כל הצורך דא"כ בחד דאתי מכח ד' נמי לימא הכי והעיקר נ"ל דלפי מה שנבאר אי"ה לקמן דלרש"י הך מהדרנא שטרא למארי' אינה מכירה חדשה כמש"כ הרא"ש וסייעתו רק דדווקא בחזרת השטר תליא מילתא וכפשטא דלשנא דתלמודא והך דמכרן לאחר מסתמא מיירי בשטר אחד א"כ ממילא לא אפשר לאוקמי כלל בחד דאתי מכח חד דהא אם יחזור השטר א"כ יהיה כל השדות מהודרין ויגבה מהראשון וזהו דלא כהתוס' בשמעתין ד"ה מכרן ודו"ק ולהתוס' ג"כ יש ליישב או כהש"ך או כמו שהביא בשם התוס' דכתובות ע"ש ועכ"פ דברי מהרש"ל אינם נכונים כלל ועיין

והרא"ש כתב דלאו דווקא מנזקין פריך אלא דה"ה מבע"ח ונזקין דנקיט הוא לרבותא דאפי' נזקין לא יטול אלא זיבורית ותוכן דבריו הוא דטענת אי שתקת יכול ליטעון אפי' בלי שום עשיית טובה דאינו צריך כלל לאיים עליו ולהפחידו לומר וא"ל תפסיד יותר ואפ"ה לא מצי טעין לכי תהדר משום דחשבינן לי' כאילו כבר הוא מהודר דכל מה שביד האדם לעשות חשבינן ליה כאילו הוא כבר עשוי ומייתי ראי' מכתובת אשה דשמעתין שאינו מאיים עליה כלל וכן מהא דכתובות וא ניחא לי' בפירש"י דאוזילנא גבך דהא יקנה לו דרך במאה מנה תנן ולשיטתו צריכינן לחלק בכל הנך חילוקים שכתבו התוס' בכתובות ע"ש והוא דהא דלא אמרינן בחד דאתי מכח חד או אפילו בחד לבד דמזבנינא לד' דהך מהדרנא נמי פי' בו הרא"ש דהוי מכירה גמורה שבחזרתו השטר אינה חוזרת המכירה וא"כ גם בחד לבד נמי נימא מזבנינא לד' וצריך לומר דלא שבקינן ליה למכור ולהפקיע זכותו של זה והא דפריך בשמעתין מנזקין ולהרא"ש גם מבע"ח נמי פריך ואף שהוא להפקיע זכותן היינו משום שאינו מפסידן לגמרי דעכ"פ גובים חובם ואין נ"מ רק

אם יגבה מזה או מזה ולא מיקרי גזילה כ"כ ולכך שפיר שבקינן לי' למיעבד הכי וכיון דשבקינן לי' תו הוי כאילו כבר עבד לסברת הרא"ש בחד דאתי מכח ד' אף שמפסידו לגמרי מ"מ שבקינן לי' משום דהך יפוי כח שבא לו ע"י קניתו של זה שפיר יוכל להפקיע ע"י מכירה:

כללא דמלתא היכא שאינו מפסידו לגמרי בכל ענין יוכל לטעון אי שתקת מבלי שום איום והפחדה ואפי' להפקיע זכותו דמעיקרא אבל היכא שמפסידו לגמרי אז יש חילוק דלהפקיע זכותו דמעיקרא אינו יכול אבל הזכות שבא לו ע"י קניתו יוכל להפקיעו ואפילו להפסידו לגמרי הנך רואה דגם להרח"ש צריכינן להנך תרתי סברי שכתבנו לשיטת רש"י דגם הוא מחלק בין היכא שמגרעו מדינא דמעיקרא ובין שאינו מגרעו ובין היכא דאיכא פסידא לגמרי לליכא פסידא לגמרי ואפ"ה לא ניחא ליה כפירש"י והיינו משום דבשלמא להרא"ש שפיר מסתברין הנך חילוקי דמחלקי התוס' דבמקום פסידא לגמרי לא יוכל לגרעו מדינו משום דאנן לא שבקינן ליה דהוי גזל גמור ולאו בטענת לכי תהדר תליא מילתא דזה אינה טענה כלל להרא"ש רק דאנן לא שבקינן לי' לגזול את חבירו ולהפסידו מדינו דמעיקרא משא"כ בחד דאתי מכח ד' שפיר יוכל להפקיע זכות הבא לו ע"י קניתו כיון דלאו איהו קא גזליה רק הוא נגזל כבר מעיקרא פ"י הד' אבל לרש"י דבטענת לכי תהדר תליא מילתא דכל היכא שאינו מאיים עליו יוכל לטעון לכי תהדר א"כ מה לי היכא שמגרעו מדינו או אינו מגרעו כיון דסוף סוף אינו מפסיד כלל בחזרתו אמאי לא יוכל לטעון לכי תהדר וא"כ שפיר קא קשיא ליה להרא"ש על רש"י מכתובת אשה דשמעתין אך מה שהקשה מהא דכתובות כבר כתבנו לעיל שהיא תמוה ואף שישבנו דברי רש"י דהוכרח לומר כן מסוגיא דבכורות מ"מ הרא"ש דלא הביא כלל להא דבכורות ולא קשקיל וטרי בהך מילתא כלל הדק"ל למה נאיד מפירש"י מכח הך קושיא דכתובות וצ"ל דבאמת הנך תרי קושיות דהרא"ש הכל חדא דלפום מאי דלא ס"ל הך שינוייא שכתבו התוס' לרש"י מכתובת אשה א"כ שפיר קשיא לי' גם הא דכתובות ודוק אך דברי התוס' דכתובות קשה ליישב עד"ז ע"ש וצ"ע ודע דדברי התוס' דשם בלא"ה מגומגמים שם בלשונם ונלאתי להאריך:

והנה אין להקשות מסוגיא דבכורות ואף דשם מיירי שבא להפקיע הזכות שבא לו ע"י קניתו וא"כ אפי' במקום פסידא לגמרי נמי יכול לומר אי שתקת וא"כ לכאורה סוגיא דבכורות קשיא להרא"ש מיהו יפה תירצה בספר נ"מ סי' ס"ט דלהרא"ש ס"ל דהך מהדרנא הוי מכירה חדשה לגמרי א"כ באין להם להנך תרי יוב"ש קרקע אחרת זולת זה א"כ אם יהדר שטרא למארי' אעפ"כ יוכל לגבות ממ"נ דגם מהראשון יוכל לגבות

בממ"נ אחרי שעתה חזר וקנהו מהשני ודו"ק והגמ' מיירי בכה"ג וגם רבא בעי לדחויי דאפי' בכה"ג שאין להם נכסים אחרים נמי לא יוכל לגבות ולכך לא מצי לדחויי מכח אי שתקת רק מחמת נכסי דב"נ אינון ערבין לי' ולפ"ז ליתא לדינו של הש"ך בספר תקפו כהן שהבאתי לעיל דאף דבכה"ג דנדון דידי' ליתא להך דיחויא דדחי רבא כיון שבא בטענה של גוף השדה מתורת גזילה מ"מ לא מצי לגבות מכח אי שתקת דהא ע"כ מיירי כאן ביש לשניהם עכ"פ לכל אחד שדה אחת דאל"כ כשהעידו העדים שיב"ש גזל שדה ע"כ הוא היב"ש שיש לו שדה אלא ע"כ דיש לשניהם עכ"פ שדה אחת וכיון שכן אם יהדר שטרי' למארי' לא יוכל לבוא על הראשון בממ"נ דיטעון ויאמר שדך הגזולה היא אצל אידך יב"ש ושפיר מצי לדחותו באי שתקת לסברת הרא"ש דאף שמפסיד לגמרי מ"מ הזכות שבא לו ע"י קנייתו יוכל להפסידו וכמשכ"ל והנ"מ לא דק דבסי' מ"ט תירץ להך קושיא דבכורות כדלעיל ועכ"ז בסי' קמ"ח כתב דנראים לו מאוד דברי הש"ך בספר תקפו כהן מפני שכן מוכח להדיא מהגמ' ושכח דברי עצמו שלפמ"ש הוא עצמו בסי' מ"ט אין כאן הוכחה כלל ואדרבה מוכח לשיטת הרא"ש בהיפוך מדבריו ודו"ק אמנם לשיטת רש"י שכתבנו לעיל דהיכא שמפסידו לגמרי לא יוכל לטעון אי שתקת בלי איום והפחדה אף דאינו מגרעו מדינו דמעיקרא שפיר איתא לדברי הש"ך ונמצא כי דינו של הש"ך תלוי בהנך הרי שיטות והבן בדברים אלו היטב אך שיטה זו קשה טובא כיון דס"ל להרא"ש דכל היכי שאינו מפסידו לגמרי רק דיש נ"מ בין עדי' לבינוני' וזיבורית שפיר מצי טעין אי שתקת אפי' לגרעו מדינו דמעיקרא וגם ס"ל דהך מהדרנא היינו מכירה חדשה לגמרי א"כ קשה דבכל נזקין דדינם מדאורייתא בעדית לא ליתב להו רק זיבורית דאי בעי מזבין לעדית ובינונית דידי' לעלמא ומה בין זה להא דמהדרנא שטרא למארי' כיון שגם זה הוי מכירה חדשה להרא"ש ובאמת הרמב"ן במלחמות שדרך ג"כ בדרך הרא"ש כתב שמחמת קושיא זו דחה הרי"ף לשינויא דסוגיין וחשבו שלדיחויא בעלמא נאמר אבל באמה ליתא כלל להך טענה דאי שתקת ומחמת זה לא כתבו הרי"ף והרמב"ם להך אוקימתא דביתמי בהלכותיהם אבל הרא"ש דתפס לעיקר כהך אוקימתא ותמה על הרי"ף שלא הביאה א"כ קשה טובא דבכל נזקין יאמר כן מזבנינא לעדית ובינונית כו' וכיון שבידו לעשות כן נחשב כאילו כבר עשוי ובטל דינא דהנזקין בעדית לגמרי ואין זה אלא דברי תימא ואם נאמר דגם להרא"ש לא הוי כמכירה חדשה לגמרי כיון שמוכרו לאותו אדם עצמו שלקח ממנו שוב הוי כאילו לא נמכר מעולם א"כ הדק"ל בבכורות ואזדא לי' תירוצי של בעל נ"מ ועוד דדברי הרא"ש משמע דהוי כמכירה חדשה לגמרי וכיון שכן הדק"ל וצ"ע דהרי"ף והרמב"ם השמיטו לאוקימתא דיתמי ולא כתבוהו

בהלכותיהם ותמה עליהם הרז"ה עיי"ש והרז"ה כתב ליישב דסוגיא דידן אזלא אליבא דרב נחמן ואביי דס"ל בגיטין דנזקין לא גבי מיתמי אלא בזיבורית אבל לרבא דס"ל דכיון דמדאורייתא דינם בעדית גבי אף מיתמי מעדית ובכל דוכתי קיי"ל דיתומים ולקוחות דין אחד להם וכיון שכן גם מלקוחות גבי מעדית בנזקין אף שיש בנ"ח וא"כ ליתא כלל לכל שקלא וטריא דשמעתין ולכך השמיטה הרי"ף והרמב"ן השיג עניו דהא הרי"ף חזר בו ופסק כרב נחמן ואביי ועוד דכל זה אינו רק לשיטת רש"י דלא קשיא לי' רק מנזקין אבל לשיטת הרא"ש דגם מבע"ח נמי קשיא א"כ אכתי צריכינן לכל שקלא וטריא דסוגיין א בע"ח דהא בע"ח אין דינו מדאורייתא רק בזיבורית כדתנן להדיא אין נפרעין מנכסי' משועבדים במקום שיש ב"ח ואפי' הן זיבוריתו ואי לא קאי גם אבע"ח א"כ אמאי יהי' קאי והרמב"ן גם הוא בחר בדרכו של הרא"ש ולכך כ' דאי אפשר לומר כתירוצו של בעה"מ והרמב"ן עצמו נדחק מאוד בישוב דבריהם כמו שתראה שדחה לשקלא וטריא דשמעתין בקושיא דלעיל ולכך כתב דסברת הרי"ף דלאו לעיקר נאמרו הדברים הללו רק לדחויא בעלמא אבל באמת בעיקר הדין ליתא לטענה דאי שתקת כלל ולכך השמיטה הרי"ף והא דפסק בכתובות בחד דאתי מכח ד' דמצי לדחותו בטענה דאי שתקת שאני התם דלא בעי למכור שדהו למארי' קמא כלל ורק כמראה לו מקום הוא ועיקר הטעם הוא דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו והכי קאמר לי' אנא חשיבנא בנא כד' כיון דמכח ד' קאתינא זה תוכן כוונתו בקצרה עיי"ש והנה דבריו בסוגיא דידן מבואר הדוחק לדחות כל שקלא וטריא דשמעתין מסברות עצמנו במה שלא נמצא לזה שום סמך משום מקום בתלמוד וכן לא יעשה

ולע"ד נראה לומר ע"ד הרמב"ן רק בדרך פשוט יותר מבלי דוחק דס"ל להרי"ף והרמב"ם בפי' מהדרנא שטרא הוא כפשטא דלשנא דמשמע שבחזרת השטר נתבטל המכירה מעיקרא ולכך לא אמרינן כן בכל נזקין דעלמא דיזבין לעלמא דוודאי לא שבקינן לי' לעשות מעשה מחדש ולהפסיד לנזקין ובע"ח רק היכא שיוכל לבטל המכר מעיקרא הוא דיכול לטעון כך והא דהקשו ע"ז הרא"ש והרמב"ן דהא אנן קיי"ל כרבנן במס' ב"ב (קסח ב') דאין אותיות ניקנות במסירה וא"כ בחזרת השטר לא נתבטל המכירה לא ידענא מאי קא קשיא להו דהן אמת דאנן קיי"ל כרבנן וזהו באמת טעמם של הרי"ף והרמב"ם דהשמיטו להך אוקימתא דביתמי מ"מ שפיר מצינן למימר דס"ד דסוגיא דידן הוי דהך ברייתא אתיא כרשב"ג דהתם דס"ל דבחזרת השטר נתבטל המכר מעיקרא כי מחמת חומר הקושיא דאי הכי ליתו כולהו ולגבו מעדית לא הוי מצי לשנויי באופן אחר הוצרך לשנויי בטעמא דאי שתקת ואליבא דרשב"ג וע"ז מקשה א"ה בנזקין כו' והוצרך לשנויי

ביתמי וכל זה הוא לפום מאי דלא ידע עדיין משינויא דמסקינן אנא לא ניחא לי בתקנתא דרבנן אבל לבסוף דאסקינן בשינויא דלא צריכין תו לטעמא דאי שתקת ממילא אמרינן דאתי הך ברייתא כרבנן ולא צריכינן תו לאוקמי דלא כהלכתא ולכך שפיר עבדו הרי"ף והרמב"ם דהשמיטוהו להך אוקימתא דביתמי וזה נלענ"ד ברור ואמת בדבריהם משום דהכי משמע פשטא דלשנא דתלמודא דקאמר מהדרנא וכו' דמשמע שנתבטל המכר מעיקרא אך לפ"ז יהי' צריך לפרש הך שינוייא דביתמי דאיירי ביתומי' קטנים דאל"כ הא מצי למיגבי מהיתומים דיתומים שגבו שדה בחוב אביהם מצי בע"ק למגבי מינייהו ואדרבה הך עדיפא טפי ואתיא במכ"ש כיון דקא מבטל המקח מעיקרא ולמפרע קיימא ברשותייהו ודו"ק וכן כתב הרשב"א דמיירי בקטנים והוכיח כן מלשנא דגמ' בלא הך הכרח שכתבנו וכיון דלא מצי למיגבי מיתמי לכך גובה מהלקוחות כיון דנכסי דבר נש אינון ערבין בי' ולפ"ז לא תיקשה על הרמב"ן דלמה נכנס בפרצה דחוקה ולא רצה לפרש כמו שפרשלו משום דהרמב"ן אזיל לשיטתו דס"ל לגבי ערב או קבלן דלוה שמת והניח בנים קטנים אינו יכול לגבות המלוה מן הערב עיין במ"מ פרק כ"ו מה' מלוה ולוה ה"ג לכך לא רצה הרמב"ן לפרש הסוגיא כרשב"ג דא"כ תקשי מאי קמשני ביתמי דהא מ"מ יוכלו לגבות מהיתומי' כיון דקא מבטל המקח מעיקרא וע"כ צ"ל דמיירי בקטנים וא"כ הדרא קושיא לדוכתי' דיכול לטעון אי שתקת ואי לא מהדרנא שטרא ליתמי ולא יוכלו לגבות ממנו לכך הוכרח לפרש בגוונא אחרינא אמנם הרמב"ם לשיטתו שפסק שם בפרק הנ"ל דיוכל לגבות מן הערב תחילה ואע"ג דאיכא יתומים קטנים לכך שפיר מצינן לפרש כמו שפרשנו ומיירי ביתומים קטני' וכמ"ש ועיין באו"ת (סי' קיא סעיף יג) שכתב שם שרוב הפוסקי' אינם מסכימים להרשב"א ולפי מה שכתבנו גם הרי"ף והרמב"ם מסכימים לדבריו גם מש"כ שם לחלק בין ערב ללקוחות עיי"ש ולפי דבריו אזדא לה דברינו מה שכתבנו שהרמב"ן לשיטתו והרמב"ם לשיטתו אמנם לפע"ד ליהא לדבריו דמה שהוכיח מדברי הרשב"א שהוא בעצמו בע"ד זה ולענין ערב הביאו הב"י להיפוך דאינו יכול לגבות ממנו תחילה ליתא דהא הה"מ והנ"י והב"י בעצמו הביא מקודם דברי הרשב"א שיכול לגבות מן הערב תחילה ומה שהוכיח מדברי השו"ע שבסי' ק"י כתב הב"י דברי הרמב"ם לענין ערב ולא הגיה הרמ"א עליו כלום גם זה אינו מוכרח דהרמ"א סמך עצמו על דבריו שבסי' קי"א נמצא מעתה כיון דדברי האו"ת אינם מוכרחים שפיר איכא למימר דהרמב"ן אזיל לשיטתו ולכך לא פי' הסוגיא כרשב"ג והרמב"ם לשיטתו ודו"ק:

אך בסוגיא דכתובות בחד דאתי מכח ד' דפסק שם הרי"ף דאמרינן לטעמא דאי שתקת הדבר צריך תלמוד ולכאורה עלה ברוחי לומר גם בזה דלא כהרמב"ן רק דהתם טעמא אחרינא אית בהא מלתא כיון דלדבריו הרי מכרו לו הד' שדה שיש לאחר דרך עליה ואילו הי' ידע מזה ודאי דלא הי' קונה ונמצא דנתבטל המקח מעיקרא אפי' לרבנן דרשב"ג ואף דאם יבוא הלוקח לטעון עם המוכרים לא יוכל לבטל המקח כי כל אחד יאמר לו בשדה שמכרתי ליתא לדרכו של פלוני מ"מ שפיר מצי טעין לזה לדבריך שאתה רוצה ליקח ממני דרך בממ"נ א"כ מאיזה שדה שאתה רוצה ליקח הדרך יתבטל מאותה שדה מקחי מעיקרא משים דהוי מקח טעות וממילא לא הוי דינך עמי רק עם המוכר כיון שנתבטל המקח ומהמוכר וודאי דלא תטול כלום ואף דבהגהת רמ"א בסי' רל"ב הביא בשם הגהות מרדכי דדרך אינו מבטל המקח שאני התם דמיירי שהמוכר מסלק מעליו הדרך משא"כ הכא ועוד דהא דינא גופא דהגמר' לא ברירא כ"כ וברווחא נוכל לומר דלא ס"ל להרי"ף והרמב"ם כן וזה הי' נלע"ד נכון מאוד דבזה היו דברי הרי"ף מיושבים בלי שום דוחק וגם לא תיקשה לפ"ז על הרי"ף מסוגייא דבכורות דכיון דהתם וודאי דלא נתבטל המקח מעיקרא דכ"ז שלא גובה הבע"ח מכירתו קיימת דבע"ח אין לו קנין בגוף הקרקע רק שעבוד בעלמא ולכך ליתא לטענה דאי שתקת התם לרבנן דקיי"ל כוותייהו אבל דינו של הש"ך בת"כ וודאי דליתא דכיון דאתי בטענה על גוף השדה א"כ נתבטל המקח מעיקרא ושפיר איתא לטעמא דאי שתקת אבל לסברת הרמב"ן לכאורה קשיא ההיא דבכורות דגם התם איכא למימר שהוא לבדו יחשב כשנים כמו בחד דאתי מכח ד' אלא שעומד לנגדי סוגיא דיבמות (לז) בספק ובני יבם דאפלגו התם ר' אבא ור' ירמיה אי קם דינא או הדר דינא ואמרינן התם לימא בפלוגתא דאדמון ורבנן קמיפלגי דר' אבא כרבנן כו' ודחי אמר לך ר' ירמי' אנא דאמרי אפילו לרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן אלא משום דא"ל אי שתקת כו' אבל הכא מי מצי למימר הכי ולפי מאי שפרשנו בטעמא דאי שתקת דכתובות א"כ אינו ענין כלל ההיא דכתובות להא דספק ובני יבם:

הן אמת דגם הרמב"ן במלחמותיו למס' יבמות נדחק הרבה בההיא סוגיא דיבמות ליישבה אליבא דהרי"ף דשם ותוכן כוונתו בקצרה דהמקשה הי' סבור דטעמא דאי שתקת היינו טעמא דקם דינא ולכך הוה ס"ד דפליגי כו' והמתרץ השיב לו דטטמא דאי שתקת הוה משום דאמר אנא חשיבנא כד' דמה מכר כו' וכמו שהוא לפי האמת משא"כ בספק ובני יבם דלא מצי למטען כן דאנן חשבינן כתרתי אלא שהוקשה לו דברי הרי"ף דשם דכ' דקיי"ל כר"א משום דקם לי' כרבנן כו' ולפי דבריו לפי האמת שפיר דחי להה

הגמ' דגם ר' ירמי' מצי סבר כרבנן ולא העלה לזה שום ארוכה במלחמותיו שם אלא שהפליג לצד אחר וקיים דברי הרי"ף מטעם כן

שאיתא דדינא הוא אין להיציא מבני יבם וגם ר' אבא דיינא הוא וכל אלו הם טעמים אחרים שלא הוזכרו ברי"ף כלל ולפי זה נוכל לומר שפיר גם כדברינו בכוונת הרי"ף דסוגיין וסוגיא דיבמות יתפרש כמו להרמב"ן אך לא נתקררה דעתי בזה כי מה ימריצני שגם לפי' הרמב"ן הוא דחוק אם גם לדבריו הוצרכתי לדחק בכל אלה:

שוב ראיתי שם בר"ן במס' יבמות שמפרש לסוגיא דשם ע"פ דברי הרמב"ן דכאן ומפרש דגם התם שייך האי טעמא דבני יבם חצי אמרי דאנן חשבינן כאבונא עיי"ש שכ' דבבני יבם הוי האי סברא כ"ש טפי מבחד דאתי מכח ד' ולפ"ז עולין דברי הרי"ף דשם כהוגן ומיושבים היטב והכי מתפרשא סוגיא דהתם דהמקשה היה יודע האמת דטעמא דאי שתקת דכתובות הוא משום דאמר אנא חשיבנא כד' והאי טעמא שייך גם בספק ובנ"י ולכך שפיר מדמי להו להדדי ואמר דפליני ר"א ור"י בפלוגתא דאדמון ורבנן והמתרץ דדחי ליה ואמר ע"כ לא אמרינן התם אלא משום או שתקת הוי סבר בטעמא דאי שתקת כמו המקשה דהכא או כפירושינו או כהרמב"ן דכאן ולכך שפיר כ' הרי"ף דקי"ל כר' אבא משום דקם ליה כרבנן וכדברי המקשה משום דלפי האמת ליתנהו לדברי המתרץ ולכך עלה בדעתי לפרש טעמא דאי שתקת דכתובות כהרמב"ן רק במאי דדחי לשקלא וטריא דסוגיא דידן הא ודאי דהברור הוא כמש"כ דס"ל להרי"ף דסוגיא דידן בס"ד אזלא כרשב"ג אבל מש"כ לפרש בטעמא דאי שתקת דכתובות נראה יותר לפרש כהרמב"ן דמעתה יתפרש היטב סוגיא דיבמות לפי' הרי"ף ע"ד מש"כ הר"ן אלא שדברי הר"ן עצמם דמס' יבמות אינם מתקבלים על הדעת כלל ויותר נראים בזה דברי הרמב"ן דמס' יבמות דלא שייך התם טעמא בספק וב"י הך טעמא דאנא חשיבנא כד' שכ' הרמב"ן וכיון שכן דדברי הרי"ף דיבמות מוקשין גם להרמב"ן א"כ דברי הרי"ף דכאן יותר נראה כמש"כ דבביטול מקח תליא מילתא וסוגיין דיבמות בלא דברי הרי"ף דשם ודאי דמתיישב היטב לדברינו ע"ד מש"כ הרמב"ן ובזה אין שום דוחק אלא שהדבר הקשה הוא דברי הרי"ף דשם וזה אינו מתיישב גם להרמב"ן וצ"ע מיהו מה שהקשינו לעיל על הרמב"ן מסוגיא דבכורות יש ליישב בפשיטות דשאני התם כיון דלפי דבריו שהוא אינו הלוה א"כ ודאי דחבירו הוא החייב וא"כ אין מצי למיטען דאנא חשבנא כשני יב"ש כיון שהוא מכיר בבירור בשקרו של חבירו איך מצי לעמוד במקומו וזה פשוט ועי"ל כיון דמרא דהך שמעתא הוא ר"י ור' ירמיה לית לי' ביבמות לטעמא דאי שתקת ורבא לדבריו דר"י קמהדר ותירוץ זה אינו רק להר"ן אליבא דהרמב"ן ודו"ק ועכ"פ איך שיהי' הכוונה בדברי הרי"ף לענין דינו

של הש"ך ז"ל נ"ל ברור כיון דמתורת גזל על גוף השדה קאתי לא יוכל לבוא עליו בממ"נ דאם אמת הדבר דמכר לו שדה גזולה א"כ ודאי דנתבטל המקח ותו הוי דינו עם המוכר הראשון ובוודאי לא יטול כלום וכן להרא"ש ליתא לדינו של הש"ך וכמש"כ לעיל וצ"ע ודע דבספר נ"מ בסי' קמ"ח האריך להקשות הרבה על הך דינא דחד דאתי מכח ד' ומכח קושייתו יצא לו דין חדש דהך דאבדה לו דרך שדהו מיירי שאין לו חלק בגוף השדה רק שעבוד בעלמא וכל דבריו שם אינם מוכרחים גם דברי הסמ"ע בס"ק ב' תמוהים ונלאתי להאריך ודע דיש עוד לעיין בהך סברא דאי שתקת מהא דמס' ב"ב (ל' ב) מסוגיא דאת לאו קמודית לי כו' אמאי לא אמרינן התם להך סברא דאי שתקת ולפירש"י לק"מ דשאני התם שבא להפסידו לגמרי ואינו עושה עמו שום טובה לכך לא מצי טעין אי שתקת אבל להרא"ש קשיא וצ"ל דשאני התם כיון שהוא יודע בוודאי שחבירו רוצה לזכות בטענת שקר היינו במינו שלא היתה שלך והוא יודע שהיתה שלו ואין להמוכר בה לא שטר ולא חזקה לכך אינו רשאי למוסרו להמוכר מיהו להך סברא שכתבנו שנתבטל המקח קשיא ועדיין לא נתבררו אצלי הדברים כל הצורך מסוגיא דלאו קמודית לי ולא הספיק הזמן בידי לעיין בהם כל הצורך ויבואר אי"ה לעת אחר ועיין היטב בכל אלה:

והנה בהך שכתבנו לעיל בשם הרז"ה דמיישב דברי הרי"ף משום דפוסק כרבא בפ' הנזקין דניזק גובה מעדית דיתמי עיין בזה באורך ברא"ש שהביא דעת הראב"ד ור"י שחלקו בין יתומים ללקוחות וראיתי בס' קצות החושן שתמה עליהם דא"צ לחלק כלל וגם בלקוחות כה"ג דקנה הכל בב"א גובה מהעדית והאריך שם בפלפולו עד"ז ולא דק כלל דלדבריו יגבה גם בע"ח מיתומים בבינונית כיון דירשו הכל בב"א דבלקוחות כה"ג דקנו הכל בב"א גובה מבינונית ולהדיא תנן אין נפרעין מן היתומים אלא מן הזיבורית אלא וודאי דהא דמדמינן יתמי ללקוחות היינו ללקוחות שהניחו בני חורין ורצה לומר דיתמי אף דלא שייך גבייהו שהניחו ב"ח מדמינן להו ללקוחות במקום שיש בני חורין דעיקר הדמיון ילפינן ממתני' דהנזקין דתנן אין נפרעים מהיתומים כו' ואין נפרעין מן הלקוחות כו' מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח ואפי' הן זיבורית א"כ ש"מ דיתומים דמו ללקוחות שהניחו ב"ח ובזה נתבטלו שם כל דבריו וזה ברור ופשוט:

דף ח:

ליתו כולהו וליגבו מעדית דהא אחרונה היא כו' ויש לדקדק דלמאי קתני הך דינא במאי דהיא אחרונה אפי' אם לקחן בב"א ומכר בינונית וזיבורית נמי יכולים כולם לגבות מהראשון ואפי' הבע"ח וכתיבת אשה ולא יוכל לדחותם אצל השני משום דהרחיק לשעבודם וכדאמרינן לקמן רצה מז"ג רמז"ג וביכוב זה יש לומר שתי פנים או דלהכי

קאמר דהא אחרונה היא כדי שלא יוכלו לגבות רק מהראשון ולא מהשני דאם לא היתה אחרונה היו יכולים לגבות גם מהשני אם ירצו כדאמרינן לקמן רמ"ג רמ"ג והיינו משום דעיקר שעבודם הוא ביד השני לכך אם ירצו גובים ממנו משום שלקח לשעבודם אבל היכא דלקח עדית באחרונה נמצא דעיקר שעבודם הוא על העידית רק כל זמן שהיה בידו גם הבינינית זיבורית היה יכול לדחותם בטענת אי אפשי בתקחז"ל אבל עתה דאינם בידו ולא מצי למימר הכי שוב חזרו לעיקר דינם ליטול דווקא מהעדית שלקח באחרונה ואין להם על השני כלום והיינו מאי דמסיים למלתיה ובינונית וזיבורית כו' ועוד י"ל דלהכי נקיט דהא אחרונה היא לומר לך דיכולים לגבות מהראשון ואפי' מהעדית דאילו בדינא דלקמן שלקחן בב"א ומכר בינונית דאמרינן רמ"ג רמ"ג לא יוכלו לגבות מהראשון רק זיבורית אם יש לו אבל היכא דלית ליה זיבורית כגון שלא לקח הראשון מהלוה רק עדית ובינונית וצא היה ללוה כלל זיבורית ומכר הראשון הבינונית בכה"ג לא אמר רבא דאם רצו גובין מהראשון עדית משים שהרחיק שעבודם דלענין ליטול יותר מדינם לא אמרינן כן ודווקא אם יש ביד הראשון זיבורית והמה רוצים ליטול זיבורית מהראשון דהוא פחות מדינם בזה הוא דמהני סברת הרחקת לשעבודי אבל לא לענין ליטול יותר מדינם ולכך שפיר קמדייק הכא דהא אחרונה הוא לימר לך שאפי' מעדית יכולים לגבות מהראשון ואין להקשות ע"ז דאי אינו יכיל לגבות רק מהזיבורית מהראשון א"כ מאי אריא דהרחיק לשיעבודו הא בלא"ה גם אם היה הבינונית ביד הראשון שלא מכרן אפ"ה אם רוצה הבע"ח ליטול זיבורית הוא נוטל בע"כ כדאמרינן לעיל בשמעתא דא"כ נעלת דלת בפני לוין ובשלמא להרא"ש דס"ל דאינו נוטל אלא א"כ גילה דעתו וכו' ניחא דמשום דהרחיק לשעבודו שקיל בע"כ גם בלא גילוי דעת אבל לרש"י דתמיד שקיל בע"כ אם רוצה בפחות מדינו א"כ לכאורה ליכא לשנויי כדשנינן אך אי משום הא לא תברא דגם לשיטת רש"י דלעיל נוכל לפרושי כאן כדשנינן ובאמת לא יהיה עיקר הרבותא במימרא דרבא במאי דרוצה גובה מהראשון רק במאי דיוכל לגבות מהשני וקמ"ל דלא אמרינן גבי לוקח שני אין נפרעין מנכסים משועבדים כו' כיון דשניהם משועבדים וכמש"כ כאן בד"ה רצה ובכתובות עיי"ש אבל במאי דגובה מהראשון לא יהיה רבותא כלל דהא הך סברא דהרחקת לשעבודי ליתא בדברי רבא ומיהו רש"י שפי' רצה משמעון גובה מזיבורית דא"ל את בע"ד דידי את דשקלת כולהו נכסי דראובן עכ"ל והיינו טעמא דהרחקת לשעבודי דאל"כ הל"ל לרש"י לפרושי בקצרה דא"ל גם בידך שעבודי דהא אי בעינא שקילנא זיבורית אלא ע"כ דכוונת רש"י הוא לטעמא דהרחקת לשעבודי וכן הבין גם הרא"ש בכוונת רש"י דכיון להאי טעמא ולפי"ז ע"כ דס"ל לרש"י דשקיל גם מהעדית

דקמא אי ליתא לזיבורית דאילו ליטול מהזיבורית לא הוי צריך להאי טעמא דהרחקת לשעבודי וכן כ' רש"י להדיא בפ' מי שהיה נשוי ודלא כהרא"ש שנסתפק בכוונת רש"י אי נוטל מעדית א"ל דלפמש"כ הדבר מוכרח מדברי רש"י דשמעתין וא"כ אף אם נאמר דלא היה להרא"ש כן בגירסת רש"י בכתיבות וכמש"כ מ"מ לא היה לו להסתפק בדברי רש"י כיון שכן מוכרחין דברי רש"י דשמעתין ואפשר דלא רצה רש"י לפרש דהרבותא הוי במאי דגובה מהשני ונא מהראשון דא"כ לא הוי ליה לומר רק רצה גובה מהשני ולא יותר ולמאי קאמר כלל רצה גובה מהראשין אלא ש"מ דגם בזה יש רבותא ואילו ליטול מהזיבורית אין כאן רבותא כלל לשיטת רש"י דבלא"ה נוטל בע"כ לכך צ"ל ע"כ דשקיל גם מעידת וכמו שכ' רש"י בפ' מי שהיה נשוי והיינו מטעמא דהרחקת לשעבודי שכ' רש"י בשמעתין ולפ"ז לרש"י ע"כ צ"ל כשינויא קמא שכתבנו מיהו אף להרא"ם דנוכל לשנויי כשינויא בתרא מ"מ יהיה רבותא גם במאי דרצה גובה מראשון אף בזיבורית וא"כ אינו מוכח כלל מסוגיין אי נטיל מקמא בעדית מ"מ הכריח הרא"ש כן מסברא דשקיל מקמא בעדית אי ליכא זיבורית דטעמא דהרחקת לשעבודי נראה כ"כ בעיני הרא"ש ואפי' ליטול יותר ולפ"ז גם להרא"ש פ"כ צ"ל כשינויא קמא שכתבנו:

קצרן של דברים דלשינויא קמא שכתבנו הדין ברור דלקח עדיות באחרונה ומכר בינונית וזיבורית לא יוכל לגבות מהשני רק מהראשון אבל הדין היוצא משינויא בתרא אין לו הוכחה מהך דלקח עדית באחרונה ולשינויא בתרא ליכא הוכחה לדין היוצא משינויא קמא דמציק למימר דהא דאמרינן וליתו כולהו וליגבו מעדית היינו דמסתמא הם רוצים בכך לגבות מעדית ואה"נ דאם רוצים לגבות מהשני בינונית הכי נמי דמצי ואף דעיקר שעבודם על העדית שלקח באחרונה מ"מ כיון שכל זמן שהיה ביד הראשון מסתמא לא היה נותן להם עדית רק בינונית וזיבורית נמצא דחל שעבודם גם על הבינונית וזיבורית ומצו לגבות מהשני אם ירצו ודע דבדין היוצא משינויא קמא נחלקו בו רש"י בפ' מי שהיה נשוי והתוס' שם דלהתוס' מצי לגבות גם מהשני אם לקח עדית באחרונה ולפ"ז צריך לומר אלבייהו כשנויא בתרא דלא מצי גבי מעדית שביד הראשון ובדין היוצא משינויא בתרא נחלקו בו המהרש"ל עם הרא" דדעת הרא"ש דשקיל מעדית והמהרש"ל נחלק עליו וכתב דלא שקיל מעדית דלא אלימא הך סברא דהרחקת לשעבודי למשקל ביותר מדינו ולפ"ז אפשר לומר בדין היוצא משינויא קמא כהתוס' כיון שאין לזה הכרח מסוגיין ומ"מ פסק בזה מהרש"ל דלא כהתוס' ואפ"ה אין בזה סתירה דאף שאין דין זה מוכרח לפי מאי דפסק דלא כרש"י לענין עדית מקמא מ"מ אין סתירה לזה ג"כ ודו"ק:

אמנם דברי הש"ך צ"ע דבס"ק (ג) הכריע כרש"י והרא"ש דשקיל מעדית מטעם דהרחקת לשעבודי ובס"ק (ד') כתב דלא כמהרש"ל רק כדעת התוס' דכתובות א"כ דבריו סתרי אהדדי ובמח"כ לא עיין יפה ולא הרגיש דהנך תרתי דינים סתרי אהדדי וכדכתיבנא וזה ברור ולענין הלכה נראה עיקר בהא דשקיל מקמא בעדית כרש"י והרא"ש ודלא כמהרש"ל ובהא דלקח עדית באחרונה כרש"י בכתובות ודלא כהתוס' וכמש"כ המהרש"ל ועיין היטב בכל זה:

שם אבל זבן עדית זיבורית לא דא"ל להכי דייקי וזבני ארעא דלא חזי לך כו' אבל שבק בינונית דכוותיה מצי א"ל הנחתי לך לגבות הימנו ואפי' לשיטת רש"י שכתבנו לעיל דאם רוצה הבע"ח בזיבורית הוא נוטל בע"כ של לוה מבלי שום גילוי דעת מ"מ מיקרי ארעא דלא חזי לך כיון שמן הסתם לא היה לו ללוקח שני לידע שירצה הבע"ח בזיבורית לכך בכה"ג גם לגבי לוקח שני אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח אף דבלא"ה לא אמרינן כן לגבי לוקח שני כמש"כ התוס' מ"מ בכה"ג דלא פשע מידי שלא היה לו לידע דיחפוץ בזיבורית אמרינן גם בלוקח ב' אין נפרעין וגבי שבק בינונית דכוותיה אמרינן דמצי א"ל הנחתי לך מקום לגבות פירשו בו התוס' דהכוונה היא משום מה מכר וכו' והאי טעמא דלא מצי אמר ליה לענין זיבורית כיון דהראשון לא יכול לדחותו מזיבורית לשיטת רש"י אבל להרא"ש דס"ל דבלא גילוי דעת אינו נוטל זיבורית בע"כ א"כ אתי שפיר דלהכי דייקא כו' ארעא דלא חזי לך כפשוטו דההיא ארעא לא חזיא ליה כלל דהא אם לט ירצה הלוה ליתן לו לא מצי שקיל מיניה בע"כ בלא גילוי דעת:

אך קשה להרא"ש דא"כ למה לן לטעמא דלהכי דייק ולא סגי בטעמא דהנחתי לך מקום כו' דאמר לקמן גבי שביק בינונית דכוותיה וכפי מה שפירשו בו התוס' דהכוונה היא מה מכר ראשון לשני כל זכות וכו' וה"נ כיון דהראשון יכול לדחותו מזיבורית ה"נ גם השני יכול לדחותו דמה מכר וכו' ובאו"ת נתקשה בזה וי"ל בפשיטות דלק"מ כיון דכבר מכרם הראשון לשני הרי גילה דעתו שאינו חשוב עליו ובגילוי דעת שפיר הוי מצי ליקח מהראשון בע"כ ולא שייך טעמא דמה מכר כו' ולכך הוצרך לטעמא דלהכי דייקי כו' דלא חזיא לך ורצה לומר דנהי דהשתא מיקרי גילויי דעת כיון שמכר לו מ"מ בזולת קנייתי לא היית יכול ליטול בע"כ אם לא גילה דעתו וא"כ לא הזקתי לך כלום בקנייתי דמאן יימר דהיה מגלה לך דעתו בזולת קנייתי ולפ"ז יש ליישב דאיצטריך לטעמא דלהכי דייקי גם חעידית והיינו לפי אותה גירסא דגרס' לעיל או עדית בציר פורתא דגם לעידית מהני גילוי דעת וכמש"כ לעיל באריכות לשיטת הרא"ש וכאן כיון דמכר עדית הרי גילה דעתו דם העדית אינה חביבה עליו ולכך שפיר צריכינן לטעמא דלהכי דייקי גם לעידית ודלא

כהתוס' שדחקו עצמם בזה והבן ואפ"ה שפיר קאמר להכי דייקי אפי' לענין עידית כפי מה שפירשנו לעיל בזה להרא"ש ודו"ק. מיהו קשה דא"כ גם בשביק בינונית דכוותה נמי מהני גילוי דעת וכמו שכתבנו לעיל והוכחנו דלהרא"ש מהני גילוי דעת גם לענין עדית ועדית וכמו שכ' הסמ"ע ודלא כהע"ש והש"ך וא"כ גם בבינונית ובינונית נמי דכוותיה וא"כ איך קאמר בשבק ביטנית דכוותיה טעמא דמה מכר ראשון כו' כיון דהראשון לא יכול לדחותו כיון דגילה דעתו במכירתו כבר משדה בינונית זאת ואפשר דהרא"ש אינו מפרש הגמ' בטעמא דהנחתי לך מקום לגבות כמו התוס' דהכוונה הוא מה מכר ראשון כו' רק כגון דשביק בינונית דכוותיה שפיר אמרינן גם לגבי ליקח שני אין נפרעין כו' וכמו שפרשנו לרש"י בטעמא דלהכי דייקי ה"נ יתפרש להרא"ש בטעמא דהנחתי לך מקום לגבות ופירוש זה מיושב טפי בלשנא דהש"ס מהך פירושא דפירשו בו התוס' ובאמת לא ידעתי מי הכריחם להתוס' לפרש כן בפשטא דהנחתי לך מקום לגבות ואמאי לא פירשו גם לשיטתם כמו דהוא אליבא דרש"י כמו שפרשנו דגם לשיטת רש"י נוכל לפרושי כן מבלי שום דוחק ועי' ודע דבשיטת הרא"ש וסייעתו בסוגייא דלעיל דפסקו לדינא כהך אוקימתא דביתמי פ"כ צריך לאוקמי גם הא שמעתתא דרבא ג"כ ביתמי דאל"כ בזבין בינונית ושייר עדית וזיבורית לא מצי לגבות מהשני כיון דהראשון היה יכול לדחותו אצל זיבורית בטענת אי שתקת א"כ גם השני יכול לדחותו דמה מכר ראשון לשני כו' וכן כתבו התוס' להדיא בפ' מי שהיה נשוי וזה וודאי דוחק גדול מיהו לא צריכינן לזה רק לשיטת הרא"ש דס"ל דגם לבע"ח מצי למידחי בטענת אי שתקת אבל לשיטת רש"י דלגבי בע"ח לא מהני טענת אי שתקת דיאמר לו לכי תהדר אתי שפיר כפשוטו בלא יתמי וכן לשיטת הרי"ף והרמב"ם נמי אהי שפיר וכל זה פשוט ובספר מ"ע שנה בזה ואשתמיטתיה דברי התוס' דפ' מי שהיה נשוי ומחמת זה האריך בזה בקושיות שונות וכל דבריו צ"ע:

דף ט.

בגמ' רב הונא אמר או כסף או מיטב איתיביה ר"נ לר"ה ישיב לרבות שוה כסף אפי' סובין הב"ע בדלית ליה ב' שיטות בזה ר"ת פסק כרב הונא דבנזקין או כסף או מיטב ואי לית ליה אפי' סובין ונסתפק הרא"ש בטעמו של דבר מדוע פסק כר"ה אי ס"ל לר"ת דלא פליגי אהדדי ר"פ ור"ה בריה דר"י עם רב הונא דשמעתין דגם אינהו ס"ל דלא יהיב לי' סובין רק בדלית ליה כסף או מיטב והא דקשיא להו רומיא דקראי אהדדי הכי קא קשיא להו אמאי כשמגביהו קרקע צריך ליתן לו דווקא מיטב שדהו וכשמגביהו מטלטלין [והיינו בדלית ליה קרקע כר"ה] אין צריך ליתן לו מיטב מטלטלין רק דיכול לסלקו אפי'

מהגרוע שבמטלטלין שלו דהכי משמע לישנא דברייתא דואפי' סובין וע"ז קא משני ר"פ ור"ה בר"י דמטלטלין שאני מקרקע משום דכל מילי מיטב הוא ולכך שפיר פסק ר"ת כר"ה כיון דלית מאן דפליג עליו ולפ"ז צ"ל דרב הונא לא בא לשנויי רומיא דקראי דלעיל דהא אין בדבריו שום תירוץ לקושיא קמייתא רק דר"ה מילתא באנפיה נפשיה קאמר ואמתניתין קאי ויותר יש למגרס לפי זה אמר רק הונא ועוד כ' הרא"ש די"ל דגם ר"ת ס"ל דפליגי אהדדי משום דר"ה בא לתרץ קראי דלעיל וכפרש"י וגרסי' ר"ה אמר ואפ"ה פסק כר"ה משום דרב אשי קבע דבריו באחרונה וכ' ע"ז הרא"ש דנראה לו עיקר כהרי"ף דפסק דלא כר"ה והביא מדא"ל רב כהנא לרבא לקמן טעמא דכ' רחמנא והמת יהיה לו כו' ואם איתא לדר"ה א"כ לק"מ אלא ע"כ דגם רבא ור"כ ס"ל כר"פ ור"ה בריה בדר"י ולכך יש לפסוק טפי כר"פ ור"ה בריה דר"י ור"ל דמהך דא"ל ר"כ לרבא נידחו ב' הטעמים שכ' לפסק ר"ת דליכא למימר כפירושא קמא דלא פליגי אהדדי דא"כ יהיה דברי ר"כ לרבא דלא כמאן אלא ע"כ דפליגי אהדדי ומדס"ל לר"כ ורבא כר"פ ור"ה בריה דר"י נדחה גם הטעם השני שכ' לר"ת כיון דגם ר"כ ורבא ס"ל כן וודאי יש לפסוק כותייהו ומשום דאכתי קשיא ליה להרא"ש דנוכל לומר דמה בכך דר"כ ורבה ס"ל כר"פ ור"ה בריה דר"י מ"מ מדקבע רב אשי לדברי ר"ה באחרונה אימא דהלכה כר"ה וכפסק של ר"ת לזה כ' עוד נראה יותר דגרסינן אמר רב הונא ואמתניתין קאי כו' והשתא אין ראיה כלל לפסק ר"ה כו' עי"ש ור"ל דאפי' לפי גירסת אמר רב הונא מ"מ ע"כ צריכינן לפרושי דפליגי אהדדי מהכרח ראיה דלעיל מדא"ל ר"כ לרבא דאל"כ יהיה דברי ר"כ דלא כמאן רק דהנ"מ בין גירסת אר"ה לגירסת רה"א דאילו לגירסת רה"א אמרה ר"ה למילתיה ארומיא דקראי וא"כ היה לו לר"א לקבוע דברי ר"ה תחילה ומדקבעו לבסוף ש"מ דהלכה כוותיה ואלו לגירסת אמר רב הונא לא אמרה רב הונא למלתי' אהך רומיא דקראי רק אמרה אמתניתין אבל מ"מ בדברי רב הונא מתורצים גם הך רומיא דרמי לי' אביי לרבא משום דאין הפירוש בהך רומיא כמו דרצה לפרש הרא"ש בפירושא קמא דאמאי לא יהיב לי' מיטב מטלטלין רק דהפירוש הוא כפשוטו אמאי יהיב ליה מטלטלין ולא מיטב קרקע וא"כ ממילא מתורצת הך רומיא בפירוקא דרב הונא דמיירי בדלית לי' וממילא ע"כ דפליגי ר"פ ור"ה בדר"י עם ר"ה ולפ"ז אין כאן שום ראי' לפסק ר"ת דמה שקבע רב אשי דבריו באחרונה היינו מפני שנאמרו אמתניתין זהו תוכן כוונת הרא"ש אלא שקיצר קצת בלשונו וכדרכו במס' ב"ק לקצר מאוד ובזה נסתלקו מעליו תלונת הש"ך שהשיג עליו בסי' תי"ט ס"ק ג' דמש"כ ועוד קשה דר"פ ור"ה בדר"י הוי בתראי טפי מרבא וכוונתו בזה ואפ"ה פסק דלא כוותייהו א"כ מאי אולמי' טפי דרבא ור"כ מדר"פ ור"ה

בדר"י ועוד דע"כ גרסי' התם אמר ר"כ לרב ולא רבא והאריך בזה דר"כ היה תלמידי' דרב לא דרבא וכתב שנוסחא מוטעת נזדמנה לו להרא"ש אין מזה שום תפיסה על הרא"ש דמש"כ דר"כ לא היה תלמידי' דרבא כבר הגיה המגיה בש"ך דפוס פיורדא דתרי ר"כ הי' ורב כהנא חמוהי דרב משרשי' היה תלמידיה דרבא ואדרבה מוכח שם הגמ' דר"כ אחר הוא המקשה לרבא ולא ר"כ דלעיל שאמר ר"כ אם טרוף יטרף כו' דאל"כ מאי מקשה לרבא ולא תיקשה לי' אדידיה וגם למה נקיט בקושייתיה קרא דחזקיה ולא קרא דאם טרוף יטרף דאמר איהו גופי' וכן כתבו המהרש"ל והמרמ"ש בחיבוריהם עיי"ש ופשוטי ומש"כ דהא ר"פ ור"ה בדר"י הוה בתראי טפי כבר נתיישב בדברינו דלעיל דעיקר כוונת הרא"ש דמדר"פ ור"ה בדר"י לחוד לאו ראיה כ"כ למפסק כוותייהו כיון דר"נ נמי משמע דס"ל כר"ה דהא קשקיל וטרי בהדי' וקיי"ל הלכתא כר"נ בדיני ומה"ט פסקינן בגיטין בהא דתני אבוה חוזאה כר"נ ולא כרבא דהוא בתראה ועיין במשכ"ל רק כיון דגם ר"כ ורבא ג"כ ס"ל כר"פ ור"ה בדר"י א"כ מסתבר טפי לפסוק כוותייהו כיון דהם הרבים לגבי ר"ה ור"נ וגם בתראי נינהו וגם סתמא דתלמודא הביא בסתם לקמן להא דר"כ ורבא בלי שום חילק מכל הלין טעמי נראה לי לפסוק כר"פ כו' ומהא דקבע ר"א לדברי רב הונא באחרונה ג"כ אין ראי' לגירסת אמר ר"ה וא"כ ליכא שום ראיה לפסק ר"ת לכך נראה לי כהרי"ף ועיין

מיהו בעיקר ראיית הרא"ש מהא דר"כ ורבא יש לדון בה דאדרבה לפי גירסת רבא אין ראי' כלל דיש לומר דרבא אזיל לשיטתו דלעיל דמשני אהך רומיא דקרא דרמי אבייי דכל מילי דיהיב ממיטב ליתב ליה ור"ל דלעולם הרשות בידו ליתן לו כל מה שירצה ואפי' המין הגרוע שבמטלטלין שלו רק דמאותו המין שנותן מחוייב ליתן לו המיטב שבאותו המין דאי יהיב סובין מחוייב ליתן המיטב שבסובין שלו ולפי האי שינוייא דרבא שפיר מקשה לי' ר"כ תלמידו השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות כו' ומשום דאין שייך כ"כ לומר מיטב גבי נבילות לומר נבלה זו יפה וזו אינה יפה עד דיצטרך קרא להשמיענו דיהיב ליה השור המת אפי' היכא דאיכא נבילה טובה הימנה מיהו י"ל דסברת הרא"ש הי' דגם גבי נבילות שייך לומר מיטב וא"כ ע"כ דחזר בו רבא מדבריו מכח הך קושיא דפריך לי' הש"ס והא מיטב שדהו כתב דאי לא חזר בו לא הוי מקשה לי' מידי וכיון שכן הוכיח הרא"ש דע"כ ס"ל כשינויא דר"פ אחרי חזרתו מדבריו נמצא דלשיטת ר"ת אי אית לי' כסף או מיטב אינו יכול לסלק בסובין בנזקין ואי לית לי' הוא דיהיב לי' אפי' סובין וכסף או מיטב המה שווים דמאיזה מהן שרוצה המזיק יהיב וסובין המה גרועים במדריגה מכסף או מיטב ולכך לא מצי יהיב לי' אלא בדלית לי' ולהרי"ף כסף

או מיטב או סובין המה כולם שווים במדרגותיהם דמאיזה מהם שירצה המזיק יהיב לי' אבל מדברי שניהם נלמד דאין שום מעלה לסובין יותר על כסף או מיטב דהא וודאי דלא עדיפי סובין מכסף או מיטב וכן אין מעלה לכסף על מיטב או למיטב על כסף רק דהמה שווים לדברי הכל בין לר"ת ובין להרי"ף:

אולם הרמב"ם בפ"ח מה' נ"מ כתב וז"ל כשב"ד נזקקין לגבות להניזק מנכסי המזיק גובין מהמטלטלין תחילה ואם לא ימצא לו מטלטלין גובין מהקרקע המעולה שבנכסי המזיק עכ"ל הרי שנתן למטלטלין דין קדימה על מיטב וקשה טובא דמנין לו זה דהיכן מצינו שיהי' למטלטלין דין קדימה ומעלה יותר על מיטב דלרב הונא אדרבה הן פחותים במדריגה מיטב או כסף ולר"פ הם שווים אבל מניין לו שיהי' מעולים יותר ממיטב והסמ"ע בסי' תי"ט ביקש לפרש דברי הרמב"ם דמיירי כשב"ד גובין להניזק שלא בפני המזיק דאז אינם יכולים הב"ד ליתן לו רק מהפחות ממה שביכולת המזיק ליתן לו ולכך אינם רשאים להגבותו רק מטלטלין ולדבריו גם להרמב"ם אין שום מעלה למטלטלין על מיטב אדרבה דלפחיתותם ממיטב אמר הרמב"ם כן ונמצא דעולים דברי הרמב"ם יפה כר"פ וכר"ה בדר"י ואף דלר"פ הם שווים ולהרמב"ם הם פחותים זה אינו כלום דר"פ לא קאמר רק דהם שווים לענין שביד המזיק לתת מהם אם ירצה אבל וודאי דהם פחותים במעלה אצל בני אדם ממיטב תדע דהא בברייה נמי קאמר כהאי לישנא ואפי' סובין ש"מ דהיא רבותא וכיון שכן וודאי דאמדינן דעת המזיק שלא בפניו דמסתמא רוצה ליתן לו סובין טפי ממיטב אך כבר השיגו הש"ך דאי אפשר לפרש כן בדברי הרמב"ם ואין זה במשמעות לשונו כלל ועוד דברמב"ם ה' גנבה ליכא לפרושי כן עיי"ש ועוד דלו יהא הפירוש כן בדברי הרמב"ם מה נעשה לדברי הרמ"ה הובא בנ"י שכתב להדיא דמחוייב ליתן לו מטלטלין אם יש לו קודם למיטב והוסיף עוד לומר דכסף קודם לכל עיי"ש בנ"י וא"כ הדק"ל מאין יצא להם כל אלה אשר היא לכאורה סותר לסוגיא דידן:

והש"ך בסי' תי"ט ס"ק ב' האריך ליישב דברי הרמב"ם והרמ"ה וכל דבריו בזה הם תמוהים מאוד ולא הועיל כלום דמש"כ הש"ך אבל לדעת הרמב"ם נ"ל לפרש דהא דאמר ר"ה או כסף או מיטב או דינא על כסף היכא דאית לי' מטלטלי או דינו על מיטב קרקע היכא דלית לי' מטלטלי ובהא דכסף לא קיי"ל כר"ה אלא אפ"י סובין מיטב נינהו עכ"ל והנה דבריו שם מחוסרי הבנה דמה ענין מטלטלין שהזכיר בדבריו במלתא דר"ה ואיך נופל על הלשון לומר שמחוייב ליתן לו כסף היכא דאית לי' מטלטלי ועוד דהא מטלטלין לרב הונא המה במדריגה פחותה למטה מכסף או מיטב מיהו אף אם נגיה בדבריו ולמחוק מילת מטלטלי שהזכיר פעמיים בדברי רב הונא וגם בסיום דבריו נגיה מילת

דכסף ולכתוב תמורתו דמטלטלי מיהו בסוף דבריו משמע דמילת בכסף הוא דווקא ולא ידענא כוונתו ומעתה הכי יתפרש כוונתו דר"ה אמר כסף קודם ואחריו מיטב ואחריהם מטלטלין ובהא דמטלטלין פליגי עליו ר"פ ור"ה בדר"י דהוי כמיטב וכוותייהו יש לנו לפסוק אבל בראשית דברי ר"ה דאו כסף או מיטב לא מצינו מאן דפליג עליו בזה וכסף קודם למיטב נמצא דלדידן דס"ל כר"פ דמטלטלי חשיבי תו הוי ככסף וקידמי' למיטב זהו נראה תוכן כוונתו בזה אך גם זה אינו חדא דלו יהא כדבריו דלר"ה כסף קודם למיטב מ"מ מנ"ל דלדידן יהא מטלטלין חשובין כ"כ כמו כסף ועדיפי ממיטב דלמא אינם חשובים רק כמיטב וכפשטא דלישנא דר"פ ור"ה בדר"י דאמרו דכל מילי מיטב הוא דמשמע דלמיטב קמדמו מטלטלין לא לכסף ואי משום דהריבוי נכתב אצל כסף א"כ איך רב הונא לא חש להאי דיוקא ושמם למדריגה פחותה אף ממיטב ומנ"ל דר"פ ור"ה בדר"י פליגי עלי' דר"ה בהך דיוקא ולעשות ביניהם פלוגתא רחוקה כ"כ כיון דפשטא דלשנייהו לא משמע כן ואדרבה משמע מלשונה דלא חשיבי רק כמיטב ועוד תמוה טובא דמלבד שאין מורה פשטא דלשנא דאו כסף או מיטב כפירושו עוד אני אומר שאי אפשר לאומרו כלל דהא רב אסי דאמר כספים הרי הן כקרקע וודאי דאי אפשר לפרש בדבריו רק דשווים הם והגמ' קאמר אילימא לענין מיטב היינו דרב הונא וכן מסקינן גם באמת בסוף סוגיין וכן אמר רב אסי וא"כ ע"כ דגם דברי ר"ה מתפרשן הכי דשווין הם ודלא כהש"ך וזהו קושיא עצומה לדבריו והראי' שהביא לפסק הרמב"ם מהא דלקמן (י"ד ב') רמי לי' כו' תנא שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסי' שיש להם אחריות והתניא ישיב לרבות ש"כ ואפי' סובין ומשני הב"ע ביתמי והוכיח הש"ך דע"ב לא היתה כוונת המקשה מעיקרא לפרושי בברייתא דאין נזקקין למטלטלין כלל ואם אין לו קרקע יפטור לגמרי אף שיש לו מטלטלין כדמשמע מפירש"י דזה אין סברא כלל ועוד דא"כ לא שבקת חיי לכל ברי' דמי שאין לו קרקע ילך ויזיק כיון שהוא פטור ועוד דהא בסוגיין פרכינן לר"ה אי בדלית לי' פשיטא אלמא דאינו עולה על הדעת דכשאין לו רק סובין דיפטור דאל"כ מאי פריך פשיטא אלא וודאי דמעיקרא ס"ד דנזקקין לקרקע היינו שקרקע קודם למטלטלין בע"כ של מזיק היכא דאית לי' תרווייהו ומסיק דמטלטלין קודמים עכ"ד ולא אבין בם דמלבד שאין קושיותיו מוכרחות כ"כ דמה שהקשה דא"כ לא שבקת חיי לכל בריה אף אני אומר ומה נעשה לזה שאין לו כלום לא קרקע ולא מטלטלין דילך ויזיק אטו לכולם יש מטלטלין בוודאי אלא דאחזוקי אינשי במזיקים לא מחזקינן ולא חיישינן שילך ויזיק בכוונה ומה שהקשה מהא דפריך בשמעתין אי דלית לי' פשיטא ברווחא נוכל לפרושי דאין כוונת הגמ' בקושיית פשיטא דלא לכתוב כלל לריבויא דישיב רק דכוונת הש"ס

להקשות על לשנא דהברייתא דאמר ואפי' סובין דמשמע מינה דיש בזה רבותא דיוכל להגבותו אפי' סובין דאל"כ מאי אפי' סובין דקאמר ולא סגי לי' בישיב לרבות שוה כסף לחוד ואי בדלית לי' מאי רבותא יש בהא דאמר ואפי' סובין ואזדא לה הוכחתו מסוגיין מיהו אעפ"י שדחינו במקצת הוכחותיו שאינם מכריחות כ"כ לפרושי דווקא כפירושו מ"מ מודינא בזה לדבריו דיותר נראה לפרש כפירושו בדברי המקשה דאין סברא כלל בשביל שאין לו קרקע יפטר וגדולה מזו אמרי' דאם יו לו לא הא ולא הא דנמכר בגניבתו ומקרא מלא דבר הכתוב ואם אין לו כו' וגנב הוא מכ"ד אבות נזיקין דמדמינן להו להדדי לענין מיטב וא"כ מהכ"ת נאמר דשאר מזיקין יהיו פטורין לשלם מטלטלין דנהי שאינם נמכרים אבל לפוטרן מתשלומי מטלטלין אין סברא כלל וא"כ איך ס"ד דיפטר ל גמרי בשביל שאין לו קרקע אך מה בזה דלו יהא כדבריו דהמקשה הוה ס"ד דקרקע קודמין למטלטלין מ"מ מש"כ אח"ז ומסיק דמטלטלין קודמין כו' לא ידענא מה קאמר ומנ"ל הא ואין בקושייתו שום הכרח לזה דשפיר מתפרשא לסוגיא דהתם בפשיטות על דרכו של הש"ך מבלי שיהי' שום הכרח לשם לפסקו של הרמב"ם דהמקשה הכי קא קשיא לי' תנן אין ב"ד נזקקין כו' דאלמא אם יש לו קרקע ומטלטלין מחוייב ליתן קרקע דווקא בע"כ של מזיק והתניא ישיב לרבות וכו' דמשמע מינה דהרשות ביד המזיק לסלקו במטלטלין אף אם יש לו קרקע דלא רצה לפרש קרא דישיב בדלית ליה כרב הונא רק כר"פ ור"ה ברי' דר"י דהלכתא כוותייהו דאפי' בדאית ליה מירי וע"ז משני דברייתא דאין נזקקין מירי ביתמי ובריייתא דישיב מירי מיני' דביד המזיק ליתן לו מה שירצה ואפי' מטלטלין אבל שיהיה צריך ליתן לו דווקא מטלטלין אין כאן שום רמז לזה ובאמת קצרה דעתי מהבין מה עלה על דעתו של הש"ך בזה גם יתר דבריו שם תמוהים ונלאתי להאריך ועכ"פ לא העלה בדבריו שום ארוכה לדברי הרמב"ם והרמ"ה:

ולענ"ד נראה ליישב דברי הרמב"ם והרמ"ה בדרך ברור והוא דקשא להו להרמב"ם והרמ"ה חדא ברומיא דרמי אביי כתיב מיטב שדהו והתניא ישיב לרבות שוה כסף כו בלא ברייתא דדרשה לרבוייא דישיב אמאי לא רמו לקראי לחודייהו אהדדי דהכא כתיב כסף והכא כתיב מיטב וליכא למימר דקראי לחודייהו ניחא דאשמעינן דכסף ומיטב כי הדדי נינהו ואיזה שירצה המזיק יתן לו דזה אינו דהא אמרינן בכתיבות (פ"ו א') ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה כו' ומוכח מההיא סוגיא דזוזי הוי פירעון טפי מעליא מקרקע ואין לומר דדווקא מבינונית הוי פירעון מעליא אבל לא מעדית דז"א דהא סתמא אמרינן דצריך לזבוני ארעא ולמיתב דמי דמשמע אפי' הוה ההיא ארעא עדית וכן פסקו כל הפוסקים לענין בע"ח דבדאית לי' זוזי לא מצי לסלוקי אפי' בעדית ויצא להם כן מההיא

סוגיא והיינו ע"כ כמש"כ משום דסתמא אמרי' ואפילו עדית וכיון דחזינן דלענין בע"ח הוי זוזי פירעון מעליא טפי ממיטב א"כ גם לענין נזקין וודאי דזוזי עדיפי ממיטב דבאיזה סברא יש לחלק בזה בין נזקין לבע"ח דאטו אנן דינא קגמרינן מהתם דנחלק ביניהם אנן סוגיא דעלמא קגמרינן מהתם איזה מהן חביב אצל בני אדם יותר ובזה אין שייך לחלק בין כסף למיטב ואף דהר"ת חילק בזה דשאני בע"ח דזוזי יהיב וזוזי שקיל אין נראה להרמב"ם והרמ"ה לחלק בזה כמש"כ דאין סברא כלל לחלק בזה ועוד דא"כ גם גבי נזקין נחלק בין אם הזיקו קרקע להזיקו מעות או מטלטלין ומעולם לא מצינו בש"ס בשום דוכתא שיהי' שום חילוק בזה בנזקין ן הזיקו מעות או מטלטלין להזיקו קרקע ועוד אמאי לא משני לרומיא דרמי אביי כו' בהכי ונימא דקרא דמיטב איירי בהזיקו קרקע דגבי שן ורגל הוא דכתיב וביער בשדה אחר הרי דמיירי קרא בהיזק קרקע ולכך כתיב מיטב שדהו גבייהו דלשלם נמי מקרקע וקרא דישיב כתיב בשור שנפל לבור דהיינו מטלטלין ולכך מצי לסלוקי נמי במטלטלין אלא ע"כ דאין לחלק בזה כלל וכיון שכן דע"כ זוזי הוי פירעון מעליא טפי ממיטב ליכא למימר דקרא אשמעינן דהרשות ביד המזיק ליתן לו מה שירצה דכי הדדי נינהו לענין דינא דפרעון נזקן דא"כ קשה דלכתוב מיטב ואנא ידענא דכ"ש כסף הרשות בידו ליתן כיון דהוי פירעון מעליא טפי אצל בני אדם ועוד דאין סברא כלל שיהי' יפה כח בע"ח מנזקין דהא חזינן דאדרבה התורה החמירה טפי בנזקין להגבותו מעדית ובע"ח מדאורייתא דינו בזיבורית וא"כ איך לענין כסף יהי' יותר יפה דינו של בע"ח מנזקין וגם אין לומר דהנך דשקלו וטרו ברומיא דקראי בשמעתין לית להו הא דאמרינן בסוגיא דכתובות דזוזי הוי פירעון מעליא טפי דז"א דהא מרא דשמעתא דכתובות הוא רבא ור"פ ואינהו הוא דקשקלו וטרו בסוגיין דרמי לי' אביי לרבא ור"פ בא לשנויי וא"כ הדק"ל בלא ברייתא קראי לחודייהו מי הוי ניחא להו ותו קשה במימרא דר"ה דאמר או כסף או מיטב דלאיזה צורך אמר כלל להך מלתא דאו כסף או מיטב כיון דאינו צריך לזה כלל להך שינויא דמשני אח"כ לעיקר רומיא דקראי דעיקר שינויא דידי' הוא דקרא דישיב מיירי בדלית לי' וזה הי' יכול לשנויי בלא הא דאו כסף או מיטב שהקדים בראשית דבריו והתוס' כתבו דרב הונא לא הספיק לסיים דבריו עד שהקשה לו ר"נ וזה באמת מצינו בכמה דוכתי בש"ס דלא הספיק לסיים דבריו עד דמקשה לו אבל זה הי' ניחא אי הוי צריך להך דכסף או מיטב להך שינויא דמשני אח"ז אבל כיון דאינו צריך לזה כלל א"כ קשה דלמאי איצטריך לי' למימר להא מלתא כלל כיון שאינו ענין לשינויא דידי' ולכך קמפרש הרמב"ם והרמ"ה דבאמת ס"ל לאביי ורבא ור"פ דזוזי הוי פירעון מעליא טפי ממיטב ומדכתיבי תרי קראי כסף ומיטב ש"מ דה"ק דאם יש

לו כסף צריך ליתן לו כסף דווקא ואינו יכול לסלקו במיטב ואי לית לי' יהיב לי' מיטב דליכא למימר דהרשות ביד המזיק ליתן איזה שירצה א"כ לכתוב מיטב ולא לכתוב כסף כלל ואנא ידענא דכ"ש כסף מצי למיתב לי' אלא ע"כ מדכתיב כסף ש"מ דכסף קודם למיטב ולכך הוי ניחא להו הנך תרי קראי בלחודייהו אבל מהברייתא דדרשה ישיב לרבות ואפי' סובין שפיר הוי קשיא לי' משום דהוי מסתבר לי' מסברא דסובין וודאי דהוי פירעון גרוע ממיטב וליכא לשנויי דמיירי בדלית לי' כמו דהוי ניחא להו בקראי דכסף ומיטב דזה אינו דהא מדנכתב להך ריבויא בקרא דכסף דהוא קודם למיטב ש"מ דגם סובין קודמין למיטב דאל"כ הי' לו לכתוב להך ריבויא גבי מיטב ומדנכתב גבי כסף ש"מ דגם סובין קדמי למיטב ועוד י"ל דהוי ס"ל דאין סברא לאוקמי ריבויא דישיב בדלית לי' דהריבוי דכסף הוא כאותו הדבר עצמו ודווקא בקראי דכסף ומיטב הוא דהוי ס"ל כן משום דהמה שני כתובים נפרדים אבל בריבוי אפשר דהוי ס"ל דלא שייך לומר כן אלא דהוא עדיף ככסף וביד המזיק לתת לו סובין אם ירצה אפי' אית לי' מיטב ולכך הוי קשיא לי' דרחמנא אמר מיטב דמוכח מיני' עכ"פ כל דאית לי' מיטב לא מצי ליתן בפחות מזה ומקרא דישיב מוכח דמצי למיתב לי' סובין דהוא גרוע טפי לפי סברתו אפי' היכא דאית לי' מיטב וא"כ קשיין אהדדי וע"ז קמשני ר"פ ור"ה בדר"י דלאו כדסברת דמטלטלין הוי פירעון גרוע טובא דאין הדבר כן רק כל מילי מיטב כו' וממינא דהוא עדיף ממיטב כיון דנכתב אצל כסף [וגם שינוייא דרבה ואביי ורבא יתפרש לפ"ז במעט עיון ונלאתי להאריך] ורב הונא בא להחזיק בסברת אביי דלעולם הוי סובין פירעון גרוע טפי מכולהו וריבויא דישיב מיירי בדלית לי' ובכדי שלא תקשה עליו דא"כ אמאי נכתב הך ריבויא אצל כסף ולכך הוצרך להקדים דכסף ומיטב שווים הם משום דס"ל לר"ה דגם בסברא ובסוגיא דעלמא לא הוי זוזי פירעון מעליא טפי ממיטב ופליגי נמי אהא דר"פ ורבא בכתובות לענין בע"ח בתולה מעותיו בנכרי כו' וכיון דס"ל לר"ה דשווים הם בסברא מעתה שפיר מוקים לקראי דכסף ומיטב ג"כ דאשמועינן דשווים הם וביד המזיק ליתן לו איזה שירצה ותו לא קשיא לדידי' דאמאי נכתב לריבויא אצל כסף ולא אצל מיטב כיון א נ"מ כלל ביניהם והשתא אתי שפיר דהוצרך ר"ה לומר או כסף או מיטב דבלא"ה לא הוי מצי לשנויי כדשני רק שלא הספיק לגמור ולסיים דבריו עד שהקשה לו ר"נ אבל עיקר שינויא דידי' תלוי בזה במאי דחידש דכסף שוה למיטב ואין שום מעלה בסברא לכסף על מיטב והיינו דאמרינן בדרב אסי אלימא לענין מיטב היינו דר"ה דמשמע דר"ה השמיענו חידוש בזה ולפי פירש"י ותוס' אין בזה שום חידוש וכי מי לא סבר כן אבל לפמש"כ ניחא דר"ה פליג בהך מילתא אכולה וחידוש גדול השמיענו בזה ושפיר קאמר

היינו דר"ה וגם דברי רב אסי דאמר כספים הרי הן כקרקע נמי הכי מתפרשן דקמ"ל דלא עדיפא מקרקע ודלא כפירש"י שפירש בהיפוך עיי"ש בדבריו ודו"ק:

ומעתה יבואו על נכון פסקי הרמב"ם והרמ"ה דפסקו כר"פ וכר"ה בדר"י וכהרי"ף ולכך נתנו דין קדימה למטלטלין על קרקע מדנכתב להך ריבויא אצל כסף ש"מ דהוא עדיף ממיטב אלא שלענין כסף נחלקו הרמב"ם והרמ"ה דהרמ"ה ס"ל כיון דחזינן בדר"ה דהך דמרבינן מישיב הוא במדריגה למטה מהדבר המפורש בקרא כמו כן נימא גם לר"פ ור"ה בדר"י לפום מאי דסבירא להו דג"כ סובין המה במדריגה למטה מכסף עצמו המפורש בקרא דבזה לא פליגי ר"פ עם ר"ה ונמצא דאיכא ג' מעלות כסף ואחריו סובין ואחריהם מיטב והרמב"ם ס"ל דלר"פ ור"ה בדר"י לא מחלקינן כלל בין הך דאתי מריבויא להך דמפורש בקרא ור"ה הוא דחידש זה בכדי לשנויי רומיא דקראי אבל לר"פ ור"ה בדר"י דקראי מתרצי בלא"ה וממילא אית לן לומר דהך דאתי מריבויא חשיב כ"כ כמו דבר המפורש בקרא כמו שהוא כן בכל דוכתי והכריחו להרמב"ם עוד שלא לחלק לר"פ בין כסף לסובין מהא דא"ל ר"כ לרבא טעמא דכתב רחמנא כו' ואם איתא דכסף קודם לדברי הכל א"כ יהי' דברי ר"כ ורבא דלא כמאן וליכא לשנויי כמו דשנינן דלשינוייא דלרבא עצמו פריך דהא עכ"פ גם לרבא ע"כ דכסף קודם לסובין כיון דסובין לא אתי רק מריבויא דבזה גם רבא לא פליג אלא ע"כ דלר"פ סובין שוה לגמרי לכסף ולכך גם לענין בע"ח אף דמפורש בסוגיא דכתובות דמחוייב ליתן לו זוזי אם יש לו מ"מ הרמב"ם בפי"א מהל' מלוה ולוה הל' ז' לא חילק כלל בין כסף למטלטלין ע"ש בדבריו ודו"ק והיינו דיצא לו כן מסוגיא דידן לענין נזקין דמדרבי קרא למטלטלי שיהיה שווה לגמרי ככסף ולכך אין סברא להרמב"ם כלל ליפות כח בע"ח מנזקין וכמש"כ לעיל ובאמת צע"ג להרמ"ה ליישב אליביה הא דא"ל ר"כ לרבא דלקמן [ואפשר לומר בדוחק דגרסי' שם א"ל ר"כ לרב וכפי מש"כ הש"ך והמה ס"ל בחדא מלתא כרב הינא דכסף שוה למיטב בקרא ומסברא ובהא דסובין אית להו כר"פ ור"ה בדר"י דסובין נמי מיטב הוא ודלא כר"ה נמצא דאין שום מעלה כלל והכל שווים כסף או מיטב או סובין ולכך שפיר קשיא לי' טעמא דכ' רחמנא וכו' וזה דחוק ועוד כבר כתבתי לעיל בשם המהרש"ל והמהרמ"ש דגירסת הרא"ש עיקר] ולכך העיקר כהרמב"ם ועיין היטב בכל זה כי הוא לענ"ד ברור ואמת בכוונת פסקי הרמב"ם והרמ"ה ומעתה גם סוגיין דלקמן יתפרש כמש"כ הש"ך ממש אבל לא כמש"כ הוא דאותה סוגיא הכריחו להרמב"ם לפרש כן דבאמת מאותה סוגיא אין שום הכרח לזה רק דמהכרח פירושא בסוגיא דידן מתפרשא גם התם כמש"כ הש"ך ודו"ק:

מיהו גם לשיטת רש"י ותוס' בשם ר"ת נמי יש ליישב הך קושיא ב' שהקשינו דלאיזה צורך הוצרך רב הונא לומר כלל להא דאו כסף או מיטב גם מה שאמר בגמ' היינו דרב הונא הא כ"ע סברי כן ולית מאן דפליג ע"ז דזה אינו קושיא דמשום דרב הונא בעי לחידושי דריבוייא דישיב אתי בדלית לי' ובכדי שלא נימא דלפ"ז גם עיקר קרא דכסף נמי מיירי בכה"ג דלית ליה בכדי להשוותו לריבוייא דישיב כמו שהוא בכל דוכתי דהריבוי שוה להדבר המפורש בכתוב ע"ז בא ר"ה להשמיענו דכאן אין הדבר כן דכסף המפורש בכתוב הוא השוה למיטב ורק הרבוי הוא בדל"ל ואין להקשות ע"ז דא"כ איפכא ה"ל לר"ה לומר מתחילה שינויא דישיב דמיירי בדל"ל ואח"כ לומר למימרא דאו כסף או מיטב דז"א דאטו ר"ה בא להשמיענו דכסף שוה לקרקע כמו רב אסי דלקמן הא עיקר רבותא דר"ה הוא להשמיענו שאינו יכול לסלקו בסובין היכא דאית לי' סובין ולאפלוגי אתא על מאי דמסקינן לעיל לר"פ ור"ה בדר"י דסובין שוה לכסף או מיטב ע"ז בו ר"ה לאפלוגי ולומר דאינו יכול להגבותו רק כסף או מיטב ולא סובין ולא הספיק לסיים דבריו כו' וא"כ גם קודם שאמר להך שינויא דמיירי בדל"ל יש חידוש גדול בדבריו דאתי למעוטי סובין ורק דממילא נשמע מדבריו דמשוה עכ"פ כסף למיטב ומעתה אין כאן אפילו התחלת קושיא ורב אסי דאמר כספי' הרי הן כקרקע יתפרש כפירש"י והיינו משום דס"ל ע"כ בשינוייא דישיב כר"ה דמיירי בדל"ל ובכדי שלא נטעה לומר דגם עיקר קרא דכסף נמי מיירי בדל"ל לכך קאמר דאינו כן רק כספים הרי הן כקרקע דאי לא סבר כר"ה אין שום חידוש בדבריו ולזה שפיר קאמר הגמ' אילימא לענין מיטב היינו דר"ה ור"ל דע"כ ס"ל גם בעיקר שינויא דישיב כר"ה וכמש"כ ולפ"ז שפר מתפרשין דברי ר"ה ורב אסי גם לשיטת ר"ת ואדרבה לשנא דכספים הרי הן כקרקע משמע טפי כפירש"י (מיהו גם להרמב"ם אינו דחוק כ"כ. ועוד אפשר לפרש גם להרמב"ם כפי מה שפירש"י בהא דרב אסי וע"ד מש"כ לפיר"ת ודו"ק] רק דעיקר ההכרח לשיטת הרמב"ם הוא מסוגיא דכתובות וכמשכ"ל ולדינא נראה עיקר כהרמב"ם דשיטת ר"ת דחיקא טובא ליפות כח בע"ח מנזקין וכיון דברווחא מתפרשא סוגיא דידן כשיטתו של הרמב"ם באופן שלא יהיה לבע"ח שום יפוי כח יותר מנזיקין בלי ספק דאית לן לפרושי כן ועיין:

שם בגמ' פשיטא האי ברא והאי לאו ברא א"ד כו' הרי"ף פסק כלשנא קמא והביא ראיה מהא דפסקינן בב"ב והלכתא בטלה מחלוקת א"כ ממילא אית לן למפסק כל"ק והרז"ה הקשה עליו דע"כ הני תרי לשנא לא קא תליין אהדדי כלל בפלוגתא דרב ושמואל ורב אסי דאלת"ה א"כ איך בעי למימר בלשנא בתרא דלא שקיל פלגא בכספים הא רב אסי מספקא לי' אי כרב אי כשמואל ולרב ע"כ שקיל פלגא ולכך עכ"פ נוטל רביע לחד

פירושא דרש"י ולאידך לשנא שקיל פלגא ואי ס"ד דהנך תרי לשנא תליין בפלוגתא דרב ושמואל א"כ קשיין דברי רב אסי אהדדי ללשנא בתרא וגם ללשנא קמא תקשה להך פירושא דרש"י דאינו נוטל אלא רביע א"כ אמאי שקיל הכא פלגא אלא דהרז"ה לא ס"ל כהך פירושא ולכך לא קשיא ליה רק מלשנא בתרא] אלא ע"כ דלא תליא זה בזה כלל וא"כ קשה על הרי"ף מאי מייתי ראיה מהתם לכאן ובישוב דבר זה נחלקו הרמב"ן והרא"ש ולהיות כי דברי הרמב"ן סתומים קצת אמרתי לבאר אותם בקצרה והיא דהרמב"ן ס"ל דאף דע"כ צריך לפלוגי בין הך דהכא דאחד נטל קרקע ואחד כספים ובין נטלו שניהם קרקע וכהכרח קושיית הרז"ה מיהו ס"ל להרי"ף דעד כאן לא שייך לפלוגי בינייהו אלא אי אמרינן דהרי הם כלקוחות דבהא הוא דאיכא לפלוגי בינייהו דאף אם נאמר בחלקו קרקע דהוי כלקוחות שלא באחריות כשמואל מ"מ באחד נטל כספים ודאי דהוי כלקוחות באחריות ללשנא קמא וכמש"כ התוס' דלא בשופטני עסקינן שזה יטול קרקע העומד בפני בע"ח וזה יטול כספים ולא ייראמכל ולכך אמרינן בזה דהוי כאילו התנו בהדיא שיהיו כלקוחות באחריות אף דבשניהם נטלי קרקע הוי כלקוחות שלא באחריות שאני התם דשניהם עומדים בספק זה כמו זה בשוה וכן נמי ללישנא בתרא נוכל להפך הדבר ונאמר דאף אם נטלו שניהם קרקע הוי כלקוחות באחריות מ"מ באחד נטל כספים הוי כשלא באחריות משום דלהכי שקלי כספים דאי מיגנב לא משתלם מינך ולכך שפיר אמרינן דלא תלי זב"ז כלל אבל אם נאמר דהוי כיורשים ובטלה מחלוקת כרב תו לא שייך כלל לפלוגי בין נטלו שניהם קרקע לאחד נטל כספים דכיון דבטלה מחלוקת א"כ אף בנטל כספים נמי בטלה מחלוקת ומעתה מתיישבת שפיר סוגיא דידן להרי"ף דלל"ק הכי קא קשיא לי' דאף אם בשניהם נטלו קרקע מספקא לי' לר"א דילמא הוי כלקוחות שלא באחריות לחד פירושא דרש"י או כלקוחות באחריות לאידך פירושא מ"מ באחד נטל כספים ודאי דהוי כלקוחות באחריות דלאו בשופטני עסקינן כו' ולכך פריך פשיטא משום דממ"נ בין אי הוי כיורשים ובין אי הוי כלקוחות וודאי דשקיל פלגא ולל"ב נמי שפיר קא קשיא ליה אמאי שקיל פלגא כיון דמספקא לי' לר"א דילמא הוי כלקוחות ואי הוי כלקוחות וודאי דהוי בכאן לקוחות שלא באחריות משום דאי מיגנב כו' וא"כ אין לו ליטול בכאן אלא מחמת ספק דדלמא הוי כיורשים וא"כ לא היה לו ליטול יותר מרביע ומלישנא דרב אסי דאמר כספים הרי הן כקרקע משמע דשקיל פלגא וכדאמרינן בגמ' דאזיל אידך ושקיל פלגא בכספים משמע דאי אפשר לפרושי בלשנא דכספים ה"ה כקרקע אלא דשקיל פלגא ולכך שפיר קא קשיא ליה לרב אסי דלא היה לו ליטול אלא רביע לפום מאי דמספקא לי' לרב אסי וא"כ כל שקלא וטריא דהני תרי

לישני לא הוי אלא בסברא דהוו כלקוחות אבל לפי מאי דקיי"ל דבטלה מחלוקת משום דהוי כיורשים הו לא שייך כלל לפלוגי בינייהו ושקיל פלגא בכספים ושפיר הביא הרי"ף ראיה מהתם לכאן ונסתלקה מעליו תלונת הרז"ה

ודע דבמאי דאמרינן בסוגיין דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים דנראה דהוי פשיטא לי' לתלמודא דאי אפשר לפרושי מילתא דר"א דכספים ה"ה כקרקע רק דשקיל פלגא הנה להך פירושא דכתב רש"י דנם בנטלו שניהם קרקע נמי שקיל פלגא אתי שפיר כפשוטו דהכי מתפרש לישנא דכספים ה"ה כקרקע כלומר שזה שנטל כספים הוי כנטל קרקע ג"כ ובשניהם נטלו קרקע הא אמרינן דשקיל פלגא אבל לאידך לשנא דכ' רש"י דאינו נוטל אלא רביע א"כ אי אפשר לפרושי כן רק דהכי יתפרש דבעל הכספים שוה בפירעון חוב לבע"ק ועד"ז כתב נם הרמב"ם להך פירושא רק בשינוי קצת והרי"ף במס' ב"ב כתב ג"כ כהאי פירושא דאינו נוטל אלא רביע אלא שהוסיף ע"ז דהך רביע נוטל מחצה בקרקע ומחצה במעות משום דר"א תרתי מספקא לי' עיי"ש וגם לדבריו צריך לדחוק בפירושא דכספים הרי הן כקרקע כמו ללשון שני של רש"י ולכך כתב הרמב"ם באמת דפי' הרי"ף בזה דחוק אבל מ"מ דברי הרי"ף דשמעתין אינו תלוי כלל בהנך תרי לישנא דרש"י או בדברי הרי"ף דהתם דשפיר מתיישבין דברי הרי"ף דשמעתין לכולהו פירושא ע"ד מש"כ הרמב"ן. וא"כ שפיר נוכל לפרושי בזה כל"ק דרש"י ועכ"ז עולין יפה דברי הרי"ף בשמעתין זהו תוכן כוונת הרמב"ן במלחמותיו והבן:

והרא"ש יישב דברי הרי"ף דשמעתין באופן אחר והוא דע"כ הא דפסקינן בב"ב דבטלה מחלוקת אינו מטעם דכיורשים הוי דהא קיי"ל דבדאורייתא אין ברירה אלא משום דפשיטא ליה להגמ' דברא כרעא דאבוה הוא ואי אפשר לו לפטור מחוב אביו ולזה הביא הרי"ף ראיה דאית לן נמי למפסק ע"כ כהך לשנא דשקיל פלגא בכספים משום דכרעא דאבוהא הוא ור"ל דבאמת בסוגיין ע"כ צריך לחלק בין נטלו שניהם קרקע ובין אחד נטל כספים ואפילו לסברת דיורשים הוי נמי ס"ל להרא"ש דאיכא לפלוגי בינייהו משום דבאחד נטל כספים הוו כאלו התנה בהדיא שיהי' כלקוחות או באחריות לל"ק או שלא באחריות ללישנא בתרא אף אם נאמר דבשניהם נטלו קרקע הוו כיורשים ולכך לא מצי הרא"ש לשנויי כמו הרמב"ן רק דס"ל להרא"ש דאה"נ דע"כ סוגיין מפליג בינייהו מ"מ לדידן לפי האמת דס"ל דבטלה מחלוקת משום דברא כרעא דאבוה הוא ממילא פ"כ אית לן למפסק כלשנא קמא זהו תוכן כוונת הרא"ש ויותר מתיישבין דברי הרמב"ן ובעיקר דברי הרא"ש שכתב שאי אפשר לומר דהא דפסקינן בטלה מחלוקת משום דכיורשים הוי דהא קיי"ל בדאורייתא אין ברירה עיין בזה ברא"ש במס' ביצה בפ' משילין (סי' ז)

שכתב בזה תרי לשני וא"כ הרמב"ן ס"ל כל"ק ועיין בתוס' פ' השולח (ד' מז) ויש בזה אריכת ת דברים ולא הספיק הזמן בידי לעיין בזה יבואר אי"ה במק"א:

שם תוס' ד"ה וטרף חלקו של אחד מהם וא"ת והא כל אחד חייב לפרוע כו' כדקתני פ' י"נ יצא עליהן שט"ח בכור נותן פי שנים וי"ל דמיירי שעשאו אפותיקי וצ"ל דאינו ידוע להם איזו שדה נעשה אפותיקי דאל"כ הדר הל"ל דאחד נוטל כספים כיון שאין שניהם עומדים בספק כ"כ המהרמ"ש והוא נכון והרא"ש כתב מתחילה כהתוס' דמיירי באפותיקי ואח"ז כ' ונראה דהיינו דווקא בנטלו כל אחד שני שדות שגובה מכל אחד שדה שלימה אבל אינו מחוייב ליקח מכל אחד חצי שדה כו' ולפ"ז א"צ לאוקמי עוד באפותיקי רק דמיירי שאינו מגיע לו רק חצי שדה לכך נוטל מאחד שדה שלימה וכן כתב בפ"ח ואח"ז כתב והא דתנן דבכור נותן פי שנים דינא קמ"ל דלא תימא מתנה קריא רחמנא כו' עיי"ש ולכאורה לפ"ז אזדא לה כל מה שדקדקו התוס' דמעתה נוכל לומר דאף שמגיע לו מכ"א שדה שלימה אפ"ה אם ירצה גובה מאחד מהן כיון שאין שום ראיה נגד זה אחרי דנדחית ראייתם מהא דבכור נותן פי שנים אמנם מסתימת לשינו אינו נראה כן רק דאית ליה באמת דאם יכול ליטול שדה שלימה מכ"א אינו יכול לגבות מאחד מהם והוא תמוה ועוד קשה דלאיזה צורך הוצרך הרא"ש להאי מלתא כיון דמתוקמא שפיר ההיא דבכיר גם לפי דעתו ומיירי ביכול ליטול מכ"א שיעור שדה שלימה וכבר התעורר על זה בגי"ת הובא באו"ת והאו"ת כתב דקשיא ליה להרא"ש דא"כ סיפא דתני ואם אמר איני ניטל ואיני נותן רשאי אין בזה שום ממש ונלאתי להאריך אך מש"כ דקשיא להרא"ש דא"כ איך מתוקמא הברייתא אליבא דשמואל דאית ליה וויתר הוא נכון רק שצריך להוסיף על דבריו דלכאורה יש לדחות גם זה אליבא דהך מ"ד דס"ל יש לבכור קודם חלוקה וא"כ שפיר אהא הברייתא להשמיענו דאם גבה הבע"ח קודם הלוקה דמנכינן לבכור פי שנים ולא נימא מתנה קריא רחמנא ובשלמא להך מ"ד דאין לבכור קודם חלוקה כלום שפיר כתב האו"ת דתיקשה ברייתא לשמואל אבל אי שמואל ס"ל כמ"ד דיש לבכור קודם חלוקה שפיר מיתוקמא הברייתא גם אליבא דשמואל לפי תירוצו של הרא"ש ולא מוכח מידי אך זה אינו דהא הני אמוראי דפליגי בב"ב (קכו) אי יש לבכור קודם חלוקה או אין לו פליגי אליבא דרב אסי דמרא דשמעתא דהתם הוא רב אסי ו רב אסי הא אמרינן בשמעתין דמספקא ליה דלמא כשמואל וא"כ הדק"ל וכמש"כ האו"ת ונמצא לפי"ז אף לפי תירוצו של הרא"ש אכתי הוצרך לקיים דינם של התוס' עכ"פ היכא דמגיע לו שיעור שדה שלימה אלא דלפי זה הדרא קושיא קמייתא לדוכתא דא"כ למאי כתב הרא"ש כלל להך מילתא כיון דלא מיתרצא בהכי מידי ואין לומר דה"ק הרא"ש דבשלמא אי אמרינן

דמחוייב ליטול מכ"א אף חצי שדה שפיר איכא רבותא במאי דתני בכור נותן פי שנים אבל אם אינו מחוייב ליטול רק שדה שלימה אין כאן רבותא כלל ולכך הוצרך הרא"ש לחפש אחרי רבותא אחרת דלא נימא מתנה קריא רחמנא כו' דזה אינו חדא דגם בזה איכא רבותא דעכ"פ אינו רשאי לגבות מאחד הכל ועוד מאי שייך הך רבותא לבכור ופשוט ולמה לא אשמועינן הברייתא דין זה בשני פשוטים וא"כ מעיקרא איך הוה ניחא לי' גם אם נאמר דמחוייב ליטול חצי שדה דמ"מ תיקשה מאי ענין הך רבותא לבכור לאשמועינן בשני פשוטים ובאו"ת נדחק מאוד בפי' דברי הרא"ש ואלולי דמסתפינא הייתי אימר דחסר בדברי הרא"ש תיבת ועוד י"ל שבאמת לפי הך תירוצא נאדי הרא"ש מכל מש"כ לעיל דאף בשני שדות יכול ליטול מאחד אם ירצה ודלא כמש"כ הטור בשמו ולענין עיקר ראיית האו"ת מהא דשמואל יש לדחות בכמה אנפי חדא דלשמואל מיתוקמא הברייתא באחד נטל כספים דבזה לכו"ע דאזיל ושקיל פלגא בכספים לל"ק דשמעתין וכמש"כ התוס' ובכה"ג קמ"ל הברייתא דבכור נותן פי שנים דלא נימא מהנה כו' ולליש בתרא דשמעתין אפשר באמת דס"ל כמ"ד דיש לבכור קודם חלוקה וא"כ לא קשיא הברייתא כלל דשפיר מיתוקמא קודם חלוקה ועוד י"ל דמיירי באפותיקי והיו יודעים איזה שדה נעשית אפותיקי דתו דמיא לאחד נטל כספים לל"ק וגס לישנא בתרא לא יפלוג בזה דהא לא שייכא כאן הך סברא דאי מיגנב כו' ודע דבעיקר הך דינא שחדשו התוס' דאינו גובה רק מכ"א נחלקו ע"ז הרשב"א והרמב"ן הובאו דבריהם במ"מ מהל' נחלות עיי"ש וס"ל דבאמת גובה מאחד אם ירצה וכפשטא דלשנא דסוגיין וההיא דבכור נותן פ"ש צריך ליישב לדבריהם כפי מש"כ וכתב עוד במ"מ דמזה יצא לו להרמב"ם הן דינא דשנים שערבו בשביל אחד דרשאי לגבות מאחד הכל דהא גם כאן הוא מטעם ערב דנכסוהי דבר נש אינון ערבין ביה וע"פ זה הקשה באו"ת פסקי השו"ע אהדדי וכן הקשה בספר קצות החושן ובספר נ"מ כתב ליישב זה דלדידן דקיי"ל דהוי כלקוחות באחריות ליכא למגבי מכל אחד רק מחצית הירושה אבל המחצה שלקח לא יוכל לגבות ממנו מפני שאומר לו הנחתי לך מקים לגבות וסוגיין אזלא אליבא דמ"ד דהוי כיורשים ולכך שפיר מצי לגבות מאחד מהן משא"כ לדידן דקיי"ל דהוו כלקוחות עיי"ש בדבריו ולא דק דהא סוגיין אזלא גם אליבא דשמואל דס"ל דהוו כלקוחות ובזה נתבטלו כל מה שכ' בזה ובאו"ת האריך בזה למאוד ולא נתקררה רוחי בכל מש"כ שם בזה וגם עיקר קושייתם נלענ"ד דאינו קשה כ"כ דבאמת אם באנו לחלק בסברא טובא איכא לפלוגי בינייהו תדע דהא מהלוה עצמו ודאי דאינו יכול לגבות מאיזה שדה בינונית שירצה רק דהלוה יכול ליתן לו איזה שירצה ואמאי לא נימא דגם שם יכול לומר רצוני לגבות מערב זה דווקא

אלא ע"כ כיון דהלוה נותן בעצמו לא שייך דין זה וא"כ ה"נ ביורשים כיון דכרעא דאבוהון נינהו יכולים ג"כ להגבותו בשני מקומות כמו אביהן דע"כ להרא"ש גם אבוהון היה יכול להגבותו בשני מקומות כל שיש בכל אחד מהן שיעור שדה דאל"כ הדק"ל דו"ק בדבריו ותמצא כי כן הוא ולפ"ז שפיר יש לחלק ביניהם אלא דעיקר קושיית האו"ת הוא משום דהמ"מ כתב דנפק להרמב"ם הך דינא דב' שערבו מהך דבא בע"ח ונטל חלקו של אחד מהן ואי משים זה אינו קשה כ"כ דמסתבר ליה להב"י בזה דלא כהמ"מ רק דהך דינא דב' שערבו נפסק מהירושלמי דשנים שלוו שהביא הרא"ש במס' שבועות ונהי דבב' שלוו פסק דגובה מחצה מזה אי אית ליה מ"מ בשנים שערבו ס"ל כמו שכתב שם הרשב"א דשאני לוו שכ"א קיבל חצי המעות משא"כ בשנים שערבו ועיין היטב בב"י סי' ע"ז וסי' קל"ב ותמצא דאינו קשה כ"כ. ולענין הלכה נראה כדעת הרשב"א והרמב"ן דיוכל לגבות מאחד אם ירצה לא מיבעי לשיטת הרמב"ם ודעימי' במס' ב"ב בסוגיא דמעלינן לך כנכסי דבר מריון דכל זמן שאין לשדה זו שרוצה ליקח שום מעלה מחוייב ליתן לו אחד מצרא משום דכופין אותו על מדת סדום א"כ גם כאן בנידון שלפנינו אילו היה בא לגבות מאביהן הלוה בעצמו בוודאי לא היה יכול לחלק פרעונו לכמה שדות בכמה מקומות רק דהוי מחוייב ליתן לו אחד מיצרא וא"כ גם היורשים לא עדיפי בזה מאביהן וכמש"כ הרא"ש עצמו לענין חצי שדה וה"נ דכוותה אלא אפילו לשיטת ר"ת והרא"ש שם דמצי אמר מעלין כנכסי דבר מריון מבלי שים מעלה מ"מ בנ"ד נראה דצריך לשלם לו אחד מצרא דוודאי גם בזה איכא נעילת דלת דאמר אילו זוזאי גבאי הוי קנינא אחד מצרא ועכשיו אתה מסלקני בפסקי פסקיו ו כך נראה עיקר כהרמב"ן וע' היטב בכל זה כי קצרתי קצת:

דף י:

בגמ' ואמר רב פפא כגון פפא בר אבא עי' תוס' שכתבו בזה שני פירושים ושניהם דחוקים דעל פי' ר"ת כבר הקשה הרא"ש ודחה אותו בשתי ידים ופי' רשב"ם דכולהו הוי פפא בר"א נמי דחוק טובא ואין לשון הש"ס סובל כלל ובפרט להמציא מזה דין חדש והרמב"ם השמיט לגמרי להא מלתא דכגון פפא בר אבא ובעי טעמא למה השמיטוהו ולא ראיתי לשום אחד מנושאי כליו שהתעוררו בזה ולעד"נ דהרמב"ם מפרש לסוגיין בדרך פשוט והיא דיש להבין בשמעתין בקושיא דר' זירא דמקשה ממסר שורו לה' בני אדם וכן רב ששת דמקשה ממרבה בחבילה והש"ס מקשה עלייהו ה"ד אי דבלאו איהו כו' פשיטא ואי דבלאו איהו נמי כו' מאי קעביד מאי הוי ס"ד דר"ז ור"ש ובמאי הוי טעו אי בקושיית פשיטא או בקושיית מאי קעביד והנה בזה נראה פשוט טעו בקושיית פשיטא דודאי אין

סברא דר"ז ור"ש הוי טעו בגופא רק דקושיית פשיטא לא הוי קשיא להו ואפשר שמצאו איזה רבותא גם בזה רק דהש"ס לא ניחא לי' בזה ומקשה פשיטא ודבר זה פשיט ומבואר ולא יחלוק בזה כ"א המתעקש ושונא האמת ובהיות כן קשיא טובא בקושיית רב פפא אס"ד דמיירי ברייתא בבני אדם שוים שע"י אחד מהם לבד לא הוי נשבר הספסל וגם ע"י האחרון לבד נמי לא הי' נשבר ורק בשביל שנתוסף משא האחרון על משא החמשה הקודמים נשבר הספסל א"כ מאי הוי ס"ד דר"פ לחייב האחרון יותר מכולם ולימא להו אי לאו אתין בדידי לחוד לא הוי מתבר כדמקשה הש"ס לקמן וכבר הקדמנו דגם המקשה לא הוי טעי בגופא דדינא רק דלא הוי איכפת ליה קושיית פשיטא וא"כ קשה על ר"פ בקושייתו איך הוי מוקים להבריי' באופן שלא יסתור עכ"פ לגופא דדינא דאי דבלאו איהו נמי מתבר מאי קעביד ואי ע"י צירוף כולם נשבר וע"י האחרון לבדו נמי לא היה נשבר א"כ לימא להו אי לאו אתין כו' והיה לכם לעמוד כשישבתי ואמאי מחייבנא טפי מדידכו ומהכרח קושיא זו ע"כ צ"ל דר"פ בקושייתו היה סבר דע"י האחרון לבדו נמי היה נשבר מפני שהיה שמן וכבד ושקיל טפי מכולם ולכך לא מצי תו למטען אי לאו אתון כו' כיון שע"י לבדו ג"כ היה נשבר אלא דמ"מ קרי ליה הכשרתי במקצת נזקו דכיון שלא עמדו אלו החמשה הקודמים דודאי דגם הם סייעו בשבירתו כיון דניתוסף המשא עוד על ידיהם והיינו דאמרינן בסוגיין ואר"פ כגון פפא בר אבא כלומר שכדאי הוא לבדו לשבור הספסל ע"י מבלי צירוף הקודמים ור"פ דמקשה איהו גופיה אמר להא דכגון פב"א דבלא"ה לא היה מקשה מידי ולצורך קושייתו הוכרח לומר כן והש"ס מקשה עליו היכי דמי כו' מקשה על אוקימתיה קושית פשיטא כמו דמקשה לר"ז ור"ש ואח"ז קאמר ס"ס ברייתא היכי מיתרצא ומשני ל"צ דבלאו איהו הוי מיתבר בתרי שעי כו' והשתא תו ל"צ להך אוקימתא דאוקמא ר"פ כגון פב"א דמיירי שפיר בבני אדם שיום וגם ע"י האחרון לבדו לא היה נשבר ומ"מ חייב הוא לבדו כיון דבהדי דסמך בהו תבר ור"ל שלא היה להם פנאי לעמוד או שלא הניחם לעמוד וקמ"ל דכיחו כגופו כנלענ"ד ברור ואמת ומיושבים בזה דברי הרמב"ם ועיין במרדכי בב"ב פ' הספינה ס"ס תקס"ד בתשובת ר"י בר משה שנראה מדבריו דמפרש לסוגיין כדפרישנא דבלא"ה אין מקום לדבריו ודו"ק:

מיהו אכתי איכא לעיוני בהך מלתא דהתינח לפי' רש"י ותוס' בהא דמרבה בחבילה א כ אתי שפיר דרק ר"פ הוצרך לאוקמי לברייתא בכגון פב"א אבל באוקימתא דר"ז ור"ש ל"צ לזה משום דמאי הוי להו להנך קמאי למעבד אבל לפי' הרמב"ם בהא דמרבה בחבילה שפירשה שהוסיף במשא הבהמה א"כ גם שם לטעון ולימא אי לאו אתון כו' יהיה לכם לסלק משאיתיכם כשהנחתי את שלי אך גם זה אינו קושיא דשאני התם שהבהמה היתה

שאולה או שכורה להם מקודם ואינו בדין שיסלקו משאותיהם מפני זה שבא באחרונה משא"כ בספסל דלא שייך ביה כ"כ שם שאלה ושכירות רות רק שבאו לביתו וישבו עליו כמנהג העולם ומאי שאלה ושכירות שייך בזה ופשוט ואף אם נאמר שלקחו הבהמה שלא ברשית מ"מ כבר היא משועבדת להם כיון שנעשו גזלנים עליה ואין עליהם רק תשלומי ממון אבל מ"מ אינו בדין שידחו מפני האחרון ועוד י"ל דמיירי כגון שהיו בדרך במקום שאי אפשר להם לפרק חבילותיהם ועוד יש לחלק ביניהם בגווני טובא כנ"ל פשוט:

דף יא:

תוס' ד"ה גזירה מקצתה אטו כולה עיין תוס' מה דקשה על רש"י חדא דהיאך נוכל לטעות להתיר כולה שגם ביציאת מקצתו היוצא אסור מדאורייתא ולא גזרינן מה שבפנים אטו מה שבחוץ ועוד שנית דאי גזרינן אטו כולה באשה נמי לגזור ועוד הקשו בסוף דבריהם וז"ל ולפי' הקונטרס דבאשה לא שייך למיגזר גזר כו' וקשה דהא דחזינן דמטמאין לה בשני היינו משום דנפיק כולו ר"ל דאכתי ביציאת רובה לא ידעינן דטמאוה וכן פי' רש"א והנה קושיא השניה דאי גזרינן כו' באשה נמי לגזור כו' יש ליישב בפשיטות לענ"ד דבשלמא גבי בהמה דבא לשאל ביצא מקצת שליא ושחט הבהמה אי שרי באכילה מה שבפנים שפיר שייך למגזר דאי שרית לה מקצתה א"כ ביצא כולה אי איתרמי ליה זימנא אחריתי לא יבוא עוד למשאל ויסבור דמותר משום דאין ילד בשליא אבל באשה מיירי דבאת לשאל ביום השני שיצאה השליא מאיזה יום תמנה ואמרינן לה דהמנה משני א"כ הא חזיא דמטמינן לה משני וא"כ מאי שייך תו למגזר וליכא למימר דעכ"פ היכא דבאת לשאל ביום הראשון ביציאת מקצתה אי הווית טמאה אי לאו שייך למגזר אטו כולה וכיון דבאת לשאל ביום הראשון שייך למגזר א"כ גם ביום השני לא שייך לחלק חדא דלשנא דגמ' משמע שבאת לשאל ביום השני ועוד בכה"ג שפיר איכא לתרוצי כתירוץ התוס' דהוי חומרא דאתי לידי קולא דתמנה ימי טוהר נמי מן הראשין וע"כ דצ"ל לה דכי נפקא כולה רו רובא מההוא שעתא תמנה לימי טוהר וא"כ ל"צ תו לטמא אותה מהשתא כיון דיודעת היא דתהיה טמאה בנפקא כולה וא"כ ליכא למגזר באשה כלל וביותר לשיטת רש"י דמיירי לענין טהרות א"כ איירי בבאה לשאל ביום השני וכפשטיה דלשנא דסוגיין אך לדעת התוס' דמיירי לבעלה ע"כ איירי דבאה לשאל ביום הראשון ולפ"ז שפיר שייך קצת למגזר אטו כולה אך גם זה אינו כמ"ש דהא עכ"פ צריך להודיעה מאיזה זמן תתחיל למנות ימי טוהר מיציאת כולה או רובה וא"כ תו ליכא למיחש למידי ול"צ לאטמויי לה מהשתא משא"כ גבי בהמה וודאי דאיכא למגזר דהשתא ביציאת

מקצתה שרינן ליה לגמרי וחיישינן דלמא כד איתרמי זמנא תנינא ויצא כולה לא יבא לשאל כלל ויתיר לעצמו כי יחשוב דיש שליא בלא ולד כן נראה בפשיטות בישוב הך קושייתם השניה

אך קושייתם הראשונה לכאורה קושיא אלימתא היא דכיון דגם ביציאת מקצתה היוצא אסור עכ"פ מדאורייתא איך נטעה לומר ביצא כולה דיהיה מותר ואף דרש"י פי' דהיכא דחזרה לפנים יהיה הטעות דמותר הא גם בחזרה לפנים נמי היוצא אסור מדאורייתא משום בשר בשדה כו' כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר והכי פסקו כל הפוסקים דאבר עצמו אפי' חזר אסור מדאורייתא וכיון שכן הוא ליכא מקום למיטעי כלל וקושית התוס' בריא כאולם לפום רהיטא אמנם כד מעיינת שפיר בסוגיין דחולין גם זה אינו קושיא דהכי אתמר התם (בדף ס"ח ע"א) ד"ה אמר רב ואבר עצמו אסור ועולא אמר ר"י ואבר עצמו מותר ואף דאתותב עולא מ"מ איהו סבר דאבר עצמו מותר וביותר לפי שיטת רש"י דהך תיובתא לא הוה תיובתא גמורה דהא שקיל ושרי התם הגמ' אליביה דקאמר במערבא מתנו הכי כו' ור"י אין לידה כו' איבעי' להו לדברי האומר אין לידה לאיברים הוציא העובר את ידו והחזירה כו ולפירש"י הוי הך איבעי' אליבא דעולא ועיין רא"ש שם ולפ"ז אליבא דעולא דס"ל דאבר עצמו מותר אם החזיר לפנים וא"כ אי שרית לה ביצא מקצתה א"כ אף אותו מקצת היוצא נמי יהיה שרי בהוחזר ושפיר שייך למגזר אטו כולה דיסבור נמי דשרי בהוחזר וכמו שפרש"י ובזה מיושב קושית התוס' ממס' חילין שם ע"א ד"ה שליא כו' שהקשה וז"ל וא"ת היאך מוכח דבראש הוי כילוד דלמא משום דגזרינן מקצתה אטו כולה דמהא נמי דחו לה פ"ק דב"ק ותירוצם דחוק לכאורה (וע' מה שאכתוב לקמן אי"ה בכוונת תירוצם] ולפי הנתבאר לפנינו לפירש"י לא קשה דדווקא אליבא דעולא שייך למגזר מקצתה אטו כולה אבל לרב דס"ל דאבר עצמו אסור אפי' בהחזירו וא"כ לא שייך כלל למגזר כקושיית התוס' דכיון דאפי' ביצא מקצתה אסור מדאורייתא הך מיעוט היוצא היאך נטעה להתיר ביצא כולה ודוק היטב בכל זה כי בזה מתורצים התוס' דהכא ודחולין בטוב טעם ודעת:

אך לכאורה איכא לאקשויי לפירש"י כיון דמן הדין אם יש שליא בלא ולד הוי שרי מה שבפנים וגם אותו מיעוט היוצא נמי הוי שרי בהוחזר מן הדין רק משום גזירה אטו כולה אסרינן לה וא"כ אמאי איצטריך לן למגזר כולי האי למיסר אפילו מה שבפנים נגזור רק על אותי מיעוט היוצא דיהיה אסור אפילו בהוחזר וא"כ לא נטעי עוד ביצא כולה ויהיה סגי בהך גזירה לחוד ולאיזה צורך גזרו לאסור אף מה שבפנים ובפשיטות יש לייש אליבא דאמת דאין זה סברא לעולא למגזר בכי האי גוונא ממ"נ אי משווינן לה כלידה

א"כ אף מה שבפנים אסור ואי לא משוינן לה כלידה א"כ אף היוצא צריך להיות שרי בהוחזר והבן:

אך אמרתי להעלות על הכתב מה שישבתי זה ע"ד הפלפול והוא דליכא למגזר כלל בכה"ג דאותו מיעוט היוצא יהיה אסור אפי' בהוחזר ומה שבפנים יהיה שרי דא"כ גם ביצא רובה נמי יסבור דמה שבפנים יהיה שרי ואין להקשות לפי זה תקשי קושית התוס' השלישית על רש"י באמת דגבי אשה נמי שייך למגזר אטו רובה ואף דחזינן דמטמינן לה משני היינו משום דנפקא כולה וכמש"כ התוס' והמהרש"א ובלא זה לא הוה קשה לן קושית התוס' דאיכא למימר דזה אין סברא כלל לרש"י למגזר אטו רובה כיון דיודעת דטמאה בכולה גם ברובה נמי תדע דטמאה הוא דרובה ככולה בכל התורה כולה וליכא למטעי בהא מלתא כלל והתוס' לא הקשו כן רק לפי שיטתם דפירשו דגם בבהמה הוי הגזירה אטו רובה כו' וא"כ גם באשה אכתי לא תדע ברובה אבל לרש"י דפי' דגבי בהמה הוי הגזירה אטו כולה דנטעי לומר דיש שליא בלא ולד כלל וא"כ דווקא גבי בהמה שייך למטעי אבל גבי אשה לא שייך למטעי בכולה וכמש"כ בישוב הב' א"כ גם ברובה ליכא למטעי דרובה נמי ודאי לכו"ע הוי ככולה וא"כ לא הוי קשה קושיא השלישית לרש"י כלל אבל עתה דאמרינן דגם לרש"י הוצרך לומר הך סברא דלכך גזרינן גם על מה שבפנים וסגי הך גזירה דאותו מיעוט היוצא לחוד משום דאיכא למגזר אטו רובה וא"כ כיון דס"ל לרש"י הך סברא למגזר אפו רובה הדק"ל לדוכתיה אך זה אינו קושיא דודאי איכא לתרוצי לרש"י כמש"כ כיון דידוע גבי אשה דטמאה מכי נפקא כולה לא תטעי ברובה דרובה ככולה והא ראיה דבהמה בולד גמור שרינן ביצא מקצתה מה שבפנים אף היכא דהיוצא אסור כגון היכא דלא הוחזר ונשחט דהיוצא ודאי אסור ומה שבפנים שרי ולא גזרינן אטו רובה דנטעי להתיר מה שבפנים רק דהכא גבי שליא שפיר שייך למגזר אטו רובה אם נגזר בכה"ג דאותו מיעוט היוצא יהיה אסור אף בהוחזר ומה שבפנים שרי וא"כ יהיה משונה מוולד גמור דבוולד גמור הוי ממ"נ אי הוי לידה כגון ברובה הכל אסור אפי' מה שבפנים ואי לא הוי לידה כגון במיעוט אפי' אותו מיעוט נמי שרי בהוחזר אליבא דעולא וכיון דחזי הכא בשליא במיעוט דאסור בהוחזר וא"כ יסבור דהוי לידה דאי לא הוי לידה אמאי אסור בהוחזר ואפי' הכי שרי מה שבפנים ולכך יבוא למטעי ברובה דיסברו דמשונה דין השיליא למהוי שרי מה שבפנים בכל גוונא דהא גם במיעוט סבר דהוי לידה ואפ"ה שרי מה שבפנים וה"נ שרי נמי ברובה אבל בוולד גמור ליכא למטעי כלל דודאי יודע דרובה ככולה וכן גבי אשה כיון דדין השליא אינו משונה מדין הולד נמי ליכא למיטעי וא"כ מתורצים שני הקושיות הן קושית התוס' הן קושית מה

שהקשתי ודו"ק ועלו שפיר דברי רש"י בכל אופן ואכתי פש גבן לברורי דלכאורה לפי' התוס' איכא לאקשויי טובא דלפירושם דגזרינן אטו רובה דיבוא להתיר מה שבפנים מ"ש דלגבי וולד גמור לא גזרינן הכי ושרינן ביצא מקצתה מה שבפנים ואמאי לא גזרינן אטו כולה ולשיטת התוס' ליכא לתרוצי כמו שפרשתי לפי' רש"י דהא לדידהו דס"ל דהסוגיא אזלא אליבא דמ"ד דאבר עצמו אסור א"כ דין השיליא והוולד גמור שווים הם וליכא שום חילוק ביניהם וא"כ אמאי שייך למגזר טפי מבולד גמור ונראה דסברת התוס' הוא דבולד גמור ודאי דידע דרובה ככולה וכיון דהוי לידה אסור מה שבפנים אך בשליא יבוא לטעות כיון דחזא דשרי ליה במקצתה ולא חיישינן דלמא נפקא באותו מקצת ראשו של הוולד וזאת לא יבין דמטעם ס"ס שרינן ליה רק יסבור דלהכי לא חיישינן דלמא נפיק ראשו משום דיש שליא בלא ולד לגמרי ולכך יבוא להתיר גם ביצא רובה כיון דסבר דיש שליא בלא ולד משא"כ גבי ולד גמור דליכא למטעי כלל בזה ולפ"ז יובן היטיב תירוצם של התוס' במס' חולין אהך קושיא דהבאתי לעיל דלכאורה נראה תירוצם דחוק ובמה שכתבתי יובן דבריהם בטוב וז"ל התוס' וי"ל דאם איתא דביצא הראש לא הוי כילוד לא היה ראוי לגזור כיון דבמקצתו אי אפשר בשום פעם לבוא לידי חשיבות לידה עכ"ל ורצונם בזה דהא ע"כ מאי דגזרינן בשליא טפי אטו רובה מבוולד גמור היינו כמ"ש דיקשה ממנו הדבר אמאי לא חיישינן ליציאת ראשו ומש"ה יסבור דיש שליא בלא ולד ויבוא להתיר ביציאת רובה ג"כ ותינח אי ראשו הוי כילוד אבל אי לא הוי כילוד ליכא מקום למטעי כלל בשליא טפי מבולד ואמאי צריך למגזר אטו כולה אלא ודאי הוי כילוד והבן היטב את זה כתבתי בימי חורפי ומשנה לא זזה ממקומה וגם הלשון אינו מיושב כ"כ רק מפני טורח הכתיבה צוויתי להעתיקם ככתבם וכלשונם ועי'

דף יג.

גמ' ואב"א ר' נתן התם הוא דאמר בעל השור לבעל הבור אנא תוראי בבירך אשכחית כו' אבל הכא מי מצי אמר ליה בשר אזיק אימורין לא אזיק לקמן בפ' הפרה אמרינן להך סברא דתוראי בבירך אשכחית ליישב אפי' אם נאמר דהאי פלגא הזיקא עבד והאי פלגא הזיקא כו' וא"כ מצד הדין אין לחייב לבעל הבור רק פלגא אפ"ה משתלם מיניה ג' חלקים משום הך סברא דתוראי בבירך כו' והיינו כמש"כ שם התוס' מפני שהוא גמר ההיזק ולכך חשבינן ליה כעושה כולו ולפ"ז לא אמרינן הך סברא רק גבי בור משא"כ בשני שוורים שהזיקו דהיינו שור ושיר פסולי המוקדשין אם נאמר דהאי פלגא הזיקא כו' לא משלם ההדיוט יותר בשביל דליכא לאשתלומי מהקדש כיון דליתא כאן הך סברא דתוראי בבירך כו' דהא שניהם הזיקו בשוה ואביי ורבינא דלקמן (נ"ג) דאמרו גבי שור

ושור פסולי המוקדשין דמשתלם כולו מן ההדיוט לר' נתן ע"כ סברי דהאי כולה הזיקא עביד כו' וכן כתבו שם התוס' ד"ה הא ונראה כו' עיי"ש ולפ"ז בשמעתין דמשנינן לרבי אבא דאמר אפי' כר' נתן ומשום הך סברא דאנא תוראי כו' אינו רק אי אמרינן האי פלגא הזיקא כו' אבל אי אמרינן האי כולה הזיקא כו' לא מצי אתיא הא דר' אבא כר"נ דאילו לר' נתן גובה מבשרן כנגד אמורין כמו בשור ושור פסולי המקדשין לאביי ורבינא או דע"כ צריך לומר דר' אבא פליג גם בסברת האי כולה הזיקא עביד וס"ל דאפ"ה לא משתלם לר"נ כולו רק מן הבור משום הך סברא דתוראי בבירך כו' אבל בשור ושור פסולי המוקדשין לא משתלם מן ההדיוט לר' נתן אפי' אי אמרי' האי כולה הזיקא עביד כו' וכן הוא בתוס' בשמעתין ד"ה אנא דהך דר' אבא מצי אתיא בין אם נאמר האי כולה הזיקא כו' ובין אי פלגא הזיקא כו' עיי"ש ודו"ק עכ"פ הא ודאי דהא דר"א פליג על אביי ורבינא דלקמן דאילו לאביי ורבינא גובה מבשרן כנגד אימוריהן ולפ"ז קשה על הרמב"ם דפסק כאביי ורבינא בשור ושור פסולי המוקדשין שנגחו דמשתלם כולו מן ההדיוט ואפ"ה פסק כר' אבא דשמעתין דאינו גובה מבשרן כנגד אימורין והנך תרי פסקי סתרי אהדדי לכאורה ושום א מנושאי כליו לא התעוררו בזה:

ונראה דהרמב"ם מפרש דהא דקאמר בשמעתין אנא תוראי כו' לאו משום דיש עדיפות בזה לבור משארי מזיקין וכדלקמן רק דעיקר חילוק דהגמ' הוא דבשלמא בבור מצי אמר ליה את הוא שהזקתני דהא גם בלא השור יש בבור לבדו כדי להמית ובשור ושור פסולי המוקדשין נמי יש בכל אחד לבדו כדי להזיק ובלא השני היה האחד לבדו עושה כל ההיזק דזהו עיקר סברת האי כולה הזיקא כו' משא"כ בבשר ואימורין דזה בלא זה לא היו יכולים להזיק כלל דאם היה השור חסר אימוריו או שלא היה יכול לחיות משום דהוי אבר שהנשמה תלויה בו או דעכ"פ היה בעל מום ולא היה בו כח להזיק ודמיא להא דאמרינן בכתובות בפ' מי שהיה נשוי (צ"ג ב') דבשור לחרישה ועומד לחרישה כ"ע מודים דחולקים בשווה והיינו כמש"כ רש"י שם כיון דבלא חלק הקטן לא היה יכול לחרוש עיי"ש היטב וה"נ דכוותה דבלא אימורין לא היה יכול להזיק והיינו דאמרינן בשמעתין מי מצי אמר בשר אזיק כו' ורצה לומר שאי אפשר לתלות כל הנזק בבשר ולומר שהבשר לבדו ג"כ היה יכול לעשות ההיזק דזה אינו דבלאו אימורין לא הוי מצי לאזוקי כלל וזה נכון מאד בסברא ואי קשיא דאם כן דלהתם מדמינן לה א"כ היה לנו לחשוב חצי ההיזק על האימורין כמו התם דחולקים בשוה ומי שיש לו חלק קטן אפ"ה נוטל חלקו בריוח כמו מי שיש לו חלק גדול והיינו משום דאם הוי חסר חלקו לא היה יכול לחרוש ולכך פלגי בשוה וא"כ ה"נ דכוותה שהיה לנו לחשוב חצי ההיזק על

האמורין והרמב"ם עצמו לא פסק כן רק דחשבינן הנזק על האימורי לפי ערך ע"ש אך באמת לק"מ דשאני התם שנשתתפו שלא לדעת רק דממילא נעשה השותפות ובכה"ג לא אמרינן דחולקים בשוה רק לפי ערך מעותיהם כמש"כ הר"ן שם באותה סוגיא דכתובות והביא ראיה מהא דלקמן (דף לו) שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים כו' חזר ונגח חזר ונגח כו' אלמא דחולקין לפי ערך מעותיהם והיינו משום שנשתתפו שלא לדעת וכן כ' המרדכי והביא ראיה מהא דעובד לזה שני ימים ולזה יום אחד עיי"ש במס' ב"ב (י"ג) וא"כ ה"נ בבשר ואימורין דודאי דהוי כנשתתפו שלא לדעת ובלי ספק שמכאן יצא להרמב"ם הך דינא דמנכינן על האימורין לפי ערך כנ"ל בישוב דברי הרמב"ם ועי' ולא נעלם ממני דלשנא דסוגיין דנקיט הך טעמא דתוראי בבירך הוא דחוק לפ"ז אך מכל מקום אין מזה תפיסה על הרמב"ם משום דבקל יש ליישבו וע':

סליק פירקא

פרק ב - כיצד הרגל

דף יז:

תוס' ד"ה קמ"ל דחיה בכלל בהמה כו' אלא ילפינן בהמה משבת כדאמרינן בס"פ הפרה דבעירה ובהמה הכל אחד דמתרגמינן בהמה בעיר עכ"ל ובנ"י הוסיף עוד בזה כדאמרינן ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה ואין להקשות לפי דבריהם דא"כ גבי הפרשת הר סיני דכתיב אם בהמה אם איש כו' ואמרינן עלה בפ' הפרה [שם בסוגיא הנ"ל] דחיה בכלל בהמה אם לרבות העופות אם איתא דכל היכא דכתב בהמה ילפינן מבהמתך דגבי שבת א"כ לא צריכינן למילף עופות מיתורא דקרא דאם דתיפוק ליה מג"ש דבהמתך דשבת דגם עופות בכלל כדאמרינן התם לפריקה יליף המור חמור משבת לחסימה יליף שור שור משבת ולא בעינן קרא יתירה לעופות וא"כ ה"נ אמאי לא ילפינן הכל מג"ש דבהמתך ואייתר ליה קרא דאם דז"א קושיא משום דכבר הרגישו התוס' עצמם בפ' הפרה (נ"ד א') ד"ה הו"א בזה וכתבו וז"ל ומיהו להפרשה דהר סיני ניחא דלא שייך למילף משבת דעדיין לא נאמרו עשרת הדברות עכ"ל והא דילפינן דחיה בכלל בהמה להפרשת הר סיני מקרא דזאת הבהמה וכתיב בתרי' איל צבי ויחמור כדאמרינן בחולין אף שגם זה נאמר אח"כ כבר כתב ע"ז במהרמ"ש דאינו ילפותא רק גילוי מלתא בעלמא ועוד י"ל משום דשעה מדורות לא ילפינן כדאמרינן בסנהדרין (ט"ו ב') ובמנחות (נ"ו) ואין לומר דזהו דוקא במה מצינו אבל בג"ש ילפינן שפיר דמדברי התוס' במנחות [י"ט ד"ה ושמואל אמר] מוכח שם מדבריהם להדיא דאין לחלק בכך וא"כ לק"מ

מהפרשת ה"ס אך קשה דבחולין (א') דילפינן דחיה בכלל בהמה לטומאה מקרא דאיל צבי ויחמור ואמאי לא יליף גם עופות לטומאה מג"ש דבהמתך דבשבת ואמאי אמרינן בכל דוכתא דנבילת עוף טהור אינה מטמאה רק אבית הבליעה אבל טומאת מגע ומשא אין בה ולמה לא נילף משבת גם לטמאת מגע ומשא הן אמת דלפמש"כ רש"י בחולין (כ"ז ב') דהא דעוף אינו מטמא במו"מ משום דכתיב לא יאכל לטמאה בה אין לד אלא מה שאמור בה וכן כתב רש"י בזבחים (ס"ט ב') ד"ה עוף עיי"ש וא"כ לק"מ דלהכי לא ילפינן עוף לטומאה מג"ש דבהמתך דגבי שבה משום דאימעיט בהדיא מקרא דלא יאכל לטמאה בה אכן דברי רש"י בעצמם צריכים תלמוד ויש לדון בה דהך דרשא שכ' רש"י לא מצאתי כן בשום דוכתא ובנדה (מ"ב ב') דרשינן מהך קרא דנבלת בהמה לא מטמאה אבית הבליעה משום שנאמר בה ולא באחרת וכן הוא בתו"כ ובילקוט וא"כ הך מיעוטא דבה הוא לאידך גיסא למעט בהמה מטומאת בית הבליעה ולא למעט עוף מטומאת מגע ומשא וע"כ צ"ל דהא דעוף אינו מטמא במגע ומשא הוא משום דלא מצינו לה בכתוב טומאה אחרת רק זו דבבית הבליעה וא"כ הדק"ל אמאי לא ילפינן מבהמתך דשבת דגם עופות בכלל ויהיו מטמאים גם במגע ומשא ואין לומר דלא כהתוס' דבהמה מבהמתך לא ילפינן משום דלא דמו בלישנא לגמרי דזה ודאי אין קפידא כלל ותדע דהא ילפינן לפריקה ולחסימה חמור חמור ושור משור משבת אף דגבי שבת כתיב שורך וחמורך ש"מ דאין זה קפידא וא"כ הדק"ל וצע"ג:

שם בגמ' בעי רבא דרסה על הכלי ולא שברתו ונתגלגל למקום אחר ונשבר מהו בהר מעיקרא אזלינן וגופו הוא או בהר הבר מנא אזלינן וצרורות נינהו וקשה לי דהא לקמן בפרק הפרה (נ"ג ב') אמר רבא שור ואדם שדחפו לבור כו' לענין כופר ושלשים של עבד שור חייב וכו' והא התם דהשור דחפו לבור ומת בתוך הבור הוי דומיא דנתגלגל למקום אחר ונשבר וא"כ אי נימא דבתר בסוף אזלינן הוי צרורות ובצרורות הא קיי"ל דלא משלם כופר כדאמרינן להדיא בפרק שור שנגח ד' וה' (מ"ד ב') ואכתי צרורות נינהו ופירש"י ואין כופר כתוב אלא בנגיחה דהוי גופו ממש עכ"ל וא"כ מדפשיטא ליה לרבא התם דמשלם כופר ש"מ דס"ל דבתר מעיקרא אזלינן והכא בסוגין מסקינן דלרבא קמיבעי לי' וא"כ קשיא רבא אדרבא ולכאורה הי' נראה ליישב ולומר דדין צרורות אינו אלא ברגל משום דהלכתא דגמירי לה לא גמירי אלא ברגל ואף שכתבו התוס' בסוגיין בד"ה מבר דגם בשן איכא צרורות דחזיר שהי' נובר באשפה הוא תולדה דשן דלהנאתו קא עביד וכן מוכח להדיא מסוגיין דדף מ"ד דפריך ואכתי צרורות נינהו והתם בשן מיירי דהא מתחכך בכותל להנאתו דמיירי בי' התם תולדה דשן הוא וא"כ ע"כ צ"ל דלאו דווקא ברגל

מ"מ משים הא לא הברא דשאני שן דדמיא לרגל להלכותיהן ומחד קרא נפקא תרווייהו משא"כ גבי קרן ליכא להך הלכתא דצרורות והתם בשור ואדם שדחפו לבור מיירי בקרן דהא דחיפה הוי הולדה דקרן שכוונתו להזיק ולכך ליתא התם להך דינא דצרורות ולכך שפיר הוי פשיטא לי' לרבא התם דחייב בכופר אף דהכא קמבעי לי' ואף דלפי מה שפירש"י ואין כופר כתיב אלא בנגיחה דהוי גופו ממש משמע דגם בקרן אי לא הוי גופו ממש נמי הוי צרורות ופטור מכופר מ"מ גם משום הא לא תברא משום דברווחא נוכל לפרש הך סוגיא דלא כפירש"י רק דהכי קפריך ואכתי צרורות נינהו וא"כ אינו חייב רק בחצי כופר וקיי"ל דכופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר כדאמריק בדף מ' עיי"ש וכן הוא בכמה דוכתי במכילתין ופי' זה הוא מרוות טפי מפירש"י וא"כ אכתי נוכל ליישב ולומר דבקרן לא שייך כלל הך מלתא דצרורות ולק"מ אך זה אינו דהא בסוגיין לקמן (י"פ א') קמיבעי לי' לרב אשי אי יש שינוי לצרורות לרביע נזק והיינו פ"כ אי יש צרורות לקרן אם לא וקפריך עלה ותפשוט לי' מדרבא כו' ומשני דלמא רבא את"ל קאמר וא"כ הא רבא גופא נמי קמיבעי לי' הך מלתא אי יש צרורות לקרן ולא איפשטא לי' וא"כ היאך פשיטא לי' דהשור משלם כופר הא אי בתר בסוף אזלינן הוי צרורות ופטור מהכופר והדק"ל ויש לומר דרבא התם איירי בדקאזיל מיני' ומיני' כדמשינן בפ' שור שנגח ד' וה' והא דלא מפרש כן רבא בהדיא היינו משום דלא נחית התם להך מלתא לאשמועינן דיני כופר רק דעיקר חידושי דמימרא דרבא התם הוא לאשמועינן דאיכא גווני דזה חייב וזה פטור ואיכא מלתא דהוא בהיפוך ולכך קאמר בסתמא דלענין כופר ושלשים של עבד משכחת לה דשור יהי' חייב והיינו בדקאזיל מיני' ומיניה ואדם ובור לעולם פטורים מזה וליכא בהו שום צד שיהיו חייבים כן צריך ליישב אבל מכל מקום הוא דחוק דמצד הסברא נראה דבבור לא שייך לומר מיניה ומיניה דהך דמניה ומיניה אינו אלא בשטח השווה כמו בדלי ומתחכך בכותל אבל בדחפו לבור איך שייך לומר מיני' ומיני' דא"כ בהכרח שגם השור יפול שמה וזה אינו במשמע וצע"ג שוב ראיתי כיון דקיי"ל דבור שחייבה עליו תורה להבלו וודאי דחייב לכו"ע ורק בחבטה הוא דפליני רב ושמואל לקמן בפרק הפרה אבל להבלו ודאי דחייב לכו"ע דהתורה העידה על בור ואפי' מלא ספוגין של צמר וכיון שכן שפיר איכא למימר דקאזיל מיני' ומיני' דהיינו שדחפו עד פי הבור ומיד מת בהבלו שמלמעלה דהא ודאי דליכא למימר דאף דקי"ל להבלו מ"מ לא אהני לי' רק ההבל שבקרקעית הבור בטפח העשירי דהא לכך בעינן שיהי' הבור עמוק עשרה דווקא ש"מ דההבל שבטפח התחתון היא דאהני ביה למיתה אבל לא ההבל שבטפח העליון דזה ודאי אינו דלהדיא אמרינן לקמן בפ' הפרה נ"נ א') רבה אמר הב"ע במתהפך דנפל

אאפי' ואתהפך ונפל בי' דהבלא דאהני' ביה אהני הרי להדיא דגם ההבל שבפי הבור בטפח העליון ג"כ אהני בי' למיתה ולכך שפיר י"ל דקאזיל מיני' ומיני' עד שדחפו לפי הבור ודו"ק:

שם בגמ' זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מ"ט מנא הבירא תבר כתבו התוס' נראה דאם זרק אבן או חץ על הכלי ובא אחר וקדם ושברו במקל דפשיטא דחייב ולא שייך כאן מנא תבירא הבר דאי אזלינן נמי הכא בתר מעיקרא לא משכחת לה ח"נ בצרורות וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי עצמו עכ"ד והרא"ש בפירקין סי' ב' כתב ומסקינן דהתיזה בר"ה והזיקה ברה"י דחייב ואע"ג דגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר אסיקנא לעיל כרבה דבתר מעיקרא אזלינן הכא לא אזלינן בהר מעיקרא אלא בתר המקום שנעשה בו הנזק דגלי קרא ברגל ובער בשדה אחר והביעור הי' בחצר הניזק עכ"ל ולכאורה הי' נראה לדייק מדברי הרא"ש אלו דלא ס"ל כדברי התוס' לחלק בין זורק אבן לזורק כלי לענין אם בא אחר ושברו דאם איתא דס"ל כהתוס' א"כ לא הוי מקשה מידי מהא דדרסה על הכלי כו' דאזלינן בה בתר מעיקרא דאימא דשאני התם דזורק הכלי גופא ובהא הוא דאזלינן בהר מעיקרא משא"כ בהתיזה בר"ה והזיקה ברה"י דזרקה צרורות בזה לא אזלינן בהר מעיקרא דא"כ לא משכחת צרורות בעולם וכמש"כ אלא ע"כ דלא ס"ל להרא"ש לחלק בזה וכן הבינו מדבריו הישש"ש בפירקין סי' ד' והרב בעל קצה"ח סי' ש"צ עיי"ש דהרא"ש פליג בהא מלתא על התוס' אלא שנחלקו בזה הישש"ש והקצה"ח דהישש"ש הכריע להלכה כהתוס' והקצה"ח רוצה לפסוק בזה כהרא"ש וצ"ל לדבריהם אף דודאי איכא נמי בין זורק אבן לזורק כלי גבי בהמה שהזיקה ברגל דזה משלמת ח"נ וזה משלמת נ"ש וא"כ אכתי לא מקשה הרא"ש מידי אפי אם יסבור בזה דלא כהתוס' לחלק באדם הזורק כלי או אבן ובתרווייהו ס"ל דפטור המשבר משום דמנא הבירא תבר מ"מ כיון דנזקי ממונו והוא הזיקא דרגל ודאי דחלוקין בדינם א"כ מאי קא קשיא לי' להרא"ש מהתיזה בר"ה דמיירי בנזקי רגל על הא דדרסה על הכלי דמיירי ג"כ בנזקי רגל כיון דבזה ודאי וקין הם בדינם אך זה אינו דאינהו הכי קאמרי דודאי מצד הסברא גם גבי צרורות הוי לן לחיובי ל"ש כיון דמסקינן דבתר מפיקרא אזלינן רק דבצרורות הלכתא גמירי לה דאינו חייב רק ח"נ וכיון דהך הלכתא לא אתי לאחמורי על המזיק רק להקל עליו וכמש"כ הרא"ש בפרקין לעיל מיני' בסי' הנ"ל א"כ ממילא בהתיזה בר"ה הי' לו לפטור כיון דמצד הסברא מסקינן דבתר מפיקרא אזלינן ופטור והך הלכתא לא אתיא לאחמירי עליו רק לאקולי כנ"ל בכוונת דבריהם ופשוט:

אך בעיקר דבריהם לא נלפנ"ד הך מלתא דבאמת סברת התוס' היא סברא אלימתא וברורה כאשר הוא מבואר לכל מעיין וכמש"כ התוס' דסברא פשוטה היא לחלק בזה וגם הרא"ש לא נחלק בזה ואפ"ה שפיר קא קשיא לי' להרא"ש דנהי דלענין שיהא נחשב הכלי כמנא תבירא שפיר איכא לפלוגי בין זורק אבן זורק הכלי גופי' וכמש"כ התוס' מ"מ כיון דקיי"ל דבתר מעיקרא אזלינן בזורק הכלי גופי' א"כ הוא הדין לענין הך דינא דקיי"ל דצרורות בר"ה פטור וברה"י חייבים לענין הך דינא גופי' אית לן למיזל בצרורות בתר מעיקרא ולמפטרי' בהתיזה בר"ה משום דאית לן למחשב כאילו כבר נפשה ההיזק כולו בר"ה דכיון דתחילתו הי' בר"ה ומיד שהתיזה סופו לפעול פעולתו מעצמו לכך אית לן למיזל בזה בתר מעיקרא לענין קריאת מקום הנזק היכן נעשה בר"ה או ברה"י דבשלמא אם אנו דנין על גוף הכלי אי חשיב כמנא תבירא אי לא בזה שייך שפיר לפלוגי בין זורק אבן דלא נעשה מעשה בגוף הכלי ולכך הוא חשיב כשלם וחייב המשברו אף דסופו הי' להשבר ע"י האבן מ"מ כל כמה דלא הגיעו האבן הוא בשלימותו כיון שעדיין לא נעשה בו שום מעשה בגופו משא"כ בזורק הכלי גופי' כיון שנעשה המעשה בגוף הכלי תו חשיב כמנא תבירא אבל כאשר באנו לדון על גוף נזק הצרורות היכן נעשה בר"ה או ברה"י בזה שוה דין הצרורות נדין הזורק את הכלי וכשם דבזורק הכלי אזלינן בתר מעיקרא וחשבינן גי' כמנא תבירא כמו כן בהך נזקא דצרורות שהתיזה בר"ה אית לן למיזל בתר מעיקרא ולמחשביה כאילו נעשה בר"ה כיון שכבר נעשה המעשה בגוף הצרורות שכבר הותזו וא"כ דמיין בזה כאילו נעשה מעשה בגוף הכלי וזה ברור ונכון מאוד בסברא ודו"ק:

ומה שכ' עוד בקצה"ח להביא ראי' דלא כהתוס' מדברי הטור בסי' תי"ח ומפירש"י ותוס' גבי מרבה בחבילה דלעיל דפירשו דהיינו אשו וכיון דאשו אינו אלא משום חציו ולא אזלינן בתר מעיקרא א"כ אמאי אינו חייב השני ועכ"פ יתחייבו שניהם עכ"ל אשתמיטתי' דברי התוס' בסוגיא הנ"ל דכתבו באמת לפרש הך מאי קעביד דאמר התם הש"ס דהכוונה היא מאי קעביד ספי מאחרינא ור"ל דיתחייבו שניהם וגם רש"י שפי' באינך מילי במסר שורו וכו' דיפטר האחרון לגמרי מ"מ במרבה בחבילה לא פירש כלום והיינו משום דהך מלתא תליא בפלוגתא ולמ"ד אשו משום ממונו א"כ הוא הפירוש כמו במסר שורו דיפטור האחרון לגמרי ולמ"ד משום חציו צריך לפרש כהתוס' דיתחייבו שניהם וכמש"כ התוס' וכסברת בעל קצה"ח ולכך לא פירש בו רש"י כלום ולכל חד וחד יתפרש כפום טעמי' וזהו דבר הרגיל בפי' רש"י ולהרמב"ם דאית לי' ג"כ כפירש"י מ"מ איהו הא קמפרש במרבה בחבילה פירושא אחרינא והוא שהוסיף במשא הבהמה

ובטעינתה וא"כ אין כאן שום ראי' לדברי בעל קצה"ח סוף דבר דברי הקצה"ח תמוהים בעיני מאוד ונלאתי להאריך בסתירת יתר דבריו אמנם במה שכתבתי נסתרו כל דבריו שם ודו"ק ודברי הפור בסי' תי"ח ודאי דאזיל בשיטת התוס' לחייב שניהם ודלא כמו שהבין בעל קצה"ח בדבריו בהיפוך רק דהטור קצר קצת בלשונו אבל יש לכוונו לדעת התוס' כמו שהוא מדרכו בכל דוכתי להיות נמשך אחרי שיטת התוס' ועיין:

ובמאי דמשני הרא"ש דגלי קרא ובער בשדה אחר והביעור הי' בחצר הניזק ולכך לא אזלינן ביה בתר מעיקרא יש לעיין דא"כ למה כתב הרא"ש בפ"ק סי' (א') שאם הי' עץ ארוך מונח מקצתו ברה"י ומקצתו ברה"ר ודרכה עליו בהמה בר"ה ושברה הכלים שתחתיו ברה"י הוא פטור ואמאי לא נימא ג"כ כיון שהביעור היה ברה"י יתחייב כמו בהתיזה בר"ה והזיקה ברה"י דאזלינן בתר מקום הביעור ובשלמא בלא דברי הרא"ש אלו לא קשיא על דברי התוס' דשם מסוגיית הש"ס דהתיזה ברה"ר לחוד משום דאיכא לשנויי דשאני התיזה דאזלינן בי' בתר בסוף וסוף הביעור נעשה ברה"י משא"כ בעץ ארוך לא שייך למיזל בי' בתר בסוף כיון דנעשה הכל בפעם אחד אבל לפום מאי דכ' הרא"ש דגם בצרורות הו"ל למיזל בתר מעיקרא רק משום דגלי קרא ובער בשדה אחר א"כ גם בעין ארוך נמי נימא הכי וא"כ דברי הרא"ש קשיין אהדדי וקושיא זו קשיא בין לפי מאי שפירשנו בדבריו ובין לפי מאי שהבינו בדבריו היש"ש והקצה"ח ונ"ל דשאני עץ ארוך דכיון שהעץ מונח מקצתו ברה"ר דדרסי בי' רגלי בהמה דרך הילוכן לכך לא הוי לי' להניח כלום שם תחת העץ אף במקצתו שברה"י משום דדמי כאילו הניחן בר"ה עצמן כיון דפ"י הדריסה בר"ה שהוא דבר ההווה ומצוי ורגיל ישברו הכלים שתחתיו בר"ה משא"כ בהתיזה צרורות מר"ה לרה"י אף דהוי אורחי' מ"מ אינו דבר הרגיל ומצוי כ"כ משום דגם אי תתיז צרורות אינו בהכרח שיפגעו בכלים אלו דווקא דדלמא יפלו מן הצד או במק"א מן החצר ולכך לא הוי כמניח כולו ברה"ר ולא פשע מידי בהנחת כליו משא"כ בעץ ארוך דאיהו הוא דפשע במה שהניח כליו שם והוי כמניחו בר"ה עצמו וזה פשוט כנלע"ד והרב בש"ג כתב בפ"ק שלכך השמיט הרי"ף להך בעיא דהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י משום דדעתו באמת ליפטור בזה כמו שכתב הרא"ש לדבריו בדין עץ ארוך משום דאורחי' הוא וא"כ כמו כן בהתיזה צרורות נמי פטור ומדבריו נראה דהרא"ש שכתב להך דינא דעץ ארוך לדברי הרי"ף קאמר לה ולי' לא ס"ל דהא איהו הביא להך בעיא דהתיזה ופסק כן להלכה דחייב וא"כ קושייתינו מעיקרא לק"מ לפי דברי הש"ג אכן דבריו תמוהים מאר בעיני דאיך אפשר דהרי"ף ידחי סתמא דגמ' מהלכה בסברא בעלמא מאי דלא מצינו בגמ' שום חולק ע"ז (שוב ראיתי שכבר עמד בזה הרב במע"מ

והקשה עליו כן אלא שמה שכתב שם בזה בפ"ב אינו נ"ל וכן הרמב"ם דאזיל תמיד בשיטת הרי"ף פסקה להך בעיא ומהשמטת הרי"ף ודאי דאינו ראיה דמצינו לו שהשמים כמה דברים בסוגיא זו והיינו משום דלא שכיחי כ"כ גם מהרש"ל ביש"ש בפ"ק סי' ד' פסק לתרווייהו עיי"ש אלא שחילק ביניהם בענין אחר ממה שכתבנו והנלענ"ד פשוט כתבתי ועיין:

שם לרבה פשיטא לי' לרבא קמיבעי לי' וקבעי למיפשט (בדף י"ח א') מהא דתרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי משלמין נ"ש ש"מ בתר מעיקרא אזלינן וקדחי תרגמא אחבל ופריך עלה והא חבל משונה הוא ומשני דמאוס בלישה ופריך עלה והא נשבר דלי קתני ומסיק אמר רב ביבי בר אביי דקאזיל מיני' מיני' והרי"ף והרמב"ם פסקו כרבה ואפ"ה הביאו להא דרב ביבי דקאזיל מיני' מיני' והוא תרתי דסתרי אהדדי וכבר נלמדו בו ישובים רבים עיי' בראש"ש ובנ"י וכולם דחוקים והרמב"ן כתב דרבה נמי ס"ל דבתר בסוף אזלינן ואפ"ה פטור המשברו משום דה"ל כמנא תבירא והא דקבעי למיפשט מרבה נמי הוא דבתר בסוף אזלינן מדקאמר דהשני פטור ולא אמר דהראשון חייב ש"מ דס"ל לרבה דהראשון ודאי דפטור משום דבתר בסוף אזלינן רק דאפ"ה חשיב כמנא תבירא ופטור אף השני והביא ראי' מהא דאמר רבה גופי' בזרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו בסייף פלוגתא דריב"ב ורבנן דלרבנן תרווייהו פטירי ולריב"ב האחרון חייב שקירב מיתתו אבל לכו"ע הראשון פטור ואי ס"ד דבתר מעיקר' אזלינן אמאי לא יתחייב הראשון לכו"ע וכן בבא שור וקבלו בקרניו דאמרינן דהוי פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן אי כיפר הוי דמי ניזק או דמי מזיק ואי ס"ד דבתר מעיקרא אזלינן א"כ גברא קטילא קטיל ואפי' אי הוי דמי מזיק מ"מ יפטור השני אלא ש"מ דס"ל לרבה דבתר בסוף אזלינן והש"ס נמי דבעי למפשט מרבה הוא דבתר בסוף אזלינן מדלא קמחייב להראשון ולפ"ז שפיר פסקו הרי"ף והרמב"ם לתרודיהו ולא סתרי אהדדי כלל זהו תוכן כוונת הרמב"ן בקצרה ולא אבין דבריו הקדושים בזה דאכתי גם לפי פירושו לא תיקן כלום לתרץ קושייתו לפום מאי דסבר הרמב"ן לדמות מיתה לנזקין דא"כ אכתי תיקשה דהא חזינן בנזקין דאפי' אי בהר בסוף אזלינן אפ"ה פטור המשברו משום דחשיב לי' כמנא תבירא א"כ גבי מיתה אמאי יתחייב השני לריב"ב ובבא שור וקבלו בקרניו אמאי יתחייב בכופר אפי' אי אמרינן דכופר הוי דמי מזיק כיון דגברא קטילא קטיל והיה לו להשני למפטר לגמרי ממיתה ומכופר וכמו שהקשה הרמב"ן למאי דנאמר דס"ל לרבה דבתר מעיקרא אזלינן כמו כן קשה גם לדידיה אפי' אם נאמר דבתר בסוף אזלינן כיון דסוף

סוף הוי כמנא הבירא א"כ ה"נ הוי כגברא קטילא ולפטר השני וא"כ לא הועיל בדבריו אלה כלום והדק"ל:

אבל האמת הברור הוא דשאני מיתה מנזקין תדע דהא בהכהו עשרה בני אדם כאחד כולם פטורין לכו"ע ואילו קין כה"ג ודאי דכולם חייבים ומשלמין בין כולם נזק שלם אלא ע"כ שאני מיתה מנזקין משום דכתיב כי יכה כל נפש אדם עד שיכה כל הנפש וכמש"כ רש"י שם וכן הוא להדיא בסנהדרין (ע"ח א') אמר ר' יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ואיש כי יכה כל נפש אדם רבנן סברי כל נפש עד דאיכא כל הנפש וריב"ב סבר כל נפש כל דהו נפש ועיין רש"י שם שכתב כל דהו נפש אפילו מקצתה ומיהו היכא דהכוהו בב"א לא קטלינן לכולהו דאיש כי יכה אמר רחמנא ולא שנים שהכוהו עכ"ל ודבריו מוכרחים שם דאם לא כן אמאי לא פליג ריב"ב נמי ברישא אלא ע"כ דריש לה מאיש אחד ולא שנים ועוד יש לומר דדריש לה מדכתיב ונתתה נפש תחת נפש ולא נפשות תחת נפש דהא אי אפשר לשלש המיתה בין כולם משא"כ בתשלומין דמשלשין ביניהם וא"כ אין כאן ראי' כלל ממיתה דלהכי פטור הראשון ממיתה אפי' אם נאמר דבתר מעיקרא אזלינן מ"מ כיון דהשני קירב מיתתו א"כ ה"ל כשנים שהכוהו דהא השני ודאי דסייע במיתתו בסיוע שיש בו ממש דהא קירב מיתתו וא"כ שוב ה"ל כשנים שהכוהו לגבי הראשון ולכך הוא פטור משום דכתיב כל נפש לרבנן ולריב"ב מקרא דאיש דמשמע א' ולא שנים וכמש"כ רש"י או מדכתיב נפש תחת נפש ולא נפשות תחת נפש כדכתיבנא אלא שנחלקו ריב"ב ורבנן לענין חיוב האחרון דהואיל דקירוב המיתה הוא לחודי' עביד לכך ס"ל לריב"ב דחייב האחרון בלבד משום כל נפש דכל דהוא משמע ורבנן ס"ל כל הנפש והך דבא שור וקבלו בקרניו דאמרינן עלה פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן אליבא דריב"ב הוא דס"ל האחרון חייב מפני שקירב מיתתו וכל זה הוא במיתה אבל בנזקין דקיי"ל דשנים שהזיקו חייבין א"כ אין כאן ראיה כלל לפטור את הראשון מדפטיר ממיתה וזה ברור ומעתה אחרי דנדחו ראיותיו של הרמב"ן א"כ פשטא דלשנא ודאי דמשמע דלא כוותיה רק כמו שפירשוהו כל המפרשים כולם דרבה ס"ל דבתר מעיקרא אזלינן והדק"ל אמאי פסקוהו הרי"ף והרמב"ם לתרווייהו:

והרשב"א בחידושיו כתב ליישב דברי הרי"ף דס"ל דהא דרב ביבי לאו לדיחויא נאמרו דא"כ הל"ל אמר רב ביבי לא דקאזיל מיניה מיני' מדלא קאמר לא ש"מ דרב ביבי לקושטא דמלתא קאמרה להך שמעתא אפי' אם נאמר דבתר מעיקרא אזלינן משום דהתרנגולין לא נגעו בגוף הדלי רק בהחבל ולכך אפי' אם נאמר דבתר מעיקרא אזלינן מ"מ כיון שלא נגעו בגוף הדלי הוי כצרורות ולא אמרינן כיון שהחבל קשור בדלי הוי כגוף אחד ונגיעה

שנגעו בחבל הוי כנגעו בדלי זה לא אמרינן רק דהחבל הוא מלתא באפי' נפשיה ולכך כ"ז שלא נגעו בדלי עצמו הוי כצרורות אף אם נאמר דבתר מעיקרא אזלינן ולזה בא רב ביבי להשמיענו דאינו חייב נזק שלם אם לא שנגעו בגוף הדלי וכתב שכן מצא בספרים ישנים הגירסא דקאזיל מיניה חד זימנא ולא דקאזיל מיניה מיניה תרי זימנא דמשמע שדוחפו הרבה פעמים עד שעת שבירה וכמו שפירש"י רק דהכוונה הוא שנגעו בגוף הדלי חד זימנא עכ"ד בהרחבת ביאור קצת וכן הוא בקצרה בדברי הה"מ בשמו:

אף גם זה לא הונח לענ"ד כ"כ דמדבריו אלה משמע דגרס כן בגמ' וא"כ לא אתא רב ביבי לדחות הך פשיטותא כלל רק דרב ביבי מלתא באנפי נפשיה קאמר לגמרי לתרץ דלא להוי כצרורות כיון דלא נגעו בגוף הדלי והוא דחוק טובא חדא דפשטא דלשנא דתלמודא ודאי דלא משמע כן רק דרב ביבי אתא למידחי הך פשיטותא דלעיל דבעי למפשט דבתר מעיקרא אזלינן ותו קשיא דאם סברא פשוטה היא דכל כמה שלא נגעו בגוף הדלי אף שנגעו בחבל מ"מ הוי כצרורות א"כ איך הוי טעי המקשה בהך מלתא ואם נאמר דגם המקשה הוי ידע מזה א"כ מאי הוא חידושיה דר"ב ועוד דאם בא לפרש הברייתא ה"ל להש"ס לקבוע דברי ר"ב מקודם והכי הל"ל ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין בחבל דלי כו' משלם נ"ש ואמר רב ביבי דקאזיל מיני' ש"מ דבתר מעיקרא אזלינן כמו שכן הוא מדרך הש"ס בכל דוכתא כל היכא דמייתי ברייתא לאקשויי מינה או למפשט מינה והברייתא עצמה צריכה תיקון או פירוש קמפרשי לה מקודם או מתקנה בחסורי מחסרא ואח"ז קפשיט או מקשה מינה:

לכך נלענ"ד לתפוס דברי הרשב"א במקצתו לא בכולו והוא בהך סברא שכ' הרשב"א דכל כמה שלא נגעו בגוף הדלי הוי צרורות אפי' אם נאמר דבתר מעיקרא אזלינן בזה נאמר כוותיה רק דלא רב ביבי אתי זה להשמיענו כמו שכ' הרשב"א אלא דהך סברא הוי פשיטא ליה להגמ' גם בלא רב ביבי והפשטן נמי ידע מזה והגירסא שכ' הרשב"א דגרסי' מיני' חד זימנא היא נכונה למגרס כן בדברי הרי"ף אבל במימרא דרב ביבי גרסי' מיניה מיניה תרי זימני כמו שהוא הגירסא בש"ס דילן ובזה יתיישב כולה סוגיא שפיר ויתיישב ג"כ מה שדחקו עצמם התוס' במאי דפריך הש"ס והא חבל משונה הוא וז"ל בשלמא אי אדלי קאי איכא לאוקמי בחבל גרוע וישן שאין לו דמים ולכך אורחי' למפסק בחטיטה מועטת ולא הוי שינוי אבל אי אחבל קאי א"כ איירי בחבל חזק שיש לו תשלומין וזה אין דרכו למפסק בחטיטה מועטת והוי שינוי א"נ אי אדלי קאי מצינו לפרש נפסק החבל שהותר הקשר וכן כתבו הרשב"א והה"מ וכל זה הוא דוחק כמבואר ובפרט מש"כ הה"מ לפרש כן בדברי הרמב"ם הא ודאי ליתא דהא הרמב"ם קמסיים עלה ואם היה על

החבל אוכל ובעת אכילתן פסקוהו משלם גם על החבל נ"ש הרי להדיא דמיירי הרמב"ם בחבל שיש לו תשלומין דהא אדלעיל מיניה קאי ותי דא"כ ה"ל להרמב"ם לפרושי דבאין על החבל אוכל משלם גם על הדלי ח"נ משום דמשונה הוא אלא ודאי דהרמב"ם לא כיון להך מילתא שכתבו התוס' כלל והפירוש הברור בסוגיין הוא דגם הפשטן הוה ידע דמיירי ע"כ שאחר פסיקה החבל נגעו התרנגולים בגוף הדלי דבלא"ה הוי צרורות וכסברת הרשב"א ולכך הוי ניחא ליה מאי דמשלם אדלי נ"ש אף דהוי ס"ל דפסיקת החבל הוי משונה משום דמ"מ מה שנגעו אח"כ בגוף הדלי ודחפוהו לאחר פסיקת החבל הוי כאורחיה ומשלם נ"ש ואף דבלא פסיקת החבל לא היה אפשר להם לדחוק הדלי מ"מ בשביל זה לא יפטר מלשלם נ"ש על דחיפת הדלי שהוא כאורחיה וכמש"כ הרא"ש להך סברא בפירקין סי' ד' לענין כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי משונה הוא דזה נא קאי רק אפחת שפיחתו מיתה אבל מאי דאכל אח"כ הנבילה משלם נ"ש ומגבינן בבבל ואע"ג דתחילת הנזק הוי שינוי מחייב על האכילה דהוי אורחיה עכ"ד בקצרה עיי"ש וה"נ דכוותיה אע"ג דתחילת הנזק והוא פסיקת החבל היה שינוי מ"מ חייב על דחיפת הדלי דהוי אורחיה כיון דהוא מעשה אחרינא ואפילו לפמש"כ המהרש"ל ביש"ש דלא כהרא"ש בזה רק דגם על האכילה לא מחייב רק ח"נ כיון שהתחלת הנזק היה ע"י שינוי במה שהמיתה מ"מ בהך דנידון דידן גם לפי דברי היש"ש נמי חייב נ"ש אדלי דעד כאן לא קאמר היש"ש התם לפוטרו מנ"ש אלא משום דתחילת המיתה היתה לצורך האכילה וא"כ הוי המיתה התחלת האכילה ולכך אינו חייב עליה רק חצי נזק וכן גבי סתם דלתות חתורות אצל כלב נמי הוי החתירה לצורך האכילה משא"כ בהך דנידון דידן לא הוי פסיקת החבל לצורך דחיפת הדלי דאטו בשעת פסיקת החבל כיוונו בכדי שיוכלו לדחוף הדלי דמאי הנאה אית להו מזה הא הוא תולדה דרגל שאינו לה להנאתה (ובזה נדחה ג"כ משכ"כ הראב"ד הובא בראש דמיירי ברוצין לשתות מן הדלי ולכך הוי אורחי' ע"כ ולא נהירא דא"כ הוי תולדה דשן ולא תולדה דרגל ובלא"ה נמי אין סברת הראב"ד מוכרחת כ"כ עד דנקשה מינה והראב"ד לא אמרה רק לתרוצ' מילתא דהרי"ף וכיון דדברי הרי"ף מתיישבין בלא זה שוב אין אנו אחראין לסברא זו] ומאחר דתחילת פסיקת החבל לא היתה לצורך דחיפת הדלי בזה גם מהרש"ל מודה דחייב נ"ש על הדלי ולכך הוי ניחא ליה להפשטן הא דמשלם נ"ש אדלי אף אם פסיקת החבל הוא משונה אבל למאי דמשני תרגמא אחבל פריך שפיר והא חבל משונה הוא י אין אנו צריכין לכל מה שדחקו עלה התוס' וסייעתם בזה] אבל זה לא ידע הפשטן דמיירי שדחפו בכל פעם עד שעת שבירה דהיינו מיניה מיני' טובא זמני זה לא ידע ורק מפעם אחת מיני' הוא

דידע בהכרח דאל"כ ודאי דהוי צרורות ולכך הוי בעי למפשט מיני' דבתר מעיקרא אזלינן וקשקיל וטרי עלה עד שלבסוף בא רב ביבי למידחי הך פשיטותא ואוקמא לברייתא דמיירי דקאזיל מיניה מיני' טובא זימני עד שעת שבירה וליכא למפשט מיניה מידי כן הוא הפירוש הברור בסוגיין לדעת הרי"ף והרמב"ם ומה שכתב הרי"ף והוא דקאזל מיני' צריך למגרס בהרי"ף מיני' חדא זימנא וכמש"כ הרשב"א וכמו שכתבתי דבהרי"ף נכון מאוד למגרס כן ולא כיון הרי"ף כלל למימרא דרב ביבי רק דגם לפום סברת הפשטן נמי צריך לומר כן וכדכתיבנא ומהשתא אתי שפיר מה שלא הביא הרי"ף הך דקאזיל מיניה שכתב בשם רב ביבי כמו שהוא מדרכו בכל דוכתא להביא המימרא שפוסק להלכתא עם שם התנא או האמורא שאמר להך מימרא ולמה שינה כאן מדרכו שלא להביא זה בשם רב ביבי אלא ודאי כדכתיבנא דבהרי"ף צריך למגרס חד זימנא מיני' וא"כ אין זה דברי רב ביבי דבדרב ביבי גרסי מיניה מיני' תרי זימני ולכך לא הביאו הרי"ף בשמו ודברי הרמב"ם נמי יתפרשו כן וכמו שכתב הה"מ דהכוונה הוא שנגעו בגוף הדלי והיינו כמו שפי' הרשב"א לדברי הרי"ף ודו"ק היטב בכל אלה:

דף יח.

תוס' ד"ה במועד בתחילתו מי שמעת לי' מה שהקשו התוס' על פירש"י דהיכי פשיט הא דרבא דילמא צרורות כי אורחייהו מעליה משלם אבל היכא דשני אע"ג דאייעד משלם מגופו דצד תמות במקומה ע מדת עכ"ד לא קשה מידי לענ"ד דהא כיון דשני ואייעד א"כ מן הדין היה לו לשלם נ"ש החצי מהעליה והחצי מגופו למ"ד צד תמות במקומה עומדת כדין כל מועד שבקרן ותולדותיו אלא משום דלא מצי למיהוי עדיפא מצרורות כאורחייהו דמועדין הן מתחילתן ואפ"ה אינו משלם רק ח"נ לכך גם בדשני ואייעד נמי לא עדיפא מינייהו ואינו משלם רק החצי א"כ אי ס"ד דצרורות כאורחייהו משלם מהעלי' א"כ מאיזו החצי יש' לנו למפטרי' משום הך סברא דלא עדיפי מכאורחייהו ע"כ היינו מזו החצי דמגופו אבל החצי דמן העליה משלם דהא מן הדין היה לו לשלם כולה נזק ומשום הך סברא דלא עדיפא פטרינן ליה מהחצי א"כ הא ודאי דלא גריעי עכ"פ מכאורחי הו ואי בכאורחייהו משלם מהעלי' גם כאן היה לו לשלם החצי עכ"פ מן העלי ומדתני עלה דמשלם מגופו ש"מ דגם צרורות כאורחייהו נמי מגופו משלם וזה פשוט וכן הוא בפ"י:

ומה שהכריחו התוס' דבעיא דרבא אי יש העדאה לצרורות מיירי ע"כ בצרורות כאורחייהו מדמייתי עלה מהא דהידוס אינו מועד דאכי אורחי' מייתי לה לעיל אינו הכרח כלל דע"כ צריך לומר דאיכא נמי הידוס דלאו אורחיה תדע דהא לקמן (י"ט א')

קמבעי להו היכי קאמר היתה מבעטת והזיקה בביעוטה או צרורות כאורחייהו משלם ח"נ ורבנן היא או דילמא הכי קאמר או צרורות מחמת ביעוט ח"נ הא כאורחיה משלם נ"ש ומני סומכוס היא וקבעי למפשט מסיפא דדרסה על הכלי וקדחי לה וסלקא באיבעיא וקשה טובא אמאי לא קפשיט לה מסיפא דמתניתין מהך בבא דהתרנגולין דקתני בהו או שהיה מהדס ומשבר את הכלים משלם ח"ל ואי ס"ד דלא הוי שום הידוס דלא הוי כאורחיה וכל הידוס אורחי' הוא א"כ ע"כ מתני' כרבנן אתיא ולא כסומכוס אלא ע"כ צ"ל דאיכא נמי הידוס דלא הוי כאורחיה ולפום סברא דהשתא הוי מוקי גם לסיפא דמתניתין דאיירי בהידוס שע"י שינוי וא"כ אין כאן ראיה כלל מדמייתי עלה מהא דהידוס דרבא מיירי בכאורחי' דשפיר מצינן למימר דרבא איירי בצרורות שע"י שינוי והא דמייתי עלה מהא דהידוס הוי סבר לפום סברא דהשתא דמיירי ג"כ בהידוס שע"י שינוי כיון דהוכחנו דפ"כ איכא הידוס גם ע"י שינוי ולעיל דמייתי לה על צרורות כאורחייהו מוקי לה בהידוס כאורחי' כמו שהוא כן מדרך התלמוד בכל דוכתא דמעיקרא מוקי לה להברייתא בגוונא חדא למפשט מינה בעיא חדא ולבתר הכי מוקמינן לה בגוונא אחריתא למפשט מינה בעיא אחריתי ולכך אין מזה ראיה לדבריהם כלל:

אך בעיקר דבריהם במאי דהעלו דבעיא דרבא מיירי בין ע"י שינוי בין בכאורחי' נלענ"ד דדבריהם מוכרחים ממקום אחר והוא ממאי דאמרינן לקמן בסוגיין ת"ש דתני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נ"ש ואמרי בי רב סוס שצנף וחמור שנער ושיבר את הכלים משלם ח"נ מאי לאו דעבד ג' זימני ובהא קמיפלגי דמ"ס יש העדאה ומ"ס אין העדאה ומשני לא בחד זימנא ובפלוגתא דסומכוס ורבנן וקפריך עלה והא משונה הוא ומשני דאית בי' ביזרני ומשמע להדיא דהא דפריך והא משונה היא למאי דמוקי לה בפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי קפריך אבל למאי דהוי מוקי לה דפליגי ביש העדאה לא הוי קשיא ליה ולא מידי אף דהוא משונה והשתא ניחזי אנן דהא תרנגול שהושיט ראשו הוי משונה לפום סברא דהשתא והך דאמרי בי רב סוס שצנף וחמור כו' לא הוי משונה כלל דהא הך דפריך והא משונה לא פריך רק אתרנגול אבל אסוס שצנף לא פריך מידי וכמו שפירש"י להדיא כן [והא משונה הוא התרנגול שאין דרכו לתקוע בכלי] תדע דהא אסוס שצנף לא משני מידי דהא לא משני רק דאית ביה ביזרני דהוא שינויא לתרנגול א"כ מוכח ע"כ דסוס שצנף לא הוי שינוי כלל וכן הוא באמת בכל הפוסקים דפסקו להך דאמרי בי רב דהוי צרורות כי אורחייהו וכן מוכח מדברי התוס' דשם ד"ה ובהא קמיפלגי שהקשו ומנ"ל דפליגי דילמא אמרי ב"ר איירי בדלא אייעד ותירצו דא"כ מאי קמ"ל אמרי בי רב והשתא אי ס"ד דהוי משונה

א"כ טובא קמ"ל דאין שינוי לצרורות ודלא כרב אשי דמספקא ליה הך מילתא ועוד דא"כ למאי דמוקי לה דאית ביה ביזרני א"כ אמאי איצטריך לאוקמי בפלוגתא דסומכוס ורבנן לימא דתרווייהו ס"ל כסומכוס ורמי בר יחזקאל מיירי בלא שינוי ולכך משלם נ"ש כסומכוס ואמרי ב"ר מיירי בשינוי ובהא גם סומכוס מודה דמשלם ח"נ כדאמרינן בסוגיין אלא ע"כ דסוס שצנף לא הוי משונה כלל וא"כ מדחזינן דלפום סברא דהשתא דבעי לאוקמי דפליגי בהעדאה והך דרמי בר"י מיירי בשינוי והך דאמרי ב"ר מיירי בלא שינוי א"כ ע"כ צ"ל דבעיא דרבא מירי בין ע"י שינוי ובין שלא ע"י שינוי וזה ראיה עצומה ותשובה נצחת דלא כפירש"י דמוקי לבעיא דרבא בע"י שינוי דווקא ודו"ק:

ובכדי שלא יהיו דברי רש"י מוקשי' כ"כ נראה ליישב קצת דבריו בדרך זה והוא דרש"י ס"ל דסוס שצנף נמי משונה הוא ולכך הוי ניחא ליה מתחילה לאוקמי פלוגתייהו בהעדאה משום דתרווייהו מיירי ע"י שינוי ומ"מ הא דפריך והא משונה הוא לא פריך רק אברייתא דרמב"י דמוקמי לה כסומכוס דבשינוי גם לסומכוס אינו משלם רק ח"נ אבל אאמרי בי רב לא קשיא מידי דמה בכך דהוי שינוי כיון דלא משלם רק ח"נ והא דלא מוקי תרווייהו כסומכוס דא"כ מאי קמ"ל אמרי בי רב דעל ידי שינוי וחדא זמנא ודאי דאינו משלם רק ח"נ והא דלא מוקים לה דרמב"י איירי בדאייעד ואמרי ב"ר בדלא אייעד וכקושיית התוס' וליכא לשנויי כתירוצם דמאי קמ"ל דהא טובא קמ"ל דאין שינוי לצרורות יש לומר דלהכי לא בעי לאוקמי בהכי דא"כ מאי קמ"ל אמרי ב"ר ואי דקמ"ל דאין שינוי הא זה כבר שמעינן מברייתא דרמב"י דמדס"ל יש העדאה ש"מ דאין שינוי ואין זה דוחק לומר דאמרי ב"ר יסמוך עצמו אברייתא דרמב"י ולא יצטרך להשמיענו דאימא דלא ידע כלל מהברייתא דרמב"י דהא ע"כ גם להתוס' צ"ל דידע מינה וכמש"כ המהרש"א בדבור התוס' הנ"ל עיי"ש בדבריו כנ"ל קצת ישוב בדברי רש"י אבל מ"מ העיקר כהתוס' חדא דזהו גופא דוחק גדול לומר דסוס שצנף יהי' משונה ועוד דא"כ אמאי לא קפשיט מיני' בעי דרב אשי אי יש שינוי למאי דמוקי לה לאמרי בי רב כרבנן וה"ל לפשוט בעיא דר"א וגם כל הפוסקים נקטו לעיקר דסוס שצנף לא הוי שינוי כלל לכך נראה עיקר בזה כהתוס' דבעיא דרבא מיירי בין ביש שינוי בין באין שינוי ועיין:

דף יט.

בגמ' בעי רב אשי כח כחו לסומכוס מהו כו' כתב הרא"ש הרי"ף לא הביא להך בעיא משום דאליבא דסומכוס קמיבעי ליה ולא קיי"ל כוותיה ונ"ל שיש נפקותא גדולה בבעיא זו דמתוך אבעיא זו משמע דלרבנן ודאי כח כחו ככחו דמי ומשלם ח"נ על כח כחו כמו על כחו דליכא למימ' דלרבנן מן הדין פטור וקמיבעיא לי' אי אתיא הלכתא לחייבו ח"נ

אע"ג דמן הדין הוא פטור דבהא ליכא לאסתפוקי דהלכתא לגרוע אתא לא לאסופי ולכך לא קאמר לעיל לא דכו"ע כחו לאו כגופו דמי משום דהלכתא לגרוע קאתי עכ"ד בקצרה והנה מש"כ ראיה לדבריו מדלא קאמר לפיל דכו"ע כוחו לאו כגופו דמי נתרשה בזה במע"מ דאיך הוי מצי למימר דכו"ע כוחו לאו כגופו דמי דהא לסומכוס ודאי דכגופו דמי ולענ"ד לא קשה מידי דה"ק הרא"ש דהל"ל כ"ע כוחו לאו כגופו ובהא פליגי דרבנן כברי דהלכתא אתיא לחייבו ח"נ וסומכוס ס"ל דהלכתא אתיא לנ"ש אלא ע"כ דלא ס"ל להש"ס למימר דהלכתא לאוסופי אתא כנ"ל פשוט בכוונת הרא"ש ולא קשה מידי:

מיהו בעיקר ראייתו אינו מוכרח כ"כ דהא דלא קאמר הש"ס דכו"ע לאו כגופו דמי לאו משום דלא מסתבר לי' להש"ס למימר דהלכתא לאוסופי אתי רק משום דהוי ס"ל להש"ס לסברא פשוטה טפי למימר דכחו כגופו דמי גם בעיקר סברתו דלא מסתבר לי' למימר דהלכתא לאוסופי אתיא הנה אשכחן כה"ג בסוכה (ו' ב' לחד שינויא דמ"ס הילכתא לגרועי אתא ומ"ס הילכתא לאוסופי קאתי גם מאי דפשיטא לי' להרא"ש מסברא דכח כוחו ככוחו דמי לכו"ע הנה לענין חיוב גלות אמרינן במס' מכות (ח' א') דלכו"ע בין לר' ובין לרבנן כח כחו לאו ככוחו דמי אלא דפליגי במן העץ המשתבקע דמ"ס דהוי כוחו ומ"ס דהוי כח כוחו וא"כ מנ"ל דלענין נזקין יהי' שוה כח כוחו לכוחו דמנ"ל לפלוגי בינייהו וצ"ע ודעת התוס' יתבאר אי"ה לקמן מיהו פשטא דלשנא דתלמודא ודאי משמע כהרא"ש מדלא קאמר או דילמא לא גמיר הילכתא כלל ופטור משום דלאו ככוחו דמי ודו"ק.

שם בעי מיני' רבי אבא בר ממל כו' היתה מהלכת במקום שא"א אא"כ מנתזת ובעטה והתיזה והזיקה מהו כיון דאי אפשר אורחיה הוא או דילמא השתא מיהת מחמת ביעוט קמנתזה צרורות תיקו רש"י פי' להך בעיא דהכי קמבעיא דאת"ל דיש שינוי לצרורות לרביע נזק א"כ אינו משלם רק רביע ועוד פי' בלשון אחר רק שזה הפירוש תפס לעיקר ויש לפרש עוד דנ"מ לענין אי מגופו משלם או מהעלי' משלם דאם אורחי' הוא משלם מהעלי' למאי דקי"ל כר"פ דפשיטא לי' דמעליה משלם וכדאמרינן בריש פירקין קמא וכן תפסו להלכה כל הפוסקים ואם דייינין לי' כשינוי משום דהשתא מיהת מחמת ביעוט קמנתזה א"כ וודאי דאינו משלם רק מגופו דהא הילכתא ודאי דלרבנן לא אתי לאוסופי וכמש"כ הרא"ש ואפילו לפי מש"כ לעיל דאין דברי הרא"ש מוכרחים בזה מ"מ לרבנן ודאי דהסברא אמת וכן כתב בפ"י לפרש הך בעיא כן והמה על רש"י שלא פירש כן ולפי מה שאכתוב אי"ה לקמן בביאור דברי הרי"ף יהיה מוכרח לפרש כן להרי"ף ועיין והרא"ש כתב דנ"מ בהך בעיא אי פטור בר"ה או חייב כדין קרן:

ולענין הלכה הנה הרי"ף השמיט לכל הנך אבעיות ולא כתב רק בעיא דר' אבא בר ממל והרא"ש כתב עליו דהך אבעיא דיש העדאה השמיט משום דאין העדאה בבבל ומה שלא הביא להך בעיא אי יש שינוי לצרורות היינו משום דאי תפס גובה החצי כיון דסלקא בתיקו ואי לא תפס לא מגבינן כלל בבבל ולכך אין נ"מ באיבעיא זו לדידן וצריך לומר לדבריו הא דהביא להך דר' אבא בר ממל היינו דלא נימא לאידך גיסא דהוי ודאי כאורחי' ופשוט ומהרש"ל ביש"ש כתב דמש"ה השמיט להך איבעיא דיש העדאה משום דס"ל להרי"ף דרבא דקמבעיא ליה הא הוא משום דמספקא לי' אי מגופו משלם אבל למאי דקיי"ל כר"פ דמהעליה משלם א"כ ודאי דאין העדאה ודבריו נכונים אלא שהוא לא כתב כן רק בהך איבעיא דיש העדאה אבל במה שהשמיט להך דיש שינוי חזר לדברי הרא"ש וא"כ לא תיקן כלום ולענ"ד נראה דגם הך בעיא דרב אשי אי יש שינוי ג"כ בהא תליא דאף דבסברא לא תליין אהדדי מידי דשפיר נוכל למבעי אי יש שינוי או אין שינוי אף דיהיה פשיטא לן דאין העדאה דהא הגמ' לא קאמר אלא דאי יש העדאה מכלל דאין שינוי אבל אי אין העדאה אכתי איכא למיבעי אי יש שינוי או אין שינוי מ"מ כיון דבגמ' מוקמינן להך איבעיא דרב אשי דמספקא ליה כן בפירושא דמתני' דהיתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה א"כ מסתבר לי' להרי"ף דהך ספיקא בפירושא דמתני' אינו אלא באת"ל דמגופו משלם אבל למאי דקיי"ל דמן העלי' משלם לית בי' שום ספיקא דודאי הכי מתפרשא או צרורות מחמת ביעוט ואין שינוי דליכא לפרושי או צרורות כאורחייהו דא"כ איך כלליהו יחד בהדי הך דהיתה מבעטת וקתני על תרווייהו משלם ח"נ דהא לא דמיין להדדי כלל דח"נ דהיתה מבעטת הוא מגופו וח"נ דצרורות הוא מהעלי' ולא שייך כלל למכלליהו יחד אלא ע"כ דפירושא דמתניתין היא או צרורות מחמת ביעוט דאזי שפיר שייך למכלליהו כחדא דגם צרורות מחמת ביעוט ודאי דאינו משלם רק מגופו וכמש"כ לעיל דהא הך הלכתא לא אתי לאוסופי רק לגרוע וא"כ נפשטה הך בעיא דאין שינוי לפום מאי דקיי"ל כר"פ דמעליה משלם ורב אשי דמבעי ליה הך מילתא ע"כ באת"ל דמגופו משלם ולכך השמיט הרי"ף להך איבעיא דלדידן ודאי דאין שינוי ולכך לא הוצרך לכותבה כלל והא דהביא להך דר' אבא בר ממל צ"ל מעתה דלא כפי' רש"י רק כפי' הרא"ש או כפי' הפ"י שכתבנו לעיל ודו"ק וזה היה נלענ"ד נכון בדברי הרי"ף אלא שבדברי הרמב"ם צ"ל ע"כ כמש"כ הישש"ש דהא הרמב"ם גם הוא לא הביא להך בעיא דיש העדאה מכלל דס"ל דהיא נפשטה למאי דקיי"ל דמעליה משלם כר"פ וכמש"כ הישש"ש דהא בהרמב"ם ליכא לתרוצי כמש"כ הרא"ש דהא מדרכו להביא הבל נהוג ושאינו נהוג ובבעיא דיש שינוי ס"ל דה"ל בעיא דלא איפשטא במו שהוא מבואר

צם בדבריו בפ' שני מהל' נזקי ממון בכולא פירקא ולכך בהכרח צ"ל להרמב"ם דס"ל כיון דהך בעיא דיש שינוי או אין שינוי מצד הסברא לא תליא בהך בעי' דמגופו משלם וכמש"כ לעיל לכך חשיב לה לבעיא דלא אפשטא ולא נחית להך מלתא שכתבנו דאיכא למפשט גם הך בעיא מדיוקא דמתניתין מדכלליהו יחד בהדי בבא דהיתה מבעטת אבל להרי"ף נלענ"ד נכון כמש"כ ודע דבהרי"ף שלפנינו איתא הגירסא בהך בעיא דר' אבא בר ממל או דלמא השתא מיהת מחמת ביעוט קמנתזא וצרורות נינהו ומדבריו אלה משמע דאי אמרינן כאורחיה היא לא הוי צרורות כלל רק רגל ממש ומשלם נ"ש ולא יכולתי להלום גירסא זו דמצד הסברא ודאי אין טעם לזה דמאיזה טעם יהיה לזה דין רגל ממש כיון דסוף סוף כוחו הוא ולא גופו לכך יותר נראה נכון להגיה ברי"ף הגי' כמו בש"ס דילן ועי' היטב בכל זה:

דף יט:

בגמ' כשכשה בזנבה מהו א"ל וכי יאחזנה בזנבה וילך כו' וכי מאחר דאורחיה הוא מאי קמיבעי ליה כשכוש יתירה קמיבעי לי' ב' שיטות בזה הרמב"ם כתב דהוי בעיא דלא איפשטא ופסק בזה כמו שפסק בכל האיבעיות דלא איפשטא דאם הפס לא מפקינן מיני' ואי לא תפס לא מגבינן לי' והיינו משום דמפרש דהאי וכי מאחר דאמר הש"ס היא חזרה ממאי דאמר לעיל וכי יאחזנה בזנבה וילך דמתחילה היה סבור דלאו על כשכוש יתירה הוי קמיבעי לי' ולכך השיב לו וכי יאחזנה כו' כדאמר האי אורחי' אבל לבסוף דמסיק דשכשוש יתירה קמיבעי לי' א"כ לית כאן שים פשיטותא אבל הרא"ש פירש דהוי בעיא דאיפשטא משום דגם מתחילה הוי ידע דעל כשכוש יתירה קמיבעי לי' ואפ"ה קפשיט לי' דגם זה היא אורחיה והש"ס דמסיק כשכוש יתירה קמיבעי לי' הוא פירושא דמלתא דדבריהם ובעיקר פירושא דשמעתין במאי דאמר לי' וכי יאחזנה בזנבה וילך ולא אמר לי' בקצרה האי נמי אורחי' שאז לא היה לו עוד מקום להקשות אי הכי קרן נמי נתקשו המפרשים בזה וע' באסיפת זקנים ולענ"ד יהי' נראה לפרש דודאי כשכוש יתירה לא הוי אורחיה רק כיון דכשכוש סתמא הוה אורחיה וא"כ לא היה לו להניח שם כליו בר"ה דהוי ליה לחוש לכשכוש סתמא שלא יוזקו ע"י סתם כשכוש לכך אפילו אם הזיקה בכשכוש יתירה נמי לית לן בה ופטור דהא אין לו לשומרה מכשכוש סתמא וא"כ מאי איכפת לן במאי דכשכשה יותר מכאורחי' ובזה מדוקדק מאוד לשון הש"ס דלהכי לא השיב לו בקצרה דהאי נמי אורחי' הוא משום דבאמת אין זה אורחי' רק דהכי קאמר לי' וכי יאחזנה כו' ור"ל דהא אין לו לשומרה מכשכוש סתמא ולכך איהו הוא דפשע במאי שהניח שם כליו ולכך אפי' אם כשכשה ביותר נמי לית לן בה ופטור דהא הו"ל להזהר

עכ"פ מכשכוש סתמא ולזה פריך ליה א"ה קרן נמי ור"ל כיון דזה לאו אורחיה א"כ הוא דמי לקרן וע"ז קא"ל קרן לאו אורחיה הכא אורחיה ור"ל קרן לאו אורחיה הוא כלל ולכך לא היה לו לזהר מזה כלל ולכך חייב המזיק אבל הכא אורחיה בכשכוש סתמא וא"כ היה לו לזהר עכ"פ מסתם כשכוש ולכך אפי' אם כשכשה ביותר נמי לית לן בה והך וכי מאחר הוא מדברי הש"ס דקמפרש לדבריהם וכשיטת הרא"ש כנלענ"ד בפירושא דשמעתין וכעין סברא זו איתא גם בישי"ש אלא שהוא לא כ"כ בפירושא דשמעתין רק בישוב דברי הרי"ף במה שהשמיט להך בעיא ועי':

שם בגמ' אלא מתני' באדייה אדויי ופרש"י שזרק התרנגול את הדליל ושבר כלים בזריקתו דהוי צרורות ואפי' קשרו אדם נמי לא משלם אלא ח"נ בעל התרנגול והקושר פטור שלא נתקל אדם בבורו והתוס' הקשו עליו דמ"מ לחייב עליון משום אשו דהו"ל כאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו בהדי דאזלי דהאי תרנגול הוי כרוח מצויה מדפריך אי לא אצנעיה פושע הוא ולכך פירשו התוס' דלהכי לא מתוקמא אמתניתין דקשרו אדם חייב משמע דהוא חייב הכל ובדאדייה אדוייה חייב נמי בעל תרנגול והיינו בעל התרנגול רביע ובעל הדליל ג' חלקים כר' נתן וכמש"כ הרא"ש וגם הרא"ש פסק להלכה כשיטה זו והוסיף עוד לבאר דהא דצרורות משלם ח"ל היינו כשהתיזה דבר הפקר אבל אם התיזה ממון הבעלים משלם נ"ש דצרורות אורחיה הוא והוי כאבני סכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו ע"כ וכן קבע בשו"ע להלכה בהגהת רמ"א עיי"ש כל חילוקי הדינים שהעלה הרא"ש לפי שיטה זו ולא זכיתי להבין דבריהם הקדושים בזה דא"כ מאי קאמר הגמ' לעיל דרבא עגלה מושכת בקרון קמ"ל ור"ל דקמ"ל דחייב נ"ש ולא אמרינן דצרורות נינהו ולא קמחייב רק ח"נ ומשום דדבר המחובר לגופה כגופה דמיא לכך הוי רגל ולא צרורות ותיפוק ליה דאפי' אי הוי צרורות נמי הוה משלם נ"ש דהא העגלה אינה דבר הפקר והוא מידי דאית ליה בעלים דבזה אפי' בצרורות נמי משלם נ"ש לפי שטת התוס' והרא"ש וגם כי העגלה לא נקשרה מאליה בבהמה רק אדם קשרה וא"כ הקושר חייב הכל וכמש"כ הרא"ש וכן נמי דליל דאית ליה בעלים אפי' לא אצנעי' וקשרו אדם חייב הקושר הכל ובעל הדליל פטור עכ"ל וא"כ אף אם נאמר דהעגלה הוא של אחר נמי הקושר חייב הכל אפי' אי הוי צרורות וא"כ מאי קמ"ל רבא מיהו אם נאמר דכח כוחו לאו ככוחו דמי לרבנן ודלא כהרא"ש שהבאתי לעיל הוה אתי שפיר דקמ"ל דהוי רגל ואם התיזה צרורות מתחת הקרון הויין צרורות ומשלם ח"נ דלא תימא דהעגלה גופיה הוי כצרורות ואם נתזה צרורות מתחתיה תו הוי כח כחו ופטור קמ"ל רבא דהעגלה גופה הוי רגל וצרורות שמתחתיה הוי צרורות

וכמש"כ רש"י שם אבל להרא"ש שכ' בפשיטות דכח כוחו לרבנן הוי ככוחו הדרא קושא לדוכתיה ואין לומר דעגלה דנקיט לאו לענין צרורות נקיט לה רק משום דבזב הכי איתא ולענין צרורות הוה משכחת להך דינא בדליל הפקר ונקשר מאליו דז"א דבברייתא דמייתי סייעתא נמי תנא עגלה מושכת בקרון והברייתא לא איירי בזב כלל רק לענין צרורות לחוד ועוד קשה טובא לשיטתם מהך ברייתא דמייתינן בסוגיין לעיל דרסה על הכלי ושברתו ונפל השבר על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נ"ש ועל האחרון משלם ח"נ ותני עלה במה דברים אמורים ברשות הניזק אבל בר"ה על הראשון פטורה ועל האחרון חייבת ומשמע בפשיטות דמשלמת על האחרון ח"נ דהא אריש האי דהני בה דינא דהראשון והאחרון ועלה תני בסיפא דבר"ה על הראשון פטורה לגמרי ועל האחרון חייבת כמו ברישא דהיינו ח"נ דאל"כ ה"ל לפרושי כמה חייבת אלא ודאי דחייבת ח"נ כמו ברישא ואילו לשיטתם זאת לא היה לו לשלם רק רביע נזק ובעל הכלי ג' חלקים דהא דמיא ממש לדליל דאית ליה בעלים עם התרנגול בדאדי' אדויי דמשלם בעל הדליל ג' חלקים ובעל התרעול רביע וה"נ דכוותה דהא הכלי יש לו בעלים מדקתני עלה ברישא משלם נזק של על הראשון ובסיפא תני על הראשון פטורה מכלל דבכלי דאית ליה בעלים עסקינן וא"כ לתחייב בעל הכלי משום אשו משום דפשע שהניח כליו במקום שהבהמה יכולה להזיק ע"י בצרורות דהוי כרוח מצויה לשיטתם וא"כ לא לתחייב בעל הבהמה רק ברביע נזק ואין לומר דמשו"ה פטור בעל הכלי משום דמיד שנשבר מסתמא קמפקר להו לחרסיו וכדאמרינן לקמן בפ' המניח (כ"ט א') במתכוין לזכות בחרסיה משמע להדיא דסתם חרסים אפקורי קמפקר להו וכיון דמסתמא קמפקר להו שוב לית בהו דין ממונו דזה אינו דהא כיון דחיוביה דבעל הכלי הוא משום אש ובאש הא ג"כ מסתמא מפקר ליה בשעה שהולך וכמש"כ התוס' לקמן בפרקין (כ"ב א') ד"ה אשו וגבי גץ היוצא מתחת הפטיש אע"ג דמסתמא מפקר ליה עכ"ל אלא ע"כ צ"ל דלא אכפה לן במאי דמפקיר ליה אח"כ בשעה שהולך להזיק רק דאנן בתר תחילתו אזלינן וכיון דמתחילתו הוי ממינו תו לא אכפת לן במאי דמפקירו אח"כ וא"כ ה"נ בהך דדרסה על הכלי אית לן למיזל בתר תחילתו דאית ליה בעלים וא"כ להתחייב בעל הכלי ג' חלקים ובעל הבהמה רביע ואמאי תני בברייתא חייבת סתם דמשמע חצי נזק כמו ברישא ואין לומר דנוקי ההיא ברייה כרבנן דר' נתן וכשיטת רש"י בפ' הפרה (נ"ג א') דסבירא ליה דבעל השיר משלם מחצה דז"א חדא דהתוס' לא ס"ל כרש"י בזה וכמש"כ התוס' בפ"ק (ד' י"ג) ועוד דגם רש"י לא אמרה אלא התם דבעל השור הוא המתחיל וס"ל דבתר מעיקרא אזלינן אבל כאן במאי הוי בעל התרנגול המתחיל טפי מבעל הכלי אדרבה בעל הכלי היא המתחיל

טפי בזה שהניח כליו בר"ה ותו דאמאי לא תני חיובא דבעל כלי כלל וזהו לענ"ד תשובה נצחת לשיטתו

לכך נלענ"ד עיקר בזה כשיטת רש"י דבאדי' אדויי אף בדליל דאית לי' בעלים ולא אצנעי' או שקשרו אדם מ"מ אינו חייב רק בעל התרנגול לבד ח"נ ובעל הדליל פטור ולא דמי לאשו דשאני אשו שהאש בעצמו הוא המזיק בלי סיוע דבר אחר ופעולת הרוח אינו רק לקרב האש אל הדבר הניזק אבל עיקר ההיזק עושה האש עצמו ודכוותי' באבנו סכינו ומשאו האבן עצמו הוא המזיק מפני שיש לו כובד וכן הסכין בחידודו והרוח אינו פועל רק לקרבם אל הדבר הניזק משא"כ בצרורות דהצרורות עצמן אין בכוחן להזיק כלל בלא כח ההתזה ואילו הי' נתקרב הצרור אל הכלי בלא כח ההתזה לא הי' מזיקו כלל ונמצא כי עיקר ההזיק נעשה ע"י כח ההתזה והצרור אינו רק כגרזן ביד החוצב ולכך לית בי' משום חיוב חשו כלל ולכך אפי' אם פשע במאי דלא אצנעי' או בקשרו אדם מ"מ כיון דהצרור לא הזיק כלל רק כח המתיז הוא שהזיק פטור בעל הצרור ולכך אפי' אם הדליל הוא ממונו של בעל התרנגול מ"מ אינו חייב רק ח"נ ותו לא ומעתה אזדו להו כל הנך פרטי חידושי דינים שחידש הרא"ש בזה דמש"כ דבדליל דאית לי' בעלים משלם נ"ש לשיטה זו ליהא וכן מש"כ ודליל דאית לי' בעלים ונקשר ברגל תרנגול דהפקר חייב בעל הדליל ומשמע אפי' בדאדיה אדויי נמי ליתא וכן מש"כ דבתרנגול דאית לי' בעלים משלם בעל הדליל ג' חלקים ובעל התרנגול רביע נמי ליתא אלא לעולם בעל התרנגול משלם ח"נ ובעל הדליל פטור בדאדי' אדוי' ואילולי שאין תלמיד כמוני מכריע הי' נלענ"ד להלכה ולמעשה כשיטת רש"י ודו"ק:

דף כ.

גמ' אמר אילפא בהמה בר"ה ופשטה צווארה ואכלה מע"ג חבירתה חייבת מ"ט כו' לימא מסייע לי' כו' כדאמר רבא בקופצת ה"נ בקופצת והיכא איתמר דרבא אהא דר' אושעיא כו' מ"ש הלכה דאורחי' הוא עמדה נמי אורחיה הוא אמר רבא בקופצת. ג' שיטות בזה רש"י פירש דקופצת הוא שינוי וח"נ הוא דמשלמת וכן הוא שיטת הרז"ה ולשיטתם זאת בלא קופצת פטורה מכילם כדין שן בר"ה ובקופצת ח"נ הוא דמשלם ודקדקו כן ממאי דאמר הש"ס עמדה נמי אורחי' הוא ומשני בקופצת מכלל דקופצת לאו אורחי' הוא והוי קרן אלא שהרז"ה הוסיף לאמר דמע"ג חבירתה חייבת בין שקפצה בין שעמדה והיינו דאילפא ובר"ה בלא גב חבירתה חייבת ח"נ בקופצת והיינו דר' אושעיא ומר אמר חדא ומא"ח ול"פ וצ"ל לדעתו דס"ל דמע"ג חבירתה קפיצה נמי אורחי' הוא כיון שאינה יכולה להגיע בלא קפיצה ובר"ה כיון שיכולה להגיע בלא קפיצה לכך הוי הקפיצה

שינוי וכן פי' בדעתו הרמב"ן במלחמות אלא שהוסיף ע"ז דמה בכך שקפצה דרך שינוי כיון דהפירות מונחים באופן שיכולה להגיע אליהם בלא שינוי א"כ נהי דהקפיצה הוי שינוי מ"מ מה שאכלה לא הוי שינוי ולא נפקא מכלל שן בר"ה וגם צ"ל בדעתו דאף דהש"ס דחי לה להך סייעתא דמייתי להא דאילפא מ"מ לפי האמת פסקינן כוותי' כיון דאיכא לאוקמי דלא פליג על ר' אושעיא והש"ס לסייעתא בלחוד הוא דדחי אבל עיקר דינו לא נדחה וקיי"ל כוותי כצ"ל בדעת הרז"ה ולשיטת רש"י בלא דעת הרז"ה הי' אפשר לפסוק דבלא קופצת פטורה מכלום בין בר"ה ובין מע"ג חבירתה ודלא כאילפא כיון דהש"ס קדחי לי' למלתא ובקופצת חייבת ח"נ בכולם כדין קרן ואף אם נאמר לפסוק גם כאילפא כיון דהש"ס לא קדחי למלתי' לגמרי רק לסייעתא דמייתי וכשיטת הרז"ה וא"כ באכלה מע"ג חברתה יהי' חייבת נ"ש כדין הן ברה"י מ"מ בקופצת וגם מע"ג חבירתה אינה חייבת רק ח"נ דבזה ודאי דברי הרז"ה דחוקים מאוד לחלק בין קופצת לקופצת וכמו שהשיב עליו הרמב"ן וא"כ מי המכריחנו לומר כן בשיטת רש"י ועיין:

והרי"ף והרמב"ם כתבו דבקופצת משלמת נ"ש כדין שן ברה"י ובלא קופצת פטורה מכלום והיינו כמש"כ הרא"ש לדעתם דס"ל דקופצת לא שינוי הוא כדין קרן דכיון דאורחי' למיכל אורחי' נמי למקפץ וכדאמרינן לעיל בהאי ברחא דחזיא לפתא אפומא דדנא כו' אורחי' נמי למסלק (ולרש"י והרז"ה יש לחלק בין סריכה ובין קפיצה או דיש לחלק בין ברחא לשארי בהמות ולק"מ מהך דלעיל ופשוט] אלא דלהכי מהני הקפיצה כי היכי דלהוי כדין שן ברה"י דכל היכא דיכולה הבהמה לאכול להדיא דרך הליכתה הוי כר"ה גמור ופטור כדין שן בר"ה רק היכא שאינה יכולה לאכול להדיא כי אם ע"י קפיצה תו הוי כמי מחזרת או שבקתה לרחבה כו' וחייבת נ"ש כדין שן ברה"י זהו תוכן שיטתם אלא שיש לעיין ע"ז דא"כ פירושא דשמעתין דחוק קצת לדבריהם חדא דח"כ מאי הא דקדחו לסייעתא דמייתי לאילפא מהברייתא וקאמר עלה כדאמר רבא בקופצת כו' כיון דאילפא נמי מצינן למיטר דמיירי בכה"ג וכמו שנראה כן מדברי הרי"ף דמוקי לאלפא בהכי לפי האמת וא"כ שפיר איכא סייעתא לדבריו מהברייתא וכמו דיתפרש הברייתא כן נמי יתפרשו דבריו ולית כאן שום דיחויא לסייעתי' ואם בא לפרושי הכי הל"ל והשתא דאמר רבא בקופצת ה"נ בקופצת ומדאמר כדאמר רבא כו' משמע דהוא דיחויא ואינו מובן כ"כ ותו דלדבריהם צריך לפרש גם בדר' אושעיא דמיירי בע"ג חבירתה וזה אינו במשמע כלל בדבריו דהיכן מצינו שום רמז בדבריו דמיירי בע"ג חבירתה דהא סתמא קאמר בהמה בר"ה והנלענ"ד פשוט בדבריהם דהך סברא שאנו מוכרחין לומר בדבריהם דכל היכא שאינה יכולה לאכול להדיא רק ע"י קפיצה תו הוי כר"הי [וכמש"כ הרא"ש

והנ"י והה"מ] אינו רק במע"ג חבירתה לחוד אלא דבר"ה גופי' היכא שיש מקום גבוה כעין תל שאינה יכולה לאכול משם להדיא רק ע"י קפיצה נמי הוי דינו כדין רה"י וחייבת נ"ש וכן כתב הטור להדיא בדעתם וז"ל וכן כל כיוצא בזה כגון שהיו הפירות מונחים בר"ה בענין שאי אפשר לה לטלם משם אא"כ הקפוץ כו' חשוב כחצר הניזק וטעמא דמלתא דאינהו קמדמי לה למחזרת כו' א"כ מה לי גבי חבירתה מה לי תל בר"ה וא"כ אילפא דקיהיב טעמא למילתי' מ"ט גבי חבירתה כחצר הניזיק דמיא ש"מ דאיירי אפי' ביכולה לאכול להדיא שלא ע"י קפיצה נמי קמחייב דאלת"ה א"כ מ"ש גבי חבירתה דנקיט תיפוק לי' דאפי' בר"ה גמיר נמי דינא הכי אלא ע"כ דמיירי ביכולה לאכול להדיא ואפ"ה כיון דחשיבא לי' גבי חבירתה כחצר הניזק גמור חייבת נ"ש אפי' ביכולה לאכול להדיא וכמש"כ הנ"י בשמעתין להך סברא דברשות הניזק גמור אין לחלק בזה תדע דהא מתוך החנות משלמת מה שהזיקה אפי' ביכולה לאכול להדיא אלא שהנ"י כ"כ דגם גבי חבירתה לא חשיבא כחצר הניזק גמור ולכך מחלקינן בה בין יכולה לאכול להדיא ובין שאינה יכולה לאכול להדיא רק ע"י קפיצה וזהו לפי האמת לפי מאי דפסק הרי"ף דלא כאילפא בזה וכמו שיתבאר לקמן אי"ה אבל אנן עתה בדאילפא קיימינן ואילפא הא קיהיב טעמא למילתי' מ"ס גבי חבירתה כחצר הניזק דמיא ש"מ דכחצר הניזק גמור חשיבא לי' ולכך אפי' ביכולה לאכול להדיא נמי דינא הכי דמשלמת נ"ש וקבעי לאתויי סייעתא לדבריו מברייתא דהיתה קופתו וקס"ד דהברייתא נמי איירי ביכולה לאכול להדיא ומטעם דהוי כרשות הניזק קמחייבינן לי' וקדחי דלמא הברייתא איירי בקופצת וזה אפי' בר"ה גמור נמי דינא הכי דהא בברייתא לא נאמר בה הך טעמא דכחצר הניזק דמיא וגם אם נאמר דהך מ"ט הוא מדברי הש"ם ולא דאילפא גופי' קאמר לה מ"מ איכא לדיוקי מדבריו טפי מהברייתא משום דאמורא צריך לפרש דבריו ביותר מהברייתא ומדנקיט גבי חבירתה ולא קאמר חל בר"ה ש"מ דכחצר הניזק גמור קמשוי לה משא"כ הברייתא איכא למימר דאורחי' דמלתא נקיט מיהו יותר נראה דהך מ"ט אילפא גופי' קאמר לה וכמש"כ בפנים] ואיכא למימר דאורחי' דמלתא נקיט והוא הדין תל בר"ה ובקופצת ור' אושעיא מיירי בר"ה גמור ולכך לא הזכיר בדבריו גבי בהמה כלל דבאמת בקופצת אפי' בתל בר"ה נמי דינא הכי וכמש"כ הטור ובהכי סלקא פירושא דשמעתין שפיר בלי שום גמגום אלא שלענין הלכה פסק הרי"ף בזה דלא כאלפא רק דגבי בהמה שוה בזה לתל בר"ה ולא קמחייבא רק בקופצת והא דהביא לדאלפא לא משום דפסק כוותי' אלא לפרושי הלכתא לדידן דלא קיי"ל כוותי' רק בקופצת והיינו דמסיים עלה והני מילי בקופצת כלומר דלא קיי"ל כוותי' רק בקופצת כנלענ"ד פשוט בכוונתם ועיין:

ועל דרך זה יתפרש גם שיטת הרמ"ה שהביאו הסור שכ' וז"ל והרמ"ה כתב דבאכלה מעל גבי חבירתה או מתוך קופה המופשלת מאחוריו חייבת אפי' בלא קפיצה ובר"ה אם קפצה משלם כל מה שהזיקה ובלא קפיצה כל מה שנהנית עכ"ל והב"י כתב עליו דשיטתו היא כשיטת בעל המאור חדא דמש"כ ובר"ה אם קפצה משלמת כל מה שהזיקה משמע נ"ש כדין שן דהא אדלעיל מיניה קאי והוא שיטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שהזכירם הטור לעיל מיניה ומשיטת רש"י דס"ל דח"נ משלמת לא הזכירה הטור ולא הביאה כלל וא"כ ע"כ האי משלמת כל מה שהזיקה שכ' הטור בשיטת הרמ"ה היינו נ"ש ועוד אם איתא דס"ל להרמ"ה כשיטת המאור אם כן אמאי כתב דמע"ג חבירתה או מתוך קופה המופשלת חייבת אסי' בלא קפיצה דמשמע מינה דקפיצה אתיא מכ"ש מדאינה קופצת ואילו לשיטת המאור ודאי דבקפיצה איכא רבותא טפי דאף דבר"ה הוי קופצת שינוי והוי תולדה דקרן מ"מ מע"ג חבירתה הוי אורחי' והוי תולדה דשן וא"כ מאי אפי' שכ' הרמ"ה על לא קפצה אדרבה הכי הל"ל אפי' אם קפצה מפני שזהו חידוש גדול בדין לומר דמע"ג חבירתה קפיצה נמי אורחיה הוא:

לכך נלע"ד ברור דס"ל להרמ"ה בפירושא דשמעתין כמו שפירשנו לשיטת הרי"ף אלא שלענין פסק הלכה הוא מחולק עם הרי"ף דהרי"ף לא ס"ל לפסוק כאילפא כיון דהש"ס קמדחי לסייעתי' דמייתי לדידי' ש"מ דלא ס"ל לסתמא דש"ס כן להלכה ולכך לא פסק כאילפא רק בקופצת אבל באיכלת להדיא לא הוי כרשות הניזק גמור להתחייב עליו אפי' באוכלת להדיא כמו שהוא הדין במתוך החנות והרמ"ה חולק בזה על הרי"ף וס"ל בזה דאף דהש"ס קדחי לסייעתא דמייתי לדבריו מ"מ בשביל ה לא נדחה דינו לגמרי מהלכה כאשר סובר כן גם בעל המאור לשיטתו ולכך פסק כתרוייהו כאילפא וגם כר' אושעיא ומא"ח ומא"ח ולא פליגי דאילפא מיירי במע"ג חבירתה וחשיבא ליה כרשות הניזק גמור להתחייב אפי' באוכלת להדיא כמו שהוא מתוך החנות ומכ"ש אם אינה יכולה לאכול להדיא אלא ע"י קפיצה דבזה אפי' בר"ה גמור נמי משלמת נ"ש וכמש"כ לעיל בשם הטור ובר"ה הוא דמפלגינן בין יכולה לאכול להדיא דפטור ובין שאינה יכולה רק ע"י קפיצה דחייב והיינו דר' אושעיא ומעתה מדוקדק מאוד לשון הרמ"ה ודו"ק ואכשר דגם הב"י לא כיון לומר דשיטתו היא ממש כשיטת המאור אלא שבזה ס"ל כהמאור לפסוק כאילפא אך רחיק בעיני שיכוון הב"י לזה ויסתום כ"כ אך איך שיהיה כוונת הב"י מ"מ הפירוש הברור בדברי הרמ"ה הוא כדכתיבנא וראיתי בסמ"ע שכ' שבדרישה האריך לבאר דעת הרמ"ה וספרו אינו ת"י ואולי כוונתי לדעתו ומהרש"ל ביש"ש האריך להקשות על שיטת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ורוצה להכריע כשיטת רש"י והמאור ובמה שכתבנו נסתלקו

כל קושיותיו עד לאחת דוק ותשכח והשיטה הנכונה והמחוורת בשמעתין הוא שיטת הרמ"ה ודו"ק:

והרב בכ"מ האריך בזה בביאור כוונת הרי"ף והרמב"ם בדברים שאינם נראים לע"ד כלל והנה בתחילת דבריו נתקשה בביאור דברי הה"מ במש"כ על הרמב"ם מחלוקת אילפא ור' אושעיא ופסק כר אושעיא והאריך דברים בזה ללא צורך דלפמש"כ הנה דבריו בזה פשוטים ומבוארים דודאי אפלגו בהא מלתא דלאילפא הוי כחצר הניזק גמור ומחייב עלה אפי' באוכלת להדיא אבל למאי דדחי לה הש"ס ומוקי לברייתא כר' אושעיא א"כ לא הוי כרשות הניזק גמור ואינו חייב רק בקופצת ואף דר' אושעיא גופיה לא מצינו לו שיפלוג בהדיא עלה דאילפא דאיכא למימר דאיהו מיירי בר"ה אבל אה"נ דמודי לאילפא דגבי חבירתה הוי כרשות הניזק גמור וכשיטת הרמ"ה מ"מ עיקר כוונת הה"מ דלפום מאי דדחי הש"ס לברייתא ומוקי לה כר אושעיא א"כ פליגי אהדדי גם מה שהעלה מתוך פלפולו דקופצת הוא שקפצה ואכלה שם ואפי' אם יכולה לאכול בלא קפיצה חשיב חצר הניזק ושלא כדברי הרא"ש עכ"ל מאוד נפלאו לי דבריו אלה לע"ד דמאי סברא היא כלל לומר דבשביל שאכלתם ע"י קפיצה יחשב כחצר הניזק ובשלמא הרז"ה שאמרה להך סברא לענין דיהיה נחשב לשינוי והוי כקרן ומשלמת ח"נ שפיר מסתבר קצת לימר כן דכיון שאכלתם ע"י שינוי תו הוי כקרן ואף שהיתה יכולה לאכול בלא שינוי מ"מ סוף סוף אכלתם ע"י שינוי והוי כקרן אלא שגם בזה יפה השיב עליו הרמב"ן וכמו שהבאתי דבריו לעיל ועל הראשונים אנו מצטערים [כמש"כ בעל המאור דהוא נחשב כקרן] אלא שהוא מגלגל עלינו את החדשים לימר דע"י שאכלתם ע"י קפיצה יהיה נחשב כחצר הניזק לשלם נ"ש כדין שן ברה"י אף שהיתה יכולה לאכול בלא קפיצה זה ודאי דלא מסתבר כלל דהא כיון דמונח במקום שיכולה לאכול להדיא בלא קפיצה ודאי דהוי כר"ה גמור אטו בשביל שאכלתם ע"י קפיצה ישתנה הרשות מר"ה לרשות הניזק אין זה אלא תימא והנה לא די לנו הצער הזה אלא שכן קבע גם בשולחנו הטהור לפסק הלכה בסי' שצ"א סעי' י"א עד שהרמ"א הגי"ה עליו בזה"ל וי"א דווקא שהוא בענין שאי אפשר לה לאכול רק ע"י קפיצה אבל אם תוכל לאכלם בלא קפיצה אז חשוב כר"ה ע"כ משמע דדיעה קמייתא והוא הב"י ס"ל דגם זה הוי רשות הניזק וכן פירש להדיא בסמ"ע עיי"ש והוא תמוה מאוד כדכתיבנא דהך סברא אין לה שום מקור בשום אחד מהראשונים רק שהכ"מ הוא שהמציאה וגם כי היא אינה מסתברת כלל ואיך נעשה מזה שני דעות ודברי הרי"ף והרמב"ם הם ברורים כדכתיבנא ודוק היטב בכ"ז:

שם בגמ' בעי ר' זירא מתגלגל מהו היכי דמי כגון דקיימא מא עמיר ברשות היחיד וקא מתגלגל ואתי מרה"י לרה"ר רש"י פי' דהאיבעיא הוא אי בתר לקיחה אזלינן או בתר אכילה אזלינן וה"ה נמי דבהיפוך נמי הוי האיבעיא אי מתגלגל מרה"ר לרה"י אי בתר לקיחה אזלינן ופטור או בתר אכילה אזלינן וחייב והתוס' הקשו עליו מסוגיא דלקמן דפשיטא נן דאי אכלה בגדיש דעלמא דפטור ולכאורה היה נראה לומר דלא קשה כ"כ דהא לקמן בהך איבעיא דפי פרה כחצר הניזק דמי פירשו התוס' עצמם דס"ד דאם לקחה הפירות בחצר הניזק ואכלתם ברה"ר או בחצר המזיק חייב דמחייבינן בלקיחה לחודיה וכן הסברא נוטה כיון דפשע בלקיחה מה לנו באכילה והא דממעטינן משדה אחר רשות הרבים היינו לקיחה עכ"ד וא"כ ה"נ בפשיטות אית לן למימר דר' זירא נמי הוי סבר כסברת האיבעיא דהתם אלא דהתוס' לא ניחא להו בהכי משום דהתם משמע מסתמא דגמ' דהאיבעיא אפשטה לה ולכך פריך בסתמא אילימא דאכלה בגדיש דעלמא כו' והכא משמע מסתמא דהש"ס דסלקא הך דר' זירא באיבעיא דלא אפשטא ואף דמצינו כן בכמה דוכתי בש"ס בכה"ג וכמש"כ התוס' עצמם לענין הך בעיא דהני כהני שלוחי דידן נינהו או שלותי דרחמנא נינהו דבקדושין (כ"ג ב') נקיט בפשיטות דהוי שלוחי דרחמנא ואילו בנדרים (ל"ה ב') הוי בעיא דלא אפשטא ועי' תוס' יומא (י"ט ב') ד"ה מי איכא מידי הביאו עוד דוגמות לזה אלא שהתוס' דידן לא ניחא להו לפרושי כמו שגם שם חתרו התוס' למצוא ישוב אחר לזה ועי' שם בתוס' יומא הנ"ל ובתוס' קידושי שם ע"ב ד"ה דאמר ומ"מ אין זה קושיא כ"כ על רש"י אלא שהרא"ש וכן הטור שהביאו לשיטת רש"י באיבעיא דלא אפשטא ע"כ דלא ס"ל הכי וצריך לומר לדעתם דס"ל לרש"י לחלק בין היכא דלקחה בחצר הניזק ועקרה ממקומה והלכה למקום אחר לגמרי ואכלתו שם דהלקיחה והאכילה המה כעין שני מעשים כיון דבאמצע הפסיקה בהליכה ושינתה מקומה דבזה הוא דאזלינן בתר האכילה משום דהאכילה הוא העיקר דבקרא וביער כתיב משא"כ בהך דר' זירא דהיא עומדת במקומה ונוטלתן מרה"י ואוכלתן ברה"ר או איפכא דבזה שפיר קמבעי לן גם לפי האמת דלמא הלקיחה היא העיקר משום דהיא התחלת הנזק וכס"ד דההיא איבעיא דפי פרה כחצר המזיק כו' ועוד יתבארו איה"ש דברי רש"י לקמן בסוגיין דפי פרה וראיתי בש"ג שכ' וז"ל ואולם הקושיא שהקשינו להרא"ש היאך הביא דברי רש"י ולא דחה אותם כיון דלדידי' ס"ל כהתוס' י"ל דס"ל להרא"ש שאין זה קושיא על רש"י דאמר לך רש"י אע"ג דלקמן פשיטא דאזלינן אחר רשות שהאכילה שם ואם אכלה ברשות דעלמא פטור היינו משום שהוא קולא על המזיק דלגבי' דרשינן וביער בשדה אחר והאי לאו שדה אחר היא ופטור אבל כשהוא חומר על המזיק כגון

שנטלתן מרה"ר ואכלה ברה"י אולי דאזלינן לגביה לקולא דלא דרשינן קרא להחמיר עליו אלא להקל ומשו"ה הביא הרא"ש דברי רש"י משום דס"ל דאין קושיית התוס' קושיא עכ"ל וסברא זו היא לקוחה מדברי המ"מ שכתב כן לי שב דברי הרמב"ם אולם שם ניחא משום דהרמב"ם גריס איפכא כגון דקיימא עמיר ברה"ר וקמתגלגל ואתא לרה"י אבל ליישב בזה דברי רש"י הוא שגגה גדולה דהא רש"י גריס כגון דקיימא עמיר ברה"י וקמתגלגל ואתי לרה"ר וא"כ הוא לחומרא על המזיק ואף אם נרצה להגיה בש"ס וכגי' הרמב"ם מ"מ הא רש"י כ' להדיא דה"ה איפכא עיי"ש ובפרט לומר כן בהרא"ש ודאי דליתא דהא הרא"ש לא כ' כלל לגירסת הרמב"ם רק לגי' הש"ס כמו שהוא לפנינו כגון דקיימא עמיר ברה"י וא"כ ודאי דליכא לתרוצי כדבריו וראיתי להרב במע"מ שהעתיק לדברי הש"ג אלו ולא הרגיש בזה שדבריו תמוהים ביותר:

גם הרב בעל פ"י כתב בזה דברים תמוהים ביותר שכ' לפרש אליבא דרש"י וז"ל דאיירי שלא הוציאה הבהמה כל העמיר בפ"ע אלא שהעמיר עדיין בפנים אלא שמגלגל והולך מעט מעט ואוכלתה שבדרך אכילתה בכל פעם מתקרב ראש העמיר אצלה ומנתקה ממנו כדי אכילה כי כן דרך הבהמות וא"כ יש להסתפק שפיר כיון שאפי' בשעת אכילתה נשאר צד השני בפנים ולא דמי לכלב שנטל חררה דהתם נסתלקה החררה לגמרי מרשות הניזק משא"כ הכא וכן משמע לשון מתגלגל ואתי וכ"נ להדיא מלשון רש"י סוף ד"ה ואב"א וז"ל כי קמיבעי לן כגון שעורים דכולי' גרעין קאי בפנים וכי אכלה האי אזיל האי בתרה הרי להדיא כמש"כ עכ"ל ומדבריו אלה משמע דמפרש דלא שהבהמה לקחה בעצמה הגרעין או העמיר ברה"י רק דבמה שאוכלת ממה שלפני' בר"ה מאליו נתגלגל מעט מעט אל מקום הריקן שנתרוקן ע"י אכילתה ועדיין נשאר מקצת בפנים וקמיבעי ליה אי דמיא זה לפתילה דאספסתא דאזלינן בתר מקום האכילה א"ל וזה ודאי אינו דהא רש"י כתב להדיא שהבהמה בעצמה נוטלתו מרה"י ולא שהוא מתגלגל ע"י אכילתה ולא ידעתי מה היה לו שהעתיק דברי רש"י בטעות וכי אכלה האי אזיל האי בתרא ובאמת כתוב מפורש בדברי רש"י לא אזיל האי בתרא והוא מוכרח כן למעיין בדברי רש"י והיינו משום דבכה"ג דהוא מתגלגל מעצמו ע"י אכילת הבהמה והבהמה נופלת ואוכלת עמה שלפניה לית דין ולית דיין דאזלינן בתר מקום אכילתה ועדיף טפי אפי' מפתילה דאספסתא דהתם עכ"פ מקצתה היא ברשות אחר ואפ"ה אזלינן בתר מקום האכילה וא"כ במכ"ש בגרעינין או שבלי העמיר שכל הגרעין או השבולת קיימא במקום האכילה וא"כ לית כאן שום ספיקא דאזלינן בתר מקום האכילה כיון שגם הלקיחה היא ברשות האכילה אלא שהבהמה גורמת זה באכילתה וא"כ ודאי דלא עדיפא מפתילה דאספסתא

שהיא גוררת בעצמה מעט מעט לתוך פיה מרשות אחר ואפ"ה הוי מקום האכילה עיקר סוף דבר דברי הרב פ"י תמוהים בעיני מאוד ולא ירדתי לסוף דעתו בזה:

והרמב"ם גריס בסוגיין אפכא כגון דקיימא עמיר בר"ה וקמגלגל ואתי לרה"י וס"ל דהוא בעיא דלא איפשטא ופסק בזה כדרכו בכל האיבעיות דלא איפשטו דאי הפס לא מפקינן מיני' ואי לא תפס לא מגבינן לי' והה"מ כתב עליו דבפירושא דשמעתין קמפרש כרש"י דעיקר בעייתו היא אי אזלינן בתר האכילה או בהר הלקיחה והא דלקמן מיפשט פשיטא לי' להש"ס דבתר אכילה אזלינן [וכקושיית התוס'] שאני התם דהוא להקל על המזיק משא"כ כאן דהוא לאחמורי עליו לכך הוי בעיא דלא איפשטא זהו הוכן כוונת הה"מ אף שאין זה לשונו ועדיין אינו מיושב כ"כ דמאי קולא וחומרא שייך בזה כיון דמקראי ילפינן לה וקרא אשדה אחר קפיד לענין הביעור דהוא האכילה א"כ ממילא אית לן למיזל בו בין לקולא בין לחומרא ויותר יש לומר בפשיטות דהא ודאי דפשיטא ליה להש"ס דהאכילה ודאי דבעינן שיהיה ברשות הניזק דווקא דלשנא דובער אכילה ודאי דמשמע אלא דמספקא ליה לר' זירא דלמא הלקיחה נמי בעינן שיהיה בשדה אחר דווקא משום דבקרא דובער לקיחה נמי בכלל דגם הלקיחה היא התחלה הביעור או דלמא ובער רק אכילה במשמע ואלקיחה לא קפיד קרא כלל אבל לקיחה בלא אכילה ודאי דאינו כלום והיינו ההוא דלקמן אלא דקמיבעי לי אי גם לקיחה בעינן ברה"י או דלא אכפת לן בלקיחה כלל ורק בתר אכילה לחוד אזלינן והיינו בעיא דר' זירא דלא איפשטא וזהו פשוט ומסתבר יותר בדברי הרמב"ם לפי גרסתו והיא השיטה הנכונה והמחוורת בשמעתין:

וראיתי בשלטי הגבורים שהאריך להקשות על שיטת הרמב"ם ורש"י דאמאי סלקא הך בעיא בלא פשיטותא ואילו לעיל גבי התיזה בר"ה והזיקה ברה"י פשיטא לן דחייבת וכדמסקינן בסוגיא דלעיל והיינו ע"כ משום דאזלינן בתר עיקר הביעור והביעור היה בשדה אחר ולא אכפת לן במאי דהתחלתו היה בר"ה וכמש"כ שם הרא"ש ואם כן גם כאן הוי לן למיזל בתר עיקר הביעור והוא האכילה ומה לנו בלקיחה היכן היתה אנן בהר הביעור אית לן למיזל כמו דאזלינן ביה גבי צרורות דרגל אף להחמיר על המזיק כמו כן אית לן למיזל גם גבי שן בתר הביעור דהא שן ורגל מחד קרא נפקי תרווייהו והאריך בזה הרבה והניח בצ"ע וגם במע"מ העתיק דבריו אלה בקצרה עיי"ש והנה מה שהקשה כן על שיטת הרמב"ם ורש"י ולא קמקשה כן בגמ' גופיה מדר' זירא אדר' זירא דהא לעיל בשמעתין דהתיזה צרורות בר"ה והזיקה ברה"י ר' ירמיה הוא דקמבעי מיניה

דר"ז ור"ז הוא דקאמר תלתא זימני הדרי בי וא"כ מאי קמיבעי ליה לר"ז כאן במתגלגל וא"כ קשיא דר' זירא אדר"ז:

אך זה אינו דהא לשיטת התוס' בשמעתין לק"מ דלשיטתם הך דהכא אינו ענין כלל לדהתם ולכך לא קא קשיא ליה רק על שיטת רש"י והרמב"ם אלא דלשיטתם גופיה עדיפא ה"ל להקשות דא"כ קשיא דר"ז אדר"ז ובעיקר קושייתו נלענ"ד דלק"מ דכבר כתבו התוס' לעיל שם בסוגיין דצרורות (י"ז ב') בד"ה זרק כלי לחלק בין זורק כלי לזורק חץ דבזורק כלי כיון שנעשה ההתחלה בגוף הכלי לכך חשיבא כמנא תבירא ופטור המשבר אבל בזורק חץ על הכלי ובא אחר ושברו חייב כיון שעדיין לא נעשה שום מעשה בגוף הכלי וכאשר סיימו ע"ז בדבריהם וסברא פשוטה היא לחלק בין זורק אבן לזורק כלי והיינו מטעמא דכתיבנא' והנה לשיטת הישׁ"ש והקצה"ח הבאתי דבריהם לעיל דס"ל דהרא"ש דמקשה על התיזה בר"ה והזיקה ברה"י אמאי לא ניזיל בתר מעיקרא והוצרך לתרץ דשאני צרורות דגלי קרא ובער בשדה אחר והביעור היה בשדה אחר ע"כ דלא ס"ל כהתוס' לחלק בין זורק כלי לזורק אבן דלהתוס' קושייתו מעיקרא לק"מ דעד כאן לא אזלינן בהר מעיקרא אלא בזורק כלי משא"כ בהתיזה צרורות מעולם לא אזלינן בי' בתר מעיקרא דא"כ לא משכחת צרורות לעולם וא"כ אין כאן קושיא כלל ולדבריהם אלו מלתא דפשיטא היא לשיטת התוס' אם דרסה על הכלי בר"ה ונתגלגל לרה"י ונשבר דודאי אזלינן בי' בתר מעיקרא ופטור דהא בזורק כלי ודאי דאזלינן בתר מעיקרא וא"כ ה"נ בתר מעיקרא אית לן למיזל וכאילו נעשה כולו בר"ה הוא ופטור ומעתה בהך דמתגלגל ודאי דדמי לזורק כלי ולא לזורק צרורות דהא כאן נעשה מעשה בגוף הדבר הניזק ברשות אחר והיא הלקיחה וכיון דהלקיחה תחילת הביעור הוא לכך קמספקא ליה לר' זירא דלמא דמיא לדרסה על הכלי בר"ה ונתגלגל לרה"י דפטור לשיטת התוס' או דלמא דלא אזלינן בתר הלקיחה כלל משא"כ בהתיזה בר"ה והזיקה ברה"י דהוא צרורות בזה ודאי דלא אזלינן בתר מעיקרא דא"כ לא משכחת צרורות לעולם וכמש"כ התוס' ולכך פשיטא ליה לר"ז דחייב כדאמר לעיל הדרי בי ולפ"ז לק"מ על שיטת רש"י והרמב"ם דשפיר ברווחא מצינן למימר דס"ל כשיטה התוס' בזה ובלא"ה ג"כ הכריע הישׁ"ש כשיטת התוס' וכמש"כ לעיל בשמו וא"כ ודאי דלא קשיא מידי על שיטת הרמב"ם ורש"י לשיטת הישׁ"ש והקצה"ח דס"ל דהתוס' והרא"ש פליגי אהדדי בהך סברא:

אלא אפי' לפי מה שהעליתי לעיל דהרא"ש נמי לא פליג על התוס' ואפ"ה שפיר קמקשה דלענין נזק צרורות היכן נעשה ברה"י או בר"ה שוה דין הצרורות לדין זורק כלי דהא גם כאן נעשה מעשה בגוף הצרורות בר"ה וא"כ אית לן למיזל בתר מפיקרא וכאילו נעשה

כולו בר"ה דמי ואפ"ה קמשני עלה הרא"ש דגלי קרא ובער בשדה אחר והביעור הי' בשדה אחר ולכך אית לן למיזל בתר עיקר הביעור ולא אכפת לן בהתחלת המעשה אף למאי דקי"ל דבתר מעיקרא אזלינן וא"כ לכאורה להרא"ש אף בדרסה על הכלי בר"ה ונתגלגל לרה"י ונשבר נמי לא אזלינן בתר מעיקרא וחייב ולפ"ז הדרא קושיית הש"ג לדוכתי' אך כד מעיינינן שפיר בהך מלתא גם להרא"ש נמי בדרסה על הכלי בר"ה ונתגלגל לרה"י ונשבר הוא פטור דעד כאן לא קאמר הרא"ש דלא אזלינן בתר מעיקרא לענין הך מלתא דהיכן נעשה הנזק בר"ה או ברה"י אלא בנזקא דצרורות דכיון דחשבינן הכלי לשלם ואילו בא אחר ושברו קודם שהגיעו הצרור הי' חייב המשבר ונמצא דעיקר הנזק נעשה ברה"י בשעת הגעת הצרור ובהא הוא דאמר הרא"ש דאזלינן בתר שעת הביעור וחייב כיון דהביעור כולו נעשה ברה"י דהא עד עתה כשלם הוי חשבינן לי' לחייב המשברו אבל בדרסה על הכלי בר"ה ונתגלגל ברה"י ונשבר כיון דתומ"י שהתחיל להתגלגל בר"ה תו חשבינן לי' כשבור ופטור המשברו א"כ חשבינן כאילו גם הביעור נעשה בר"ה ולכך הוא פטור כדין רגל בר"ה ולפ"ז גם לפי מה שהעליתי לדעת הרא"ש נמי לק"מ לשיטת רש"י והרמב"ם משום דהך דמתגלגל יש לדמותו לדרסה על הכלי בר"ה ונתגלגל לרה"י ונשבר וכדכתיבנא ועיין היטב בכ"ז כי הוא ברור לע"ד ודו"ק:

ושיטת התוס' הנה היא מבוארת בדבריהם אך לענ"ד היא דחוקה מאוד אם מצד הסברא ואם מצד הלשון דמצד הסברא לא ידעתי כלל מאי מספקא ליה בזה כיון שהלקיחה והאכילה הוא הכל ברשות הניזק א"כ אמאי לא יתחייב אי משום דהיה מתגלגל והולך וסופו היה לנוח כר"ה מ"מ עתה היא אכלתן בחצר הניזק ואף דגבי דרסה על הכלי ונתגלגל למק"א ונשבר קי"ל דבתר מעיקרא אזלינן ודיינין ליה כשבור על שם סופו משום שסופו לשבר מ"מ לענין יציאת הרשות דחשיב לי' כאילו כבר יצאה מרשותו וכאילו מונח בר"ה דמי לא מסתבר כלל הך מלתא וגדולה מזו אמרו בב"מ (י"ב א') בעי רבא כו' אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא וקבעי למפשט מהא דבמתנה אעפ"י שרץ אחריהן ואינו מגיען וקדחי מתגלגל קאמרת שאני מתגלגל דכמונח דמי הרי דאפי' לזכות בשל אחרים חשבינן מתגלגל כמונח ברשותו וזכתה לו חצרו אף שסופו להתגלגל מתוך רשותו דהא קבעי למפשט עלה מהא דרץ אחריהן ואינו מגיען ואפ"ה חשבינן לי' כמונח וזכתה לו חצירו ביש דעת אחרת מקנה אותו א"כ הרי הדברים ק"ו לענין שלא לצאת מרשותו בדבר שהוא שלו דמתגלגל ודאי דכמונח דמי ולא דיינינן לי' ע"ש סופו ועוד דטפי איכא לדמויי הך דידן לרץ אחריהן ומגיען דהא גם הבעה"ב עצמו הי' יכול לעכבן שלא לצאת מרשותו כמו שעכבתן הבהמה בפיה ובכה"ג אפי' קני וא"כ כ"ש שלא

תצא מרשותו בהכי וזהו קושיא עצומה לשיטתם ובש"ג קשיא לי' על דבריהם בהיפוך דתפשוט לי' דודאי הוי כמונח בר"ה כמו בדרסה על הכלי כו' דדיינין לי' כשבור פ"ש סופו והאריך בזה ולע"ד דלא דמו להדדי אלא כאוכלא לדנא אבל מה שהקשינו קשיא ותו דהתוס' הוצרכו למדחק ולומר דאכלה בחוץ דקתני בה פטורה לית בה שום רבותא ולא נקיט לה אלא איידי דתני בפנים חייבת וזהו ודאי דוחק דלמאי תני הכרייתא כלל משוי מקצתו בחוץ ומקצתו בפנים לא לתני רק משוי שהוא בפנים ומתגלגל [איברא דלא הבנתי כ"כ כוונת התוס' בזה דמי הכריחם לומר כן גם לשיטתם דהא ודאי אין לומר דמשויה לית ביה רבותא כיון דהמדרון הוא לצד חוץ וא"כ מה שבחוץ לא היה מתגלגל כלל לפנים ולכך פשיטא להו להתוס' דלית בזה שום רבותא דזה ודאי אינו כלום דשפיר מתפרשא הברייתא לצדדין דאכלה בפנים מיירי שהמדרון היא לצד חוץ ואכלה בחוץ מיירי שהמדרון הוא לצד פנים וצ"ל דפשיטא להו להתוס' דלהחמיר על המזיק ודאי דלא דיינינן ליה ע"ש סופו ולא ידעתי מאין פשיטא להו זה כיון דלשיטתם אין לזה שום הכרח מהש"ס] אולם לשיטת רש"י והרמב"ם ניחא טובא דקמ"ל דהכל הולך אחר האכילה ולא אחר הלקיחה בין שהלקיחה היתה בחוץ או מבפנים ותו דפירושם בדברי המתרץ דמשני אלא אכלה על מה שבפנים היינו על מה שראוי להיות בפנים הוא דחוק טובא ופשטא דתלמודא ודאי דלא משמע כן ועוד מאי רבותא אית בזה וצ"ל דעיקר הרבותא היא באכלה בחוץ דלשיטתם הכי פירושו על מה שראוי להיות בחוץ אם לא עכבתן בפיה וזה ודאי דחוק טובא גם פירושם בפתילה דאספסתא שפי' דקמ"ל דלא ניזיל בתר רובא לא ידעתי מי הכריחם לזה גם לשיטתם ומדוע נאדו בזה מפירש"י סוף דבר שיטת התוס' בזה היא דחוקה מאוד ומחוורתא כשיטת הרמב"ם ועיין:

שם לא לעולם אית ליה כסות עבדי אינשי דמנחי גלימא ומתפחי כו' כתב הרי"ף אכלה כסות או כלים חייבת דלאו משונה הוא דעביד אינש דמנחי גלימא ומתפחי והרא"ש בפירקין (סי' י"ד) הקשה עליו דלמאי כתב כן דהא אפילו הוי משונה נמי הוי חייבת כיון דלא קיי"ל כר"ל אלא כרבא דאמר לקמן (כ"ג ב') נהי דאית לך רשות לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא דמ"ל שינוי ביעוט מ"ל שינוי נשיכה תרוייהו הוי תולדה דקרן ומה שתירץ הרא"ש בזה כי יש חילוק בין בע"ח לדבר אחר דכלים עשויים לידרס ברגלי אדם ובהמה הלכך אי הוי משונה הוי פטורה עכ"ד לא הבנתי חדא דהא אינם עשויים רק לדרוס בדרך הילוכם והא ודאי מלתא דפשיטא היא דהיינו רגל ממש אבל בעיטה ודאי דלאו אורחיה הוא גם גבי כלים דא"כ נימא דבעיטה בכלים הוי תולדה דרגל וזה לא שמענו מעולם ועוד דאף אם נקבל עלינו לסבול דוחק זה ונאמר דגם בעיטה

הוי אורחיה בכלים א"כ אכתי מאי תיקן בזה דהא רגל ודאי דפטור בר"ה אף אי לא הוי משנה וצ"ל דמודה הרא"ש דהוי תולדה דקרן גם בכלים ומ"מ לא מקרי שינוי כמו בעיטה באדם משום דאורחי' היא קצת עד דלא שייך בזה לומר לבעוטי בי לית לך רשותא וכ"ז הוא דוחק דכל תולדות דקרן משונים הם והיכן מצינו שום חילוק ביניהם ומי הכריחו להרי"ף לחלק בזה ועוד קשה דאכתי מאי תירוצא הוא לענין אכלה כסות וכלים שכתב עלה הרי"ף הך דכסות עבדי אינשי דמנחי גלימא ומתפחי דהא אכילת הכלים ודאי דהוא שינוי גמור דאטו במאי דעשויין לדרס ברגל עשויין נמי לאכיל אותם דבשלמא בעיטה איכא קצת סברא לומר דכיון דעשויין לידרס עשויין נמי למבעט בהם כיון שאינם בע"ח אבל אכילה ודאי דאינו ענין כלל לזה וראיתי במע"מ שכתב וז"ל עשויין נמי למדרס כלומר ע"י בעיטה והוא הדין נמי נשיכה דנשיכה ובעיטה תרווייהו תולדה דקרן עכ"ל ונא ידענא מאי קאמר דמה בכך שתרווייהו הוי תולדה דקרן אטו בתולדות דקרן אם הועדה לאחת מהן הועדה לכולן הא אפי' מועד לקרן ימין לא הוי מועד לקרן שמאל וכמש"כ להדיא הרמב"ם בפ"א מהנ' נ"מ הלכה ה' ובשו"ע סי' שפ"ט סעיף ו' עיי"ש לכך יותר נראה לומר בכוונת הרא"ש דה"ק דנהי דלענין אכלה כסות וכלים ליכא נ"מ במאי דלא הוי משנה מ"מ כתבה הרי"ף משום דאיכא נ"מ לענין ביעוט וכיון דבש"ס לא אדחי הך סברא רק שאין אנו צריכין לה א"כ נקטינן כהך סברא לענין ביעוט כנ"ל פשוט בכוונת הרא"ש דבלא"ה אין לדבריו שום שחר אבל מ"מ הוא דחוק מאוד וכדכתיבנא

לכך יותר נ"ל דלהכי כתבה הרי"ף משום דאיכא נ"מ בזה לענין אדם המזיק לפום מאי דקיי"ל בריש פ' המניח (כ"ז ב') כעולא דאמר לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ואפ"ה אמרינן שם אמר ר"פ קרנא דעצרא הוי כיון דברשות קא עביד איבעי ליה לעיוני ומיזל וכן פסקו כל הפוסקים כהך דעולא וכרב פפא וא"כ ה"נ איכא נ"מ במאי דהביא הרי"ף הך דכסות עבדי אינשי לחייב את אדם המזיק משום דאיבעי לי' לעיוני ומיזל כיון דברשות קעביד ואף דלענין כסות וכלים לא צריכינן לזה מ"מ כיון דהסברא היא אמת דהא לא אדחי' בשמעתין לכך נקטינן כהך סברא לענין אדם המזיק ועיין:

שם רבה אמר דמי עמיר רבא אמר דמי שעורים בזול הרא"ש וכן הראב"ד פסקו כרבא משים דברייתא דמסייע ליה אתמר משמיה דרבים ובריתא דמסייע ליה לרבה כיחידאה היא משמי' דרשב"י והרי"ף נסתפק לו הלכתא כמאן וגם הרמב"ם בלי ספק דאזיל בשיטת הרי"ף ולכך כתב משלם דמי עמיר או שעורים בזול וכוונתו דאם תפס דמי שעורים בזול לא מפקינן מיניה ואי לא תפס לא מגבינן לי' רק דמי עמיר וכדרכו לפסוק כן בכל הספיקות שבתלמוד וקצר במובן או דכוונתו הוא כמו שכתב הרב המגיד

דלפעמים דמי שעורים בזול הוא יותר לקולא מדמי עמיר וכפי פירושו בדמי עמיר ועיין בלח"מ ומה שרצה בב"י לפרש לדעתו דרבה ורבא לא פליגי כלל אינו נראה בעיני דאם כן לא הוי אמר על זה תניא כוותיה דרבה ת"כ דרבא מיהו הב"י עצמו לא סמך על דבריו לענין הלכה עיי"ש בדבריו ובש"ג ג"כ האריך בזה בדברים שאינם מתיישבים על הלב ונלאתי האריך בסתירת דבריו וגלויים הם לכל מעיין ומהרש"ל ביש"ש האריך בזה וגם דבריו אינם נראים לע"ד דמש"כ אם אינו רגיל להאכילה שעורים בשום פעם אפי' לרבא אינו משלם רק דמי עמיר לא ידעתי מנין לו זה דפשטא דתלמודא ודאי משמע דאף דאינו רגיל כלל מ"מ שמין לו ד"ש בזול משום דאמדינן לדעתי' דמה שאינו מאכילה שעורים הוא מפני שאינו מוצא בזול כ"כ אבל אם היה מוצא בזול היה מאכילה וא"כ מה בכך שאינו רגיל כלל להאכילה הא זה הוא מפני שלא מוצא בזול דאטו ברגילתו תליא מלתא באומד דעתו תליא מלתא ואנן אמדינן לדעתי דודאי היה מאכילה אילו היה מוצא בזול גם מש"כ לשיטתו דאם באקראי לפעמים נותן לה שעורים שוב חייב בד"ש בזול שיעור זה של אקראי לא ידעתי מהו דממ"נ אם הדין נותן כדבריו דבלא האכילה כל ימיה אינו משלם רק דמי עמיר א"כ אטו בהאכילה פעם א' בכל ימי חייה שעורין שוב יתחייב בדמי שעורין לעולם זה ודאי דלא מסתבר כלל דמשום פעם אחד יתחייב כן לעולם ואי בעינן שיאכילה כמה פעמים א"כ נתת דבריך לשיעורין ועוד היכן נזכר זה בש"ס דבעינן שיהיה גיל קצת בשעורים לכך נלע"ד פשוט דלעולם משערין בד"ש בזול אף אינו רגיל כלל גם מש"כ בסוף דבריו דבאכלה שעורין הרבה עד שחלתה אעפ"י שרע לה ואינה נהנית כלל מ"מ משלמת מה שנהנית כפי שעור הראוי לה דהא קודם שאכלה יותר מן הראוי לה מתחייבת לשלם לפי מה שנהנית ומה שאכלה אח"כ יותר מדאי איהי היא דאזקה נפשה ע"ד וגם זה אינו נראה לע"ד דאטו החיוב על הבהמה דנימא הכי הלא החיוב הוא על בעל הבהמה לשלם במה שיש לו הנאה מהנאת בהמתו ומשום דאמדינן לדעתי' דודאי גם הוא היה מאכילה אילו היה מוצא בזול וחיוב התשלומין הוא על הנאת הבעלים שמשתכר בהנאת בהמתו שנעשית שמינה ויפה וא"כ מלתא דפשיטא היא אכלה יותר מדאי עד שחלתה דשוב אין הבעלים נהנים מאכילתה דפטורים מלשלם שום תשלומין כמו באכלה חיטין או דבר הרע לה דפטורה ונהי דאמרינן לענין הך סברא דהוי לה שלא תאכל לקמן (מ"ז) לענין שיהי' פטור בעל הפירות מנזקי הבהמה מ"מ לענין חיוב תשלומי הבעלים בשביל הנאת בהמתי ודאי דאין זה סברא כלל וכדכתיבנא והנלענ"ד בדינים אלו כתבתי והמעיין יבחר:

שם אלא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר מאי וחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר לא הוזכר בגמ' ונחלקו בזה הפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כתבו דחייב והתוס' והרשב"א ס"ל דפטור כיון שלא נהנה דאפי' גירש חבירו מביתו ונעל דלת בפניו אין זה אלא גרמא בעלמא עכ"ד התוס' וברא"ש הוסיף עוד בזה ואין משלם אלא כשעת הגזילה וכן הוא בחידושי הרשב"א וקיי"ל כל הגזלנים אינם משלמים אלא כשעת הגזילה ולכאורה נראה מדבריהם דרוצים להביא ראיה לפטור את הדר מדמי תשלומי שכירות מדקיי"ל כל הגזלנים אינם משלמים אלא כשעת הגזילה וה"נ כיון שמחזיר לו הבית כשעת הגזילה לא מתחייב ביותר מזה אך זה אינו דהא דקיי"ל כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה אינו אלא בגזילת מטלטלין אבל בקרקע ליתא להך דינא והגזלן מחוייב לשלם בעד כל הפירות שאכל כל זמן שהיתה אצלו כדמוכח מהא דאמרינן לקמן בפ' הגוזל עצים (צג א) ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר קטינא אמר רב התוקף עבדו של חבירו ועשה מלאכה פטור ואי ס"ד עבדא כמקרקעי דמי אמאי פטור ברשותי' דמרי' קאי וכן כתב להדיא הרמב"ם בפ"ט מה' גזילה ואבידה ה"ח שהגזלן או הלוקח מהגזלן מחזיר כל הפירות שאכל כל זמן שהיתה אצלם ועיין שם בהה"מ שכ' דזה יצא להרמב"ם מהך דהתוקף כו' עיי"ש במש"כ בזה ודו"ק ועכ"פ הא ודאי דבקרקע לא שייך הך דינא דכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה וכן פסק בשו"ע עיי"ש וא"כ הך דכל הגזלנים כו' אינו ענין להך דהכא יעל כרחך צ"ל דגם הרא"ש והרשב"א לא כוונו להביא ראי' מזה רק דלשנא בעלמא הוא דנקטי כן ועיקר הדין יצא להם כן מסברא כיון שהדר אינו נהנה מזה א"כ הוי כמו סגר את הבית ולא דר בו כלל דבזה וודאי הדין פשוט דאינו מחוייב לשלם כלל דאינו אלא גרמא ולא דמי לגזלן דאכל פירות דמחוייב לשלם דהתם הוא נהנה מהפירות משא"כ כאן כיון דלא נהנה הוא דמי להובירה ובהוביר' לא קמחייב אלא משום דדרשינן לשון הדיוט הא לא"ה הי' פטור משום דאינו אלא גרמא וה"נ דכוותי' וגם הרי"ף מודה דבהובירה או סגר את הבית דהוא פטור מטעם דאינו אלא גרמא בעלמא אלא דס"ל דזה הוי כמו גזלן שאכל את הצירות דמחוייב להחזיר דהא מ"מ הי' דר בי אף שלא הי' צריך לזה היינו שהי' מוצא אחר שיניחו לדור בחלם והי' האחר עושה עמו בטובה ועכשיו קבל טובה מזה וא"כ סוף סוף הוא נהנה מזה מקרי כמו שאכל את הפירות ונמצא דעיקר מחלקותם הוא בסברא וכ"ז הוא פשוט:

והרשב"א והנ"י הקשו לשיטת הרי"ף מהא דמשני לקמן לר' יהודא התם משום שחרוריתא דאשיתא דא"כ היאך מסיק ר' יהודה למילתי' במתניתין שם אלא בונה את העליה ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו והיינו משום שאז הוא לא נהנה משום

שעלייהו מזומנת לפניו ולשיטת הרי"ף מה בכך שלא נהנה הא עכ"פ משום שזה חסר משום שחרוריתא דאשיתא א"כ תו הוי כזה חסר וזה לא נהנה דמחייב בי' הרי"ף ומדר' יהודה שמעינן דזה פטור ולענ"ד נראה דלק"מ לפי מה שכתבו התוס' בסוגין דחסרון דשחרוריתא דאשיתא אינו אלא דבר מועט ואפ"ה כיון שיש חיסרון קצת חייב לשלם כונו וכן כתבו הרשב"א והנ"י בעצמם בסוגיין ולפ"ז וודאי דאינו מחוייב לשלם רק אם נהנה דאז שפיר אמרינן כיון שיש חיסרון קצת מעתה חייב לשלם בעד כל הנאתו כמו שהי' צריך לשלם לאחרים כיון דהוא גברא דעביד למיגר אבל אם זה לא נהנה כלל כגון דהוא גברא דלא עביד למיגר והחצר נמי לא קיימא לאגרא דמן הדין הוא פטור לגמרי רק שחסרו קצת בשחרוריתא דאשיתא א"כ מלתא דפשיטא הוא שאינו מחוייב לשלם רק בעד ההוא פורתא שחסרו בשחרוריתא דאשיתא דבמה יתחייב ביותר כיון דבעד הנאתו אינו מחוייב לשלם דהא לא נהנה וא"כ עיקר התשלומין הוא בעד חסרונו ונמצא דאינו מחוייב לעלם רק בעד החסרון כפי מה שהוא וכן כתב הב"י בשם ר"י וכן הוא בהגהת רמ"א סי' שס"ג סעי' ז' עיי"ש ועיין בסמ"ע שם ואף שכתב בר"י דיש חולקי' והביאו ג"כ הרמ"א שם מ"מ דעת החולקים לא נתבררה בזה דמצד הסברא ודאי נראה דהעיקר כדיעה קמייתא וכדכתיבנ' ואף אם נמצא איזה סברא לדעת החולקין מ"מ הא ודאי דברווחא נוכל לומר דהרי"ף לא ס"ל כדעת החולקים רק כהך דיעה קמייתא דאינו מחוייב לשלם רק בעד החיסרון לבד לפי מה שהוא ומעתה תו לא קשה מידי על הרי"ף דודאי משום תשלומי הך פורתא דשחרוריתא דאשיתא אין כאן קפידא כלל ואפשר באמת דמנכה לו הך פורתא לר"י רק דלא חש ר"י לבאר זה כיון שאינו אלא דבר מועט ופורתא לא דק רק דעיקר חששא דר"י הוא כיון שיש חסרון קצת א"כ הרי הוא מחוייב לשלם כל שכרו וע"ז הוא דקאמר אף זה הדר כו' צריך להעלות לו שכר ולכך קאמר ר"י אלא בונה את העליה כו' דמעתה שוב לא נהנה וא"כ אינו צריך לשלם כל השכר רק דמי החסרון משחרוריתא דאשית) ובהך פורתא לא חש ר"י לבאר תדע דהא גם לשיטת התוס' פ"כ צריך לומר כן דמשום הך פורתא לא חש ר"י לבאר דהא גם אם נימא כשיטת התוס' דבזה חסר וזה לא נהנה א"צ לשלם מ"מ זהו דוקא בחסרון שאינו ניכר רק שהוא מניעת הריוח אבל בחסרון הניכר הוי מזיק ממש וכי תיסק אדעתין דבמזיק ממש יהיה פטור אם אינו נהנה הא ודאי ליתא וכיון דההזיק דשחרוריתא דאשיתא הוי כמזיק בידים ממש א"כ חייב לשלם אף אם אינו נהנה וכה"ג הקשה בקצה"ח לשיטת הרמ"ה דס"ל דאינו צריך לשלם רק בעד שחרוריתא דאשיתא ודלא כהתוס' א"כ גם באינו נהנה יהיה חייב דהא בזה הוי כמזיק ממש ומה בכך שאינו נהנה ותירוצו שם אינו כלום וכמו שיתבאר לקמן אי"ה בדברינו)

ועוד דהא לעומת הך פורתא הוי נמי נהנה במה שלא השחיר כותלי עלייתו אלא ע"כ דצ"ל גם לשיטת התוס' דמשום הך פורתא לא דק ולא נחית לפרושי הך מלתא [הן אמת דהתוס' בב"מ פירשו דדר בעליה וא"כ לדברי התוס' עצמם לא צריכינן להך סברא אבל להרשב"א ונ"י דגם הם קיימי בשיטת התוס' דהכא דמשום חסרון מגלגלין עליו את הכל ואפ"ה ס"ל לפרש התם בב"מ דדר בבית ע"כ צריכינן לומר דמשום הך פורתא לא חש לפרושי] וא"כ גם לשיטת הרי"ף לק"מ ודו"ק ועוד י"ל עפ"י שיטת התוס' בכתובות (ל' ב') ד"ה לא שכתבו דאפי' אי הוי החסרון פחות משוה פרוטה אפ"ה מגלגלין עליו את הכל וכיון שכן אפאר לומר דהך הפסד דשחרוריתא דאשיתא אינו עולה לשוה פרוטה ואפ"ה אם הוא נהנה צריך לשלם בעד כל הנאתו אבל אם אינו נהנה פשיטא דפחות מש"פ לאו כלום היא ולא נתנה לתבע ולכך לא איצטריך לי' לר"י לפרושי הך מלתא כלל דמנכין לו דמי שחרוריתא כיון שהוא פחות מש"פ ותירוץ זה הי' נוח לן ומחודד יותר בלי שום גמגום כלל אלא שדעת התוס' בזה לא נתבררה אלי כ"כ וגם הרב במהרש"א מקהה בה אקהייתא עיי"ש בדבריו ולכך יותר נראה כמש"כ לעיל דמשום הך פורתא לא חש לבאר ואין זה דוחק כיון דבהכרח צריכינן למימר כן גם לשיטה הרשב"א ונ"י דקיימי בשיטת התוס' וכדכתיבנא לעיל ודו"ק

מיהו כל זה הוא לשיטת התוס' וסייעתם דס"ל דבחסרון מועט מגלגלין עליו את הכל אבל לשיטת הרמ"ה הביאו הנ"י דס"ל דאינו צריך לשלם רק בעד שחרוריתא דאשיתא ולא כל שכרו א"כ הדק"ל דהא הרמ"ה גם הוא ס"ל כשיטת הרי"ף דבזה חסר וזה לא נהנה חייב לשלם וכמו שהביא הטור בשמו בסי' שס"ג וז"ל והרמ"ה הוסיף לומר דאפילו לא דר ביה אפ"ה צריך לשלם כיון שחסרו עכ"ל הרי דס"ל להרמ"ה כהרי"ף ואדרבא שהוסיף לחייבו טפי מהרי"ף וא"כ גם לדידי' תקשה קושיית הנ"י והרשב"א וליכא תו לומר כמו שישבנו לעיל דהא איהו לא ס"ל כהתוס' רק דלעולם א"צ לשלם כי אם בעד ההפסד דשחרוריתא לבד וזה הא צריך לשלם גם בלא נהנה וא"כ מה הועיל ר' יהודה בתקנתו במה שיבנה את העלי' מיהו בלא"ה כבר הקשה הקצה"ח לשיטת הרמ"ה דהא על שחרוריתא דאשיתא הוי כמזיק בידים ממש וא"כ בלא נהנה יהא חייב ועוד הוספנו לומר בזה לעיל דהא גם נהנה נמי הוא לעומת הך מלתא במה שלא השחיר כותלי עליתו וא"כ ודאי דחייב לשלם ומה הועיל ר"י בתקנתו ומה שתי' בזה בקצה"ח דהך הזיקא דשחרוריתא דאשייתא דמי לזורק מטבע לים הגדול דפטור ואינו חייב אלא בנהנה איני נלענ"ד כלל חדא דהא בזורק מטבע אינו אלא במים צלולים אבל במים עכורים דלא חזי ליה חייב וא"כ ה"נ וודאי דדמי למים עכורים דהא אין נראה הלבנונית ועוד דהליבון

מחדש וודאי דהוא מעשה חדתא ולא דמי כלל לזורק מטבע ועוד דהא הוא נהנה לעומת זה נמי במה שלא השחיר כותלי עליתו ולכך אין בדבריו כלום ליישב דברי הרמ"ה אך לענ"ד נראה פשוט דהרמ"ה ס"ל כשיטת התוס' דהוא דר בעלי' ולפ"ז לא קשה מידי עליו לא מה שהקשה בקצה"ח ולא מה שהקשו הנ"י והרשב"א לדעת הרי"ף ודו"ק אכן מה שכתבנו בהכרח צ"ל כן בדעת הרי"ף לפום מאי דלא ס"ל כהתוס' בב"מ דידור בעליה רק שידור בבית וכמו שהוא הגירסא בש"ס שלפנינו וכמו שפירש"י שם וכן פסקו כל הפוסקים לכך צ"ל כדכתיבנא ועי':

דף כ:

בגמ' א"ל מתני' היא ואם נהנית משלמת מה שנהנית ורבא אמר האי זה נהנה וזה חסר ורמב"ח סתם פירות ברה"ר אפקורי מפקר להו ראית בשיטה מקובצת שכ' לפרש דלהרי מביא רמב"ח ממתני' משום דאע"ג דבמתניתין ודאי דאיכא חסרון מ"מ כיון דרחמנא פטריה לשלם אשן ברה"ר א"כ שוב הוי כלא חסר דהא בעד החסרון לא בעי לשלומי ורבא דמקשה עליו ס"ל דנהי דאלעיסה לא מחייב משום דהוי שן ברה"ר מ"מ בשעת הנאת גרונו נמי הוא שוה מידי אי הוה מהדר לה וא"כ סוף סוף איכא חסרון ורמב"ח ס"ל דסתם פירות ברה"ר אפקורי מפקר להו ור"ל דהאי פירתא דשוה מידי אי הוי מהדר לה מתוך גרונו ודאי דמפקר לה הר' ישעי' ז"ל עכ"ל ותימא הוא דאטו שן דפטריה רחמנא לעיסה לחוד היא דהא הנאת גרונו נמי שן מיקרי ופטור ברה"ר תדע דהא נתחככה בכותל להנאתה נמי הוי שן ופטור ברה"ר ואם כן במאי גריע הנאת גרונו מנתחככה בכותל להנאתה ועיקר קושית רבא הוא דאף דשן ברה"ר פטריה רחמנא מ"מ חסרון ודאי דמקרי מה שאין כן בחצר דלא קיימא לאגרא דלא הוי שים חסרון ופשוט:

שם תוס' ד"ה אפקורי מפקר להו לא לגמרי דא"כ אפילו מה שנהנית לא ישלם אלא מתייאש כו' עד שלא יבואו לדמי מה שנהנית כן הוא עיקר' הגי' בתוס' וכמש"כ באהרמ"ל דליבא למגרס אלא לדמי מה שנהנית דא"כ הרי חסר עכ"פ כנגד מה שנהנית ואכתי מאי מייתי רמב"ח אלא ע"כ דהגי' היא שלא יבואו אף לדמי מה שנהנית כן הוא תוכן כוונת המרהמ"ל ונכון הוא אלא שצריך להוסיף עוד על דבריו דלכאורה משמע מדבריו וגם מדברי התוס' נמי משמע לכאורה כן דעכ"פ הוא שוה מידי רק שלא יבואו לדמי מה שנהנית וגם זה אינו דא"כ אכתי הקשה מאי מייתי רמב"ח ראיה ממתניתין דהא התוס' כתבו לקמן דאי איכא חסרון פורתא מגלגלין עליו כל דמי הנאתו אף שהוא יותר מכדי החסרון וא"כ אי נימא דיש כאן עכ"פ איזה חסרון כל שהוא א"כ לית כאן ראיה כלל ממתניתין הלא ע"כ צ"ל דדעת התוס' הוא דסבור הוא שיתקלקלו כ"כ עד שלא

יהיו שוים כלל אפילו פורתא נמי לא אף שאין זה במשמע מלשונם מ"מ צ"ל כן בכוונתם דאל"כ יהיו דברי התוס' סתרי אהדדי ויש לעשות סמוכים לסברא זו [משום דלכאורה לא מסתבר לומר כן דמתייאש מהם מפני שסבור שיתקלקלו לגמרי עד שלא יגיעו לשוה פרוטה ולשיטת התוספות בכתובות שהבאתי לעיל אפילו לפחות משו"פ נמי לא ואפ"ה יהיה מחוייב לשלם בעד הנאת בהמתו דהא כיון דמתייאש וסבור שיתקלקלו לגמרי א"כ הרי הוא ממילא כהפקר גמור ואמאי יתחייב לשלם] מהא דכתב הרמב"ם בפי"א מהל' גזילה ואבידה הל' י"א וז"ל המאבד ממונו לדעת אין נזקקין לו כיצד הניח פרתו ברפת ולא קשרה והלך לו השליך כיסו ברה"ר והלך לו וכל כיוצא בזה ה"ז אבד ממונו לדעתו ואף ע"פ שאסור לרואה ליטול דבר זה לעצמו אינו זקוק להחזיר כו' עכ"ל הרי להדיא אף דהוי אבידה מדעת אסור ליטלו וממילא דאם נטלה חייב להחזיר או חייב לשלם עבורן אם אבדן וה"נ דכוותי' בהך דהכא הוי לרמב"ח כמו אבידה מדעת ולכך לא מקרי זה חסר ומ"מ כיון שנהנית הבהמה מהן הוי כאילו נטלתן ולכך חייב לשלם בעדן והנה לשיטת הרמב"ם לא מיבעי דודאי דדמיא ממש להך דאבידה מדעת ואתיא סוגיין שפיר אלא אפילו להטור שכ' עלה דהרמב"ם ואינו נראה דאבידה מדעת הפקר הוא ע"כ מ"מ גם לדעת הטור צ"ל בהכרח דאיכא אבידה מדעת דלא הפקר [ודלא כהש"ך שם בסי' רס"א] וכמו שהוכיח בקצה"ח מהך דמתניתין דמס' ב"ב השולח את בנו אצל חנווני ומדד לו באיסר שמן שבר את הצלוחית ואבד את האיסר חנווני חייב ומוקי לה בגמ' בשנטלה למוד בה דבלא"ה הוי אבידה מדעת הרי להדיא דאף באבידה מדעת חייב בהשבתה אם נטלה וא"כ יש לדמות הך דהכא להא דהשולח את בנו כו' ומ"מ לשיטת הרמב"ם ניחא טפי דלדעת הטור יותר יש לדמותו להשליך כיסו בר"ה דחשיב לה הטור כהפקר גמור וא"כ איכא ראיה מסוגיא דידן לשיטת הרמב"ם ודלא כהטור מיהו בלא"ה כבר כתב הב"י עלה דהטור שאין דבריו נראין דבשביל שאינו חושש לפקח על נכסיו לא נאמר דבשביל זה יהיה הפקר ולכך לא הביא בשולחנו הטהור לדעת הטור כלל אלא דהרמ"א הביאו בסי' רס"א בהגהותיו בכם י"א ומש"כ הש"ך בזה ליישב דעת הטור כבר השיגו בקצה"ח מהא דהשולח את בנו וכיון דגם מסוגיא דידן מוכח כהרמב"ם א"כ העיקר לענ"ד כהרמב"ם ואפשר לומר דפלוגתת הרמב"ם והטור בזה יהיה תלוי אי בעינן הפקר בפני שלשה דווקא א"ל דהרמב"ם לשיטתו אזיל דס"ל הפקר בפני ג' דווקא בעינן ולכך באבידה מדעת כיון דלא הפקירם בפני ג' לא הוי הפקר והטור אזיל לשיטת אביו הרא"ש דלא בעינן בפני ג' ועיין בשו"ע ח"מ סי' ער"ה ב' הדיעות ולפ"ז יהיה ראיה מסוגיא דידן

דהעיקר כהרמב"ם גם בהא דהפקר בפני ג' אך אין זה מוכרח כ"כ דפלוגתתן יהי' תלוי בזה ועוד יש לומר דאבידה מדעת הוי כהפקר בפני ג' כיון דאנן סהדי ואכמ"ל בזה ועיין:
וראיתי להרב בנתיבות שכתב בזה דגם להרמב"ם אע"פ שאינו רשאי ליטלם מ"מ אם נטלם אינו חייב להחזיר וזה שלא כדברינו אך באמת אין דבריו מוכרחין בזה כלל וכיון דסוגיא דידן מוכח בהיפוך שוב אין אנו אחראין לדבריו ובסוף דבריו ראיתי שם שגיאה גדולה שכ' וז"ל ומה"ט הוא נמי הא דאמרינן בב"ק זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו חייב ולא אמרינן דאבידה מדעת היא והוי הפקר דמיירי במקום שיש מצילין ולא מייאש נפשיה משום דאיכא נמי בל תשחית ומצוה על אחרים להצילו עכ"ל ושגגה גדולה הוא בידו דבאמת דבש"ס איתא להיפוך ובא אחר ושברו פטור מ"ט מנא הבירא תבר ובריש פירקין פירש"י דהראשון חייב ומיירי בזרקו אחר ולקמן סוף פרקין פירש"י דמיירי דזרקו בעל הכלי בעצמו וע"ז הקשה הרא"ש דא"כ למאי הוצרך רבה ליתן טעם לדבריו משום דמנא תבירא תבר תיפוק ליה דאבידה מדעת היא ועוד איך דייקינן מיני' לעיל דבתר מעיקרא אזלינן ודלמא משום דהוי אבידה מדעת עיי"ש בדבריו ובזה נסתרו כל דבריו שכתב בזה ודו"ק כיון דבש"ס איתא להדיא בהיפוך ודע דע"פ שיטת הרמב"ם שכתבנו נוכל ליישב פירש"י דסוף פירקין דפי' דמיירי דזרקו בעל הכלי ואפ"ה לא קשה עליו מידי ממה שהקשה עליו הרא"ש דנהי דהוי אבידה מדעת ע"מ כיון דאסור לאחר ליטלן לכך אם שברן בידים נמי חייב דמאי שנא ולזה הוצרך רבה לומר מ"ט מנא הבירא תבר ושפיר דייקינן מיני' בריש פירקין דבתר מעיקרא אזלינן ודו"ק והרא"ש שהקשה עליו כן מסתמא ס"ל כשיטת הטור דאבידה מדעת הוי הפקר וא"כ הטור בשיטת אביו הרא"ש אמרה להך מלתא לא כמו שהיה סבור הב"י דמדעת עצמו אמרה ולכן דחה דבריו בסברא בעלמא ועיין:
וראיתי בספר חוות יאיר בתשובותיו סי' ו' [והרב במשנה למלך בפי"א מהל' גזילה רמז לעיין עליו ולא כתב עליו כלום] שהקשה לו שם השואל דמנ"ל להטור דס"ל להרמב"ם דאינו רשאי ליטלן משום דלא הוי הפקר דלמא גם הרמב"ם ס"ל דאבידה מדעת הוי הפקר והא דאינו רשאי ליטלן היינו משום דבגמ' אמרינן (ב"מ ל"א א') עלה דהך מתניתין דפרה רצה בין הכרמים הרי זו אבידה ודייקינן עלה בגמ' הא רועה בין הכרמים לא הוי אבידה כו' ופריך ותיפוק לי' משום אבידת גופה דדלמא קטלי לה ומשני באתרא דמתרו והדר קטלו ופריך ודלמא אתרו בי' ומשני אי אתרו בי' ולא אזדהרו בה וודאי אבידה מדעת היא ע"כ דברי הגמ' ולכך אינו רשאי ליטלן דהא המוצא אינו יודע אם אתרו בי' או לא אתרו בי' ודלמא לא אתרו בי' כלל ונמצא דלא הוי אבידה מרעת ומ"מ אינו צריך

להחזיר משום דממ"נ אם התרו בי' הא הוי אבידה מדעת ואם לא התרו בי' הא לא קטלו לה דהא מיירי באתרא דמתרו והדר קטלו לה עכ"ד והרב בעל חו"י לא השיב ע"ז כלום ולא דק כי זה גרם לו שלא עיין רק בטור והטור הביא להך דהרמב"ם עלה דהך דינא דפרה רועה בין הכרמים והיה סבור דגם הרמב"ם אמרה על הך דפרה רועה בין הכרמים ולכך הקשה מה שהקשה ולא עיין בהרמב"ם עצמו דבאמת לא אמרה להך מילתא עלה דהך דינא דפרה רועה בין הכרמים דבפ' ט"ו שכ' להך דינא דפרה רועה בין הכרמים לא הזכיר כלום מזה רק בפי"א מהל' גו"א כתב להך מלתא וכמו שהעתקתי דבריו לעיל על הך דינא דהשליך כיסו בר"ה וכיוצא בו וא"כ אין מקום לקושייתו כלל ואין לומר דכוונתו להקשות על הטור שהביא להא דהרמב"ם על הך דפרה רועה בין הכרמים והשיג עליו דהא בזה וודאי דאינו רשאי ליטלם משום דדילמא לא אתרו בי' דגם זה אינו דהטור מיירי להדיא בידע דאתרו בי' כמו שהוא מבואר שם מלשונו שכ' ואם התרו בו כו' דכך לישנא מבואר להדיא דמיירי בידע ודו"ק ועכ"פ דעת הרמב"ם הוא ברור דבאבידה מדעת אינו רשאי ליטלם ולכך שפיר מתיישבא סוגיא דידן כדכתיבנא לעיל ועיין:

שם אתגרמת לי היקפא יתירא הטור בסי' קנ"ח הביא דעת הרמ"ה דהכי עבדינן חזינן לכולי' ריבועא דארעתא דחיצון בהדי פנימי כי' בתברתא כמה הוי כו' והוא ניהו שיעור דמחייבין פנימי למיהב לחיצון לפום מאי דאתהני לפום חושבן ארעתא כו' ועיין פירושו בדברי האחרונים ובחידושי למס' ב"ב הקשתי בזה על הטור דהרמ"ה לשיטתי' אזיל כמו שהביא הנ"י בשמו דא"צ לשלם רק בעד החסרון ודלא כהתוס' ורא"ש וסייעתם דס"ל דבחסרון מועט מגלגלין עניו את הכל וא"כ הטור ושו"ע דקיימי בשיטת התוס' איך הביא דברי הרמ"ה בסתמא עיי"ש במש"כ ודברים ברורים הם והרב בתו"ח בסוגיין רוצה לפרש דברי הרמ"ה ע"פ שיטת התוס' דמגלגלין עליו את הכל ואשתמיטתי' דברי הנ"י בשמעתין דהרמ"ה לא סבירא לי' כהתוס' בזה ובזה נסתרו כל דבריו ודו"ק:

שם תוס' ד"ה טעמא דניקף וי"ל שאני עמד ניקף דגלי אדעתי' דניחא ליה בהוצאה ולא דמי לחצר חבירו דלא גלי אדעתי' אלא בחנם עכ"ד וקשה לי על דבריהם דהא לקמן בשמעתין אמרינן הכי אמר אבא מרי משמי' דרב הדר בח"ח שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעין ופריך עלה תרתי [ר"ל דהוי תרתי דסתרי אהדדי] ומשני הא דקיימא לאגרא והא דלא קיימא לאגרא ואם איתא לדברי התוס' דבגילוי דעת דניחא לי' בהוצאה תליא מלתא א"כ מאי קפריך תרתי הא בשוכר בית מראובן גלי אדעתי' דניחא לי' בהוצאה וא"כ אפילו בלא קיימא לאגרא יתחייב לשלם ואמאי מוקי לה הגמ' בקיימא לאגרא דווקא ובאמת בנ"י בשמעתין הקשה קושיא זו גם

בלא דברי התוס' ותירץ משום דלא גלי אדעתיה דניחא ליה למיתב שכר רק לראובן אבל לשמעון לא גלי דעתי' כלל עיי"ש בדבריו אך זהו בלא תירוץ התוס' אבל למאי דכתבו התוס' דבגילוי דעתי' דניחא לי' בהוצאה תליא מלתא א"כ מה לי גלי דעתי' לראובן או לשמעון סוף סוף הא חזינן דניחא ליה בהוצאה תדע דהא גם בניקף מאי גילוי דעת איכא כאן דרוצה ליתן ההוצאה למקיף בכל הג' רוחות ודלמא אינו רוצה ליתן למקיף רק מעצמו ניחח לי' למבני רוח רביעית אלא ע"כ צ"ל כיון דחזינן דניחא לי' בגדירת שדהו אף ע"י הוצאה מעתה שוב מתחייב למקיף א"כ ה"נ כיון דחזינן דניחא לי' למידר בהך ביתא בשכר שוב יהיה חייב לשלם אף בלא קיימא לאגרא:

ובעיקר קושייתם מהא דניקף נלענ"ד דלא בגלוי דעתא דניחא ליה בהוצאה תליא מילתא רק בגילוי דעתא דניחא לי' בשמירת שדהו תליא מלתא כדמוכח מהא דאמרינן במסכת בבא בתרא (ה' א') למעלה מד"א אין מחייבין אותו לבנות סמך לו כותל אחר אע"פ שלא נתן עליו את התקרה מגלגלין עליו את הכל וה"נ אמרינן שם גבי רוניא דאקפי' רבינא מד' רוחותיו א"ל הב לי' כו' יומא חד הוה קגדר דיקלא א"ל לאריסי' זיל שקול מיני קיבורא דאהיני רמא בי' קלא א"ל גלית אדעתיך דמינח ניחא לך כו' אתא לקמי' דרבא א"ל זיל פייסי' כו' והתם מאי גילוי דעת דניחא ליה בהוצאה איכא הא ההם לא הוי אלא גילוי דעת דניחא ליה בהאי כותל לבנין או דניחא לי' בשמירת שדהו כמו בבי רוניא ואפ"ה קמחייבי לשלומי והיינו טעמא דהכותל או גדר השדה הוא צריך לזה כמו לזה ומן הדין היו מחוייבין לבנותו בשותפו' אלא משום דהוי בקעה ומקום שנהגו שלא לגדור הוא לכך מצי למימר אנא לא בעינא בשמירת שדי כלל אבל מכיון דגלי דעתי דניחא ליה בשמירת שדהו מאז נתחייב למפרע בתשלומי הכותל כדין שותף וא"כ אין זה ענין כלל לדר בח"ח של"מ דהתם לא מהני שום גילוי דעת ולכך אפי' בגילוי דעתיה דניחא ליה בהוצאה נמי פטור ובזה מתורץ קושיית התוס' וגם קושיית הנ"י כנלע"ד פשוט והנה בטוש"ע סי' שמ"ג פסקו להלכה כדברי התוס' דהיכא דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה חייב בזה נהנה וזה לא חסר ולפמש"כ ליתא להך דינא כלל גם מהרש"ל ביש"ש סי' ט"ז השיג עליהם בזה אלא שלא הביא שום ראיה מהנך ראיות שכתבנו ולא השיג עליהם רק בדברים בעלמא ודבריו שם מגומגמים במקצת עיי"ש ומ"מ לדינא נראה כדבריו מהנך ראיות דכתיבנא וכן משמע גם מדברי התוס' בב"ב שהקשה על מתניתין דסמך לו כותל אחר הא הוי ז"נ וזל"ח ותירצו מ"מ כיון דגלי אדעתיה דניחא ליה בהגבהה חייב והוא מכוון למה שכתבנו דכיון דגלי דעתיה דניחא ליה בהך כותל ממילא הוא חייב ומהרש"ל

בסי' הנ"ל העתיק לדברי התוס' אלו בטעות ובמקום שכתבו דניחא לי' בהגבהה העתיק דניחא ליה בהוצאה ודו"ק:

שם תוס' ד"ה והוא שהניחה ע"פ ארובה פה"ק דלא קבעה בבנין דלא הוי שינוי ותימא כי קבעה נמי לא קני דשינוי החוזר לברייתו הוא כדאמרינן בהגוזל קמא כו' עכ"ל ולא הבנתי קושייתם בזה דמה ענין שינוי דבעינן לענין קנין לשינוי דמעילה דלענין קנין הוא דבעינן שינוי שאין חוזר לברייתו משום דכל זמן שלא שינה בה שינוי גמור היא עומדת ברשות הבעלים ומחוייב להחזיר לו הגזילה בעין וכששינה בה שינוי גמור הנאה לגוף הגזילה ואינו מחזיר אלא דמים אבל לענין מעילה לא בעינן כלל שינוי גמור שאינו חוזר לברייתו אלא בשינוי כל דהו נמי מעל. תדע דהא קיי"ל דבדבר שיש בו פגם כיון שנהנה ופגם כל שהוא מעל ואע"ג דלענין קנין ודאי דפגימה כ"ש לא קניא וכן נמי בנתנה לחבירו דהוא שינוי רשות בלא יאוש דהא אין יאוש להקדש דדעת שכינה איכא וא"כ לענין קנין ודאי דלא מהני שינוי רשות בלא יאוש ואפ"ה לענין מעילה אמרינן בשמעתין דמעל אלא ע"כ דמעילה שאני דבשינוי כ"ש נמי מעל ולכך נמי בקבעה בבנין נהי דלא הוי שינוי גמור לענין קנין שיקנה את גוף הגזילה ולא יצטרך רק לשלם דמים משום דהוי שינוי החוזר לברייתו מ"מ שינוי כל דהוא ודאי דהוי וכיון שנהנה בזה במה שקבעה בבנין תו הוי כנהנה ופגם כ"ש דמעל ואף דכאן ליכא פגמא מ"מ הא קיי"ל בדבר שאינו נפגם מעל ואע"פ שלא פגם ועיין בזה במעילה (יח) וא"כ קושיית התוס' לא קשה מידי לענ"ד אלא דאכתי איכא למידק על פירש"י מהא דאמרינן במס' מעילה (כ"א א') וכיון דבני לה מיהת מעל לימא מסייע ליה לרב דאמר תלוש ולבסוף חברו הוי תלוש ופירשו רש"י ותוס' שם דהכי קמסייע ליה דאי ס"ד דהוי כמחובר א"כ לבתר דבנאה תו לית ביה משום מעילה דהא קיי"ל אין מועלין במחובר לקרקע ולפי כרש"י דמיירי דלא קבעה בבנין א"כ וודאי דהוי כתלוש ומאי קמסייע מיניה לרב דהא רב ע"כ איירי בחברו לקרקע ע"י סיד וכמו שפרש"י ותוס' שם דבלא חברו בסיד מי איכא למ"ד דלא הוי כתלוש וא"כ לפרש"י ליכא סייעתא כלל לרב מהא וזהו קושיא עצומה לפירש"י ואפשר ליישב בדוחק ולומר דהגמ' דמייתי סייעתא לרב לאו ממסקנא דמוקמינן דהניחה ע"פ ארובה קמייתי סייעתא דבאמת לפי המסקנא לית כאן שום סייעתא רק דעיקר הסייעתא הוא מהס"ד דהמקשה דפריך התם ל"ל עד שידור תחתיה כיון דשניא מעל ופירש"י שם שפיחתה וחתכה אי נמי שבנאה בבנין מעל שהרי שינה אותה הרי דסברת המקשה היה דגם בלא פחתה וחתכה אם בנאה בבנין נמי הוי שיטי ומעל א"כ ע"כ דס"ל כרב דתלוש ולבסוף חברו הוי כתלוש דאי ס"ד דהוי כמחובר לא הוי ליה למעול במה שבנאו דהא אימת

הוי מעילה לכשבנאו ובאותה שעה הוי מחובר ונמצא דהחיבור לקרקע והמעילה באים כאחד ולא הוי ליה למעול אלא ע"כ דס"ל דתול"ח הוי כתלוש אלא שזהו דוחק גדול לומר דעיקר הסייעתא דבעי הש"ס למייתי יהיה מדברי המקשה ועוד דלפי מש"כ התוס' בכמה דוכתי דכל היכא דחזינן בגמ' קושיא בסתם ואמורא בא לתרץ אותה הקושיא אותו אמורא גופיה הוי המקשה ועי' תוס' ב"מ ר"פ אלו מציאות ד"ה וכמה אר"י קב בד"א ותוס' יומא פ' יה"כ הני חמשה עינויים כנגד מי] וא"כ גם כאן לפי מאי דגרסינן במעילה אמר רב כגון שהניחה ע"פ ארובה א"כ רב גופי' היה המקשה וא"כ מאי מייתי סייעתא לדרב מדרב וצ"ע:

שם בגמ' ה"ש ר' יהודה אומר אף זה הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ש"מ ז"נ וזל"ח חייב הקשה בפ"י לשיטת רש"י שפי' במס' ב"מ עלה הא דר"י כיון דז"נ וזל"ח חייב מחזי כריבית ולפירושו א"כ היכי דייקינן מדר"י בסוגיין דז"נ וזל"ח חייב דלמא לעולם ז"נ וזל"ח פטור ושאני ההם משום דמחזי כריבית כדאמרינן להדיא בב"מ פ' א"נ ולקמן (צ"ג א') אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו אין צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר והניח בקושיא מיהו בלא"ה נמי יש להקשות על פירש"י דהתם ממתניתין עצמה דמסיק שם ר"י למילתיה אלא בונה את העליה כו' ויושב בבית כו' ור"ל בכדי שיהיה זה לא נהנה וזל"ח ולפי' רש"י מה הועיל ר"י בתקנתיה דהא כל היכא דחיישינן למחזי כריבית גם בזה לא נהנה וזל"ח נמי אסור וצריך להעלות לו שכר כדאמרינן במס' ב"מ ועי' פירש"י שם אמנם הנכון בזה כמו שתירץ בעל קצות החושן בסי' קס"ד דע"כ לא אמרינן דהיכא דמחזי כריבית אסור אפי' בזל"נ וזל"ח היינו דוקא היכא דהלוה מניח אותו מדעתו לדור בתוכו וא"כ הוי כריבית משים דמחזי דזה נותן לו ביתו בשכר המעות שנתן לו משא"כ התם בבית ועליה שהוא עושה זאת בעל כרחו של הבעל הבית בזה לא מחזי כלל כריבית כיון שהלוה אינו נותן לו זאת מדעתו אמנם כל זה הוא דוקא היכא דמדינא הוא פטור רק משום דמחזי כריבית קאתינן עלה בהא הוא דאמרינן דהיכא דקעביד בעל כרחו מותר אבל היכא דמדינא הוא חייב לשלם בזה ודאי דאין שום נ"מ בין מדעתו לבעל כרחו דמה לי בכך שהוא בעל כרחו כיון דלוקח ממנו יותר ממה שנתן לו לכך שפיר קמוכיח כאן בסוגיא מר' יהודה דז"נ וזל"ח חייב דאי ס"ד דהוי פטור א"כ הוי ההם ג"כ פטור כיין דהוא בעל כרחו אלא ע"כ דמן הדין הוא חייב בז"נ וזל"ח ובזה אין שום נ"מ בין מדעתו לבעל כרחו ולפ"ז שפיר קמסיק התם ר' יהודה אלא זה בונה וכו' פי' והוי זל"נ וזל"ח ופטור מן הדין וא"כ כאן דהוי בעל כרחו מותר כן הוא תוכן כוונתו בקצרה והוא נכון:

דף כא.

כהדיוט מדעת דמי התוס' כתבו פי' הקונ' כו' וקשה כו' אלא נראה כהדיוט מדעת דמי דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה בשיטה מקובצת הביא בזה שני פירושים בדעת התוס' הפי' הא' הוא דעד כאן לא נאמר זה נהנה זה לא חסר פטור אלא היכא שלא מיחו בו הבעלים בפירוש שלא ידור בו אבל היכא דהבעלים מיחו בו בפירוש הרי הוא מחויב לשלם ולכך הקדש שלא מדעת הוה כהדיוט מדעת משום דדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה והוי כאילו מיחה בו בפירו' הפירוש השני דהא דאמרינן כהדיוט מדעת דמי ר"ל דהוי כאילו התנה עמו ע"מ שישלם את השכר והך דכמדעת דמי קאי על הדר ור"ל כאילו הדר נתרצה ליתן את השכר דכיון דההורה חייבתו במעילה הוי כאילו בהדיוט הי' מתרצה בפירוש ליתן את השכר ונראה דהטור שכתב בסי' שס"ג [וכן פסק הב"י בשו"ע להלכה דהיכא דמיחו בו הבעלים לכתחילה ואמרו לו צא הרי הוא מחוייב לשלם ע"כ דס"ל כהך פירושא קמא שכתבנו דבלא"ה אין שום מקור לדין זה אבל לענ"ד נראה דהעיקר כהך פירושא תניינא דאילו לפירושא קמא הקשה מאי ס"ד דר' אבהו דרצה להוכיח מכאן דז"נ וזל"ח חייב אטו לא ידע ר"א מהא דאסור למעול בשל הקדש הלא מקרא מלא דיבר הכתוב ומאי חידש לו התרצן בזה ועוד בעיקר סברתם לא הבנתי כלל דמה בכך שמיחו בו הבעלים בפירוש מ"מ כיון דסוף סוף לא חסר אמאי יהי' חייב לשלם וגדולה מזה כ' הראב"יה הביאו המרדכי דכפינן לי' לבעה"ב להניחו לדור משום דכופין אותו על מידת סדום וא"כ איך נחייבנו על העבר דנהי דלא קיי"ל בזה כהראבי"ה במה שכ' דכייפינן לי' היינו משום כיון דאחרים נוטלים שכר בזה לכך ליכא בהא משום מידת סדום אבל לחייבו על העבר בשביל שמיחה בו אינו עולה על הדעת כלל כיון דסוף סוף לא חסר כלום ועוד דכי היכי דבשלא מדעתו נכלל גם אם ידע וכמו שהקשו התוס' על רש"י כן נמי נכלל בהך לשנא גם אם עובר על דעתו בפירוש אבל לפום הך פירושא תניינא אתיא סוגיין שפיר דר' אבהו הוה סבר דנהי דאסור למעול בהקדש מ"מ זה לא הוי רק כאילו מיחו בו הבעלים ובאמת בכלל שלא מדעתו נכלל גם אם עבר על דעתו ואין לנו שום צד סברא לחייבו במיחה טפי מבלא מיחה רק דבחיסרון תליא מילתא וכיון דחזינן דבהקדש חייב ש"מ ז"נ וזל"ח חייב וע"ז קדחי הש"ס ולא היא כו' ור"ל דהוי כאילו התנה בהדיא שישלם כיון שהתורה חייבתו בתשלומין הוי כאילו קבל עליו מעצמו את התשלומין וכן הוא בחידושי מוהרמ"ל כהך פירושא תניינא וכן הוא להדיא בחידושי הרשב"א בשם ר"ח עיי"ש:

וכן נראה להוכיח מדברי המרדכי שכ' דלפי' ר"י אפי' גירש את חבירו מביתו והוציאו בע"כ ודר בו ובביתא דעבידא למיגר אפ"ה פטור הדר כיון שלא נהנה וכיון שהוציאו בע"כ מביתו אין לך מחאה גדולה מזו ואפ"ה קפטריה המרדכי ש"מ דלאו במחאה תליא מלתא ואין לומר דזהו דווקא בלא נהנה אבל בזה נהנה אף דזה ל"ח מהני מחאה דהא אף לפום פירושא קמא נמי לא מוכת דמהני מחאה אלא בז"נ וזל"ח זה אינו דהא ס"ל להטור דבמיחו בו אף בזה לא נהנה תל"ח נמי חייב דהכין משמע לשניה דהטור דבמיחה בו לא קמחלק שום חילוק ומשמע דבכל גוונא חייב אף בזל"נ וזל"ח וכן הוא להדיא בסמ"ע סי' שס"ג ס"ק י"ד פיי"ש וע"כ צ"ל דס"ל להטור דאף דמהש"ס לא מוכח זה לחייבו גם בזה לא נהנה וזל"ח וכמש"כ מ"מ כיון דגם בזה נהנה וזל"ח נמי מן הדין היה לו להיות פטור ואפ"ה במיחה בו קמחייבינן לי' ודין זה מוכת בש"ס לפי פירושא קמא א"כ ה"ה בזל"נ וזל"ח נמי קמחייבינן לי' דכיון דהמחאה קמחייבתו א"כ מ"ל נהנה או לא נהנה כצ"ל ע"כ בדעת הטור לפי הבנת הסמ"ע וכפי הנראה מפשטא דלישני' וא"כ ע"כ דהמרדכי לא ס"ל כהטור בזה והיינו ע"כ משום דמפרש לסוגיין כהך פירושא תניינא ומאוד אני תמה דלפי הבנת הסמ"ע שכ' לפרש הך שכ' הב"י בסעי' וא"ו דבמיחה בו חייב אפי' בזל"נ וזל"ח א"כ הרמ"א שהגיה עליו לדברי המרדכי אעפ"י שהוציא את בע"ב בע"כ מביתו ודר בו אפ"ה פטור המה תרתי דסתרי ומדלא כ' הרמ"א בשם וי"א משמע כאילו אין כאן שום מחלוקת והמה רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב ועכ"פ לדינא נראה עיקר בזה דלא כהטור וב"י וכדברי הרשב"א בשם ר"ח אשר עליו כתבו הפוסקים שכל דבריו דברי קבלה וביותר דבריו מסתברין טפי בסוגיין ובפרט שדברי הטור הם להוציא ממון וכיון דהסוגיא מתפרשת ברווחא לפום פירושא תנינא א"כ מנ"ל לפרש כהך פירושא קמא ולחדש דין בכדי להוציא ממון מן המוחזק וכמדומה שכן שמעתי מאד"מור הגאון החסיד זלה"ה דלית הילכת כהטור בזה ועיין:

בגמ' א"ר סחורה א"ר הונא א"ר הדר בחצר חבירו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר משום שנאמר ושאי' יוכת שער רב יוסף אמר ביתא מיתבא יתיב מאי בינייהו איכא בינייהו דקא משתמש בי' בציבי ותבנא הכא משמע דדווקא משום דבעל החצר הוא נהנה במקצת מדירתו של זה משו"ה הוא דפטור הא בלא"ה שאין לבעה"ח שום טובה מדירתו של זה חייב לכו"ע ותימא דהא בסוגיין דלעיל משמע דגם בלא שום קבלת טובה נמי פטור כיון דלא חסר דהא קבעי לאתויי עלה מהא דהמקיף את חבירו והתם לא שייכי הנך טעמי' דשאי' או ביתא מיתבא יתיב ולקמן נמי בהך דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי נמי אמרינן דאי לאו דקרמנאי הוו יתבי בה הוי פטור אף דבקלקלתא נמי לא

שייכי הני טעמי וכבר העירו בזה הראשונים והרא"ש כתב לתרץ זה וז"ל מייתי מהך קרא אסמכתא וסעד לדבריו לא מבעי' שהוא פטור משום דה"ל ז"נ וזל"ח אלא אפי' טובה נמי עושה עמו שמנע ביתו מלסתר עכ"ל וכוונתם דבאמת לא צריכינן לענין עיקר הדין להנך טעמי רק דאינהו לרווחא דמלתא אמרו כן ולא נתיישבו לי דבריו דא"כ מאי קאמר מאי בינייהו כיון דאין דבריהם נוגעים לדינא ועוד דלקמן (צ"ג א') מוכח להדיא דהנך טעמי הוי דווקא דקאמר התם הכי השתא בשלמא התם בין למ"ד ושאיה יוכת שער ובין למ"ד ביתא מיתבא יתיב ניחא לי' אלא הכא מי ניחא לי' דנכחוש עבדא ע"כ הרי חזינן להדיא דהני טעמי דווקא נינהו ולא בלשון לא מיבעיא ולפירוש הרא"ש צריך לידחק ולומר דהתם נמי ה"ק בשלמא התם לא מיבעיא דאינו עושה עמו רעה אלא אפי' טובה עושה עמו אלא הכא הא עושה עמו רעה דניכחוש עבדא אך מ"מ הוא דוחק גדול דלמאי הביא כלל התם לדברי הנך אמוראי והוי לי' להקשות כפשוטו בשלמא התם אינו עושה עתו רעה אבל כאן הא פושה עמו רעה דניכחוש עבדא ובנ"י כתב דכנגד מה שהזיקו בשחרוריתא דאשיתא לעומת זה מועיל זה שעושה עמו טובה במה דביתא מיהבא יתיב או משום ושאי' יוכת שער ונמצא דהוי כלא הזיקו כלל וגם זה הוא סותר לסוגיין דלעיל דמסקינן דלר"י מחוייב לשלומי משום שהפסידו בשחרורית' דאשיתא ולהנ"י הא איכא נגד זה הנך טעמי דשאי' כו' וגם הפוסקים נקטו לדינא דבבית חדש שהזיקו בשחרוריתא דאשיתא חייב לשלם וכן הוא בשו"ע וא"כ ע"כ דלית להו הך דהנ"י והנכון בזה כמו שכ' הרשב"א דגם בבית ישן דליכא משום שחרוריתא נמי איכא קצת הפסד במה שדר בבתים דהבתים עשויים להתקלקל קצת ע"י דירת בני אדם רק דלא מיקרי הפסד גמור כמו שחרוריתא דאשיתא עד שעי"ז יתחייב לשלם בכולו משום דכנגד זה ההפסד מועט איכא הנך הנאתו דשאי' או ביתא מיהבא יתיב ויצא הפסידו בשכרו ומהשתא אתי שפיר גם סוגיא דלקמן אבל בלא שום הפסד א"כ גם בלא שום טובה נמי פטור וכהך דהמקיף וההיא דבנה אקלקלתא ודו"ק

שם בגמ' אמר רב ובמחזרת כו' רש"י במתניתין פירש דמצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה כדין קרן תם חצי נזק ומועד נ"ש והיינו כיון דמוקמינן לה למתניתין לרב במחזרת ולשמואל בשבקתה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה ובהא הוא דמחייבת מה שהזיקה אבל אם אוכלת להדיא דרך הליכתה אינה משלמת אלא מה שנהנית כדמוקמינן בשמעתין להא דמפתח החנות דמשלמת מה שנהנית לרב דמיירי בקיימא בקרן זווית דאוכלת ממנו להדיא הא בקיימא באמצע הרחבה דאינה יכולה לאכול ממנו רק ע"י חיזור משלמת מה שהזיקה והיינו ע"כ משים דע"י חיזור לאו אורחי' בהכי וממילא

דהוא קרן ואזיל בזה רש"י לשיטתו שפי' לעיל להא דאילפא דבקופצת נמי מטעם קרן קמחייבינן לי' ולשמואל מחזרת אורחי' הוא אבל שבקתה לרחבה ודאי לאו אורחי' היא והוי כקרן ולפ"ז לא ס"ל לרש"י כשיטת הרא"ש שכ' לעיל במתניתין דבאכלה אימרי רברבי אינו משלם ח"נ רק אפחת שפיחתה מיתה אבל על האכילה משלמת נ"ש כיון דהאכילה אורחי' הוא ואף שתחילתו הוא ע"י שינוי מ"מ משלם על האכילה כדין שן כיון דהאכילה אורחי' הוא וא"כ לשיטת הרא"ש ודאי בשבקתה לרחבה ואזלה וקמה בצ"ר נהי דנימא דמה דאזלה וקמה בצ"ר הוי לאו אורחי' מ"מ האכילה אורחי' הוא וא"כ נ"ש היא דחייבת לשלם אלא ע"כ דלא ס"ל לרש"י כשיטת הרא"ש אלא כשיטת מהרש"ל שם שהשיג על הרא"ש מיהו בלא"ה נמי מוכח דלא ס"ל לרש"י כהרא"ש מסוגייא דלקמן (כ"ג א') דקאמר זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אצל כלב ופירש"י ולא תימא משונה הוא ופלגא ניזקא הוא דקא משלם ואילו להרא"ש מה בכך דהוא משונה בחתירתו מ"מ כיון דהאכילה אורחי' כולה ניזקא בעי לשלומי והרא"ש לשיטתו פירשה דאי לאו סתם דלתות חתורות הוי כאנוס ופטור לגמרי וא"כ בלא"ה מסוגיא דלקמן ודאי מוכח דלא ס"ל לרש"י כהרא"ש וא"כ אין כאן דוחק כלל לפרש אליבא דרש"י דלשמואל בשבקתה נמי אינה משלמת רק ח"נ ולענין קושיות התוס' על רש"י בזה הוא מבואר שאינם מכריעות כ"כ ובקל יש ליישבם:

ושיטת התוס' בכאן הוא כעין שיטת הרי"ף בהא דאילפא וכפי מה שפרשנו לעיל בדעתו והוא דצדי הרחבה לא הוי כרשות הניזק גמור דברשות הניזק גמור אף באוכלת להדיא דרך הילוכה נמי חייב ולכך באוכלת מתוך החנות דודאי הוי רשות הניזק גמור חייבת נ"ש אפי' באוכלת להדיא דרך הילוכה וכגון דקיימא בקרן זווית אבל צידי הרחבה ופתח החנות לא הוין כרה"נ גמור רק דכל היכא דאינה יכולה לאכול להדיא דרך הילוכה אלא ע"י שינוי קצת כגון במחזרת לרב ושבקתה לרחבה לשמואל לזה מועיל השינוי קצת לשווי' רה"נ אף דלא הוי שינוי גמור להחשב כקרן מ"מ לענין זה מועיל השינוי לשווי' כרה"נ והיינו ממש כשיטת הרי"ף בהא דאילפא ור' אושעיא ועיין במה שכתבנו לעיל בזה באריכות זהו תוכן שיטתם בקצרה והרב בסמ"ע בסי' שצ"א ס"ק ט"ז לא ירד לעומק שיטה זו ולכך חתר לחפש טעמים שונים למה מפתח החנות אינה משלמת אלא מה שנהנית ומתוך החנות מה שהזיקה ומ"ש משבקתה לרחבה כו' עיי"ש במה שכתב בזה וז"ל אכלה מפתח החנות כו' אף דפתח החנות ודאי דלא גרע מצידי רחבה שנתבאר לפני זה דאם עמדה שם ואכלה משלמת מה שהזיקה מ"מ כיון דבצד פתחי החנויות רבים באים שם לקנות והבהמה עומדת שם ה"ל כעמדה בר"ה ואכלה מתוך צדי הרחבה

דנתבאר דאינו משלמת אלא מה שנהנית אבל באכלה מתוך החנות אף שהבהמה עומדת בצד פתח החנות (ודוחק לפרש דמיירי שנכנסה לתוך החנות) מ"מ כיון שאין דרך הבהמה להושיט ראשה כלל לתוך החנות אפי' שמואל דפליג עם רב במחזרת ראשה מודה בזה דה"ל כאילו עמדה בחנות ואכלה משם משא"כ כשאכלה מפתח החנות דדרך הלוכה דרכה להושיט ראשה שם וכל דבריו תמוהים והדברים ברורים כמש"כ דמפתח החנות מיירי במחזרת דהכי משמע מכולה סוגיין דאינה יכולה לאכול מצידי הרחבה ומפתח החנות בלא קיימא בקרן זווית כי אם ע"י חיזור ומחזרת לשמואל הוי כאכלה להדיא ולכך מצידי הרחבה ומפתח החנות דלא הוי רה"נ גמור פטור באכלה ע"י חיזור כמו דפטור באכלה להדיא ובשבקתה לרחבה הוי לשמואל שיני קצת למשווי' כרה"נ ובמתוך החנות כיון דהוי כרה"נ גמור חייב אפי' באכלה להדיא דרך הילוכה ממש וכמש"כ התוס' כן להדיא בד"ה דקיימא וז"ל ובתוך החנות משלמת מה שהזיקה אעפ"י שאוכלתן בלא חיזור דחצר הניזק ממש הוי עכ"ל וכן הוא להדיא בנ"י בסוגיין דלעיל בשמעתא דקופצת וכמו שהבאתי דבריו לעיל בסוגיא דלעיל ובזה נתבטלו כל דבריו ודו"ק:

שם בגמ' איכא דאמרי מחזרת כ"ע לא פליגי דחייבת כי פליגי במקצה מקום מרשותו לרה"ר והכי אתמר אמר רב ל"ש אלא מחזרת אבל מקצה מקום מרשותו לר"ה פטורה ושמואל אמר כו' התוס' כתבו דהך דמקצה מקום מרשותו לר"ה פטורה נמי איירי אפי' באינה יכולה לאכול כ"א פ"י חיזור ואפ"ה לא דמי לצדי הרחבה דצדי הרחבה גבוהים מר"ה ומקצה מקום שוה לר"ה ולא ידעתי מי הכריחם לזה ופשטא דלשנא דתלמודא ודאי דלא משמע כן דלדבריהם תקשי דא"כ מאי קאמר ל"ש אלא במחזרת אבל מקצה מקום כו' הא כיון דמקצה נמי איירי במחזרת א"כ לא הוי דבר והיפוכו והכי הל"ל לא שנו אלא צדי הרחבה אבל מקצה מקום כו' דזה הוי דבר והיפוכו ועוד תקשי לדבריהם קושיית הרשב"א שהקשה בסוגיין דלמאי מהפך כאן במקצה מקום דברי רב לקולא ודברי שמואל לחומרא ובלישנא קמא הוי רב לחומרא ושמואל לקולא ומי הכריחו להפך בלשנא תניינא מלשנא קמא והיא קושיא עצומה ועיי"ש במה שכ' דלשיטת רש"י ניחא אבל לשיטת התוס' קשה ועוד דעיקר הך סברא לא הבנתי כיון דאינו יכולה לאכיל כ"א ע"י חיזור א"כ אינה יכולה להלוך שם להדיא וה"ל חצר הניזק ממש לכך נלענ"ד לפרש כפשוטו דמקצה מקום איירי שיכולה לאכול שם להדיא שלא ע"י חיזור וכמו שפירש"י לשיטתו וז"ל בד"ה מקצה מקום כו' ונכנסה שם בהמה דרך הילוכה ואכלתן אבל היכא שאינה יכולה לאכול כ"א ע"י חיזור ודאי דחייב גם במקצה מקום רק דסתם

מקצה מקום הוא שוה לר"ה ויכולה לאכול להדיא דרך הילוכה ולכך קאמר ל"ש אלא מחזרת אבל מקצה מקום מרשותי לר"ה פטורה פי' כיון דיכולה לאכול דרך הילוכה פטור ולא אמרינן דהוי חצר הניזיק ממש וחייב אפי' באכלה בהדיא ושמואל אמר אפי' מקצה מקום מרשותו לר"ה חייבת פי' משום דהוי כחצר הניזק ממש ולפי' זה הוי שפיר דבר והיפוכו משום דמקצה איירי בלא מחזרת ולכך קאמר ל"ש אלא מחזרת אבל מקצה מקום כו' ולפי פי' מתיישב נמי קושיית הרשב"א שהקשה למה היפך כאן דברי רב לקולא ודברי שמואל לחומרא ולפי פירושינו א"ש משום דבעלי הש"ס הוה קים ליה דרב מוקי למתניתין דווקא במחזרת ולא בגוונא אחרינא ושמואל לא מוקי למתניתין במחזרת לכך מעיקרא דהוי סבר דרב ושמואל פליגי אי מחזרת חייב אי לא ע"כ מוקי לה לרב לחומרא כיון דאיהו מוקי למתניתין במחזרת ובמתניתין קתני מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה ושמואל דלא מוקי לה במחזרת ע"כ דהוי לקולא ובאיכא דאמרי דבמחזרת כו"ע לא פליגי דחייב כי פליגי במקצה מקום הוכרח להפך ולומר דרב ס"ל דמקצה פטור דאלת"ה אלא תימא דרב ס"ל דחייב א"כ אמאי לא מוקי למתניתין רק במחזרת הא אפשר דמיירי גם בלא מחזרת כגון במקצה מקום אלא ע"כ דרב קפטר במקצה מקום ולכך לא הוי מוקי למתניתין רק במחזרת ושמואל סבר דמקצה מקום חייב לכך מצי לאוקמי גם בלא מחזרת רק במקצה מקום אמנם כל זה הוא לפי מה שכתבנו אבל לפי פי' התוס' ליכא להאי תירוצא דהא לפירושם הוי הך לשנא דל"ש אלא מחזרת לאו דוקא והעיקר נ"מ הוא בין צידי הרחבה למקצה מקום וא"כ אי אפשר לומר דהוי קים ליה דרב מוקי למתניתין במחזרת כיון דהך לשנא לאו דווקא ועיין:

שם תוס' ד"ה דרב סבר בור ברשותו חייב כו' וקשה לר"י על פי' זה כו' ועוד דקאמר וכו' הנה קושייתם הראשונה כבר תירצה הרשב"א ז"ל וז"ל וי"ל דהכא בפירות שלא נתנו להשביח דלא קנסו גופן משום שבחן אלא בדבר שנתנו בר"ה להשביח כדאיתא התם ומ"מ יותר ממה שנהנית אינו משלם כיון שיש תקלה בהנחתן עכ"ל אמנם קושייתם השני' היא קושיא אלימתא וכוונתם בקושיא זו העיקר כמ"ש המהרש"ל עיי"ש מה שכ' ומה שהקשה המהרש"א עליו דכל זה הוא דווקא אליבא דרב אבל שמואל אפשר דלא ס"ל כל הקודם זכה עיי"ש דבריו תמוהים בזה דלדבריו מנא לי' להגמ' דשמואל ס"ל בור ברשותו פטור דלמא ס"ל דחייב רק דלא ס"ל דכל הקודם זכה וגם המתרץ לא הירץ רק שאני בור דאיכא למימר לאו אדעתי' אבל פירות מי איכא למימר לאו אדעתי' הא קחזי לי' ולא תירץ לי' כפשוטו דנהי דחייב אם הזיקו מ"מ לא ס"ל אם קדם זכה אלא ע"כ צ"ל

דס"ל להש"ס דבזה לא פליגי רב ושמואל ותרווייהו ס"ל דכל הקודם זכה ולא פליגי רק אי בור ברשותו חייב אי פטור ולפ"ז צדקו דברי המהרש"ל ודלא כרש"א ודו"ק:

דף כא:

תוס' ד"ה הא נפלו וא"ת היכי דמי אי מקרבי כו' ואי מרחקי היכי משתברו בנפילה עכ"ל לענ"ד נראה פשוט דבנפילה יכולין להשתבר גם אי מרחקי דהיו יכולין ע"י נפילה להתגלגל בנפילתן עד שיגיעו למקום דיכולים להגיע ע"י קפיצה וכן משמע בנ"י שכתב הלכך אי דמרחקי בין נשתברו ע"י קפיצה בין ע"י נפילה לעולם חייבין עכ"ל משמע להדיא מדבריו דבמרחקי יכולין להשתבר בין ע"י קפיצה בין ע"י נפילה ובחנם דחקו עצמם התוס' בזה:

שם בגמ' משכחת לה בכותל רעוע מאי ניהו דאיבעי לי' לאסוקי אדעתי' דנפול ארחי סוף סוף לא נפיל ארחי כו' תחילתו בפשיעה וסופו באונס כו' נראה פשוט דהך דנפילה היינו ע"י מה שהעלן על הכותל ומדרכן לקפוץ וע"י קפיצתן על הכותל ממקום למקום ינדנדו הארחי ויפלו ולכך הוי תחילתן בפשיעה משום דהאונס בא ע"י הפשיעה דאילולי שהעלן לראש הכותל לא היו מפילים את הארחי וגם לא הי' בא האונס דנפלו אינהו וכמש"כ הרמב"ם שהעלתן לראש הגג הוא הפשיעה עיי"ש בדבריו בשו"ע וכן הוא להדיא בחידושי הרשב"א עיי"ש ולפ"ז לדידן דקיי"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אם האונס בא מחמה הפשיעה א"כ הך שינויא דכותל רעוע נמי הלכתא הוא ואין שום טעם בזה להשמטת הפוסקים שהשמיטו להך שינויא דכותל רעוע רק שצ"ל שקצרו במובן ומהרש"ל ביש"ש הבין דהך דנפלי ארחי ר"ל שיפלו מעצמם מהכותל אף בלא העלאת הכלב והגדי וא"כ לא הוי האונס מחמת הפשיעה ורצה ליתן טעם בזה להשמטת הפוסקים שהשמיטו להך שינויא דכותל רעוע משום דבכה"ג גם לדידן פטור כיון שאין האונס בא מכח הפשיעה ולבסוף דחה זה משום דהפשיעה הוא במאי דלא סתר כותלו דאילו היה סותר הכותל לא היו עולין עליו ולא הוו באו לידי נפילה ומשמע מדבריו שעלו מעצמם על הכותל ואין שום טעם בדבריו והעיקר כמש"כ בשם הרשב"א ופשוט:

ולדברי מהרש"ל קשה דהא על נפילת הכותל בעי התראה ואף אם נאמר דדווקא בנפל לר"ה הוא דבעי התראה אבל לחצר חבירו לא בעי התראה או דמיירי לאחר התראה מ"מ לדברי הרא"ש בפ"ק שכתב דהכותל והאילן שנפלו דין בור יש לו ועיין מש"כ לעיל בישוב קושיית המע"מ על הרא"ש בזה וברור הוא] וא"כ מאי תחילתו בפשיעה איכא דהא בור פטור מנזקי כלים וכאן מיירי לענין שבירת כלים ואפילו להתוס' שנסתפקו שם בזה דאפשר דבהדי דאזלו דין אש יש להם מ"מ נראה דמאב לאב לא אמרינן תחילתו

בפשיעה וא"כ מאש לרגל נמי לא וכמש"כ לקמן התוס' דלא אמרינן תחילתו בפשיעה לגבי שן ורגל וסופו באונס לגבי קרן ואין לומר דדווקא נעניז קרן הוא דלא אמרינן כן ומטעם שכ' התוס' דאפילו פושע גמור נמי אינו משלם רק ח"נ דזה אינו דהא שינייי ודאי חמור מאונס גמור תדע דבמשונה משום ח"נ ובאונס גמור פטור לגמרי ואפ"ה בתחילתו בפשיעה חייב אפי' באונס גמור וא"כ מכ"ש בסופו במשונה היה לו להתחייב משום דתחילתו בפשיעה אלא ע"כ צ"ל דעיקר כוונת התוס' דמאב לאב לא אמרינן תפ"ב וסב"א וכן הוא להדיא בישי"ש עצמו וא"כ אף אם נימא דהוי אשו וכמו שנסתפקו התוס' מ"מ לא הוי תב"פ וסב"א מאש לרגל מיהו לדברי התוס' צ"ל דנפילתן נמי אש הוא אבל להרא"ש ודאי דליכא למימר דנפילתן נמי בור הוא דא"כ בלא"ה היה פטור מכלים ודו"ק אבל למש"כ בשם הרשב"א אהי שפיר דמרגל לרגל היא דנפילת ארחי ע"י קפיצתן הוי צרורות שהם הולדה דרגל ואין להקשות ע"ז דא"כ לא הוי תחילתו בפשיעה רק לענין ח"נ וא"כ גם בסופו באונס לא היה לו להתחייב יותר מן הפשיעה וכמש"כ התוס' לקמן (כ"ג א') ד"ה סתם דלתות עייי"ש די"ל דשאני הכא דהלבנה עצמה הוא של בעל הגדי ובכה"ג כ' התוס' והרא"ש לעיל גבי דלי דבצרורות שיש להם בעלים משלמים נ"ש ולמש"כ בזה לעיל להקשות ע"ז מהא דעגלה מושכת בקרון באמת נאמר גם בזה דלא כדבריהם רק דאפילו היכא דהאונס הוא מחייבו לשלם יותר מן הפשיעה אפ"ה חייב כיון דהתחלתו הוא פשיעה ופשיעה כל דהוא מחייבתו לשלם כל הנזק שיבוא לו אח"כ באונס אפילו ביותר מן הפשיעה דבאמת אין דברי התוס' מוכרחים בזה כלל דקושייתם מיושבת היטב לפירש"י וכמש"כ המהרש"א ומהרמ"ל שם ע"ש בדבריהם ודו"ק ועוד י"ל כיון דאיהו גופיה העלן לכותל וגרם להם להזיק בצרורות גרע טפי וא"כ אפילו לפמש"כ לעיל דלא כהתוס' אפ"ה בכאן חייב לשלם נ"ש כיון דאיהו גופי' פשע בזה במה שהעלן לראש הכותל ועי' בזה:

דף כב.

בגמ' והתניא כו' בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה פטורין כן הוא הגירסא בש"ס שלפנינו וכן היה גירסת רש"י ותוס' והרא"ש אבל הרי"ף והרמב"ם גרסי חייבין והא דהרגמא ר"פ בדאפיך מיפך קאי על הברייתא קמייתא ולפי"ז מיושב קושיית התוס' שהקשו דאמתניתין הוי מצי למיפרך והעיקר כגי' זו דלשיטת התוס' דחוק מאוד דלשנא דפטורין דתני בברייתא יהיה מתפרש בתרי גווני דממטה למעלה יהיו פטורין לגמרי משום דאנוס וממעלה למטה יהיו פטורין מנ"ש וחייבין בח"נ משום דמשונה הוא והוי כקרן וזה ודאי דחוק דא"כ איך כללינהו הברייתא בחד לישנא ועי' מזה באורך בתו"ח:

שם בשלמא למ"ד אשו משום חציו חציו דגמל נינהו כו' ולפ"ז הא דחייב אינו אנא ח"נ כדין צרורות ואף דסיפא דהני חנווני חייב הוא נ"ש כדין אש וא"כ לא דמי חיובא דסיפא לדרישא דרישא ח"נ וסיפא נ"ש מ"מ לא הוי איכפת ליה להמקשה בזה משום דמתניתין לא אתי לאשמועינן סכום החיוב כמה הוא חייב רק מי הוא החייב אם החנווני או בעל הגמל אבל לא נחית לפרושי כמה יהיה חייב זה וכמה זה רק דממילא ידעינן דברישא אינו חייב רק ח"נ כדין צרורות ובסיפא נ"ש כדין אש וכן כתב להדיא הרשב"א בחידושיו לפרש כן אליבא דר"י דרישא ח"נ וסיפא נ"ש והרב בפ"י נתקשה בזאת ולא הונח לו לפרש רישא וסיפא בתרי גווני ולזאת העלה דגם ברישא חייב נ"ש והיינו משום דהפשתן הדולק הוא ממונו דבעל גמל לכך הוי כצרורות דאית להו בעלים דלשיטת התוס' והרא"ש בסוגיין דדליל מחייב בזה נ"ש ודבריו תמוהים דא"כ דמקרי יש לו בעלים מחמת דהפשתן הדולק הוא ממונו א"כ מאי פריך לר"ל האי אש לאו ממונו דבעל גמל הוא הא כיון דהפשתן הדולק הוא ממונו א"כ גם האש הוא ממונו וכסברת הפ"י ולק"מ לר"ל אלא ע"כ צ"ל דליתא להך סברא שכ' הפ"י רק דאנן בתר עיקר האש אזלינן דהוא לאו ממונו דבעל גמל ולא משגחינן בפשתן כלל ובזה אזדא לה כל מה שכתב שם והעיקר בזה כמש"כ הרשב"א דרישא וסיפא מתפרשי בתרי גווני לר"י רישא ח"נ וסיפא נ"ש והכ"י לא ראה דברי הרשב"א בזה שהרי לא הביאם כלל בדבריו ואילו ראה אותם ודאי דלא היה כותב מה שכ' וזה פשוט:

שם תוס' ד"ה ועל הגדיש ח"נ ואע"ג דלגבי שולח את הבעירה לא מחייב עד דמסר לו שלהבת לר"ל ולר"י עד דמסר לו גווזא סילתא ושרגא פעמים שיש אש הרבה בחררה דהוא כמו מסר גווזא לר"י ושלהבת לר"ל עכ"ל ונראה מדבריהם שאם אין אש כ"כ בחררה ה"נ דלא מחייב ולא הבנתי דבריהם בזה דמה ענין הך דר"י ור"ל דאפלגו בשלהבת וגווזא לכאן דהתם מיירי לענין חיובא דבעל האש ובהא הוא דאיפלגו ר"י ור"ל דלר"ל הוי שלהבת ברי הזיקא והוי כרוח מצויה וחייב עליו בעל האש משום דהוי מסירתו לחרש כרוח מצויה ולר"י שלהבת נמי לא ברי הזיקא ותו הוי כרוח שאינה מצויה ולכך פטור בעל האש אבל גחלת לכו"ע הוי כרוח שאינה מצויה ופטור עליו בעל האש משום דאש אינו חייב רק ברוח מצויה וכמו שכתבו התוס' לקמן ע"ב בסוגיין בד"ה חרש ואפי' למש"כ התוס' דבממונו לא בעינן רוח מצויה הרבה ודווקא לענין חציו הוא דבעינן רוח מצויה הרבה מ"מ רוח מצויה ודאי דבעינן רק שאינה מצויה הרבה דהא מלתא דפשיטא הוא דאש אינו חייב רק ברוח מצויה וגחלת לר"ל ושלהבת לר"י הוי כרוח שאינה מצויה לגמרי ולכך פטור בעל האש אבל כאן בשמעתין קמיירי לענין

חיובא דבעל כלב ולא משום אש קמחייבינן לי' רק משום צרורות דהא על אש של כלבו לא חייבתו תורה וכמש"כ התוס' בסוגיין ולכך מוקמינן לר"ל בדאדייה אדויי ועל מקום גחלת בלבד ולר"י חייב גם בדאנחיה אנוחיה ועל מקום גחלת נ"ש משום דהוי רגל ממש וכמש"כ הנ"י בשמעתין ועל שאר הגדיש ח"נ ומשום צרורות וא"כ גם בגחלת לחוד נמי מחייב כיון דסוף סוף הזיק כלבו בצרורות או ברגל ממש דמה לי צרור עפר או עצים ואבנים שהתיזה בהמתו והזיקה בהן ומה לי צרור מגחלת שהזיק בשריפה כיון דסוף סוף חזינן שנמשך הזיק מזה קמחייב לשלומי ואינו ענין כלל להא דר"י ור"ל דהתם אלא דדברי התוס' יש להם פנים בסוגיא דלקמן דקפריך ולחייב בעל גחלת ושם יש מקום לקושית ית התוס' דהא בגחלת לכו"ע פטור בעל האש משום דלא ברי הזיקא וא"כ מאי פריך הש"ס ולתחייב בעל גחלת לכך נראה דבאמת הך דיבור תוס' אין כאן מקומו רק כי מקומי הוא בסוגיא דלקמן וזה ברור:

אולם כד מעיינינן שפיר בהא מלתא יש ליישב קושייתם בפשוט גם בסוגיא דלקמן דעד כ"ן לא קאמרי ר"י ור"ל ההם דגחלת לכו"ע הוי כרוח שאינה מצויה אלא לגבי חרש משום דאין דרכו ללבות וגם אין דרכו להוליכה לגדיש תדע דהא לר"י גם בשלהבת נמי לא מיקרי ברי הזיקא אף דאין צריך ליבוי אלא ע"כ צ"ל דחרש עושה קצת שמירה ואין דרכו להוליכה לגדיש וכמש"כ התוס' כן בפ"ק (ט' ב') ד"ה ולר"י עיי"ש אבל כלב שנטל חררה כיון דדרכו לאכול החררה דרכו נמי להוליכה לגדיש שכן הוא מדרך הכלבים לחטוף ולברוח בכדי שלא יטלו ממנו וכיון שהגחלת דלקה מעצמה בגדיש בלא שום ליבוי א"כ הוי כרוח מצויה לגמרי ולכ"ע חייב עליה כנ"ל פשוט והיינו דשום אחד מהפוסקים לא הזכירו להך דינא דנפיק מפי התוס' דבעינן אש הרבה בחררה דומיא דשלהבת ודו"ק:

שם תוס' ד"ה אשי משום ממונו דאפי הדליק באש של אחר חייב כדאשכחן בפ' הכונס בכופף קומתו בפני הדליקה וגבי גץ היוצא מתחת הפטיש אע"ג דמסתמא מפקיר להו ועוד דאין לך אדם שיתחייב דמפקיר הגחלים כו' ולא כפ"ה כו' הנה מה שהקשו מכופף קומתו ודאי דלא קשה מידי דשאני התם דעשה מעשה בגוף החפץ וחייב מטעם מזיק בידים וכה"ג כתבו התוס' עצמם בפ"ק (ו') ד"ה לאתויי וז"ל תדע דאם הדליק אש ובא אחר ושרף טליתו של חבירו אין סברא שיתחייב בעל האש ע"כ עיי"ש בדבריהם וה"נ דכוותי' כיון שכפף קומתו באופן דמטיא לי' ברוח מצויה הוי כהשליך טליתו לתוך האש דבזה אפי' אם היא לגמרי אש של חבירו שהוא לא הדליקו כלל דאפי' לדעת התוס' נמי מיקרי אש של חבירו ואפ"ה חייב כיון שעשה מעשה בגוף הבגד הנשרף גם מה שהקשו מגץ היוצא מתחת הפטיש נמי לק"מ דמה שמפקיר אח"כ ודאי דלאו כלום הוא דמפקיר

נזקיו לאחר נפילת פשיעה חייב לכו"ע וכיון דמתחילתו היא שלו תו לא אכפת לן במאי דהפקיר אח"כ ותו דגץ היוצא מתחת הפטיש ודאי דחציו הוא אפי' לר"ל דעד כאן לא פליגי ר"י ור"ל אלא באש שהולכת מעצמה ע"י רוח מצויה דבזה הוא דס"ל לר"ל דלא הוי חציו כיון דלאו מכוחו קאזיל אלא ע"י הרוח אבל גץ היוצא מתחת הפשיט דמכוחו קאזיל ע"י מה שמכה בכח בפטיש על הסדן ועל הברזל מלתא דפשיטא היא דהוי חציו דאדם ולכ"ע כוחו דאדם כגופי' דמי והוי כמזיק בידים ממש גם מה שכתבו דאין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליק גדישו של חבירו ג"כ אינו כלום דעד כאן לא אמרינן דפטור טמון באש אלא במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חבירו אבל במדליק בשל חבירו לכו"ע דחייב בטמון כדאמרינן להדיא בהכונס (ס"א ב') עיי"ש והיינו ע"כ דבמדליק בשל חבירו לאו מטעם אשו קמחייבינן עלה רק משום דהוי מזיק ממש בידים וחייב מטעם אדם המזיק ועד"ז תירץ גם בפ"י וכן הוא בשיטה מקובצת בשם גליון ונכון הוא ומאחר שנסתלקו קושיית התוס' ודאי דהעיקר כפירש"י וכמו שכתב הרשב"א בחידושיו דכל הסוגיא מתפרשת ברווחא יותר לפירש"י אלא דהרשב"א עצמו נאדי מפי' רש"י מכח קושיית התוס' ומאחר שנתבאר דאין בקושיות אלו כלום א"כ ודאי דהעיקר כפירש"י:

אלא דיש להבין לפירש"י הדליק בגחלת שאינו שלו היכי משכחת לה דהא כיון שנטלה בידו להדליק בה קניה וכדאמרינן לקמן בפ' המניח (כ"ט ב') לגבי גלל דמכי אגבה למעלה מג' קניה ואפי' אם לא נתכוונו לזכות בה וכן כ' רש"י לעיל בסוגיא דדליל דבקשרו אדם מכי אגבי קנייה והי' נראה לומר דהא דנקיט רש"י דנ"מ לענין הדליק בגחלת שאינו שלו לדוגמא בעלמא נקטי' אילו הוה משכחינן כה"ג אבל באמת לא משכחת לה וכמש"כ משום דמכי אגביה קניה רק דעיקר הנ"מ הוא לענין אש של בהמתו וכדאמרינן בסוגיין האי אש לאו ממונו דבעל גמל הוא דבזה הוא דמשכחת לה גחלת שאינו שלו וגם בזה נתיישבו קושיית התוס' מגץ ומאין לך אדם שוב ראיתי בפיר"ח שהביא הרשב"א דשפיר משכחת לה כגון שאחד הכניס גחלת לתוך חצירו והוא לא אגבה כלל רק שהי' מדליק בגחלת זו ע"י גרירה באופן שלא הגביהה כלל וא"כ דברי רש"י מתפרשין כפשוטו אלא דהפי' ר"ח שהביא הרשב"א בפי' כן בהא דאדיי' אדויי לא הבנתי כלל דמאי שייך זה גבי כלב אטו הכלב יש לו שום צד זכי' וגם מאי קמשני כן לר"ל ואולי דאיזה ט"ס יש בדבריו וצ"ע.

שוב ראיתי שדברי ר"ח הובאו באריכות בספר שיטה מקובצת וז"ל דאדיי' אדויי כלומר זה הכלב לא הגביה החררה אלא בדרך דידוי הביאה ולא יצאה הגחלת מחזקת בעלי' ועל

החררה משלם נ"ש שזה דרכו לחטוף ולאכול ועל מקום גחלת משלם ח"נ שפשה מעשה בידים אבל משונה הוא ומשונה בחצר הניזק ח"נ משלם ועל כל שאר הגדיש פטור שאינו ממון בעל הכלב שהרי לא עקר ולא הניח ובעל הגחלת נמי לא מחייב משום דאוקימנ' לקמן בששימר גחלתו ור' יוחנן אמר דאנחי' אנוחיה כיון שעקר והניח בעל הגרלת נמי לא מחייב דאוקימנא לקמן בששימר גחלתו על החררה ועל מקום הגחלת נ"ש שכן דרך הכלב לחטוף חררה וגחלת דבוקה ולאכול ועל שאר הגדיש ח"נ דמשונה היא ע"כ לשונו וצ"ל לדעתו דס"ל דאם הגביה הכלב את הגחלת אז יצאה הגחלת מחזקת בעליה הראשונים וקמה לה ברשות הכלב ואע"ג דלענין קנין דאם הגביה בהמתו דבר הפקר ודאי דלא קנו הבעלים אותו הדבר ובגדולה מזו קמיבעי לן בב"מ (ט ב') באומר לחבירו משוך בהמה זו וקני כלים שעליה אי קני אי לא קני ודווקא בכפותה אבל במהלכת לא קמיבעי לן כלל דוודאי לא קנה משום דחצר מהלכת היא וחצר מהלכת לא קני וא"כ גם כאן בגחלת ודאי דלא קנו הבעלים את הגחלת בהגבהת הכלב ותו לא הוי כממונו מ"מ צ"ל דס"ל להר"ח דאף דלא מקרי ממונו של בעל הכלב כיון דלא קני לה בהגבהת הכלב מ"מ הוי כממונו של הכלב בעצמו וטעמא דמלתא משום דהר"ח אזיל בשיטה רש"י וכמש"ר הרשב"א ולרש"י לא צריכינן להך דרשא שכתבו התוס' דאיכא שום דרשא מקרא דלא מחייב על אש בהמתו כמו דלא מחייב על בור בהמתו מקרא דאיש בור ולא שור בור כמו כן יש שום דרשא דלא מחייב על אש של בהמתו דזה הוצרכו התוס' לשיטתם דפירשו דממונו לאו דווקא רק חיוב ממונו ולכך הוקשה להם דמה בכך דהאי אש לאו ממונו דבעל כלב הא באשו נמי אפי' לא הוי ממונו אפ"ה קמחייב דהא ממונו לאו דווקא ולכך הוצרכו לומר דאיכא שום דרשא דמפטר מאש בהמתו אבל לשיטת רש"י דבאשו בעינן ממונו דווקא א"כ אתיא מלתא כפשוטו דשפיר פריך הגמ' האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא ולר"ל לא מחייב באש אלא היכא דהוא ממונו וכיון שכן לא צריכינן הו למימר דאיכא שום דרשא דאינו חייב על אש של בהמתו וכיון דלא אשכחן בשום דוכתא בש"ס דדריש מקרא דלפטר מאש בהמתו כדאשכחן גבי בור ממילא אית לן למימר דקושטא דמלתא הכי איתא דבאש בהמתו נמי קמחייב כמו באשו ולכך כמו דבאש כיון דהגביה קנאה לענין זה דנעשה כאשו ומקרי תו ממונו וכמו שכ' רש"י גבי דליל עיי"ש א"כ ה"נ באש של כלבו כיון דהגביה הכלב את הגחלת נעשה כאשו של הכלב ובאש של כלבו הא אמרינן דלשיטת רש"י קמחייב עליה כמו באשו כיון דלא אשכחן שום קרא שממעט לה כמו גבי בור ולכך הוצרך הר"ח לפרש דמשו"ה קאמרינן האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא דמיירי ע"כ בשלא הגביה הכלב את הגחלת ולא עקר

ולא הניח ובדרך דידוי הביאה ותו לא מקרי אשו של הכלב דבכה"ג גם בדידי' נמי לא מקרי ממונו וכדכתיבנא:

קצרן של דברים דלרש"י והר"ח דלא כשיטת התו' דאיכא שום דרשא למעט אש בהמתו א"כ אש בהמתו ואשו שווין לגמרי דאם הגביה את הגחלת קמחייב עליו משום אשו דמכיון דאגבי' קניא א"כ הוא הדין באש של כלבו נמי אם הגביה הכלב את הגחלת תו מיקרי אש של כלבו וחייב עלי' ואם דרך דידוי וגרירה שלא עקר ולא הניח פטור עלי' אף אם עשה כן בעצמו משום דלא הוי ממונו לר"ל ומכ"ש דפטור אם הכלב עשה כן דאשו ואש בהמתו שווין לגמרי מיהו הך פטורא אינו אלא במה שהאש הולכת ודולקת מעצמה דבהא הוא דאיפלגו ר"י ור"ל דמר מחייב לה משום חציו ומר סבר משום ממונו אבל על מקום גחלת אף אם לא הגביה ולא נעשה כשלו רק שהביאה דרך גרירה מ"מ חייב על מקום גחלת משום דהוי כמזיק בידים ולכך גם לר"ל נמי קמחייב על מקום גחלת אף דלא הוי ממונו בין אם הדליק בעצמו דרך גרירה או שעשה כן כלבו וכמו שעתידין אנו לבאר אי"ה ביתר ביאור הך סברא לקמן בסוגיין בשינויא דמסכסכת:

ומעתה נבאר יתר המשך הסוגיא לפיר"ח דהא דכריך הגמ' האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא צ"ל דגם המקשה נמי ידע דע"כ מיירי בשלא הגביה הכלב את הגחלת דאל"כ אמאי משלם ח"נ כולה נזקא בפי לשלומי כיון דהוי ממונו הלא ע"כ דמיירי בשלא הגביה הכלב את הגחלת ולכך פריך האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא ולגמרי ה"ל למפטר והוא הדין דהוי מצי למפרך בהיפוך דאם הגביה האי אש ממונו דבעל כלב הוא אלא דחדא מהנך פירבי נקיט ומשום דבאמה קשיא בממ"נ ומשני דאדייה אדויי דעל חררה משלם נ"ש ועל מקום גחלת ח"נ ועל הגדים כולו פטור ור"ל דלעולם בשלא הגביה הכלב את הגחלת רק דאדיי אדויי שהביאה דרך גרירה ולכך על הגדיש כולו ה"נ דפטור רק דמ"מ על מקים גחלת קמחייב אף אי לא הוי ממונו ומשום דהוי כזורק בגופו ממש וכדכתיבנא והא דלא משלם על מקום גחלת עכ"פ נ"ש היינו משום דמשונה הוא ותולדה דקרן הויא וכלשון אחר שכתב רש"י משום דמשונה הוא ולר"י מוקי לה דאיירי בדאנחי' אנוחי כאורחיה דלא רצה לאוקמי דאיירי ג"כ בדאדיי אדויה דרך שינוי ועל כל הגדיש ח"נ דמשום דאי יש שינוי לצרורות לרביע נזק א"כ לא הי' משלם על שאר הגדיש רק רביע נזק ולהכי מוקי לה לר"י דאנחה אנוחיה כאורחי' ולכך על חררה ועל מקום גחלת משלם נ"ש ועל כל שאר הגדיש ח"נ דחציו דכלב נינהו והוי צרורות בכאורחי' ומ"ש הר"ח דלר"י מיירי כגון שעקר והניח וכיון שעקר קנאה הנה לפי מאי דקיימינן עתה לפום הס"ד דלר"י לא בעינן ממונו כלל לא הוי צריך הר"ח לאוקמי דמיירי בעקר והניח

ונעשה כשלו רק דהר"ח כתב כן לפי האמת דמסקינן דגם לר"י בעינן שיהא ממונו דווקא וכהך לשנא שנשמע מדברי רש"י שלפנינו ולהך לישנא כיון גם רש"י במאי שכ' וקס"ד דנ"מ אם הדליק בגחלת שאינו שלו וכמו שכתבו המפרשים ועל הך לישנא כתב רש"י לקמן ולשון ראשון עיקר וכהך לשנא נקטו כל הפוסקים לעיקר וכן הכריע היש"ש בדעת הרמבים והרי"ף וכדבעינן למימר לקמן אי"ה בפירושא דהך לשנא ולפום הך לשנא נקיט הר"ח דלר"י מיירי בעקר והניח דבלא"ה גם לר"י לא הוי מחייב עלה משום חציו והיינו לפום מאי דמסקינן במסקנא ואין להקשות ע"ז דלפי האמת דבעינן גם לר"י דלהוי ממונו א"כ דל חציו מהכא ואכתי לתחייב נ"ש משום ממונו וכמש"כ התוס' והרא"ש לעיל בסוגיא דדליל דהא דצרור ת אינו משלם נ"ש אינו רק בצרורות דהפקר אבל בצרורות דאית להו בעלים משלם נ"ש משום ממונו דזה אינו דכבר העלינו לעיל בשטת רש"י דבאמת לא ס"ל כהתוס' והרא"ש רק דגם בצרורות דאית להו בעלים נמי לא משלם רק ח"נ כיון דהצרור בעצמו לא הזיק כלל רק כוחו של הבהמה הוא שהזיק ובהא הלכתא גמירי לה דאינו משלם רק ח"נ ובאמת אין טעם לזה וכמו שאמר רבא בסוגיין דצרורות הדר אמר רבא לעולם כוחו כגופו וח"נ צרורות הלכתא גמירי לה ור"ל דגזירת הכתוב הוא בלא טעמא וה"נ באש של כלבו כיון דלר"י חציו נינהו א"כ אף דהוי נמי ממונו מ"מ כיון דסוף סוף חציו נינהו לכך לא קמחייב עלה רק ח"נ מגזירת הכתוב ואף דבאשו ממש אם נטל כלב של אחר והלך והדליק חייב בעל האש וכדפרכינן לקמן וליחייב בעל הגחלת וא"כ כ"ש היכא דנטל הכלב גחלת של עצמו ודאי דחייב כל הנזק דמה התם שהכלב אינו שלו מ"מ פריך וליחייב בעל הגחלת מכ"ש הכא כיון דאמרינן שקנאה הכלב וא"כ הוי אשו וא"כ ליחייב בכל הנזק מ"מ זה אינו דשאני התם כיון דפשע בשמירתו והוי אשו ממש וא"כ נהי דהוי חציו מ"מ הא הוי חציו דאדם ובאדם לא גמרינן הלכתא דצרורות משלם ח"נ משא"כ כאן דלא הוי רק אש של כלבו וכיון דאש משום חציו אם כן הא הוי צרורות דכלב ובזה הא גמרינן הלכתא דאינו משלם רק ח"נ ונהי דבאשו של עצמו דהיינו שהדליקו בעצמו אף היכא דכלו ליה חציו קמחייב עלי' משום ממונו וכדמסקינן בסוף וכגון שהי' לו לגודרה ולא גדר דהתם שורו הוא ולא טפח באפי' מ"מ באש של כלבו לא קמחייב עלי' רק ח"נ מגזירת הכתוב ומשום דהכי גמירי לה ואפשר דמיירי נמי בלא היה לו לגודרה דהא אינו שם בשעת מעשה ועיין ובזה כל דברי הסוגיא מבוארין לפיר"ח ומאי דמסיים הר"ח בדברי ר"י ועל שאר הגדיש ח"נ דמשונה הוא צ"ל דט"ס נפל בדבריו וצ"ל דצרורות נינהו דבלא"ה אין שום הבנה לדברים אלו דליכא למימר דבדוקא נקיט דמשונה הוא והיינו משום דהוי קשה לי' לפי האמת דל חציו מהכא ותיפוק לי'

משום ממינו ואכתי כילה נזקא בעי לשלומי וכשיטת התוס' והרא"ש דבצרורות דאית להו בעלים משלם נ"ש ולכך הוצרך לומר דמשונה הוא דזה אינו דאיך אפשר לומר דזה הוי משונה דא"כ על מקום גחלת אמאי משלם נ"ש ואין לומר דמקום גחלת הוי כאורחיה רק מה שדולק אח"כ בלא ליבוי הוי משינה דא"כ גם לר"ל הוי מצי לשנויי כן ועוד דדוחק גדול לומר דההנחה לא יהי' שינוי ומה שדולק אח"כ יהיה שינוי לכך צ"ל דט"ס נפל בדבריו וצ"ל דצרורות נינהו זהו מה שנלענ"ד בביאור דברי ר"ח ועיין:

ומתוך מה שכתבנו בביאור שיטת הר"ח יתבארו לנו דברי הרמב"ם מהל' נ"מ דכתב וז"ל כלב שנטל חררה והלך לגדיש אם הניחה בגדיש ואכל את החלה והדליק את הגדיש על החלה ועל מקום החררה משלם נ"ש ועל שאר הגדיש ח"נ ואם הי' מגרר את החלה על הגדיש והולך ושורף משלם על החררה נ"ש ועל מקום הגחלת ח"נ ועל שאר כל הגדיש פטור עכ"ל והשיגו הראב"ד דצרורות ע"י שינוי מרביע נזק מיהו לא יפטר והב"י בח"מ סי' שצ"ב כ' דהרמב"ם ס"ל כדעת התוס' דלרבנן כח כוחו לאו ככוחו דמי וכן ראיתי להגהות הגר"א למס' ב"ק דס"ל להרמב"ם כן וגם זה דחוק טובא וכמו שהקשה ע"ז בלח"מ עיי"ש ודבריו נכונים בזה מאוד וכולם לא ירדו לעומק דעת הרמב"ם אבל האמת הברור דדברי הרמב"ם קמה ממש דגרי הר"ח וכמו שבארנו בדעתו ורישא דהרמב"ם הוא אוקימתא דר"י וסיפא הוא אוקימתא דר"ל וכפי שיטת הר"ח ובריש דמיירי דאנחה אנוחי א"כ הוי אש של כלבו דאנח אנוחי אי אפשר בלא עקירה והנחה ולכך חייב על שאר הגדיש ח"נ משום דהוי חציו דכלב ובסיפא דמיירי בהי' מגרר א"כ לא קנאה ולא יצאה מרשות בעל הגחלת ולכך לא קמחייב רק על מקום גחלת דהוי מזיק בגופו ממש והא דאינו חייב רק ח"נ הוא משום דהוי ע"י שינוי ועל שאר הגדיש פטור משום דכיון דלא הגביה הכלב לא הוי כממונו ולכך גם לר"י לית בזה משום חציו והיינו כהך לשנא שנשמט מדברי רש"י שלפנינו וכמש"כ היש"ש דהרי"ף והרמב"ם ס"ל כהך לשנא ולהך לשנא אוקימתא דתרווייהו הילכתא נינהו ולכך פסק הרמב"ם כתרווייהו ובין שיהיה הפירוש בביאור שיטת ר"ח כמו שכתבנו או שיעלה על לב איש לפרש דברי הר"ח בפירוש מרווח יותר ממה שכתבנו מ"מ הא ודאי דדברי הרמב"ם הן הן עצמם דברי הר"ח ודלא כהב"י שהסב דעתו לדעת אחרת והוא שיטת התוס' דכח כחו לאו ככחו דמי והא ודאי דליתא רק דשיטתו הוא שיטת הר"ח ואיך שיתפרשו דברי הר"ח יתפרשו גם דבריו וזה ברור ואמת והנלענ"ד בפירוש דברי הר"ח כתבתי ועיין:

שם תוס' ד"ה לאו ממינו דבעל כלב כו' מ"מ כשיטא לי' לגמ' משום איזה דרשא דפטור על אש בהמתו דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר עכ"ל דברי התוס' אלו נוכל לפרשם

בתרי אנפי או דכוונת התוס' דאיכא שום דרשא דיותר מג' אבות ליכא בשור ולכך ליכא לחיובי על אש בהמתו דא"כ יהי' יותר מג' אבות או דהך דג' אבות נאמרו בשור דכתבו התוס' הוא לראי' על דבריהם דמהך ברייתא נמי מוכח דע"כ איכא שום דרשא לפטרו מאש בהמתו כמו דאיכא דרשא למיפטרי' מבור בהמתו מקרא דאיש בור ולא שור בור כמו כן יש איזה דרשא למפטריה מאש בהמתו והברייתא דג' אבות שהביאו הוא לראיה דע"כ מהברייתא נמי מוכח ק ולשני הפירושים קשה דכהך פירושא קמא הבין בדבריהם בחידושי הרשב"א והקשה ע"ז דא"כ למאי איצטריך איש בור ולא שור בור ותיפוק לי' דג' אבות נאמרו ולא יותר כיון דע"כ איכא קרא להכי ועל הך פירושא תניינא הקשה במוהרמ"ל דאיך מצינו למימר דזה הוי פשיטא לי' להגמ' שיש שום דרשא כיון דע"כ ר"י לית ליה הך דרשא דהא איהו קמחייב באש בהמתו משום חציו כמו דחייב באשו ומש"כ ע"ז במוהרמ"ש דגם לר"י מהני הך דרשא דלא לשלם כולא נזקא אינו כלום דהא כיון דלר"י אשו הוא משום חציו גם אם הדליק בעצמו א"כ ממילא דבהמתו אינו אלא חציו דבהמתו וצרורות נינהו ומהיכא תיתי לחייבו ביתר מח"נ. ונראה עיקר בדעת התוס' כהך פירושא תניינא משום דהכי משמע מדבריהם בפ' הפרה (מ"ח א') בד"ה איש ביר וז"ל וי"ל דהתם נמי כתיב שלם ישלם המבעיר את הבעירה דמשמע דווקא כשמבעיר עצמו הוא משלם עכ"ל הרי להדיא דכ' כהך פירושא תניינא ודברי התוס' עניים במקום זה ועשירים במקום אחר וכוונתם בזה דמלת המבעיר הוא מיותר דהכי הל"ל שלם ישלם את הבעירה המבעיר למה לי אלא ש"מ לאשמועינן דווקא כשמבעיר הוא בעצמו ובזה נסתלק מעליהם מה שראיתי כתוב בשיטה מקובצת בשם הרא"ש וז"ל דאין לומר דמכי יכרה נפקא שהוא עצמו יכרה ואיש דנקט הוא לאו דווקא וא"כ ה"נ מהמבעיר נפקא דפטור על אש בהמתו דזה אינו דאיש דנקט הס"ס ודאי דבדווקא נקיט כדאמרינן בפ' הפרה הרי איש כתיבי עכ"ל ומוכח מדבריו דמדמי הך קרא דהמבעיר לכי יכרה וא"כ כיון דמכי יכרה לא דרשינן מידי לפי האמת דהא איש דנקיט הוא דווקא וא"כ ה"נ מהמבעיר ג"כ ליכא למדרש מידי וזהו דלא כהתוס' דז"א דשאני כי יכרה דלא מיותר כלל משא"כ הך קרא דהמבעיר הוא מיותר ולכך שפיר איכא למדרש מיניה כמש"כ התוס' דבעינן שיהא הוא עצמו המבעיר מיהו כל זה אינו רק לר"ל דלא ס"ל אשו משום חציו ולכך הוי מילת המבעיר מיותר למדרש מיניה הך דרשא אבל לר"י דס"ל אשו משום חציו דנפקא ליה מהך קרא דפתח הכתוב בנזקי ממינו וסיים בנזקי גופו לומר לך וכו' ונמצא דלדידיה לא אייתר ליה כלל הך קרא דהמבעיר דהא קבעי לי' למדרש מיניה דאשו משום חציו ולכך לר"י ליכא שום דרשא למפטריה מאש בהמתו וא"כ ממילא הוא חייב כיון

דליכא קרא למעוטי משא"כ לר"ל שפיר כתבו התוס' דפשיטא ליה להש"ס דאיכא שום דרשא למפטרי' והיינו הך קרא דהמבעיר וכמש"כ התוס' בפ' הפרה משום דלר"ל הך קרא מיותר לגמרי וע"כ דאתא למפטריה מאש בהמתו ומיושב קושיית מוהרמ"ל ודו"ק:
שם בגמ' ור"י אמר דאנחה אנוחי דעל חררה ומקום גחלת משלם נ"ש ועל שאר כל הגדיש ח"נ דע דסוגיא זו סותרת למאי דמסקינן לעיל בסוגיין דצרורות דליכא לאוקמי למתניתין רק בדשני בגחלת דאל"כ אמאי פליג ר"א עלה ואמר דמשלם נ"ש ותני עלה מגיפי ולכך מוקמינן לעיל בדשני בגחלת וקמפלגי בפליגתא דר"ט ורבנן ותרוייהו כסומכוס ס"ל עיי"ש היטב כל הסוגיא וכאן בסוגיין הוי מוקמינן לר"י דאנחה אנוחי בכאורחיה מדקמשלם על מקום גחלת נ"ש וא"כ קשה טובא דא"כ איך יתיישב לר"י מאי דפליג עלה ר"א ומאי דתני עלה מגופו דנהי דמאי דפליג ר"א שפיר מצינן לאוקמי דס"ל כסומכוס מ"מ מאי דתני עלה ודאי דתקשה דנ"ש מגופו מי אשכחן וכדמקשה בסוגיא דלעיל וראיתי באו"ת בקונטרס תקפו כהן שהאריך בזה ליישב שתי הסוגיות ונתן טעם בזה להשמטת הרי"ף הך בעיא דיש העדאה ודיש שינוי עיי"ש היטב בדבריו ולא נתקררה דעתי בפלפולו משום דיסוד פלפולו שם הוא בנוי על דברי התוס' שם (י"ח א) בד"ה במועד מתחלתו במה שהקשו על פירש"י דהיכי פשיט ליה הא דרבא דלמא צרורות כי אורחייהו מעלי' משלם אבל היכא דשני אע"ג דאייעד משלם מגופו משום דצד תמות במקומה עומדת עכ"ד וכבר כתבנו לעיל בזה בשם הפ"י דדבריהם תמוהים בזה ודברי רש"י המה פשוטים ומבוארים ובזה נפל שם פלפולו גם מה שנדחק לתת טעם להשמטת הרי"ף להנך בעיי כבר כתבנו בזה לעיל טעם נכון ופשוט:
ובעיקר סתירת הנך תרתי סוגיית העיקר בזה כמש"כ האו"ת שם לדעת הרמב"ם דהברייתא והמשנה אינם דבר אחד ומתניתין שפיר מצינן לאוקמא אליבא דהלכתא כרבנן דפליגי עלה דסומכוס וכסתם מתניתין דריש פירקין דמוקי לה רב אשי כרבנן ולכך קמוקמינן לה גם בסוגיין אליבא דר"י כרבנן דהלכתא כותייהו דהא במתניתין לא אדכר לא פלוגתא דר"א ולא הא דמשלם מגופו והברייתא היא מילתא באנפי נפשה ולא לפרושי מתניתין קאתיא וכל שקלא וטריא דסוגיא דלעיל הוא על הברייתא ולא על מתניתין ואף דלשון ותני עלה דאמר התם משמע דאהיא לפרושי מתניתין מ"מ אין זה הכרח רק משום דהברייתא נמי התחלתה היא כלשון המשנה והש"ס קיצר בלשון הברייתא והביא אותו הלשון ממה ששנינו במתניתין לכך קאמר ותני עלה ואף שזה קצת דוחק מ"מ אי אפשר ליישב הסוגיות בשים אופן בזולת זה דו"ק ותשכח ובזה נסתר מה שכ' במוהר"מ שי"ף ליישב קושיית מוהרש"א לקמן בסוגיין בתוס' ד"ה ולחייב לבעל גחלת כו' ולא ישלם כ"א

הרביע כו' והקשה המהרש"א לר"ל אמאי דחיק לאוקמי בדאדי' אדויה לוקמיה דאיירי באנח אנוחי וחייב ח"נ משום דמיירי בלא שימר גחלתו וחייב ח"נ משום דבעל הגחלת נמי חייב ח"נ ע"כ ובמוהר"מ שי"ף הוסיף להקשות דאף לר"י מנ"ל לאוקמי דחייב ח"נ על כל הגדיש ולמידק זאת אומרת דסתם דלתות חתורות הן דלמא ח"נ אמקום גחלת ובלא שומר גחלתו ותירץ ע"ז דא"כ תקשי מ"ט דר"א דפליג את"ק וס"ל דחייב נ"ש ועוד דהא תני עלה משלם מגופו ולמה משלם מגופו כיון דאיירי באנחה אנוחי ואמקום גחלת עכ"ל ודבריו תמיהים דהא כבר הוכחנו דגם השתא דאוקמינן באנחה אנוחי לא אתיא ברייתא דלעיל שפיר וכמש"כ דר"י לא חש לתרץ פתה למתניתין אליבא דהך ברייתא רק דמוקים למתניתין אליבא דהלכתא ואין להקשות דאיך מתוקמא הברייתא אליבא דר"י דגם זה לא קשה דשפיר מצינן לאוקמי באנחה אנוחי פ"י שיטי אי' באדיי אדויה וחייב על כל הגדיש ח"נ רק דהגמ' לא חש לבאר זאת בהדיא משום דהוא שלא אליבא דהלכתא וזה ברור:

שם בגמ' במסכסכת כל הבירה כולה א"ה אימא סיפא אם הניח חנוני נרו מבחוץ חנוני חייב ואי במסכסכת אמאי חייב כו' כ"ש דחנוני פטור כו' כתבו התוס' אמאי חייב חנוני הכל גם בעל הגמל יתחייב עמו כיון שגם הוא פושע בסכסוך כו' אבל אין לפרש אמאי חייב חנוני בעל הגמל יתחייב הכל דהא לקמן פריך וליחייב בעל גחלת ואפע"פ שבעל הכלב פשע גם בעל הגחלת יש לו להתחייב שלא שמר גחלתו עכ"ד ולקמן בתוס' ד"ה ולחייב בעל גחלת הביאו ראיה מהכא להתם דהפירוש הוא שיתחייבו שניהם וא"כ לכאורה הם מביאים ראיה מדברי עצמם אך באמת דבריהם נכונים דהתם בגמ' אם נאמר שלא כדברי התוס' א"כ בעל גחלת יתחייב בכולו וא"כ במכש"כ דאיכא לאתויי ראיה לכאן דיתחייב עכ"פ החנוני דהא החנוני הוא כבעל הגחלת וזה פשוט אך בעיקר דבריהם כבר כתב ע"ז בספר תורת חיים דדבריהם דחוקים מאוד ופשטא דלשנא דתלמוד דחנוני פטיר ודאי משמע דהוא פטור לגמרי ויפה כתב אלא מה שרצה לפרש בזה בעל תו"ח ג"כ לא נהירא לפ"ד ודבריו דחוקים טפי מדברי התו' כאשר יראה כל מעיין שופט בצדק ונלאתי להאריך

והרמב"ם בפ"ב מה' נ"מ ה' י"ח כתב וז"ל בד"א בששמר בעל הגחלת את אשו וסתם הדלת ובא הכלב וחתר ונטל החררה מעל האש אבל אם לא שמר אשו בעל האש חייב על שריפת הגדיש ובעל הכלב חייב על אכילת החררה ועל מקומה עכ"ל נראה להדיא מדבריו דלית ליה להך תשלומין בשותפות שכתבו התוס' ולעולם לא חייב לדידיה רק האחד ועל מקום גחלת לא קמחייב רק בעל כלב לחוד ועל שאר הגדיש לא מחייב

רק בעל האש לחוד בשלא שמר גחלתו ואזלינן בזה בתר מי שעושה עיקר הנזק ולכך בלא שמר גחלתו עיקר הנזק נעשה ע"י בעל הגחלת דהוא פשע בשמירת אשו והכלב אינו רק כרוח מצוי' דמה לי אם הי' הולך ברוח או שהולך ע"י הכלב כיון דגם זה הוא אורתי' דכלבים מצוים ודרכם ליטול חררה עם הגחלת ובעל הכלב לא פשע מידי דיש לו רשות ללכת ברה"ר ממילא נכנס גם לתוך ביתו של זה כיון שהדלת הי' פתוח דאפו הוא מחוייב ללכת אחרי כלבו ולשמרו שלא יכנס לבית או שמחוייב לסוגרו הא ברה"ר יש לו רשות ללכת ואינו מחוייב להיות מחמר אחריו בכל מקום שילך דא"כ גם ברה"ר נמי יתחייב אלא ע"כ בעל הכלב לא פשע מידי דכיון שיש לו רשות ללכת ברה"ר ממילא נכנס גם לתוך ביתו של זה כיון דהדלת היה פתות וכיון דבעל הכלב לא פשע מידי לכך אין לו שום שותפות בנזקא דבעל הגדיש ובעל הגחלת חייב בכולו משום דהוי כאילו אזיל אשו ע"י רוח מצוי' ומ"מ חייב בעל הכלב על נזק החררה משום דהוה שן ברשות הניזק דהא לא קי"ל כאביי דאמר לקמן לגדור מר גדירא בשדהו ולכך אפי' לא פשע בעל הכלב במידי חייב על החררה משום דהוי שן ברשות הניזק דחייב אפילו אם הי' הדלת פתוח וכדאמרינן לעיל באכלה מתוך החנות דאף דאכלה להדיא דרך הילוכה ברה"ר דלא פשע מידי מ"מ חייב ברשות הניזק גמור וכמש"כ התוס' לעיל בסוגייא דמחזרת אבל על נזק האש ששרף הגדיש לא קמחייב בעל הכלב כלום דכיון דלא פשע במידי לא מיקרי אשו ואפילו לפי מאי דהעלינו לעיל בשיטת הרמב"ם דחייב על אש של כלבו כמו באשו ודלא כהתוס' מ"מ בזה אפי' אש של כלבו נמי לא מיקרי כיון דלא פשע מידי מיהו כל זה הוא במאי דהאש היא הולכת ושורפת מעצמה דבהאי אש הוא דקמיפלני ר"י ור"ל אבל מקום נחלת הא מסקינן לעיל לר"ל דאף באשו שאינו ממונו מ"מ חייב על מקום גחלת משום דהוי כמזיק בידים או בגופו ממש ובזה גם ר"ל מודה דחייב אף אי לא הוי ממונו ולכך גם כאן אף דבעל הכלב לא פשע במידי ולא מיקרי אשו כלל ואפי' אש של כלבו נמי לא מיקרי וכדכתיבנא מ"מ חייב בעל הכלב על מקום גחלת משום דהוי כמזיק בגופו ממש ונמצא דמקום גחלת הכלב עושה עיקר הנזק ולכך היא חייב בכולו ואין לבעל גחלת שום שותפות בזה אך שהוא פשע במאי שלא שמר אשו ומשום דלעולם בתר עושה עיקר הנזק אזלינן וכמו אילו נטלה הבהמה חפץ וזרקתו לתוך אש של חבירו בודאי בעל הבהמה חייב דהא אש של חבירו לא קעביד מידי דאילו לא זרקה החפץ לתוכו לא הי' שירפו כך כשנטלה הבהמה האש וזרקו הוי מקום הנחלת ג"כ מזיק בידים כיון שנוטל האש ושורף בו חפץ של חבירו ולכך חייב בעל הבה נה בכולו אמנם

מה שהאש הולך ממקום הנחלת ולהלן ושורף בזה חייב בעל האש משום דהוי כהניח אשו ברוח מצוי' ולכך בעל האש חייב בכולו זהו תוכן שיטת הרמב"ם:

ומעתה מתפרשא כולה סוגיא כפשטא דאף למאי דמפרשינן בסוגיא דלקמן דלתחייב בעל גחלת לחוד על שאר כל הגדיש אפ"ה שפיר מתפרשא סוגייא דידן דהא דפריך הגמ' ואי במסכסכת אמאי חייב כוונתו ולחייב בעל הגמל בכל דהא מסכסכת הוי מקום גחלת כיון דאוקימנא במסכסכת כל הבירה כולה א"כ הוי כל הבירה מקום גחלת וכבר ביארנו דעל מקום גחלת חייב בעל הבהמה בכל אף אם בעל האש פשע ולא דמי כלל להא דלקמן דתריך וליחייב בעל הגחלת משום דהתם קאי על שאר שריפת הגדיש ודו"ק ומחוורתא כהך שיטתא דלשיטת התוס' הנה מלבד מה שהקשה בס' תו"ח דלישנא דתלמודא לא משמע הכי רק דחנווני פטור לגמרי עוד לא ידעתי מה שפירשו לשיטתם דפשיעת בעל הגמל הוא במה שלא הנהיג את הגמל דכיון דמסכסכת אי אפשר שלא יראה הדליקה וא"כ הי' לו למונעה ולהרחיקה דמי הגיד להם שהי' בעל הגמל אצל בהמתו עד שנוכל עליו לומר דפשע במה שלא הרחיקה והיכן נזכר זה במתני' הא לא קתני רק גמל טעון פשתן ועבר ברה"ר ואפשר דמיירי שלא הי' כלל בעל הגמל אצל גמלו רק שהגמל עובר לבדו או שמנהיג עשרה גמלים זא"ז והוא בראשון והאחרון הולך לבדו אבל לשיטת הרמב"ם ניחא טובא דלאו מטעם פשיעה אחריתי קאתינן עלה רק מטעם דהוא מזיק בידים ואף היכא דלא פשע מידי חייב על מקום גחלת ועיין היטב בזה:

דף כב:

תוס' ד"ה רישא בעל גמל חייב אע"ג דמעיקרא נמי הוי טעמא דרישא וסיפא הכי אלא דמעיקר' הי' טעם פשוט יותר וכו' ואין צריך לזה דמעיקרא הוה סבר אף דלא פשע בעל הגמל מ"מ כיון דההחנווני נמי לא פשע דהא הניח נרו מבפנים א"כ ממילא בעל גמל חייב משום דחציו דגמלו נינהו ובחציו אף דלא פשע במידי מ"מ חייב תדע דהא התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י נמי חייב משום צרורות אף דלא פשע במידי דהא יש לה רשות ללכת ברה"ר ובסיפא דהניח חנווני נרו מבחוץ כיון דחנווני פשע תו מיקרי אשו ולכך חנווני חייב או חנווני נמי חייב אבל עתה דמוקי לה במסכסכת ובעמדה להטיל מימי רגליה דאנוס הוא בזה לגמרי א"כ אמאי לתחייב ולכך הוצרך לפרש דבזה מקרי פושע דאפיש בטעיני' ועיין במה שיתבאר אי"ה לקמן בביאור הך שינוייא לפי שיטת הרמב"ם:

תוס' ד"ה אילו קטל תורי' עבדא ה"נ דלא משלם פי' הקונטרס הא כתיב כסף שלשים שקלים כו' וקשה דאם רצה לומר כו' הא אי אפשר לומר כן דבפ"ק אמרינן כו' קושיא זו ליתא לפי מאי שפירש"י בפ"ק דמשו"ה פטור באש משלשים של עבד משום דקם

לי' בדרבה מיני' וא"כ שפיר פריך לר"ל אילו קטל תורי' עבדא כו' הא קיי"ל דמשלם ולא אמרינן קלב"מ גבי מה דממונו עושה ולכך הביא רש"י ראיה מקרא דכסף שלשים שקלים דמוכח מיני' הך מילתא דבדבר שממונו עושה לא שייך קלב"מ מדחייבי' התורה בשלשים של עבד אלא שהתוס' בזה אזלי לשיטתם שכתבו לעיל בפ"ק (ד') ד"ה כראי אדם דמשום קלב"מ לא שייך למיפטרי' מכופר למ"ד של עבד דהיכא דמיתה וממון באים על מעשה אחד לא שייך למפטרי' משום קלב"מ ודווקא היכא שמחייב מיתה וממון על שני מעשים כגון שזרק חץ בשבת וקרע שיראין בהליכתו וכדומה בהא הוא דאמרינן משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעות אבל על מעשה א' שפיר איכא למימר דחייבתו התורה מיתה וגם ממון ולא שייך בזה לומר קלב"מ ולכך שפיר הקשו על רש"י מאי הביא ראיה מקרא דכסף שלשים שקלים דליכא למימר תו דהראיה הוא דלא אמרינן קלב"מ בדבר שממונו עושה דהא במעשה אחד לא מיפטר משום קלב"מ וא"כ ע"כ צ"ל הא דאש פטור משלשים של עבד שיש מיעוט ע"ז למיפטרי' וא"כ אין ראיה מהתם כלל וכן כתב גם המהרמ"ש בקצרה דהתוס' בזה אזלו לשיטתם בפ"ק עיי"ש בדבריו מיהו בעיקר מה שהעלו התוס' דעל מעשה אתי שפיר שייך לחייבו מיתה וממון ולא אמרינן בזה קלב"מ כתב עליהם הפ"י לעיל בפ"ק בתוס' ד"ה כראי אדם וצ"ע בסוגיית הש"ס דמשמע דאף בזה שייך קלב"מ ובאמת דהא מלתא צריכא עיונא טובא דהא הבא על בתו תנינן להדיא במתניתין בפרק אלו נערות דפטור מקנס משום דקלב"מ והתם מעשה א' הוא דהוי דהמיתה והממון באים על דבר אחד וצ"ל בדעתם דזה נמי מיקרי כשני מעשים דעד כאן לא קאמרי התוס' דהיכא דהמיתה והממון באים על דבר אחד לא אמרינן בזה קלב"מ אלא דיוקא היכא דהתורה חייבתו על דבר אחד שני חיובים כמו על הריגת אדם חייבתו התורה בשתים מיתה וכופר בזה הוא דלא שייך קלב"מ אבל היכא דחיוב התורה הוא בא על שני דברים נפרדים כגון בבא על נערה שאינו בתו חייבתו התורה בקנס והבא על בתו שאינו נערה חייבתו התורה במיתה אבל דין הבא על נערה שהיא בתו לא נכתב בתורה להדיא מה דינו רק דאנו באים לחייבו שתים מחמת שבמעשה הזה אית בי' תרתי ולהכי שפיר אמרינן בזה קלב"מ משום דנפקא מכדי רשעתו וכו' וגם כאן ה"ל כשתי רשעיות כיון דבתורה כתיבי הנך דינים כל חד באנפי נפשיה ואיכא קנס בלא מיתה ומיתה בלא קנס אבל היכא דהתורה חייבה להדיא על דבר אחד תרתי תו לא אמרינן בזה קלב"מ ולכך אי לאו דמעטי קרא לאדם מכופר מקרא דעלי' ולא על האדם הוה ילפינן בק"ו דחייב נמי כופר על הריגת אדם וה"ל כאילו נכתב בהדיא דק"ו דאורייתא היא ולכך ליכא למיפטרי' משום קלב"מ כצ"ל ע"כ בכוונתם אך

קשה דבמס' מכות (ד':) פליגי שם ר"מ ורבנן בעדים זוממין דלר"מ לוקה ומשלם ולרבנן משלם ואינו לוקה ואמרינן עלה בגמ' בשלמא לרבנן כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו כו' והשתא לדברי התוס' הא בעדים זוממין חדא מעשה היא דהוי ועל חדא מעשה איכא ב' חיובים לאו דלא תענה והך דועשיתם לו כאשר זמם כו' וא"כ איך פטרינן ליה מהך קרא דמכדי רשעתו דלא מיירי בהכי כלל רק משני מעשים דווקא מיהו לזה י"ל דכיון דלאו דלא תענה משכחת לה גם היכא דלא מתחייב משום כאשר זמם וכגון במעידים אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה או בכה"ג לכך שפיר מיקרי כשני מעשים דאף דכאשר זמם בלא לאו דלא תענה לא משכחת לה מ"מ כיון דבחד צד משכחת לה לאחד בלא חיובא דאידך והיינו כיון דמשכחינן ללאו דלא תענה בלא חיובא דכאשר זמם תו הוי כשני חיובים נפרדים דאתרמו אהדדי בחדא מעשה כמו בבא על בתו דתריצנא לעיל דבזה שייך שפיר למפטרי' משום קלב"מ:

אך קשה דהא אמרינן התם אלא ר"מ מ"ט אמר עולא גמר ממוציא שם רע מה מוציא שם רע לוק' ומשלם אף כל לוקה ומשל והשתא לדברי התוס' הא במוציא שם רע הוי שני חיובים על חדא מעשה ולא משכחת לה לחד בלא אידך כלל ובכה"ג גם במיתה וממון או מיתה ומלקות דמודה בי' ר"מ כדאמרינן בכתובות דמוקי לה לקראי דכדי רשעתו וקרא ואם לא יהי' אסון חד במיתה וממון וחד במיתה ומלקות נמי יש לחייבו תרתי לפי דברי התוס' וא"כ איך יליף ר"מ לחייבו בממון ומלקות ממוציא ש"ר והיינו לאפוקי דלא נילף מהך קראי דכדי רשעתו כיון דקרא דכדי רשעתו לא מיירי בהכי כלל וא"כ נימא דבקרא דבכדי רשעתו נכלל גם ממון ומלקות היכא דהחיוב בא על שני מעשים ושאני מוציא שם רע דהשני חיוביה באי במעשה חדא דבזה גם במיתה וממון או מיתה ומלקות נמי קמחייב בתרתי משום דלא שייך בזה קלב"מ כלל וגם לרבנן נמי לא קאמרינן שם אלא משום דמוציא ש"ר קנס אבל אי הוי ממונא ודאי דהוי ילפינן ממיציא ש"ר ולפי דברי התוס' אין מקום כלל לילפותא זו וליכא למימר דגם במוציא ש"ר משכחת לה לחדא חיובא בלא אידך והייני לר' יהודה דאמר בכתובות (מ"ה:) ללקות לוקה מ"מ ור"ל אף בלא בעל וא"כ משכחת לה לחיובא דמלקות בלא מאה סלע ואף דמאה סלע בלא מלקות לא משכחת לה מ"מ תו הוי כעדים זוממין דמתרצינן לה כיון דבחד צד משכחת לה לחיובא דחדא בלא אידך תו הוי כשתי רשעיות ושייך ביה קלב"מ גם לדברי התוס' דזה אינו חדא דזה אינו רק לר' יהודה ואנן במס' מכות בדר"מ ורבנן קיימינא ולרבנן הא אמרינן דלא בעל אינו לוקה ג"כ וא"כ לא משכחת לה לחיובא דחדא בלא אידך כלל ועוד דגם לר' יהודה נמי הא קאמר שם ר"נ בר' יצחק מאי לוקה מכת מרדות מדרבנן

ואף לר"פ דאמר התם מאי בעל לוקה דקתני התם ממון וקרי ליה לממון מלקות כו' הא קמפרשי התם התוס' בשם ר"ת דגם ר"פ לא אתא לפלוגי על הא דמפרש מאי לוקה מכת מרדות עיי"ש בתוס' ד"ה ר' יהודה אומר וא"כ גם לר' יהודה נמי לא משכחת לה לחיובא דחדא בלא אידך מדאורייתא אפילו בחד צד ומכ"ש לרבנן דודאי לא משכחת לה וזהו קושיא עצומה לדבריהם ועוד דפשטא דלישנא דתלמודא בפ' החובל (ס"ג ב:) דאמרינן שם והאי לא תקחו כופר לנפש רוצח לראשי איברים הוא דאתא האי מיבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביד בי' תרתי לא תשקול מיני' ממון ותקטלי' ומשני האי מכדי רשעתו נפקא משום רשעה אחת כו' ודאי דלא משמע כפי' התוס' והתוס' עצמם דחקו לפרש דעל ממון אחר בהדי מיתה קאי וזה ודאי דדחוק טובא דלממון אחר לא הוי קרי כופר דכופר אינו אלא דמי נפש הנהרג:

לכך נלענ"ד דעיקר דברי התוס' אינם מוכרחים כלל דהא כל עיקר ראייתם הוא מהא דלקמן (כ"ו) ויהא אדם חייב בכופר כו' ומשני אמר קרא עליו ולא על האדם והשתא למאי צריכינן לקרא דעליו ותיפוק לי' דהא קלב"מ ומכדי רשעתו נפקא ומזה הכריחו דבזה לא שייך קלב"מ ולפע"ד אין זה כדאי לעוות עלינו את השמעות דאי משום הא לא איריא דהפיר מציק למימר דההיא סוגיא אתיא שלא אליבא תנא דבי חזקיה דס"ל אחד שוגג ואחד מזיד ובין מתכווין ובין שאינו מתכווין פטור מתשלומין רק דאזלא אליבא דהך תנא דפליג עלה דבי חזקיה ולכך איצטריך קרא לשוגג א"נ למזיד ולא אתרו ביה וכן פירש"י שם ועיין תוס' כתובות (ל"ה) ד"ה ומי איכא שהאריכו לבאר מי הוא הך תנא דפליג עלה דבי חזקיה שוב מצאתי כן להדיא בחידושי הרשב"א בסוגיא דהתם שתירץ כן והוא מרווח טפי ממה שכתבו התוספות ועוד י"ל בפשיטות לפי מאי דאמרינן בב"מ (צ"א א') אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו ופירש"י שם דאף היכא דפטרינן ליה משום דקלב"מ מ"מ לצאת ידי שמים חייב ואי תפס לא מפקינן מיני' ולפ"ז שפיר איצטריך קרא דעליו ולא על האדם למפטרי' לגמרי גם מלצאת ידי שמים ואי תפס מפקינן מיניה ודו"ק:

אך לפ"ז קשה דא"כ אמאי נקיט בהחובל הך קרא דמכדי רשעתו טפי הל"ל ההיא מעליו ולא על האדם נפקא ובשלמא לתירוץ הרשב"א ניחא דשם בהחובל נקיט לה אליבא דתנא דבי חזקי' דלדידי' ע"כ דלית לי' הך דרשא דעליו ולא על האדם אבל לפי מאי דבעינן לתרוצי קשיא מיהו גם זה אינו קושיא כ"כ דמשום דקרא דלא תקחו כופר נמי משמע מיני' דלב"ד אזהר רחמנא לכך נקיט הש"ס קרא דדמיא ליה דמיירי ג"כ לענין ב"ד דלא מצי למיעבד בי' תרתי ואף דמקרא דעליו ולא על האדם הוי הפירכא במכש"כ מ"מ

ניחא ליה להש"ס למנקט קרא דדמיא ליה ובזה מיושב מה שהקשה בספר טורי אבן להגאון בעל שאגת אריה במס' חגיגה (י"א) באבני שוהם על מש"כ רש"י בב"מ דבדבר דקלב"מ אי תפס לא מפקינן מיני' א"כ איך אמרינן בפ' הנחנקין (פ"ז ב:) דיני נפשות בפלוגתא דר' ורבנן דתניא ונתת נפש תחת נפש ממון דברי רבי ומיירי במתכוין להרוג את זה והרג את זה דלר' מחייב ממון ולרבנן חייב מיתה ופטור מממון ופי' רש"י דנ"מ דאי תפסו יורשין דהרוג ממונא דהורג ופטר לי' האי זקן ממרא וקידש בו את האשה לר' מקודשת ולרבנן אינה מקודשת ואי אתי אינש אחרינא וקדשה מקודשת לשני הרי חיוב כרת בדבר עכ"ל רש"י והשתא לפי מש"כ רש"י בב"מ הא גם לרבנן נמי אי תפסו היורשין לא מפקינן מינייהו א"כ גם לרבנן מקודשת ולמש"כ ניחא דלרבנן פטור לגמרי מקרא דעליו ולא על האדם ולכך גם אם תפסו נמי מפקינן מיני' וכן תירץ בקצה"ח סי' ת"י עיי"ש שהאריך בזה מיהו דברי רש"י עצמם אינם מיושבים בזה דהא רש"י לא נחית להך שינויא תניינא שכתבנו דהא רש"י מוקי לה לקרא דעלי' במזיד ולא איתרו בי' והיינו כתירוץ רשב"א דהך סוגיא אזלא שלא אליבא דתנא דבי חזקיה ולכך כתב רש"י דפטורא דאדם מכופר הוא משום דקלב"מ ולא פירש מקרא דעליו והיינו משום דרש"י מפרש כן אליבא דתנא דבי חזקיה דקיי"ל כוותיה ולדידיה לית ליה הך דרשא דעליו לפי תירוץ הרשב"א רק דפטור משום דקלב"מ וא"כ לדברי רש"י עצמו יפה הקשה בטורי אבן ולא מתיישבא בהכי כלל אבל דברי הגמ' עצמן שפיר מצינן לפרושי כן בכדי שלא יהיו דברי התוס' מוכרחין בהך כללא דכיילו דבמעשה א' לא שייך קלב"מ ועיין היסב בכל זה:

שוב מצאתי בספר יראים סי' ר"ז שתירץ נ"כ לקושיית התוס' כהך תירוצא תניינא שכתבנו ועיין בגליון הש"ס החדשים דפוס ווילנא:

בגמ' והי' גדי כפות התוס' כתבו בשם ר"ת דאצטריך גבי כפות דחייב אע"ג דפטרינן טמון באש דדרשינן מה קמה בגלוי אף כל בגלוי וס"ד דכל דבר דלאו אורחי' הכי לאו כעין קמה הוא ופטור וקמ"ל השתא ברישא דאפ"ה חייב וסיפא קמ"ל דאע"ג דהוי כי אורחי' פטור ובהכי ניחא מה שהפסיק בהך בבא בין מחלוקת דר"י ורבנן ובין הודאתם דחכמים לר"י במדליק את הבירה כו' לאשמועינן דאפ"ג דלאו אורחי' בגדי להיות כפות חייב עכ"ד ונראה מדבריהם דבאמת אין זה כטמון רק כיון דלאו אורחי' בהכי לכך סד"א דהוי כטמון קמ"ל דלא ומדברי הרמב"ם ראה בהיפוך דבאמת חשוב כטמון והיינו משום כיון דהוא כפות ומונח אצל הגדיש מסתמא הגדיש חופה עליו עד שאינו נראה והוי כטמון רק דכיון דדרך בני אדם לעשות כן בגדיש תו הוי כמוריגים וכלי בקר שדרך להטמין בגדיש ולכך במדליק בתוך של חבירו דגם לרבנן חייב במוריגים וכלי בקר חייב

ג"כ על הגדי ומיירי במדליק בשל חבירו ונמצא דדברי הרמב"ם הפוכים לגמרי מדברי ר"ת בשתיהן דלר"ת הוי כגלוי ולאו אורחי' ואילו להרמב"ם הוה כטמון ואורחי' ז"ל הרמב"ם בפי"ד מה' נ"מ ה' י"ד המדליק בתוך שדה חבירו ויצאת האש ונאכל הגדיש והי' גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף עמו חייב שכן דרך בני אדם לעשות בגדיש הרי להדיא כמ"ש דמחשיב לי' כטמון ולכך לא קמחייב לי' רק במדליק בשל חבירו דחייב על מוריגים וכלי בקר גם לרבנן כדאמרין פ' הכונס עיי"ש והגדי חשיב לי' כמוריגים וכלי בקר משום שכן דרך ב"א לעשות כן בגדיש ולדבריו מיושב טפי הא דנקט גדי כפית דווקא וגם מאי דהכניס הך בבא באמצע בין מחלוקת ר"י ורבנן להודאתם ממאי דמיושב לפיר"ת ודו"ק אך בגוף הסברא דחשיב לי' הרמב"ם כטמון הדבר דחוק ולכך השיגו הראב"ד בזה"ל א"א זה איני יודע מהו דהכא לאו בטמון מיירי עכ"ל [וט"ס שם בהראב"ד וצ"ל בטמון במקום בממון וכמו שהגיה המגיה] וה"מ כתב על דברי הראב"ד וז"ל ונעלם מעיני ולא ידעתי מהו איני יודע שהפטור כשעבד כפות לו הוא משום דקלב"מ במיתת העבד שהי' כפות ולא הי' יכול לברוח וכן מוכרח הסוגיא דפ' כיצד הרגל עכ"ד הי' סבור הה"מ דהשגת הראב"ד אסיפא דהרמב"ם דעבד כפות וגדי סמוך דפטור וע"ז קאי ההשגה אמאי פטור הא לא הוי טמון וכאילו הראב"ד הבין בכוונת הרמב"ם דלהכי פטרי' משום טמון ולכך השיגו דהכא לאו בטמון איירי ואמאי כטור ולזה שפיר כתב הה"מ דאיכא טעמא אחרינא לפטור משום דקלב"מ כדמוכח בסוגיין ולכן כתב על דברי הראב"ד שנעלם מעיניו מהו אינו יודע ושגגה היא בידו בהשגת הראב"ד דארישא דמלתא דהרמב"ם קאי במאי דלא חייבי' רק במדליק בתוך שדה חבירו ומשום שכן דרך בני אדם כו' וע"ז השיגו דהכא לאו בטמון מיירי וא"כ אפי' במדליק בשלו ואין דרך בני אדם לפשות כן נמי חייב והראב"ד כשיטת ר"ת ס"ל וזה פשוט ובעיקר סברת הרמב"ם כבר כתבנו דמתניתין קשיתי' דאמאי נקיט גדי כפות וכקושיית התוס' וגם למאי הכנים הך בבא באמצע בין מחלוקת ר"י ורבנן להודאתם ולכך פירש דהוי כטמון דמסתמא הגדיש חופה עליו עד שאינו נראה כיון שהוא כפות ובזה מיושב הכל גם מש"כ הה"מ בראש דבריו להשוות דעת ר"ת להרמב"ם ג"כ אינו נכון כמש"כ דדברי הרמב"ם המה הכוכים לגמרי מדברי ר"ת ועיין:

שם תוס' ד"ה חציו דחרש הן תימא לר"י אי חשיב מסירה לחרש כרוח מצויה כו' ואור"י דלמ"ד אשו משום חציו לא מחייב אלא באש שיכול להזיק ברוח מצוי' הרבה וקרוב לודאי כעין חציו כו' אבל למ"ד משום ממונו אע"ג דלא מזומן כולי האי מחייב כו' והעולה מדבריה דשלשה מיני רוחות יש רוח מצוי' הרבה דבזה מחייב משים חציו ורוח

שאינה מצויה כ"כ רק דמ"מ הוא שכיח ובא לעיתים ובזה ליכא משום חציו אבל משום ממונו חייב גם בזה דשכיח לפעמים ורוח שאינו מצויה לגמרי דבזה אפי' משים ממונו ליתא ובאמת שגם הרשב"א בחידושיו למס' ב"ק בפ' הכונס כ' ג"כ דג' מיני רוחות יש ולמד כן מהירושלמי אבל קשה לי על דבריהם דא"כ מאי פריך לקמן בסוגיין למ"ד אשו משום חציו טמון באש דפטרי' רחמנא היכי משכחת לה ודחיק לאוקמי בנפלה גדר שלא מחמת דליקה וכגון שהי' לו לגודרה ולא גדרה ולדבריהם בפשיטות הו"ל לאשכוחי ברוח מציעיתא דמשום חציו ליכא ומשום ממונו איכא ובעיקר קושייתם אפשר לומר דהמקשה דלא ידע כלל מפלוגתא דר"י ור"ל בגחלת ושלהבת והי' סבור דעיקר החילוק שבין אש לשור הוא משום דאש אינו ממונו ועל מעשה החרש אף דהוי כרוח מצוי' מ"מ לא מתחייב בזה משום דחרש אדעתי' דנפשיה קעביד דהא חרש יש לו דעת קצת תדע דהא חשו"ק כשירין לכתוב הגט בגדול עע"ג כדאמרינן בגיטין (כג) וא"כ ע"כ שיש לו דעה קצת ולכך מעשה החרש חשיב כאילו נטלו אדם בכוונה והדליק בו דודאי פטור בעל האש וכמש"כ התוס' בפ"ק (ו' א') בד"ה לאתויי בור המתגלגל וה"נ חרש דאית לי' דעת קצת אמרינן דאדעתי' דנפשי קעביד ואינו מתחייב במעשיו של חרש ולא דמי לכלב של אחר שנטל האש והדליק בו דמתחייב בעל הגחלת בשלא שימר גחלתו כדפריך לקמן ולתחייב בעל גחלת שאני כלב שאין לו דעת כלל ולכך כיון דדרכו ליטול חררה עם הגחלת תו חשיב כרוח מצוי' והוי כחציו דבעל גחלת אבל חרש דיש לו דעת קצת חשבינן לי' לענין זה כעושה בכוונה ואינו מתחייב על מעשיו דחרש משא"כ בשור דהוא ממונו שפיר קמתחייב על נזקי ממונו כן היה סבור המקשה ולכך קפריך מיניה לר"ל:

ועוד נראה דגם לפי האמת דמייתינן עלה פלוגתא דר"י ור"ל בשלהבת דלר"י גם בשלהבת פטור נמי אין הטעם דחשיב שלהבת לר"י כמו גחלת צר"ל ומשום דלא ברי הזיקא וכמש"כ התוס' דבאמת אין טעם לזה דלמה לא יהיה שלהבת ברי הזיקא ועוד דלישנא דצבתא דחרש קגרים וודאי דלא משמע כן דמשום דלא ברי הזיקא הוא דפטור רק דצבתא דחרש קפטר לי' ועוד דבפ"ק אמרינן ולר"י דאמר אפי' מסר לו שלהבת דכוותי' הכא בשור מותר כו' מ"ש הכא ומ"ש הכא ומשמע ודאי דגם לר"י מילתא דפשיטא היא דשלהבת ברי הזיקא והתוס' לשיטתם הקשו תימא מאי קשה ליה הא שלהבת לר"י כמו גחלת לר"ל ובשור קשור כו' יכול להעמידו ונדחקו בזה עיי"ש לכך נראה דגם לר"י מלתא דפשיטא הוא דשלהבת הוי ברי הזיקא והא דקפטר ליה הוא משום צבתא דחרש והיינו מטעמא דכתיבנא דחרש אדעתי' דנפשיה קעביד משום דאית ליה דעת קצת ולכך אינו מתחייב במעשיו של חרש וכסברת המקשה רק דהמקשה היה סבור דהך סברא

ליהא רק באש שאינו ממונו והיינו משום דלא ידע לחלק בענין אחר בין אש לשור ולפי האמת אית ליה לר"י הך סברא גם באש שהוא ממונו ובהך סברא הוא דפליגי ר"י ור"ל דר"ל חשיב למעשיו של חרש כרוח מצויה וכאילו נטל האש כלב של אחרים ולכך לא קפטריה ר"ל רק בגחלת ומשום דלא ברי הזיקא אבל בשלהבת דברי הזיקא חייב משום דהוי כרוח מצויה ולר"י אפי' בברי הזיקא נמי פטור במעשיו של חרש והיינו דקאמר מ"ט צבתא דחרש קגרים והא דקמחייב לר"י בגווזא סלתא ושרגא היינו משום דמיירי שלא הוליך האש לגדיש רק שהרבה המדורה כ"כ עד שהיתה הולכת מעצמה ע"י רוח מצויה וכן פי' הנ"י בפ' הכונס עיי"ש לזה ודאי דמי לשורו דהא עיקר החילוק שבין שור לאש לר"י הוא משום שהשור הולך מעצמו והאש החרש מוליכו וא"כ בגווזא סלתא ושרגא דמיירי נמי שהאש הולך מעצמו לפי פי' הנ"י תו הוי כשורו ואף דאם החרש לא היה מגדיל המדורה לא היה הולך מעצמו וא"כ סוף סוף צבתא דחרש קגרים מ"מ כיון דעיקר הנזק נעשה מעצמו פ"י הליכת האש ברוח מצויה הו הוי כשורו ולא אמרינן ביה צבתא דחרש קגרים אך קשה דלפ"ז גם בשור קשור ובור מכיסה נמי הו"ל לר"י לחיובי דהא שור קשור ובור מכוסה דעביד לנתוקי ולנתורי ע"י חרש דמי ממש לגווזא סלתא ושרגא דתחילת המעשה היא ע"י חרש וסופו הולך מעצמו וא"כ כמו דמחייב לר"י בגווזא סלתא ושרגא כמו כן הו"ל לחיובי בשור קשור ובור מכוסה ולעיל בפ"ק משמע דלא מחייב לר"י רק בשור מותר ובור מגולה דהא אמרינן דכוותיה לר"י בשור מוהר ובור מגולה מ"ש הכא ומ"ש הכא וי"ל דע"כ לא קאמרינן לעיל דכוותיה לר"י בשור מותר ובור מגולה אלא לפום סברת המקשה דלא ידע אכתי לחלק בין צבתא דחרש קגרים ובין הולך מעצמו ולכך נקיט בדדמי ליה דשלהבת ברי הזיקא ושור מותר נמי ברי הזיקא אבל לפי המסקנא דמסקינן לחלק בין צבתא דחרש קגרים או לא אה"נ דגם בשור קשור ובור מכוסה נמי חייב לר"י כמו בגווזא סלתא ושרגא וכדאמרן והכי נמי משמע מדברי התוס' דכאן דכתבו אבל אי ממונו הוי הוא חייב אף היכא שאין הזיקו מצוי כ"כ כמו שור דדרכו לאנתוקי ע"י חרש עכ"ל והא זה הוי רק לר"ל וליכא למימר דמדר"ל אדר"ל קפריך דהא אשו משום ממונו נמי ר"ל קאמר לה דהא בגמ' סתם קפריך אלא למ"ד אשו משום ממונו כו' ומשמע דיהיה מי שיהיה הך מ"ד קשיא עליו מהכא דאל"כ הו"ל להגמ' להביא דברי ר"ל דלעיל ולמפרך עליו מדידיה אדידיה ועוד דהא התוס' קיימי לפרושי סברת המקשה והמקשה אכתי לא ידע כלל מהא דר"ל דלעיל דהא זהו שחידש לו התרצן לאו איתמר עלה וקמייתי פלוגתא דר"י ור"ל אלא ע"כ דס"ל להתוס' דזה היא לכ"ע וגם

ר"י מודה בזה לפי המסקנא דלעיל וכמו כן נאמר גם לפום מאי דתרצינן דלמסקנא גם לר"י חייב בשור קשור ובור מגולה ותו לא קשיא מידי ועי':

דף כג.

בגמ' אלא למאן דאית ליה משום חציו אית לי' נמי משום ממונו וכגון שהיה לו לגודרה ולא גדר כו' וכי מאחר כו' מאי בינייהו איכא בינייהו לחייבו בד' דברים הסוגיא בכאן תמיהא טובא וכמו שהקשו רש"י ותוס' דהמ"ל איכא בינייהו טובא והיינו כולהו פירכי דלעיל דאצטרכינן לאוקמי לר"ל בשינוייא ולר"י אתי שפיר בלא הנך שינויי דלעיל ונ"מ בינייהו לענין דינא טובא וגם איכא נ"מ לענין טמון דלר"י לא פטור רק היכא דכלו חציו ולר"ל בכל ענין פטור ועוד דבכל הסוגיות דפרק הכונס לא משמע כלל לחלק בפטורא דטמון בין היכא דכלו לו חציו או לא כלו דבכל ענין פטור מטמון ועוד דאמרינן שם אמר רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו והלכה ואכלה בתוך של חבירו דר' יהודה מחייב בטמון ורבנן פטרי אבל במדליק בשל חבירו ד"ה משלם כל מה שבתוכו ומדחיילק בין מדליק בתוך שלו למדליק בתוך של חבירו ולא חילק במדליק בתוך שלו גופי' בין היכא דנפלה גדר להיכא דלא נפלה ש"מ דלא ס"ל להנך חלוקי כלל גם הרמב"ם לא חילק כלל בטמון בין היכא דכלו חציו להיכא דלא כלו חציו וכבר הקשה עליו הה"מ ועי' בישׁ"ש שהאריך להקשות כן ודבריו נכונים בזה והעיקר בזה ג"כ כמו שכתב הישׁ"ש דהרי"ף והרמב"ם תפסו לעיקר כהך לשנא שנשמט מפי' רש"י שלפנינו והלשון הובא בחכמת שלמה וגם בספר שיטה מקובצת ועל אותו לשון כתב רש"י ולשון ראשון נראה עיקר וגם בריש סוגיין שפי' רש"י וקס"ד דנ"מ להיכא דהדליק בגחלת שאינו שלו זה שכתב רש"י בלשון קס"ד דמשמע דלפי המסקנא אינו כן הא נמי משום הך לשנא כמש"כ המפרשים אלא שמה שכ' הישׁ"ש בפירושא דהך לשנא דהכי קאמר דמאן דאית לי' משום חציו אית לי' נמי משום ממונו כלומ' דהוא לגמרי ס"ל כר"ל דאינו חייב רק משום ממונו ולא משום חציו רק דזהו במדליק בעצמו שהוא ממונו דאז הוא דאינו חייב רק משום ממונו ולא משום חציו אבל באש דגמל או דכלב שאינו ממונו בזה הוא דפליגי ר"י ור"ל דלר"י חייב עכ"פ משום חציו היכא דליכא משום ממונו ולר"ל פטור לגמרי ובפירושא דשמעתין צ"ל לפי זה דהך קושיא דטמון היכי משכחת לה מתרצא מיד במאי דאמר מאן דאית ליה משום חציו אית לי' משום ממונו דמעתה תו אתיא שפיר לר"י כמו לר"ל והא דמסיק וכגון שהי' לו לגודרה ולא גדרה לא לתרוצי הך קושיא דטמון היכי משכחת לה קאתי דהך קושיא מיתרצא שפיר בלא"ה רק לפום מאי דקבעי למימר מעיקרא דלענין גלוי נמי ליפטר היכא דכלו חציו בנפלה גדר שלא מחמת דליקה לזה קאמר עתה דלפי

המסקנא אינו כן אלא דגם בזה חייב דנהי דכלו חציו מ"מ אית בי' משום ממונו וכגון שהי' לו לגודרה כו' דבלא"ה מאי הוי לי' למיעבד דאנוס הוא זהו תוכן כוונתו בקצרה והעולה מדבריו לדינא דעל אש כלבו או של גמלו דלאו ממונו הוא וחייב משום חציו חייב גם על נזקי טמון ובמדליק בעצמו דאית בי' משום ממונו הו ליכא משום חציו ופטור מטמון וכן מסיק שם בעצמו לדינא בסוף דבריו והוא תמוה לענ"ד טובא יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ואנה השכל שיגזור כן דאש דלאו ממונו יהי' חמור מאש דממונו ועוד דלפי דבריו אמאי חייב בד' דברים באש של עצמו כיון דבהך אש לית ביה משום חציו רק משום ממונא לחוד והוא שם נדחק בזה הרבה עיי"ש מש"כ בזה ומה שהכריחו להיש"ש לפרושי כן הוא בכדי דהנך פירכות דפרכינן לעיל לר"ל ואוקימנא בשינויי ולר"י הוה אתי שפיר בלא הנך שינויי יהי' קאי כן גם לפי המסקנא והיינו בכדי לתרוצי דברי הרי"ף והרמב"ם שלא הביאו מהנך שינויי דמשנינן לר"ל כלום בהלכותיהם ונמצא דלדבריו לא מתיישבא כלל הך קושיא דהמ"ל איכא בינייהו כל הני שינויי דלעיל וכמו שהקשו רש"י והוספת וא"כ לא תיקן בפירושו כלל בישוב לשון הסוגיא:

לכך נלענ"ד דהעיקר בפירושא דהך לשנא הוא כמש"כ בשיטה מקובצת בשם ה"ר ר' ישעיה דה"ק מאן דאית ליה משום חציו מודה נמי דאינו חייב רק היכא דהוי ממונו אבל היכא דאינו ממונו לית ביה נמי משום חציו וטעמא דמלתא משום שאינן חציו גמורים וכמו שאמר ר"ל חציו מכחו קאזיל האי לאו מכחו קאזיל ולכך היכא דלא הוי ממונו מודה ר"י דלית ביה משום חציו רק היכא דהוא ממונו בהא הוא דס"ל לר"י דמצטרף לזה גם חיוב חציו ונ"מ לענין ד' דברים ונמצא דר"י אית ליה תרתי חציו וממונו והיכא דליתא לחציו חייב משום ממונו לחוד אבל היכא דליתא לממונו לא מחייבינן לי' גם משום חציו ולר"ל לית ליה משום חציו כלל ואינו חייב רק משום ממונו בלבד ולכך פטור מד' דברים וכן הוא בקצרה בשיטה מקובצת ובפירושא דשמעתין דטמון דפטר רחמנא היכי משכחת לה אלא מאן דאית ליה משום חציו כו' יתפרש גם לפי פירושא דנא כמו שהוא לפי' מהרש"ל דהך קושיא דטמון באש היכי משכחת לה מתרצא מיד במאי דאמר אלא מאן דאית לי' משום חציו אית לי' נמי משום ממונו ואף דלפי פירושינו איכא בזה גם משום חציו מ"מ כיון דמשום חציו לחוד גם ר"י מודה דאינו חייב רק בצירוף ממונו א"כ תו לא קשיא מטמון כלל דפטור משום דבממונו מצינו כמה חילוקי דינים וכמש"כ התוס' ועד כאן לא פרכינן לעיל טמון באש דפטר רחמנא היכי משכחת לה אלא לפום מאי דהוי ס"ד מעיקרא דר"י לא בעי כלל שיהי' ממונו וא"כ ע"כ דס"ל לר"י דהוי חציו גמורים כמו אדם המזיק לכך שפיר קפריך אמאי יהיה פטור מטמון דבאדם המזיק לא

חלק הכתוב כלל בתשלומי נזקו וכמש"כ התוס' אבל לפום מאי דמסקינן דלר"י נמי לא הוי חציו גמורים ואינו מתחייב משום חציו רק היכא דהוי ממונו תו לא קשיא מטמון כלל דשפיר איכא למפטרי' כמו שחלק הכתוב בנזקי ממונו בהרבה דברים והא דמסיק וכגון שהי' לו לגודרה ולא גדרה יתפרש ג"כ כמו שהוא לפי פי' הישׁ"ש דכלפי יה שאמר לעיל א"ה לענין גלוי גמי כלו לו חיציו לכך קאמר דהשתא דמסקינן דגם ר"י אית לי' משום ממונו א"כ גם לר"י חייב עכ"פ בגלוי היכא דהיה לו לגודרה ולא גדרה ובהכי סלקא סוגיא דשמעתין שפיר דמעתה כל הנך קושיות שהקשה הש"ס לר"ל קשיין גם לר"י לפום מאי דס"ל דבעינן נמי שיהיה ממונו ולכך גם לר"י צריכנן לכל הני שנוייא דלעיל דמשנינן לר"ל וא"כ ליכא בינייהו שום חילוקי דינים מהנך שינויי דמשנינן לעיל ולכך שפיר פריך הגמ' מאי בינייהו והוצרך לשנויי דאיכא בינייהו ד' דברים ומאי דקשיא לי' להישׁ"ש מפסקי הרמב"ם שלא הביא בהלכותיו הנך שינויי דמשנינן לר"ל נלענ"ד דגם זה אינו קשה דכבר כתבנו לעיל לפרש דבריו בפסקא דהכלב שנטל חררה והיא האמת הברור בדבריו דוודאי דדבריו הם דברי הר"ח ממש ואיך שיתפרשו דברי הר"ח יתפרשו גם דבריו אם כדברינו ואם שלא כדברינו ולפי פירושינו שם נמצא דבאמת הביא לאוקימתא דתרווייהו עיי"ש ודו"ק וא"כ תו אין עליו שום טענה כלל מהך פיסקא:

ומה שכתב הרמב"ם בפסקא דגמל טעון פשתן ח"ל גמל שטעון פשתן ועובר בר"ה ונכנס פשתנו לתוך החנות כו' בעל הגמל חייב מפני שהרבה במשוי בין שעמדה הבהמה בין שלא עמדה עכ"ל ולא הביא לאוקימתא דר"ל דאוקמא במסכסכת ובעמדה להטיל מימיה דווקא נלענ"ד דס"ל להרמב"ם דהא דאמרינן לעיל רישא בעל גמל חייב דלא הוה לי' לאפושי בטעינה סיפא חנווני חייב דלא איבעי לי' לאנוחי נרו מבחוץ הוא תירוץ באפי' נפשי' דבאמת פירוש הסוגיא כם דחוק קצת בין לפמש"כ התוס' שם ובין לפי מש"כ לעיל לכך ס"ל להרמב"ם דהוא תירוץ באפי נפשיה דמעתה תי לא צריכינן למאי דאוקימנא מעיקרא דמיירי במסכסכת ובעמדה להטיל מימיה אלא אפי' באינה מסכסכת חייב בעל הגמל כיון שפשע והרבה בטעינה עד שנכנס לתוך החנות א"כ תו הוי ממונו ממש וכמו אם הדליק בידו קיסם מאש של חבירו ודאי דהו נקרא האי אש ממונו א"כ ה"נ כיון שהרבה במשוי כ"כ עד שנכנס לחנותו של חבירו א"כ הו הוי אשו ממש ועדיף טפי מאש של כלבו דשייך בו דין צרורות לר"י וכמש"כ לעיל משום דכאן הוי אשו ממש וכ"כ הפני יהושע בסוף דבריו דכאן בגמל הוי אשו ממש רק דדבריו קשים כי הוא כתב כן בשקלא וטריא דשמעתין וא"כ קשה אם נאמר דהוי אשו ממש א"כ אמאי צריכינן לפרש במסכסכת ובשעמדה כיון דהוי אשו ממש ובאשו חייב אף באינו מסכסכת אלא ע"כ

צ"ל דלא הוי אשו ממש אמנם לפי מה שכתבתי א"ש דבאמת דבשקלא וטריא דשמעתין ודאי דסבר דלא הוי אשו ממש אך במסקנא נדינן מזה ומהרצינן רישא בעל הגמל פשע וא"כ הוי אשו ממש ודו"ק וא"כ תו לא צריכינן לומר דמיירי במסכסכת ובעמדה כו' ואפשר דהוא הוי גרים כן ואב"א רישא כו' ולכך שפיר כתב הרמב"ם בין שעמדה בין שלא עמדה ואין שום טענה עליו:

גם בהך פיסקא דהמדליק גדיש לא הביא לאוקימתא דאוקימנא לריש לקיש דמיירי בהצית בגופו של עבד משום דלר' יוחנן כיון דאמר דחייב משים חציו וחייב בד' דברים אם כן קלב"מ אף היכא דלא הצית בגופו של עבד דנהי דאית ליה דאינו חייב רק היכא דהוי ממונו מכל מקום כיון דהוי ג"כ חציו וחייב בד' דברים אם כן קלב"מ ולכך פטור אפי' בלא הצית בגופו של עבד ובאמת דהוי מצי הש"ס למימר איכא בינייהו לענין דין זה רק שזה נכלל בזה דהיינו הך מלתא ממש דכיון דחשבינן לי' כמזיק בידים לענין ד' דברים א"כ ממילא דהוי כהורגו בידים וקלב"מ ובזה עלו כל פסקי הרמב"ם על נכון בסייעתא דשמיא ובאמת שפי' הסוגיא דכגון שהיה לו לגודרה הוא דחוק קצת לפי' זה אבל מ"מ ראיות ברורות יתנו עדיהן ויצדקו וכמש"כ מהרש"ל וגם כי במאי דפריך מאי בינייהו הוא מרווח לפי פי' זה טובא לכך מחוורתא כהאי פירושא ועיין היטב בכל זה:

שם בגמ' ולחייב בעל גחלת ברש"י שלפנינו הגירסא וקס"ד דגחלת דחד וחררה וגדיש דחד ומהרש"ל הגיה עליו דצ"ל דגחלת וחררה דחד וגדיש דחד ולא ידעתי מי הכריחו לזה להגיה בדברי רש"י בחנם ואדרבה הגירסא שלפנינו בדברי רש"י היא מיושרת טפי דלפי גירסת מהרש"ל קשה מאי דקאמר ולחייב בעל גחלת דלמי יתחייב כיון דהוא עצמו בעל הגדיש וע"כ צ"ל דהאי לישנא לאו דווקא וכמש"כ התוס' דהכוונה הוא שיפטר בעל הכלב מחלקו של בעל גחלת וזה מבואר הדוחק אבל לפום גירסא דידן ברש"י אתי שפיר בפשיטות טפי ואי משום דהוי קשה ליה איך משכחת לה בכה"ג דיהי' הגחלת וחררה של שני בני אדם דהא מסתמא בעל החררה הוא האופה החררה בתנורו וא"כ הוא ממילא גם בעל הגחלת גם זה אינו כלום דשפיר משכחת לה שאפה בבית של אחרים ובבית האופה וכדומה וכן הוא להדיא בשיטה מקובצת כגירסא דילן דרש"י וקמפרש לה שאפאה בבית האופה וכן פירש הראב"ד הביאו הרשב"א בחידושיו עיי"ש וכן הוא בתשובות דברי ריבות סי' קפ"ג עיי"ש לכך העיקר כגירסא דילן ברש"י שלפנינו ומש"כ רש"י קס"ד הוא לאו דווקא כדאשכחן בכמה דוכתי שכ' רש"י קס"ד וגם לפי האמת כן הוא או דיותר יש להגיה וקס"ד דגחלת דחד וחררה דחד וגדיש דחד והוא נכון טפי אלא דמה שרצה בספר שיטה מקובצת ליישב ע"פ זה קושיית התוס' על

רש"י בסוגיין דלעיל באיבעיא דמתגלגל שהקשו שם על פירש"י דקמפרש דהאיבעיא הוא אי בתר לקיחה אזלינן אי בתר אכילה דהא בכאן פשיטא לי' להגמ' דאזלינן בתר אכילה ולא בתר לקיחה דאמרינן אי דאכלה בגדיש דעלמא הא בעינן ובער בשדה אחר וליכא אפ"ג דהלקיחה היתה בחצר הניזק עיי"ש בתוס' אמנם לפי גירסא זו אתיא שפיר דמיירי דגחלת דחד וחררה וגדיש דחד והחררה הי' ברשות של בעל הגחלת נמצא דאף הלקיחה לא היתה ברשותו של הניזק לכך שפיר קפריך אי דאכלה בגדיש דעלמא פטור דבעינן ובפר כו' משום דנמצא דהאכילה והלקיחה הכל היתה שלא ברשות הניזק אבל היכא דהלקיחה היתה ברשות הניזק שפיר קמיבעי לן ע"כ תורף תירוצו הא ודאי ליתא דהא קיי"ל לקמן (מ"ח) דהיכא דהכניס פירות ברשות לחצר חבירו ונכנס שור של אחר ואכלן חייב בעל השור משום דכיון שהכניס ברשות הוי לי' כחצירו ממש וא"כ ה"נ כיון שהכניס בעל החררה לרשות של בעל הגחלת א"כ תו הוי כחצירו וא"כ הדק"ל דאמאי פטור באכלי' בגדיש דעלמא כיון שהלקיחה היתה ברשות הניזק אלא ע"כ דלא אזלינן בתר לקיחה וקושיא זו איכא לאקשויי ג"כ על פי' הראב"ד הביאו הרשב"א לקמן גבי תפשוט דפי פרה כחצר הניזק דמי וז"ל והראב"ד פי' דחררה זו לא נטלה מרשות הניזק אלא מרשות בעל הגחלת וכמו שכתבנו למעלה ומשום כך אמר ש"מ דפי פרה כחצר הניזק דמי דכשנטלה הכלב זה לא נטלה מרשות הניזק אלא מרשות אחר עכ"ל וגם לדבריו קשה דהא כיון שהכניס לרשות בעל הגחלת תו הוי כחצר הניזק (ואין לומר דמיירי שהכנים החררה לרשות בעל הגחלת שלא ברשות בעל הגחלת דזה אינו דא"כ אמאי פריך וליחייב בעל הגחלת דלפ"ז אמאי חייב בעל הגחלת דהא הוא לא עביד ולא מידי דאילולי החררה בוודאי לא היה נוטל הכלב את הגחלת לבדה בלתי החררה ועל החררה הא איהו לא קמחייב כיון שזה הכניס שלא ברשות וא"כ מאי קפריך וליחייב נמי בעל הגחלת אלא ע"כ צ"ל דמיירי שהכניס ברשותו של בעל הגחלת כגון שהוא אופה והכניס חררתו לרשותו שהוא יאפה לו ולכך קמחייב על שלא שמרה וא"כ הדק"ל דהא הוי רשות הניזק ממש וכדכתיבנא] ואין לומר דאע"ג דזה הכניס לרשות בעל הגחלת שלא ברשות מ"מ חייב בשמירתה וכהא דאמרינן לקמן (דף מ"ח) הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות וחפר בו בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בחקי החצר ובעל החצר חייב בנזקי הבור אע"ג דאמרי' איש בור ולא שור בור הכא כיון דאית לה למלויי ולא קא מלי' כמאן דכריה דמי אלמא דאע"ג דהוא לא עשה הבור מ"מ היה לו לסותמו כיון דברשותו הוא הבור וא"כ ה"נ דנהי דזה הכניס שלא ברשות בעל הגחלת את החררה לרשותו מ"מ חייב בעל הגחלת בשמירתה דזה אינו דלא דמיא להתם כלל דהתם הוי

טעמא כמו שפי' רש"י שם בד"ה הכא כיון דאית ליה למלוויי' כו' וז"ל וכי אפקר בתר הכי הוי נותן תקלה בר"ה עכ"ל ולכך שפיר חייב בעל החצר משום דלא הוי ליה לאפקוריה ואם רצה להפקיר היה לו למלוייה וכיון דלא מלי' והפקירו הוי נותן תקלה בר"ה ואיהו קעביד התקלה משא"כ כאן דאילולי החררה לא היה נוטל הכלב את הגחלת רק דע"י החררה נטל את הגחלת וא"כ בעל החררה הוא דקעביד התקלה ובוודאי דבעל הגחלת פטור מכלום וא"כ קשה דמאי פריך וליחייב בעל הגחלת ודו"ק וצ"ע:

שם תוס' ד"ה תפשוט דפי פרה כחצר הניזק כו' וקמיבעי ליה אם הושיט פירות בפי פרה חש"ו דלאו בני תשלומין נינהו עכ"ד ומשמע מדבריהם דאם הושיט לה פקח ליכא למיבעי מידי משום דהפקח חייב ולא בעל הפרה וכ"כ לה הרא"ש בסוגיין ולקמן גבי מאי דבעי למפשט משיסה בו את הכלב ושיסה בו ע הנחש פירשו התוס' עצמם דמיירי אפי' בתחב לתוך פיו של הכלב או הנחש וא"כ דבריהם סתרי אהדדי ואין לומר דדווקא בהושיט פירות לפי פרה הוא דמחייב המושיט אי הוי בר תשלומין משום דפירות אורחיה דפרה למכלינהו דהא הוי שן דאורחי' הוא ולכך כיון שהושיט לתוך פיה רבוודאי האכל אותם כיון דאורחיה בכך לכך הר כאילו קליא בנורא משא"כ בשיסה בו את הכלב ונשך אותו דנשיכה תולדה דקרן היא דלאו אורחיה הוא ולכך אפי' תחביד חבירו לתוך פיו של כלב מ"מ אינו דבר ברור שישכנו דהא לאו אורחיה הוא ולכך פטור המושיט אף דהוא בר תשלומין משום דלא הוי כאילו קליא בנורא כיון דאינו ברי שישכנו דזה אינו דהא תני נמי ההם נחש ונחש אורחיה בכך כמו דתנינן במתניתין דפ"ק דנחש מועד לעולם והיינו לנשיכה וא"כ הוא דמי לגמרי להושיט לתוך פיה של פרה והוי לן לחיובי המושיט (ותמהני מהרב בתוי"ח שכתב לפרש לפי דרכו דמשסה הוי קרן עיי"ש במש"כ וז"א דנחש וודאי דהוי שן ודו"ק) וגם אין לומר דלקמן מיירי שהמשסה הוא לאו בר תשלומין דגם ז"א דא"כ למאי הני הברייתא פטורא דהמשסה כיון דלאו בר תשלימין הוא אלא ע"כ מיירי במשסה דהוא בר תשלומין והדק"ל וצ"ל דדעת התוס' לחייב המושיט לאו משום דהוי כאילו קליא בנורא אלא משוס דכיון דאגביה קניא ונעשה כשלו ומחוייב בהשבה מעלייתא משא"כ גבי משסה דאף אם תחב לתוך פיו מכל מקום כיון דלא שייך בזה למימר כיון דאגביה קניא לכך פטור המושיט אף אם הוא בר תשלומין וכ"כ בחידושי גלאנטי ונכון הוא:

דף כג:

תוס' בד"ה שיהיו התנוקות ממשמשין ולא בא ר"מ למעט שלא תועיל חזרה שלשה ימים אלא השמיענו דאפי' ביום אחד פעמים דאיכא חזרה עכ"ד ואינו מוכרח כלל דברווחא

איכא למימר אפכא דחזרה זו שיהיו התינוקות ממשמשין עדיפא טובא מהך חזרה דג' ימים וכן נראה להדיא מדברי הרמב"ם בפ"ו מה' נ"מ ה' ז' שלא כתב רק חזרה זו דתינוקות ממשמשין בו ועוד דכ' שם ה' ח' גבי מועד לשבתות חינו מועד לימות החול וז"ל ומאימת הוי חזרתו משימשמשו בו התינוקות בו ביום שהיא מועד לו ולא יהיה מזיק נזק שהועד לו עכ"ל הרי להדיא אף דבמתניתין קתני עלה מאימת הוי חזרהו משיחזור בו ג' ימי שבתות והרמב"ם שינה מלשון המשנה וכתב החזרה דתינוקות ממשמשין בו והיינו משום דס"ל להרמב"ם דמתניתין דברי ר"י הוא ואנן קיי"ל כר"מ בחזרה ולכך כתב הך דתינוקות ממשמשין בו שהוא כדברי ר"מ ואם איתא כדברי התוס' דלר"מ נמי מהני חזרה דג' ימים נא היה לו לשנות מלשון המשנה שאין זה מדרכו אלא וודאי מדשינה מלשון המשנה ש"מ דס"ל דלר"מ דוקא חזרה זו דתינוקות מהני אכל חזרה דג' ימים לא מהני כלל וכ"כ הה"מ שם ה' ח' בכוונת הרמב"ם:

והרב בישׁ"ש כתב להוכיח כדברי התוס' מהא דלקמן (ל"ז א') דאמרי' שם ורב זביד אמר לך רישא אחזרה קאי כגון דהוי מועד לאדם ומועד לבהמה והדר ביה מבהמה דקאי גבי בהמה תלתא זימני ולא נגח ע"כ הרי דבתלתא זימני הוי חזרה גם לר"מ דהא התם סתמא דמתניתין ומסתמא ר"מ היא ועוד מדתני סיפא אמרו לו לר"י מכלל דרישא לאו ר"י הוא וכן פי' שם הר"ן ע"כ דברי הישׁ"ש בקצרה ולפענ"ד אין זה הכרת כלל דעד כאן לא קאמרינן בכל דוכתא מדסיפא האי תנא מכלל דרישא לאו האי תנא כיון דתנא דסיפא לאפלוגי אתי משא"כ הכא דר"י לא אתא לאפלוגי על תנא דרישא כלל רק דבני הישיבה שאלו אותו לדידך איך יהיה הדין במועד לשבתות ואינו מועד לימות החול א"כ אדרבה משמע טפי פשטא דלשנא דמתניתין דגם רישא ר"י קאמר לה ולכך שאלו אותו בני הישיבה הרי שהיה מועד לשבתות כו' מה יהיה דינו לדידך ודוגמתו ביבמות (ס"ג ב') בן עזאי אומר כו' אמרו לו לבן עזאי ואם ששם מפורש ברישא דברי בן עזאי מ"מ ילמד סתום מן המפורש מדאמרו לו בסיפא מכלל דהרישא הוא הוא האומר דאי לא איירי ר' יהודה ברישא א"כ למאן אמרו לו הן אמת שגם הנ"י כתב בדברי הישׁ"ש דרישא ר"מ היא ולא ירד למה שכתבנו אך מדברי הנ"י שם מוכח להדיא דס"ל כהרמב"ם דלר"מ לא מהני חזרה דג' ימים שכ' שם וז"ל ומשו"ה בעו בני הישיבה השתא לר"י ולא לר"מ דכולה מתניתין סתמא ר"מ תנא לה ואפ"ה שבקי ר"מ ובעו לר"י משום דשמעי' ליה דמהני ימים לחזרה כמו להעדאה בעו מיניה כיון דמהני חזרה שלשה ימים למסתר העדאה גמורה לדידך הרי שהוא מועד לשבתות ואינו מועד לימות החול שבנתים מהו מי אמרינן כיון דחזי בימות החול שבנתים ולא נגח סתר להו לשבתות דכיון דמהני

חזרה דג' ימים למסתר העדאה גמורה כ"ש דמהני למסתר מקצת ימי העדאה עכ"ל הנ"י הרי מוכח להדיא מדבריו דלר"מ לא מהני חזרה של ג' ימים דאי ס"ד דלדידיה כ"ש דמהני א"כ הדק"ל דאמאי קבעו בני הישיבה לר"י ולא קבעי לר"מ דהא לדידיה נמי מהני חזרה ג' ימים אלא ע"כ דלדידיה לא מהני חזרה ג' ימים רק דוקא שיהי' התינוקות ממשמשין ואינו נוגח וכן משמע שם ממאי דמסיק וכגון שיהיו התינוקות ממשמשין בו באותן שבתות ואינו נוגח דקיי"ל כר"י דאמר תם משיהיו התנוקות כו' אלא שדבריו שם מגומגמים קצת וצריכים תיקון וכצ"ל ולדידן הוי חזרתו כגון וכו' ובחידושי אנשי שם רצה להגיה או כגון שיהיו התינוקות ור"ל דתרווייהו מהני לר"מ לחזרה או הא או הא ולא דק דא"כ יהיו דבריו סותרים למש"כ לעי מיני' דלר"מ לא מהני ג' ימים אלא דצריך להגיה ע"ד מה שכתבנו ואע"ג דבסוגיין הביא הנ"י בשם הרא"ש והריטב"א דלר"מ מהני חזרה דג' ימים וכדברי התוס' בע"כ צ"ל דכאו הביא לדעתם אבל לי' לא ס"ל כוותייהו אלא כמש"כ שם דדווקא חזרה דתינוקות הוא דמהני לר"מ וכהרמב"ם וא"כ הישש נקיט לי' כהנ"י במקצת דבריו ולא בכולן דבמאי דכתב דרישא ר"מ נקיט כוותי' אבל במאי דמדייק הנ"י דלר"מ לא מהני חזרה דג' ימים דמשו"ה קבעו לר"י ולא לר"מ בזה לא ס"ל כוותי' והיינו משום דמדרב זביד מוכח איפכא ולענ"ד נראה ג"כ לתפוס כדברי הנ"י במקצתו ולא בכולו אלא שהוא בהיפוך מדברי הישש דבמאי דכתב דרישא סתמא ר"מ היא בזה לא נ"ל כוותי' דאדרבה מדאמרו לו לר' יהודה מכלל דגם רישא ר"י היא דאל"כ למאן אמרו אלא ש"מ דברישא איירי בי' ר"י ולכך מיתוקם שפיר לשנא דאמרו לו ובמאי דנראה מדברי הנ"י דשם דלר"י לא מהני לי' חזרה דג' ימים בזה נ"ל כוותי' מפני שכן הוא בבירור דעת הרמב"ם וכדכתיבנא ועיין:

שם בא"ד ושלשה פעמים ביום אחד נראה דאין מועיל לדידי' לחזרה אעפ"י שמועיל להעדאה דה"נ אשכחן לר"ש דבג"פ הוי מועד ובחזרה בעי ג' ימים עכ"ד דבריהם בכאן אינם מובנים כל הצורך דמאי מייתו מדר"ש כיון דלר"ש לא מהני גם חזרה דתינוקות ולכך לא מהני ג"כ ג"פ אבל לר"מ דמהני חזרה דתינוקות א"כ אפשר דג' פעמים נמי מהני ועוד אדמייתו מדר"ש נייתי מדר' יוסי איפכא דהא ס"ל לר"י דלהעדאה בעינן ג' ימים ולחזרה סגי במה שהתינוקות כו' הרי דקיל לי' חזרה מהעדאה וא"כ אפשר דגם ר"מ ס"ל בזה כוותי' דקיל לי' חזרה מהעדאה לכך נלענ"ד להגיה בדברי התוס' במקום מילת נראה מילת אפשר וכצ"ל וג' פעמים ביום אחד אפשר דאינו מועיל לדידי' דה"נ אשכחן לר"ש דחזרה חמור מהעדאה וא"כ אפשר דגם ר"מ ס"ל בהא מלתא כוותי' דר"ש אבל לא שכתבו התוס' משום דברירא להו הך מלתא רק דרך ספק אמרו כן כנלענ"ד פשוט מיהו

כל זה הוא לדבריהם אבל לדינא כבר כתבנו לעיל דנראה עיקר כדעת הרמב"ם דלר"מ לא מהני רק חזרה דתינוקות ואפי' ג' ימים לא מהני ומכש"כ ג' פעמים ועיין:

דף כד.

שם תוס' ד"ה ולא ישמרנו פי' בקונטרס דלרבא בפעם שלישית חייב נ"ש אעפ"י שלא ידעו הבעלים מתחילה ואינו נראה דוהועד בבעליו כתיב ואח"כ אם לא ישמרנו משלם נ"ש כו' וא"כ אפי' אי לייעודי תורא נמי צריך שידעו הבעלים תחילה כו' ולא ישלמו בעלים נ"ש עד נגיחה רביעית ורש"י עצמו חזר בו משום דבריש חזקת הבתים קאמר סתמא דגמ' אי מה שור המועד עד נגיחה ד' לא מחייב עכ"ל הנה מה שכתבו דלרבא נמי עד נגיחה ד' לא קמחייב ודאי דהאמת כן הוא משום דהכי משמע סתמא דגמ' בב"ב וגם הרשב"א כ' להך ראי' מסתמא דתלמודא דפ' חזקת וכן יראה מדברי הרמב"ם עיי"ש ודו"ק אבל מה שהוסיפו עוד להביא ראי' מלשנא דקרא דוהועד בבעליו ואח"כ לא ישמרנו והוכיחו מזה דגם למ"ד לייעודי תורא בעינן נמי שידע עכ"פ קודם נגיחה רביעית דבלא"ה אינו חייב גם אי לייעודי תורא ומחמת זה הוקשה להם בסוגיא דלקמן בפ' ד' וה' דפריך וכי מאחר דמתם קטלינן לי' מועד היכי משכחת לה ומשני כגון שהוזמו זוממי זוממין וכריך הניחא אי לייעודי תורא שפיר אלא אי לייעודי גברא הא מצי אמר לא ידענא השתא הוא דקמסהדי בי ולפירושם גם אי לייעודי תורא נמי לא אתי שפיר כיון דעכ"פ בעי לידע מקודם ונדחקו מאוד בזה כמש"כ בעצמם דה"מ למיפרך הניחא למ"ד גומרין דינו של שור שלא בפניו כו' וזה דחוק ותירוצו של ר"ת ודאי דקשה טובא וכמו שהקשה עליו הישׁ"ש בפ' וה' מסוגיין דכריתות (כד א) דאמרינן התם שור הנסקל שהוזמו עדיו כל המחזיק בו זכה משום דאפקורי קמפקר לי' ש"מ דאינו חשוב כשלו גם בסוגיין בברי תא דלקמן דנמצא כת שלישית זוממת כולן חייבין דאמרינן עלה דלייעודי תורא ניחא קשיא טובא לדבריהם דהא עדיין לא נתחייבו הבעלים כלום עד נגיחה ד' ואמאי יתחייבו לשלם ומה שתירצו התוס' בזה דמ"מ הן חייבין לשלם נ"ש על מה שיגח אח"כ כיון דעל פיהם נעשה מועד הוא רחוק מאוד דהא אין העדים משלמין עד שיוגמר הדין על פיהם והיינו לחייב את המעידין עליו וא"כ מאי גמר דין שייך במה שלא נגח עדיין ולא מסתבר כלל למימר דזהו גופי' מיקרי גמר דין במה שנעשה מועד על פיהם דהא אכתי כיון דלא נתחייב מידי א"כ מה ישלמו דהא רשות ביד הבעלים לשוחטו כדאמרינן אין לו שמירה אלא סכין או לשומרו שמירה מעולה שלא יגח עוד וא"כ אכתי לא חייבוהו מידי ותירוצם השני נמי דחוק וכמו שכ' הישׁ"ש עיי"ש וכל זה הכריחם לפי מאי דאסקו דגם אי לייעודי תורא נמי בעינן עכ"פ שידע מקודם קודם נגיחה ד'

אבל באמת אין דבריהם מוכרחין בזה כלל דנהי דבמאי דאסקו דגם לרבא בעינן נגיחה ד' נימא כדבריהם משום דהכין משמע פשטא דסוגייא דב"ב ולכך רש"י עצמו חזר בי' אבל במאי דהעלו דבעינן שידע מקודם בזה לא מוכח בסוגיא דב"ב כלום דגם אם נימא דלא בעינן שיודיעהו מקודם מכל מקום אתי שפיר הא דלא מחייב עד נגיחה ד' דווקא והיינו משום דלא אמרינן דהעדאתו וחיובו באין כאחד רק דחיובו מתחיל אחד העדאתו וכדאמרינן שם ואידך כי לא נגח אמאי לחייב אבל לעולם אימא לך דלא בעינן שידעו הבעלים מזה מקודם כיון דלא בעינן לייעודי גברא רק לייעודי תורא ומהא דאין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני הבעלים גם כן אין כאן ראיה כלל דהא דבעינן בפני הבעלים לאו משום דבעינן ידיעתן מקודם אלא משום דאין מקבלין עדית אלא בפני בעל דין ובלא הבעלים אין כאן שום קבלת עדות וממילא דלא נעשה מועד אבל בפני הבעלים ברווחא נוכל לומר דגם אם באו העדים אחר נגיחה ד' נמי מהני לעשותו מועד בג' פעמים הראשונים ולחייבו נ"ש על נגיחה ד' אף של ידעו בו הבעלים מקודם וא"כ לא נשאר להם להתוס' שום ראיה בזה רק מאי דילפי לה כן מפשטא דלשנא דקרא דכתיב והועד בבעליו ואח"כ לא ישמרנו ואני תמה דאטו אנן ניקו ונדרוש לקראי ונילף מינייהו כפי העולה מפשוטן במאי דלא מצינו לחכמי התלמוד בזה דבר ועוד דהא לרבא דדריש להך דולא ישמרנו לנגיחה שלישית א"כ ע"כ דלא ישמרנו הוא קודם לוהועד ותו לא הוי כפשטיה דקרא ועוד דאטו והועד משמעו שידעו בזה הבעלים הא עיקר קרא דוהועד אתי דבעינן שיעידו בו בפני הבעלים ולא לידיעתן וגם בבאו העדים אחר נגיחה ד' נמי בעינן שיעידו בפני הבעלים דווקא ולזה אתי הך קרא אבל לעולם אימא לך דלא בעינן שידעו מקודם ואין לומר דכוונתם הוא מדקפיד קרא בזה שיעידו בפני הבעלים דווקא מה שאינו כן בשאר דיני ממונות דמקבלין עדות גם שלא בפני בע"ד היכא דהוא זקן או חולה או שרוצים עדיו לילך למדה"י וכאן בעינן בפני הבעלים דווקא ש"מ דטעמא דקרא הוא משום דבעינן שידע מקודם וכמש"כ הנ"י בשמעתין עיי"ש. אך גם זה אינו כלום דאטו אנן כר' שמעון קיי"ל דדריש לטעמי דקראי הא לית הלכתא כר"ש בהא גם מלשון התוס' נראה דלא כוונו לזה כלל רק דעיקר ראייתם הוא מדכתיב והועד ואח"כ ולא ישמרנו וכבר כתבנו דהא ודאי לאו דווקא הוא כלל דהא חזינן לי' לרבא דמוקי ליה לנגיחה שלישית וא"כ הוא ע"כ מקודם לא הועד לכך נלענ"ד פשוט דגם דלא מתחייב עד נגיחה ד' וכדברי התוס' מ"מ לא בעינן כלל ידיעת הבעלים מקודם אי אמרינן לייעודי תורא ובזה לא יהיה עוד שום קושיא כלל דכי היכי דפירש רש"י לסוגיין על נגיחה שלישית כמו כן נוכל לפרושי הכל שבאו העדים אחר נגיחה ד' ובעל נגיחה רביעית הביאן רק

דהנגיחה רביעית היא אמת ולא הוזמו עדיו ועדות השני כיתות ראשונית הוא שהוזמו ובהכי סלקא פירושא דשמעתין שפיר כמו לפירש"י בסוגיין ודו"ק ואין להביא ראיה לדברי התוס' מסוגיין דלקמן דפריך סתמא דהש"ס וכי מאחר דמתם קטלינן לי' מועד היכי משכחת לה ומשמע שם דהקושיא היא בין למ"ד לייעודי תורא ובין למ"ד לייעודי גברא דמדקאמר בתר הכי הניחא למ"ד לייעודי הורא אתי שפיר ומשמע דמעיקרא הוי קשיא לי' גם אי לייעודי תורא ואם איתא כדבריו דלא בעינן ידיעת הבעלים מקודם כלל א"כ לא קשיא מידי למ"ד לייעודי הורא דשפיר משכחת נה שבאו כל העדים אחר נגיחה ד' (וכן הקשה בפ"י דאמאי הקשו התוס' לפירושם מסוגיא זו דהא אדרבה מההיא סוגיא מוכח כדבריהם והיינו מהמקשה דפריך לתרווייהו] אך גם זה אינו ראיה כלל תדע דהא גם לדברי התוס' נמי קשיא מאי קאמר הניחא אי לייעודי תורא הא אי לייעודי תורא לא בעינן כלל להך שינוייא דזוממי זוממין ותיפוק לי' דלייעודי תורא בלא"ה אתי שפיר שבאו ג' כתות עדים בפעם אחד אחר נגיחה ג' וקודם לנגיחה ד' וקודם שגמרו לדינו נגח נגיחה ד' וכמש"כ בזוממי זוממין כמו כן יתיישב אליבי' גם בלא זוממי זוממין אלא ע"כ דצ"ל דהכי קאמר הגמ' הא הך שינויא דמשנית אינו ניחא רק אי לייעודי תורא ולדידיה בלא"ה ניחא וא"צ לזה וא"כ שינויא דידך אינו צריך כלל וכן הוא בשיטה מקובצת עיי"ש (דזהו התירוץ הנכון לדברי התוס' ובחנם טרחו בזה המפרשים] וא"כ גם לדברינו אתי שפיר דשפיר נוכל לומר דקושית הגמ' לא הוי רק למ"ד לייעודי גברא אבל לייעודי תורא לק"מ והך הניחא דקאמר מתפרש ג"כ כמו שהיא להתוס' דר"ל דזה היה ניחא למ"ד לייעודי הורא רק דלדידיה אין אנו צריכין לזה דבלא"ה לק"מ אבל לייעודי גברא לא קמשנית מידי ועוד י"ל כמש"כ הפ"י דסתמא דמלתא עדים שראו בשור שהרג את הנפש אין משהין עדותן לאחר נגיחה ג' ימים משום דזריזין וזהירין להעיד מיד בכדי לבער הרע שלא ימית ח"ו עוד ולכך פריך שפיר בסתמא לתרווייהו וגם לכי האמת נמי צריכינן לשינויא דזוממי זוממין גם למ"ד לייעודי תורא וכל זה הוא פשוט ולכך גם התוס' עצמם לא הביאו ראיה לדבריהם מסוגיא דהתם מדברי המקשה וכיון שגם מסוגיא זו אין כאן ראיה לדבריהם א"כ ודאי דהעיקר בזה כרש"י דלמ"ד לייעודי תירא לא בעינן כלל ידיעת הבעלים מקודם דבהכי סלקא סוגיא דשמעתין שפיר בלי שום גמגום ואין צריך לכל מה שדחקו עצמם בתוס' בזה ואף אם נאמר דסוגיא דלקמן דחיקא קצת לדברינו [הגם שלדעתי אין כאן דוחק יותר מלפי' התוס' דהא מלתא שכתבו התוס' דבעוד שלא נגמר דינו נגח נגיחה ד' זה אינו מפורש בגמ' רק דזה ידעינן ע"כ מסברא פשוטה וא"כ גם לפי' התוס' נמי לא קשה כלל למ"ד לייעודי תורא משום דאיכא לאוקמי שבאו כל הנ' כיתות

יחד ובעוד שהיו עסוקים בדינו עד שלא נגמר נגח בבית בעלים דהא למ"ד גומרין דינו של שור שלא בפניו ה"נ דמקבלין עדות שלא בפניו דכיון דטעמא דמלתא הוא משום דשור לאו בר טענתא היא וכדאמרינן לקמן (מ"ה א') א"כ מה לי גמר דין ומה לי קבלת העדות ועוד שכן מוכח שם בסוגיא להדיא דאל"כ אכתי תיקשה אף למ"ד גומרין לדינו של שור שלא בפניו דהוי מצי למימר הווינא מערקנא לי' שלא יקבלו עדות בפניו אלא ע"כ דלא שנא ודו"ק וא"כ גם להתוס' אין כאן ניחותא יותר מלדברינו] מ"מ מוטב לנו לסבול דוחק זה מלעוות עלינו את השמועות בחידושי הדינים היוצאים מתירוצי התוס' אשר אינם נראים לא מגמ' ולא מסתברא ועיין היטב בכל זה:

דף כד:

תוס' ד"ה המשסה כלבו כו' לא דמי לשור האיצטדין שהאדם נלחם עמו להורגו עכ"ל יראה מדבריהם דהך שור האצטדין דתנינן לקמן דפטור לענין נזקין נמי אתמר וכן כתב בנ"י בשם קצת מפרשים ולענ"ד נראה עיקר בזה כדברי הריטב"א הביאו הנ"י דהך דשור האצטדין לענין מיתה בלבד אתמר וכמו שהוא להדיא במתניתין שור האצטדין פטור ממיתה כו' וסברא גדולה היא לחנק בין מיתה לנזקין דבשלמא לענין מיתה דהיא חיובא על גוף השור בזה הוא דאמרינן ן שהוא אנוס בזה ע"י מה שלמדוהו לכך הוי כאנוס ואנוס רחמנא פטרי' וכן נמי לגבי מזבח כשר מהאי טעמא משום דאנוס הוא דכל הני המה חיובים על גוף השור ושפיר שייך למפטריה משום דאנוס הוא אבל לענין תשלומי נזקין דהוא חיובא דבעלים לא מסתבר למפטרי' בשביל זה שהוא מלומד לכך או שעושה כן ע"י אחרים דא"כ כל אחד ילמד שורו ליגח או שיסנו בחבירו ויפטר ומה בין זה להא דאמרי' בסוגיין כיון דידעת בכלבך דמשתסי לא אבעי לך לאשהוויי ואדרבה טפי יש לחייבו ביה משום שלימדוהו לכך אך דברי התוס' יש להם מקום בסוגיא דלעיל דאמרינן שם השיך בו את הנחש ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרים ואמר רב אחא בר יעקב כשתמצי לומר לדברי ר' יהודה ארס נחש בין שיניו עומד לפיכך מכיש בסייף ונחש פטור לדברי חכמים ארס נחש מעצמו מקיא לפיכך נחש בסקילה ומכיש פטור ע"כ ובזה ודאי דקשה קושיית התוס' דאמאי הנחש בסקילה לדברי חכמים מ"ש משור האצטדין דאמרינן דפטור משום שהשור הוא אנוס כיון שמלמדין אותו לכך וא"כ ה"נ גבי נחש הא הוי הנחש אנוס כיון שאדם השיך אותו ונהי דהוא מקיא בעצמו את הארס מ"מ הא גם גבי שור הוא בעצמו נוגח מ"מ אמרינן דפטור משום שהאדם משסה אותו וא"כ גם גבי נחש הא האדם משסה אותו ולזה שפיר צריכינן למאי דמחלקי התוס' דשאני התם שהאדם נלחם עמו להורגו משא"כ גבי השיך בו את הנחש ובפירוש דברי התוס'

היה נראה לכאורה לפרש בכוונתם דהכי קאמרי כיון שהאדם נלחם עמו להורגו תו הוי כשיסהו בעצמו דאמרינן בסוגיין דפטור אך זה אינו דא"כ מאי האי דאמרינן מ"ט כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור וא"ל רב פפא לרבא איתמר משמיה דר"ל כוותך למאי הוצרך ר"פ להביא ראיה לרבא מדברי ר"ל הלא משנה מפורשת היא בשור האיצטדין והתוס' עצמם הא לא סבירא להו לחנק בין מיתה לנזקין לכך ע"כ צ"ל בכוונתם דנלחם עמו להורגו גרע טפי משיסהו בעצמו וסברא גדולה יש לחלק ביניהם ודו"ק:

אך הרמב"ם ודאי דלא ס"ל החילוק שכתבו התוס' משום שהאדם נלחם עמו כו' ולא לכל הנך חילוקי שכתב הנ"י בשמעתין שהרי כתב בפ"י מה' נ"מ ה' ח' וז"ל המשסה כלב בחבירו והרגו אין הכלב נסקל וכן אם גרה בו בהמה או חיה והרגוהו אבל אם שיסה בו נחש ואפי' השיכו בו והרגו הנחש נסקל שארס הנחש שממית מעצמו מקיאו לפיכך זה האדם שהשיך בו פטור ממיתת ב"ד עכ"ל הרי להדיא מבואר בדבריו דגם גבי משסה כלבו כו' שאינו נלחם עמו להורגו אפ"ה קפטר ליה הרמב"ם ממיתה ועיקר החילוק לדידיה בין זה ובין נחש הוא משום כיון דמקיא מעצמו א"כ הנחש הוא עושה מעצמו את הכל משא"כ במשסה כלבו כו' דדמי למאי דאמר נן ארס נחש בין שיניו הוא עומד לדברי ר"י דהנחש פטור וה"נ דכוותיה גבי כלב וכל בהמה וחיה כיון דבוודאי יזיק ע"י שיסוי א"כ הכלב לא עביד מנפשיה כלום כמו שהוא מבואר כן בדבריו להדיא ולפ"ז בבעיין דהמשסה כלבו של חבירו בחבירו צ"ל ע"כ דס"ל להרמב"ם כמ"ש הנ"י בשם הריטב"א לחלק בין מיתה לנזקין וכמש"כ לעיל כיון דלית ליה להנך חילוקי שכ' התוס' והנ"י ומעתה מה שכתב הרמב"ם בפ"ב מה' נ"מ המשסה כלבו של חבירו כו' פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ובעל הכלב חייב ח"נ והגי' עליו הראב"ד ואם מועד הוא חייב נ"ש ונראה דגם דעת הרמב"ם כן הוא ודלא כהה"מ שכתב ע"ז וז"ל ולי נראה שאפילו מועד אינו משלם רק ח"נ כיון שלא עשה כן מעצמו אלא ע"י שיסוי וכדאמרינן בשור האיצטדין בדין מיתת אדם דפטור משום שנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו אחרים אף כאן דינו כתם ואינו משלם רק ח"נ ולפיכך סתם רבינו עכ"ל ודבריו תמוהין דאי לשור האיצטדין קמדמינן לה אם כן לפטר לגמרי ואפילו כתם נמי לא להוי דהא תם חייב מיתה ושור האצטדין פטור ממיתה אלא על כרחך דלא דמי לשור האיצטדין וכמו שכתב שם הריטב"א לחלק בין מיתה לנזקין ולכך שפיר כתב הראב"ד דאם מועד הוא משלם נזק שלם וגם הרמב"ם מודה בזה וכן כתב גם הישׁ"ש בכוונת הרמב"ם אלא שכתב לחלק דשאני שור האיצטדין דהוא אנום גמור לפי שהוא מלומד לכך ולכן גם לענין נזקין פטור והא ודאי ליהא דהא כבר כתבנו דברי הרמב"ם שבפ"י מה' נ"מ הלכה ח' שכתב להדיא

דגם בהמשסה כלבו של חבירו פטור הכלב ממיתה והיינו ע"כ דיליף לה משור האצטדין ואם נאמר דשור האיצטדין פטור גם מנזקין א"כ גם בהמשסה נמי הוי לן למפטריה אפי' בנזקין ועוד דאם איתא דשור האיצטדין הוא אנוס טפי מהמשסה וכמש"כ הישׁ"ש א"כ מנ"ל להרמב"ם למפטרי' בהמשסה את הכלב ממיתה אלא ודאי דליתנהו לדברי הישׁ"ש רק כמש"כ דס"ל להרמב"ם לחלק בין מיתה לנזקין וכמה שכתב הנ"י בשם הריטב"א:

אלא שדברי הרמב"ם בפ"ו מה' נ"מ ה' שכ' וז"ל שוורים שמשחקים בהם ומלמדין אותן ליגח זה את זה אינם מועדים זל"ז ואפי' המיתו את האדם אינם חייבים מיתה שנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו צ"ע לפי"ז והה"מ פירשו לפי שיטתו אבל לפמש"כ קשה ובאמת השיג עליו הראב"ד שם וז"ל א"א ולמה לא להוי כשור שהוא מועד לשופרות ועוד שכבר פסק למעלה המשכה כלבו של חבירו בחבירו חייב בעל הכלב עכ"ל וצ"ל בכוונתו דהתם מיירי שהשחוק הלז נעשה מדעת בעל השור המנוגח ולכך ודאי דבפעם ראשון ודאי דפטור בעל השור כיון דמדעת חבירו קעביד אמנם אם הרג ג' פעמים ה"א דיהא חייב בעל השור משום דאגלי מלתא שהשור הזה הוא מזיק לכך קמ"ל דמ"מ פטור ואף כי דחוק הוא בכוונתו אך שבקיה להרמב"ם דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה כי בלא"ה אין שום הבנה לדבריו ובישׁ"ש תירץ באופן אחר עיי"ש בדבריו והוא דחוק יותר נמצא דלענין דינא איכא שני שיטות לענין המשסה כלבו של חבירו בחבירו והרג או שאר בהמה חיה ועוף דלדברי התוס' הכלב חייב מיתה כמו בהשיך את הנחש ולדברי הרמב"ם הכלב פטור ממיתה כמו בשור האיצטדין ולענין נזקין אין שום נ"מ בין שיטת התוס' לשיטת הרמב"ם דנהי דהתוס' השוו דין נזקין לדין מיתה והרמב"ם מחלק ביניהם מ"מ בהאי גיונא דס"ל להתוס' דפטור מנזקין היינו כשהאדם נלחם עמו בזה ודאי דגם הרמב"ם מודה דפטור דודאי דלא עדיף משיסהו בעצמו ודו"ק:

דף כה:

בגמ' אמר רבא אמר קרא וכבסתם בגדיכם כו' כל טומאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחוחין משבעה הקשו בתוספות ואם תאמר ולילף מקל וחומר כדמעיקרא ותירוצם דחוק וכמש"כ המפרשים ובתו"ח רצה להגיה אלא אמר רבא והדר ביה מג"ש רק דבאמת קאי על הקל וחומר וכן ראיתי בחידושי הרשב"א דאיכא מאן דמפרשי כן גם בלא גירסת אלא ולענ"ד נראה לומר בעיקר קושיא זו דלק"מ משום דהך קרא דיליף מיני' רבא להך מלתא דכל טומאות לא יהי' פחותין מז' מבואר בו בגדיכם וא"כ לא מצינן למילף מיני' רק לענין בגדים וכלים ואצטריך בבגדים גופייהו לענין הך דתנינן בריש מסכת אהלות שנים טמאים במת כו' שלשה טמאים במת כו' ועיי"ש בר"ש דהך ילפותא איצטריכא

שם גם נענין בגדים וכלים אבל מפץ דאינו נכלל בכלל בגדים וכמש"כ רש"י בסוגיין ליכא למילף מהך קרא מידי וזהו עצמו ג"כ כוונת רש"י במאי דפירש דהך הניחא דפריך הש"ס קאי אהקישא דמת לש"ז ולא פירש כפשוטו דקאי אג"ש דבגד ועור דמת ושרץ וכמו שהקשו המפרשים והיינו משום דס"ל לרש"י דליכא לפרושי דקאי אג"ש דבגד ועור דילפינן מת משרץ דהא בהך ג"ש ילפינן מפץ וא"כ ע"ז לא קמשני רבא מידי דהא בהך קרא דנקיט רבא כתיב בי' בגדיכם וא"כ אכתי מנ"ל למפץ דאינו בכלל בגד והכריחו לרש"י כן לומר דבגדיכם דנקיט בקרא דווקא הוא וליכא למילף מיני' מפץ דאל"כ היקשה קושיית התוס' דיליף מק"ו כדמעיקרא אלא ע"כ דבגדיכם דיוקא הוא וליכא למילף מיני' מפץ ולכך הוכרחו לפרושי ג"כ דקאי אג"ש אבל לפי מאי דפירש"י דקאי אהקישא דמת מש"ז אתי שפיר דהא בהך הקישא ילפינן לבו"ע וא"כ שכיר ילפינן לה מקרא דבגדיכם דלא יהי' פחותין מז' וכן נמי עור וכלים דכתיבא בהדיא בקרא נמי ילפינן מהן קרא דבגדיכם משום דאתקושי איתקוש להדדי בקרא אבל מפץ דלא כתיב כלל בקרא ורק מק"ו הוא דמייתינן לי' לכך לא מצינן למילפיה מקרא דבגדיכם:

ואין להקשות דא"כ תיקשה לפי האמת מנ"ל דמפץ טמא טומאת ז' להך מ"ד דדון מינה ומינה דבזה כבר כתבו המפרשים דהדרינן להק"ו דמהשתא תו לא מצינן למימר דאתי ק"ו לטומאת ערב ודיו לטומאת ז' דהא השתא מיפרך ק"ו כיון דטומאת ערב ידעינן מנ"ש או דהק"ו אתי לטומאת ערב וממילא דהג"ש הוא ע"כ לטומאת ז' דבלא"ה למאי איצטריכא גם אין להקשות לפ"ז דא"כ אמאי נדינן לעיל מהק"ו וקמשבשינן להברייתא כיון דבאמת צריכינן גם להק"ו א"כ נימא דהברייתא אתיא כפשטה וכמו דמייתי לה לעיל דזה אינו דע"כ הוצרך לשבש הברייתא דאל"כ תיקשה מהברייתא בהיפוך למ"ד דון מינה ואוקי באתרא וא"כ לדידי' לא צריכינן כלל להך ק"ו וא"כ למאי נקיט הברייתא כלל הק"ו כיון דבק"ו לחוד לא סגי וע"ב דצריכינן נמי להג"ש וא"כ בג"ש לחוד סגי לדידי' דס"ל דאוקי באתרא אבל הג"ש צריכינן לתרווייהו רק דמר מוסיף עלה גם בק"ו ולמר לא צריך להק"ו כלל ולכך הוצרך הגמ' לשבש הברייתא כנ"ל פשוט וקרוב לזה הוא במהרמ"ל אלא שהוא דרך בדרך התוס' דג"ש הוי כאילו נכתב בהדיא וק"ו הוי כלא נכתב בהדיא והך ג"ש דבגו"ע הוי כלא נכתב בהדיא כיון דמכח ק"ו קאתיא ובזה דבריו מבוארים ליישב ג"כ קושיית התוס' על פי פירש"י ולפמש"כ מיושב בפשיטות טפי ודו"ק:

דף כו.

תוס' ד"ה ויהא אדם חייב בכופר וד"ה עליו ולא על האדם עיין במש"כ לעיל בסוגיא דאשו משום חציו בדף (כ"ב ב') בתוס' ד"ה אילו קטיל הורי' עבדא מה שיש לעיין בשני דיבורי תוס' אלו:

שם בגמ' איבעיא להו רגל שדרסה כו' כתבו התוס' תימא מאי מספקא לי' פשיטא דקרן חמירא מה"ט כו' ועוד היכי בעי למילף מקרן שכן חייבת ברה"ר הנה לקושייתם הראשונה הי' נראה לומר דמקרן שלא בכוונה קמייתינן לה ואליבא דהך מ"ד דס"ל דאעפ"י שאין השור בסקילה אפ"ה בעלים משלמין כופר וכן קיי"ל לדינא כמו שפסק הרמב"ם לקמן בפ' הפרה דהא ע"כ דהך איבעיא הוא אליבא דהך מ"ד דהא גם כאן אין השור בסקילה וכמש"כ כן להדיא בשיטה מקובצת וביש"ש וא"כ קושיית התוס' מעיקרא לק"מ אך רש"י בפ' הפרה (מ"ח ב') לא כתב כן עיי"ש ושם יתבאר אי"ה אבל קושייתי השני' ודאי דקשה טובא ומש"כ הרא"ש בזה דעיקר האיבעיא אי עליו על השור קאמר ואכל מידי דשור קאי גם אשן ורגל או עליו על קרן דווקא הוא וגם שן ורגל אמעטו להו מעליו וכוונתו בזה בכדי ליישב קושיית התוס' לא נתקררה דעתי בזה חדא דפשטא דלישנא דתלמודא דקאמר קרן לאו כיון דעביד תרי ותלתא זימני אורחי' הוא או ה"נ אורחי' הוא דלמא כו' ודאי דלא משמע כן ועוד דהך קרא דעליו קמייתי הש"ס למיעוטא ולא לרבוייא ולהרא"ש קאי נמי לריבוייא זה אינו מתקבל על הדעת כלל וצ"ע.

שם כיון דעביד תרי ותלתא זימני אורחי' הוא מכאן ראי' למה שהביא מוהרמ"ל בשם גליון לעיל בסוגיין דאיזהו תם (כ"ג ב') דלדברי הגליון הנ"ל נמצא דפלוגתא דר' ורשב"ג שייך גם בשור המועד ולר' גם בשור המועד נמי בתרי זימני הוי חזקה ולכך שפיר קאמר הגמ' כאן תרי וחלתא זימני ר"ל תרי לר' ותלתא לרשב"ג אבל למש"כ התוס' שם ד"ה איזהו מועד דפלוגתא דר' ורשב"ג לא שייך כלל במועד דמקראי ילפינן להו א"כ מאי תרי ותלתא זימני דנקיט הכא כיון דלכו"ע בפחות מתלתא לא הוי מועד וזהו ראי' גדולה לדברי הגליון ובלא"ה נמי דברי הגליון מיושבים טפי שם בסוגיא ועיין:

שם בגמ' ת"ש הכניס שורו כו' השור בסקילה ובעליו בין תם ובין מועד משלם כיפר שלם כו' לאו משום דסבר לה כר' יוסי הגלילי דאמר תם משלם חצי כופר כו' יפה הקשה בכאן בספר שיטה מקובצת כיון דאמרינן השור בסקילה א"כ היכי אמרינן ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם הא אמרינן לעיל דמודה ר"ט דאעפ"י שמשלם נ"ש מ"מ אינו משלם רק מגופו וא"כ קשה בכאן הביאוהו לב"ד וישלם לך כיון דהשור בסקילה א"כ

ממאי יגבה הכופר ולחומר הקושיא צ"ל דלצדדין קתני השור בסקילה אם נגח בכוונה ובעליו בין הם ובין מועד משלם כ"ש אם נגח שלא בכוונה ועיין:

דף כו:

תוס' ד"ה האי מבעי לי' כו' וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי כו' ובפ' החובל משמע איפכא כו' ותירוצם דחוק ולדידי נראה פשוט דלק"מ משום דבאמת איכא סברא לכאן ולכאן דיש פנים לומר דצער שלא במקום נזק לא חשיבא כלל לאשתלומי עליו רק במקום נזק איידי דמשלם אנזק משלם נמי אצער וכמש"כ רש"י בפ' החובל בד"ה כי' עיי"ש ויש לומר נמי בהיפוך דעד כאן לא קמחייבינן לי' לשלומי צער אלא שלא במקום נזק כיון דליכא מידי אחרינא אמאי לחייבו לכך קמשלם צער אבל במקום נזק כיון דמחייב אנזק תו לא קמחייב צער ומשום דתשלומי נזק פוטרתו נמי מצער ולא שיימינן לצער בפני עצמו תדע דהא לפי האמת איכא תרי קראי לזה דצער במקום נזק נפיק מפצע תחת פצע כדאמרינן בסוגיין וצער שלא במקום נזק מפקינן בהחובל מקרא דכויה תחת כויה כו' וא"כ ע"כ צריך לומר מדאיצטרכו תרי קראי לזה דחד לא נפיק מאידך והיינו ע"כ כדכתיבנא משום דיש פנים לכאן ולכאן כנ"ל פשוט

שם בגמ' אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה כו' לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא הרי שהי' רבו רופא אמר כו' הקשו בתוס' דבפ"ק דקדושין מוקי רבנן האי ושחתה להושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוין וה"נ לא נחכוון ותירצו דע"כ לא פטרי רבנן התם אלא דאיכא תרתי לטיבותא אבל היכא דאיכא חדא לטיבותא קמחייבי רבנן עיין בתוס' והרמב"ם בפ' ה' מה' עבדים ה' י"א פסק וז"ל המפיל את שינו או סימא את עינו בלא כוונה כגון שזרק אבן לבהמה ונפילה בעבד והפילה את שינו וחתכה אצבעו לא יצא לחירות שנאמר אם שן עבדו או שן אמתו יפיל עד שיתכוין עכ"ל ויש לתמוה על דבריו דאיך פטר בהפיל שלא בכוונה הא הוא פסק כת"ק דרשב"ג דהיכא דאמר לרבו כחול לי את עיני שיחק באדון ויצא לחירות ולפ"ז א"כ גם בהפיל שלא בכוונה ה"ל לחייב ואפי' לדברי התוס' ג"כ לא פטרינן אלא היכא דהוי תרתי לטיבותא אבל הכא בזרק לבהמה ונפלה על העבד הא לא הוי רקחדא לטיבותא וכבר הרגיש בזה בכ"מ ותירץ דלא ס"ל להרמב"ם כתירוצם של התוס' משום דדחוק הוא ולכך ס"ל להרמב"ם דהסוגיות פליגן אהדדי ופסק כסוגיא דקדושין משום דאתמרא בדוכתא וכן כ' הגר"א בסי רס"ז והנה לכאורה הי' נ"ל דל"נ להך מלתא לומר דהסוגיות פליגן אהדדי גם להרמב"ם רק דס"ל להרמב"ם לחלק בין לא נתכוין כלל ובין היכא שנתכוין לדבר אחר דהיכא דנתכוון לד"א יש לפוטרו טפי מלא

נתכווין כלל והיינו משום דבנתכווין לדבר אחר ועלתה בידו זה שלא בכוונה הוי מתעסק כדאמרינן במס' שבת לענין נתכווין לתלוש ועלתה בידו מחובר דקרינן לי' מתעסק וכן הוא בכריתות לענין חלב ושומן עי"ש תדע דהא ע"כ יש סברא לפטור במתעסק ספי מבלא נתכווין כלל דהא לענין גלות צריכינן הרי קראי לפטור לא נתכווין ומתעסק דהא פטורא דלא נתכוון הוא מבשגגה יתירה וכמש"כ התוס' בשמעתין בד"ה בשגגה דגבי גלות שגגה כתיב ודבריהן מוכרחין בזה וכדבעינן למימר לקמן אי"ה ואילו פטורא דמתעסק דהיינו שנתכוונין לזרוק לצד זה והלכה לצד אחר דריש לה במכות (י') מבלא צדי' וכמו שהביאו התוס' בסוגיין בד"ה פרט עיי"ש ומדאצטריך לזה תרי קראי פ"כ דחד לא נפיק מחברי' משום דיש סברא לכאן ולכאן וא"כ מדאצטריך קרא יתירה דבשגגה לפטור בלא הכיר ולא ילפינן לה מבלא צדי' דפטרינן מיני' מתכווין לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר והיינו מתעסק ש"מ דיש סברא לומר דמתעסק יש לפטרו טפי מבלא הכיר ולכך אי לאו דבשגגה יתירא דכתב רחמנא לא הוי גמרינן לא הכיר ממתעסק משום דמתעסק גרע טפי וכיון שכן ס"ל להרמב"ם גם לפי האמת כן לענין עבד דנהי דלענין גלות פטרינן בתרווייהו מהוראת הכתובים וכן לענין חלב קמחייבינן בתרווייהו משום שכן נהנה וכדאמרינן בכריתו עיי"ש מ"מ לענין עבד דליכא קראי יש לומר ברווחא דס"ל לרבנן דמתעסק גרע טפי מבלא הכיר ולכך בהושיט ידו למעי' שפחתו קפטרי רבנן משום דהוי כמתעסק דהרי הי' מתכיון לאבר אחר ועלתה בידו זה אבל בלא הכיר באבן כלל אמרינן בסוגיין דלרבנן חיובי קמחייב ומיושב בזה קושיית התוס' ודו"ק:

ובזה עלו פסקי הרמב"ם על נכון מבלי שנצטרך לומר דהסוגיות פליגן אהדדי דזה שכתב כגון שזרק אבן לבהמה ונפלה בעבד היינו דומיא דנתכווין לזרוק בצד זה והלכה לצד אחר דהיינו מתעסק ולכך קפטר לי' הרמב"ם מסוגיא דקדושין דהושיט ידו למעי' שפחתו דמודו בה רבנן אבל בלא הכיר כלל אה"נ דיש לחייבו וכדאמרינן בסוגיין לענין עבד פלוגתא דרבנן ורשב"ג דמשמע דלרבנן נפיק בי' לחירות וקרוב לזה הוא בספר המקנה בסוגיא דקדושין אלא שלא כתב שם שום הכרח לדבריו דמש"כ דבהכיר בה קמחייב גלות ואילו בנתכווין לזרוק בצד זה כו' פטור ש"מ דמתעסק יש לפוטרו טפי ודאי דאינו כלום דמאי ראי' מייתי מהכיר ללא הכיר לחייבו ודאי יש לחייבו טפי מבמתעסק אבל מנ"ל דגם בלא הכיר יש לחייבו טפי מבמתעסק וגם מש"כ מחלב ג"כ אין ראי' כלל דהא בחלב באמת קמחייבינן לי' בתרווייהו משום שכן נהנה וכדאמרינן להדיא בכריתות אבל למש"כ הדבר מוכרח דיש סברא ע"כ לפטור במתעסק טפי גם מלא הכיר מדאצטריכו תרי קראי כן הי' נראה לכאורה לומר בישוב דברי הרמב"ם ובישוב קושיית התוס' אלא

שעכ"ז דברי הכ"מ נכונים יותר בכוונת הרמב"ם דאילו לדברינו לא הי' לו להרמב"ם להשמיט לגמרי הך דינא דלא הכיר דאמרינן בסוגיין ועוד שכן נראה גם מדברי הרי"ף דס"ל דהנך סוגיות פליגן אהדדי אלא דבזה הוא מחולק עם הרמב"ם דלהרי"ף נראה לו לפסוק כסוגיא דידן ולכך השמיט בקדושין למאי דאמרינן שם ורבנן האי ושתתה כו' מבעי לי' להושיט ידו למעי שפחתו כו' ולא כתב שם להך מלתא בהלכותיו כלל והיינו פ"כ משום דס"ל לפסוק כסוגיא דידן ודו"ק:

שם תוס' ד"ה בשגגה מכלל דהוי לי' ידיעה משום דגבי גלות כתיב טובא בשגגה דריש לה דהא גבי חלב אע"ג דכתיב בי' בשגגה לא חיישנן להיתה לו ידיעה עכ"ל אע"ג דלכאורה לא דמיא כלל חלב לכאן דהא התם גבי חלב אע"ג דלא היתה לו ידיעה היינו שלא ידע מעולם שהוא חלב אבל מ"מ האכילה היתה בכוונה לכך שפיר דחייב מה שאין כן כאן בלא הכיר בה דלא קמכוון כלל להפיל האבן נמצא דהמעשה הי' שלא בכוונה כלל לכך שפיר איכא למיפטריה אך מ"מ קמדייקי התוס' שפיר דהא איך שיהי' מ"מ הא קחזינן דהיכא דכתיב בשגגה לא שמעינן מינה ידיעה מעיקרא דהא גבי חלב לא בעינן ידיעה מעיקרא וא"כ היכי דרשינן כאן מבשגגה מכלל דה"ל ידיעה מעיקרא אך בעיקר דבריהם אלולי דמיסתפינא מדברי רבותינו בעלי התוס' ומדברי הרי"ף והרמב"ם [משום דבאמת קשה הדבר לומר לחדש דרשא בקרא מה דלא מצינו לזה רמז בש"ס] הוי אמינא דהך דבשגגה מכלל דה"ל ידיעה מעיקרא מונבז קאמר לה במס' שבת פ' כלל גדול ומשום דפריש שוגג דומיא דמזיד מה מזיד דה"ל ידיעה אף שוגג דה"ל ידיעה ורבנן פליגי עלי התם וס"ל דלא מקשינן שוגג דומיא דמזיד ורבה בשמעתין דדריש לה כן ע"כ כמונבז ס"ל וכר"י ור"ל דס"ל ההם כמנבז ולכך גם במס' מכות קממעט רבה אומר מותר מהאי קרא דבשגגה נמי מהאי טעמא דכמונבז ס"ל אבל לרבנן ליתנהו לכל הני מילי ולכך קמחייבינן לי' לפי האמת בחלב אף כשלא היתה לו ידיעה כלל מפיקרא ומעתה ל"צ תו לכל מאי שכתבו התוס' בזה וח"ו לא כתבתי כן לא להלכה ולא למעשה רק לעורר את לב המעיין ומהאי טעמא לא ביארתי הדברים כל הצורך בארוכה והנחתים אל המעיין מקום להתגדר בו.

שם ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מ"ט מנא הבירא הבר מש"כ בזה המאור והמלחמות בבר ביארו בעז"ה בארוכה לפיל בסוגיא דבעי רבא בתר מעיקרא אזלינן או בתר בסוף עיי"ש ומש"כ רש"י בזה דמירי דהזורק הוא בעל הכלי והשיגו הרא"ש דא"כ ה"ל אבידה מדעת עיין במה שכתבנו בסוגיא דזה נהנה וזה לא חסר ישוב נכון על דברי רש"י עפ"י שיטת הרמב"ם עיי"ש:

שם ואמר רבה זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים או כסתות ובא אחר וסילקן פטור מ"ט בעידנא דשדי' פסוקי מיפסקי' גירי' עיין בהרמב"ם פ"ז מה' חובל ומזיק ה' ז' ח' ודבריו שם לכאורה תמוהים מאוד ומ"ש הה"מ בישובו דבריו ג"כ תמוהים והמחוור בישוב דברי הרמב"ם הוא כמ"ש בשלטי הגבורים עיי"ש בדבריו ויש לעשות סמוכים לדבריו מהא דאמרינן לקמן דף למ"ד ע"א אמר רבינא זאת אומרת המכסה בורו בדליו של חבירו ובא בעל דלי ונטל דליו חייב בעל הבור ע"כ הרי חזינן להדיא דרשות לבעל הדלי ליטול את דליו ואם נפלו לתוך הבור שור או חמור אזי חייב בעל הבור וה"נ דכוותי' ואע"ג שהסמ"ע בסי' ת"י ס"ק מ"ד כתב לחלק בין הך דהמכסה בורו בדליו של חבירו ובין הא דכ' בתשובת הרא"ש הביאו הרמ"א בסי' שפ"ג וז"ל וכן ראובן שלקח כלי של שמעון וסמך בו חביתו של יין שלא יפול ובא שמעון ונטל כלי שלו ונשבר חביתו של יין שמעון חייב דה"ל לסמכו בדבר אחר עכ"ל ולכאורה דברי הרא"ש קשה מהך דהמכסה בורו בדליו של חבירו וחילק הסמ"ע דדווקא כאן גבי בור דאין ההזיק בא מיד אלא לאחר זמן כשיפול שם בהמתו של חב רו וגם לא ברי הזיקא כ"כ משא"כ הך דתשובת הרא"ש דהתם הוי כמזיקו בידים משום דנשבר החבית מיד ע"כ דברי הסמ"ע ולפי דבריו הנה דברי שלטי הגבורים בישוב דברי הרמב"ם אינם כלום אך משום הא לא אריא דשפיר איכא למימר דהרמב"ם לא ס"ל כלל להך חילוקא של הרא"ש רק דס"ל דכ"מ דהדבר הוא שלו יש לו רשות ליטול הדבר ההוא אפי' כשחבירו ניזוק מזה מידי ובלא דברי הסמ"ע הי' נראה לחלק דהרא"ש מיירי שם כשבעל החבית לא ידע כלל הי' של שמעון רק שהי' סבור שהוא של הפקר לכך שפיר קמחייב הרא"ש לבעל האבן משום שבעל החבית לא פשע כלל כיון שלא ידע כלל שהאבן הזאת יש לה בעלים לכך בעל האבן חייב משום דהי' לו לסומכה בדבר אחר משא"כ גבי המכסה בורו בדליו של חבירו דבעל הבור בוודאי ידע דהכלי הזו יש לה בעלים ואם כן ה"ל לאסוקי אדעתיה שיבוא בעל הכלי ויטול את בלו ואם כן פשע במה שכיסה בכלי זו לכך שפיר יש לו רשות לבעל הכלי ליטול את הכלי ובעל הבור חייב ולפ"ז אתיא דברי הש"ג בישוב דברי הרמב"ם על נכון ודו"ק אך מדברי הרמ"א בסי' שפ"ג שהעתיק לדברי הרא"ש והעתיק במקום אבן תיבת כלי לא משמע כדברינו דהא סתם כלי יש לה בעלים ודו"ק:

סליק פירקא

פרק ג - המניח

דף כז.

תוס' ד"ה ואיכא דקרו לחביתא כדא ואור"ת דאפילו רב דאמר בפרק המוכר פירות ולקמן בהפרה דהולכין בממון אחר הרוב גבי מוכר שור לחבירו ונמצא נגחן הכא מודה שיכול המוחזק לומר קים לי בנפשאי שאני מן המיעוט ולא תוציא ממני ממון אבל במוכר שור לא מצי למימר קים לי בנפשך שאתה מן המיעוט ולכך שפיר אזלינן בי' בתר רובא לרב עכ"ד וכוונתו בכדי ליישב סוגיא דשמעתין גם לרב דאל"כ תקשה לרב ממתני' דמוכח מינה דלא אזלינן בתר רובא וכדאוקימנא בסוגיין וקשה לי טובא פ"ז דא"כ מאי קפריך עלה דרב בב"ב ברישׁ פ' המוכר פירות (צ"ב ב') מהא דתנן האשה שנתארמלה או שנתגרשה היא אומרת בתולה נשאתני והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך אם יש עדים כו' טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים לא ואמאי הלך אחר רוב נשים ורוב נסים בתולות נישאות ואם איתא לדברי ר"ת א"כ לא פריך הש"ם מידי דהא הך מתני' מוקמינן לה בכתובות ר"פ האשה שנתארמלה דמיירי בברי וברי וא"כ הבעל טוען קים לי שאתה היית מן המיעוט ובזה גם רב מודה דלא אזלינן בתר רובא וכן נמי בכתובות ר"פ האשה שנתארמלה פריך ג"כ וכיון דרוב נסים בתולות נישאות כי ליכא עדים מאי הוי ופירשו שם התוס' דאליבא דרב קפריך וא"כ גם התם תקשה מה שהקשינו דהא בברי גם רב לא אמר אזלינן בתר רובא משום דמצי המוחזק לומר קים לי שאני מן המיעוט ואין לומר דדוקא היכא דמצי לומר קים לי בנפשאי שאני מן המיעוט בזה הוא דלא אזלינן בתר רובא גם לרב אבל כאן גבי אלמנה נשאתיך הך קים לי דמצי אמר הוא על האשה שאתה היית מן המיעוט דאינן נישאות בתולות ובכה"ג לא מהר לי' הך קים לי מפני שהוא על גוף אחר ולא על עצמו דזה ודאי דלא מסתבר לחלק בהכי כלל דמה לי קים לי בנפשך או קים לי בנפשאי כיון דעכ"פ טוען ברי ולא דמי למוכר שור לחבירו כו' דלא מצי טעין המוכר ברי כלל דמנא ידע בחברי' אם הוא מן הרוב או מן המיעוט גם אין לומר דהמקשה בב"ב הוי ס"ל כסברת המקשה בכתובות דאמרינן ודקארי לה מאי קארי לה ומשני סד"א כיון דרוב נשים בתולות נישאות כברי ושמא דמי ולכך לא הוי חשיב לי' להמקשה לברי דידי' כברי גמור רק דהוי כטוען שמא וא"כ תו לא דמי להכא דמצי למימר קים ליה כו' ולכך שפיר קפריך לרב דזה ודאי דאינו דא"כ בכל רובא ומיעוטא נמי נימא הכי וא"כ גם כאן איך מצי למימר קים לי כיון שהוא נגד הרוב ויש לומר דעד כאן לא קאמר ר"ת דהיכא דמצי למטען קים לי שאני מן המיעוט תו לא אזלינן בתר רובא אלא היכא דשכנגדו לא מצי למטען בברי ולהכחישו בהך קים לי כמו כאן בסוגיין דחביתא כדא וכדא חביתא

דהמוכר קטעין בברי קים לי שאני מן המיעוט דקרו לחביתא כדא והלוקח אינו יכול להכחישו בזה אבל גבי אלמנה נשאתיך אף דהוא טוען כן בברי מ"מ לא מהני ליה האי ברי כיון שהיא מכחישתו ג"כ בברי וכיון דטענותיהם שוות לכך תו אזלינן בי' בתר רובא לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב ולכך שפיר קפריך עליו שם בב"ב מהא דאלמנה נשאתיך מהו אעפ"י שישבנו במקצת דברי ר"ת שלא יהא מוקשה כ"כ מההיא סוגיא דבב"ב מ"מ עדיין אין הדבר מיושב כ"כ דאכתי מנ"ל להמקשה לחלק בכך ולאקשויי אימא כיון דלא דמי לגמרי למוכר שור ונמצא נגחן דהתם המוכר טעין שמא והלוקח ברי ובזה הוא דאזיל רב בתר רובא לחייב המוכר משום דלא מצי למימר קים לי כלל אבל כאן דמ"מ קטעין קים ני שהיית אלמנה אף שהיא מכחישתו בברי ג"כ מ"מ כיון דלא דמי לגמרי להא דרב אימא דבהא גם רב מודה דלא אזלינן בתר רובא אלא ודאי דפשיטא לי' להש"ס דאף דרב אמר למלתי' גבי הא דהמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן מ"מ רב כללא כייל בכל דוכתא דהולכין בממון אחר הרוב ואף היכא דלא שייכי הנך סברי דאיתנהו במוכר שור ונמצא נגחן והכין נמי משמע לשנא דרב דהוא כללא בכל דוכתא ולכך שפיר קפריך מיניה מהא דאלמנה נשאתיך וכיון שכן לתנייהו גם לדברי ר"ת:

ובעיקר מה שדחקו לומר כן בכדי לתרץ איך מתוקמא מתניתין אליבא דרב נלענ"ד דלאו דווקא הוא כלל וכמש"כ הרשב"א בחידושיו בשם ר"ח מהך דדייקינן בשמעתין קמ"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב לאו ממתני' דא דייקינן כן דהמשנה עצמה ודאי דלא כוונה כן להשמיענו הך דינא דא"כ למאי הוצרך להשמיענו זה בתלתא מתניתא ובחד או עכ"פ בתרי מינייהו הוי סגי [ומש"כ הרשב"א דבחד מתני' סגיא הוא שלא בדיוק דתרי עכ"פ בעינן בוודאי רק רהשלישית היא מיותרת] רק דמתני' כי אורחי' תנא להו משום דהיינו כד היינו חביות ובי קאמר מאי נ"מ אדיוקא דגמ' דקא דייק עלה קא מהדר מאי נ"מ מהך דיוקא עיי"ש בדבריו ומעתה תו לא קשיא מידי דסתמא דגמ' אזלא אליבא דשמואל דהלכתא כוותי' אבל לרב אה"נ דאזלינן בתר הרוב ובלא"ה נמי לא הוי רק דיוקא בעלמא ולא שייך למפרך מנה לרב וכה"ג כתב התו"ח לקמן בשמעתין גבי לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כר"י עיי"ש בדבריו ועי"ל דלרב נימא דמתניתין קמ"ל בהיפוך דהולכין אחר הרוב והיינו דנוקים דרובא קרו לכדא חביתא ולחביתא כדא [וע"ד מה שאמרו במס' שבת הנך תלת מילי אשתנו שמייהו שיפורא חצוצרתא חצוצרתא שיפורא כו'] ומיעוטא קרו לכדא כדא ולחביתא חביתא וקמ"ל דהולכין אחר הרוב ולא רציתי להאריך בזה לפי שלדעתי בלא"ה מיושב קושייתם במה שכתבנו לעיל ודו"ק:

ומה שהקשו התוס' דלימא כאן הדמים מודיעים והוא עפ"י שיטתם לקמן בריש הפרה בשם ריב"ם דאפילו לרבנן דאמרי אין הדמים ראיה נמי פריך שפיר התם ונחזי אי דמי רדיא לרדיא ואי דמי נכסתא לנכסתא עיי"ש בדבריהם ולשיטתם זאת הקשו דנם כאן נימא הדמים מודיעים ונכנסו לתרץ בתירוצים שונים אך לענ"ד העיקר בזה כמו שכתב הנ"י בב"ב פ' המוכר פירות שכתב וז"ל ומיהו היינו דווקא בכיוצא בזה ששאל ממנו שור ושור קא תבע לי' אלא שמגלה דעתו השתא דלרדיא קא בעי לי' אבל שאל לו צמד ואח"כ אמר דבקר נמי הוי בעי מיני' התם אמרינן דאין הדמי' ראיה לחייב לו ענין שלא שאל לו דשני גופין נינהו ואיכא נמי דקרו לכל חד שם באפי' נפשיה עכ"ל ולשיטתו זאת לא קשיא בשמעתין מידי דהא כאן שני גופין הן כד וחבית ולכך כתב בשמעתין וז"ל ולא מצינו למימר דלהוי הדמים ראיה דהא קיי"ל כרבנן דאמרי אין הדמים ראיה עכ"ל ומעתה לא צריכינן תו לכל הנך שינויי דכתבו התוס' בשמעתין ומחוורתא כהך שיטתא גם הטור ס"ס רל"ב לא הביא רק דברי הנ"י ודו"ק והב"י כתב עליו כן כתבו התוס' והרא"ש בפ' הפרה בשם ר"ת וכיוצא בזה כתב הר"ן בר"פ המוכר פירות עכ"ל ולא ירד לעומקו בכאן דנראה מדבריו דמשווה דעת התוס' לדעת הר"ן ולא קרב זה אל זה כלום ודברי הטור המה רק דברי הר"ן ולא דברי התוס' ותו לא מידי:

ודע דמדברי התוס' דהכא קשה למש"כ הפ"י בחידושיו למס כתובות ס"פ המדיר דהא דקיי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב הוא דווקא היכא דכשנגדו טוען ברי אבל בלא"ה אזלינן אפי' בתר חזקה וכ"ש דאזלינן בתר רובא דהא רובא וחזקה רובא עדיף עכ"ד עיי"ש ואשתמיטתי' דברי התוס' דשמעתין שכתבו להדיא דבמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן לא מצי שכנגדו למטען ברי ודבריהם ודאי דמוכרחין בזה דמנא ידע בחברי' אם הוא קונה לרדיא או לנכסתא ודו"ק [*כבר הארכתי בזה בתשובה מענין ספק בכור אדם והארכנו להוכיח דלא כוותי' ע"ש ודו"ק]:

(עי' בחלק התשובות לעיל סי' א' שהאריך בזה מו"ח הג' המחבר קחנו משם ותדרשנו לכאן ודו"ק:)

שם גמ' אבעי לי' לעיוני ומיזל ומשני רב אמר בממלא ושמואל אמר באפילה ור"י אמר בקרן זויות לכאורה הי' נראה לומר דכולהו הנך אמוראי רב ושמואל ור"י כולהו ס"ל דנתקל פושע הוא וכר"מ דלקמן בסוגיין דנשברה כדו דאילו לר"י דס"ל דנתקל לאו פושע הוא א"כ אפי' ביום ובאמצע ר"ה ובאינו ממלא נמי פטור כיון דנתקל לאו פושע הוא ואין לומר דהא דפליגי ר"מ ור"י בנ"פ או ל"פ היינו דווקא בנזקי ממונו אבל במתניתין דהוא מזיק בגופו והוי אדם המזיק א"כ אפי' אי נל"פ מ"מ הוא חייב משום דמפצע תחת

פצע מרבינן שוגג כמזיד ואונס כרצון דזה אינו דהא התוס' מסקו לקמן דאי נתקל לאו פושע הוא תו הוי כאונס דגניבה ומפטר עליו אדם המזיק עיי"ש במש"כ בתוס' ד"ה ושמואל אמר וא"כ ע"כ צ"ל דהנך אמוראי דמחייבי לי' ביום ובאמצע ר"ה כולהו ס"ל דנתקל פושע הוא וכר"מ אלא דלפ"ז תיקשה לן דהא לקמן בהגוזל (צ"ט ע"ב) קאמר שמואל דטבח אומן שקלקל אפי' בחנם חייב וקמפרש שם לטעמי' דידי' משום דס"ל כר"מ דנ"פ וה"נ אבעי לי' לעיוני שלא יקלקל וא"כ ר' יוחנן דפליג עלי' התם וס"ל דבחנם פטור בשכר חייב מכלל דס"ל דנל"פ דהא שם בסוגיין תלוי זה בזה וא"כ קשיין דברי ר"י דהתם אדר"י דשמעתין דמשמע דס"ל דנ"פ הוא וכדאמרן אמנם לפי דברי הרז"ה לקמן בשמעתין דשני קדרין שכתב שם בפיסקא בד"ה אמר רבא ראשון חייב כו' דאע"ג דלשמואל תליין זה בזה דאם נאמר דנתקל פושע הוא גם גבי טבח חייב מ"מ ר' יוחנן לא תלוי זה בזה וס"ל דאע"ג דנתקל פושע הוא מ"מ גבי טבח פטור עיי"ש בדבריו אתי סוגיין שפיר דנהי דס"ל לר' יוחנן דנ"פ מ"מ ס"ל גבי טבח דפטור משום דלא תלויין בהדדי כלל אבל לפי דברי הרמב"ן במלחמותיו שם על המאור שכ' דגם לר יוחנן תליין אהדדי דלכך פטור גבי טבח משים דנל"פ ולכך הביא שם ראי' דלפי האמת פסק נן דנל"פ משום דהתם פסקינן כר"י אלמא דנל"פ א"כ הדק"ל דקשיא דר"י אדר"י דהא ס"ל כאן דנ"פ ולענ"ד נראה לתרץ לפי דברי הרמב"ן דאיכא למימר דכו"ע ס"ל דנל"פ והא דפרכינן איבעי לי' לעייוני ומיזל משום דע"כ ס"ל נל"פ אלא דווקא היכא שנתקל דרך הילוכו כשלא הי' שום מכשול לפניו בזה הוא דלא הוי פושע משום דודאי אנוס הוא בנפילתו אך היכא שהי' מונח לפניו איזה מכשול ונכשל בה ודאי דהוי פושע משום דהי' לו לראות את המכשול ולנטותו מעלי' ולהלך באידך גיסא ולא כמש"כ התוס' ד"ה ושמואל אמר דהיכא דהי' לפניו שום מכשול הוי אנוס טפי וע"ז קמתרצו רב ושמואל ור"י כל חד כדאית לי' אבל לענין נתקל אי פושע הוא או לאו לא ידעינן מכאן כלום היאך ס"ל והא דאמרינן לקמן בסוגיא דב' קדרין דשני לא הוי פושע הרי חזינן דהיכא דאיכא מכשול לפניו לא הוי כ"כ פושע איכא למימר דשאני התם כמש"כ התוס' בדף ל"ב ד"ה עמד בעל קורה דאורחא דמלתא כשהולכין זאח"ז דאין האחרון יכול לעיין באותו שהולך לפניו כל שעה משום דסבור הוא דמסתמא הולך כדרכו ולא ה"ל לאסוקי אדעתי' שמא נפל עיי"ש בתוס':

ועי"ל דברי הרמב"ן לפי מאי דנבאר לקמן אי"ה בתוס' ד"ה ושמואל אמר דאדם המזיק חייב אף על אונס שהוא כעין גניבה ולא כמש"כ התוס' עיין בדברינו לקמן וא"כ שפיר יש לומר דכו"ע ס"ל דנל"פ ומ"מ כאן הוא חייב משום דהוי אדם המזיק וע"כ לא אמרינן

נל"פ רק לענין אם בא אחר ונתקל בו בזה הוא דאמרינן נל"פ לפטור משא"כ היכא דהוא שיבר בגופו בזה ודאי דחייב מטעם אדם המזיק לכך קמשני דמיירי בממלא או באפילה או בקרן זוויות דהוי אונס גדול ועיין:

דף כז:

תוס' ד"ה אמאי פטור כו' אבל הך לא פריך אמאי חייב בנזקו דיותר יש לו לשמור שלא יזיק משלא יוזק ע"כ הנה מסוגיין באמת אין ראי' כלל להך סברא משום דעדיפי מיניה קפריך דלתחייב אפי' בשבירת הכד ומכ"ש דבעל הכד יפטור מנזקו ועוד דניחא לי' למפרך אירישא וכן הוא בחידושי הרשב"א בשמעתין אלא דמ"מ דבריהם מוכרחין בזה מסוגיא דלקמן דשני קדרין דפריך ממ"נ אי נתקל פושע שני נמי לתחייב וכו' וכמש"כ התוס' לעיל (כ"ג א') ד"ה ולתחייב עיי"ש ועוד נבאר בזה אי"ה לקמן בסוגיא דב' קדרין:

שם בא"ד וק"ק הא דאמר רבא לעיל כי אית לך רשות לסגויי עלי ואמאי אית לה רשות לסגויי הא בהמה נמי אבעי לה לעיוני כדמוכח בהפרה דשור פקח ביום פטור כו' וגם בזה יפה השיב בחי' הרשב"א דהא דאמרי' דגם בהמה איבעי לה לעיוני היינו שלא תוזק ומשום דכל בעל חי יש לו דעת להשמר עצמו מהמכשולות שלא ינזק אבל לזה ודאי דאין לה דעת להשמר עצמה שלא תזיק לאחרים תדע דאל"כ רגל דפטורה בר"ה היכי משכחת לה וזה לא שייך רק באדם והוא נכון:

שם תוס' ד"ה ושמואל אמר באפילה שנו והא דפליגי לקמן אי נתקל פושע הוא אי לאו כגון שנתקל מעצמו אבל הכא שנתקל מחמת מכשול אנוס הוא ולא איבעי לעיוני דבריהם אינם מובנים בזה דאדרבה הא חזינן כאן דס"ל לשמואל בהיפך דאף דנתקל מחמת מכשול אפ"ה לא קפטר לשמואל אלא דוקא באפילה אבל ביום איבעי לי' לעיוני אף דנתקל מחמת מכשול וצריך לימר בכוונתם דהכי קא קשיא להו דהא מדחזינן לקמן דפליגי בנתקל פושע ולא קמחלקי בין יום ללילה ש"מ דלמאן דס"ל דנ"פ אפי' בלילה נמי פושע הוא וא"כ איך קאמר שמואל דבאפילה לא הוי פושע ולזה תירצו דע"י מכשול שפיר אמרינן דבאפילה לא הוי פושע ומשום דלא יכול לראות המכשול בלילה אבל בנתקל בלא מכשול אפי' באפילה נמי הוי פושע למ"ד נ"פ אכן אם זאת היא כוונתם ודאי דאין דבריהם מוכרחים כ"כ דברווחא נוכל לומר דפלוגתייהו לקמן הוא דווקא ביממא ואף דנקיט בסתמא מ"מ סתמא דמלתא הכי איתא אבל באפילה אה"נ דכו"ע מודו דנל"פ הוא ותו לא צריכינן למש"כ התוס' לחלק בין יש לפניו מכשול לאין לפניו מכשול ועיין במש"כ לעיל דמצד הסברא י"ל בהיפוך מדבריהם דביש מכשול הוא פושע טפי ומשום דהוי לי' לראות המכשול ולנטות מעליו לימינו או לשמאלו וזה פשוט ובמש"כ

התוס' דבאונס גמור לא מחייב אדם המזיק בזה דבריהם מוכרחים ונכונים הגם שעל ראיותיהם יש להשיב דמההיא דהירושלמי אין ראיה דהתם שאני דהשני פשע שלא הי' לו לשכב בצידו וכן נמי במתניתין דאם עמד בעל חביות נמי הוא פשע בעמידתו והיא דהגוזל בתרא ודאי דאינו ענין כלל לזה כיון שלא ידעו כלל מזה ולא נתכוונו להזיק רק שאכלוה כדרכם משום שהיו סבורים שהיא שלהם ואינו ענין כלל למזיק יהיה בכוונה או שלא בכוונה מ"מ בלא שום ראיה הדברים מצד עצמן נכונים ומוכרחים מסוגיא דידן מדפטרינן ליה באפילה או בקרן זווית ש"מ דבאונס גדול מפטר אדם המזיק אבל מה שהוסופו לדקדק ולתת קצבה לדבר דבאונס שהיא כעין גניבה מפטר אדם המזיק ובאונס שהוא כעין אבידה הוא חייב והיינו משום דגניבה קרובה לאונס ואבידה לפשיעה ונמצא דלדבריהם אדם המזיק הוא קיל לי' גם משומר שכר בזה לא נלענ"ד דבריהם כלל דהא מקרא דפצע תחת פצע מרבינן לחייבו באונס ומשמע אפילו אם הוא אונס גמור וא"כ איך אפשר למפטרי' באונס שהוא כעין גניבה דלא מקרי אונס כלל רק שהוא קרוב לאונס תדע דהא מדחייב עליו ש"ש ש"מ דלאו אונס הוא דהא אינו חייב באונסין רק שואל ולא ש"ש לכך נראה דבכל מיני אונסין חייב אדם המזיק רק באונס גדול דלא ה"ל לאסוקי אדעתי' כלל בשום אופן בהא הוא דפטרינן ליה ומשום דמאי ה"ל למעבד והיינו כההיא דהירושלמי וכדומה וכן אפילה וקרן זווית דבכל אלו לא ה"ל לאסוקי אדעתי' כלל ולא היה אפשר לו ליזהר אבל כל דהוי ליה לאסוקי אדעתיה אף בדרך רחוק מ"מ חייב בזה אדם המזיק ומשום דמרבינן לי' מקרא דפת"פ תדע דהא בהיתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה כלל אפ"ה קמחייב בה אדם המזיק ומשום דה"ל לאסוקי אדעתי' דלמא הניח לו איזה איש אבן בחיקו ובלי ספק דזהו אונם יותר מגניבה ואפ"ה חייב והיינו כדאמרן ולענין הראיות שהביאו התוס' לדבריהם נראה דבקל יש לדחותם דמה שהביאו ראיה מההיא דהמעביר חבית י"ל דלא מקרי אדם המזיק כלל דהא איהו לא שברה בגופו או בידו רק שנפלה לארץ ונחבטה ונשברה וא"כ קרקע עולם הוא שהזיקתו ורק משום שלא נזהר בשמירתה הוא דקמחייב ולכך קמדמינן לש"ח או לש"ש אבל אינו ענין כלל לאדם המזיק בגופו או בידים וכן הוא בש"מ בשם הראב"ד וכן ההיא דמוליך חטים ולא לתתן ועשאן סובין פת ועשאו ניפולין בהמה וניבלה התם נמי לא מקרי אדם המזיק משום דהא עכ"פ תיקנם דמעיקרא היה חטים ועכשיו קמח או מעיקרא קמח והשתא פת אלא שהיו עומדים לתיקון יותר מעולה מזה וא"כ הסברא פשוטה דמשום זה לא נחשב כאדם המזיק מחמת שלא עשה תיקון יותר מעולה ממה שעשה כיון דפכ"פ גם במה שעשה יש איזה תיקון וההיא דבהמה וניבלה נמי לא עשה מעשה בידים לפי מה שפי'

רש"י שם דע"י פירכוס הבהמה נתקלקלה השחיטה וא"כ עיקר הנזק נעשה פ"י פירכוס הבהמה והוא היה עוסק בתיקונה להכשירה ורק משום דלא נזהר בזה ומשום דה"ל לאסוקי אדעתי' שמא תפרכס קמחייבינן לי' וא"כ מדין שומרים נגעו בו ולכך קמחלקינן בי' בין בחנם לבשכר ועוד כתב בזה בש"מ דשאני כל הני שנתנו בידו לעשות בהם איזה מעשה וברשות העביד לעצם המעשה רק שנתקלקלה המעשה בידו לכך לא מקרי אדם המזיק דאדם המזיק לא הוי אלא כשאין לו שום רשות על הדבר הניזק ולא נתנו בידו ובזה חייב בכל מיני אונסין ולא מיפטר רק באונס גדול דלא ה"ל לאסוקי אדעתיה כלל ועוד יש לחלק בכמה אנפי ונלאתי להאריך ובמש"כ יש בו די לדחות ראייתם של התוס' כנלע"ד ועיין בזה:

שם בגמ' אמרי בי רב משמיה דרב בממלא ר"ה כולה חביות לכאורה היה נראה לפרש דמשו"ה פטור בממלא בנתקל משום דס"ל לרב כרנב"י דאית ליה דעביד אינש דינא לנפשיה וא"כ אפילו שבר בכוונה נמי פטור ולכך ודאי דפטור בנתקל דדוחק לימר דבממלא שוב אי אפשר ליה לעיוני ומיזל דאדרבה מצד הסברא נראה דממלא נראה לעינים טפי איך שהדרך ממולא בכדים וא"כ טפי היה לו ליזהר שלא ישבר אי ס"ד דלא עביד אינש דינא לנפשיה אלא ע"כ דעיקר תירוצא דרב דמוקי לה בממלא הוא משום דס"ל עביד אינש דינא לנפשיה ולכך פטור בנתקל משום דאפילו לשבר נמי אית ליה רשות ולפ"ז היה ניחא טובא מאי דאמר רב פפא לא דיקא מתניתין כו' דאי כרב מאי איריא נתקל אפילו שבר נמי ונא נצטרך לימר דס"ל לר"פ כרנב"י דעביד אינש דינא לנפשיה קפריך הכי רק דמעיקר שינויא דרב מוכח דס"ל כן דבלא"ה לא הוי משני מידי אלא דכ"ז אינו דא"כ תיקשה לקמן בשמעתין דפריך למ"ד לא עביד אינש דינא לנפשיה ממתניתין דובא אחר ונתקל טעמא דנתקל הא שברה פטור ש"מ לא עאד"ל וע"כ אליבא דאוקימתא דרב דמוקי לה בממלא קפריך וכמש"כ שם רש"י ותוס' וא"כ אי ס"ד דאוקימתא דרב לית ליה פתרי אלא אי אמרינן עביד אינש דינא לנפשי' א"כ היאך הוי ניחא ליה להמקשה עיקר אוקימתא דרב לפום מאי דהוי סבר דלא עאד"ל אלא ע"כ צ"ל דאוקימתא דרב לא תליא בהכי כלל ואף אם נאמר דלא עביד אינש דינא לנפשי' נמי מיתוקם שינויא דידיה דמוקי לה בממלא והייני ע"כ כהך פירושא דהוה דחוק לן לפרש כן מעתה בהכרח צריכינן לפרושי כן דבממלא שוב אי אפשר לו לעיוני ומיזל ואף דוודאי דהוא נראה לעינים טפי מ"מ כיון דכל הדרך מלא כדים אף דחזי ליה מ"מ אי אפשר לו ליזהר שלא יתקל וישבר ודמיא קצת להא דאמרינן לעיל היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה אא"כ מנחזת וה"נ דכוותי' כיון דבע"כ הוא מהלך בדוחק בין הכדים אי

אפשר לו ליזהר שלא יתקל וישבר אף דחזי להו ומעתה שוב אין כאן דוחקא כלל בהאי פירושא וזה פשוט ולפ"ז י"ל דבממלא לא הוי אונס כ"כ כמו קרן זוית ואפילה דהתם לא חזי לי' ובממלא הא קחזי לי' ועיין במה שנכתוב לקמן אי"ה בבאור אור דברי הרא"ש:

שם בגמ' לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים התוס' כתבו והא דתני לקמן דשור פקח ביום פטור דשור עיניו למטה ומיבעי לי' לעיוני טפי מאדם ע"כ ולא הבנתי כי הדבר נראה בחוש שאינו כן דמה בכך שראשו הוא למטה ואינו זקוף כמו באדם דאטו עיניו הוא בסנטרו למטה לארץ הא עיניו קביעים בשטח השווה הנזקף לחוץ במישור כמו באדם ועוד ראיתי מי שחילק בזה דשאני אדם דהוא בעל מחשבות ולכך אין דרכו להתבונן בדרכים משא"כ בשור וגם זה הוא מלתא דתמיהא טובא לומר דשור יהיה לו דעת לשמור עצמו שלא יוזק טפי מאדם ומתוורתא בזה כשיטת הרמב"ם שכתב לחלק בין מכשול למכשול דבמכשול גדול המביא לידי מיתה כההיא דהתם דאיירי לענין מיתה גם השור איבעי לי' לעיוני ומכ"ש אדם רק דבאדם בלא"ה פטור מדרשא דשור ולא אדם ובמכשול קטן שאינו מביא רק לידי נזקין היינו דאמרי' בשמעתין דגם באדם אין דרכו להתבונן בדרכים ומכ"ש שור וע' ברמב"ם פי"ב מהל' נ"מ ה' ט"ז וכמש"כ הה"מ ודו"ק

ולעניין הלכה פסק הרי"ף והרמב"ם כבני מערבא דאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים וכ' ע"ז הרא"ש וז"ל ופסק רב אלפס ז"ל הלכה כר' אלעאי משום דרבינא ורב אשי איירו במילתיה ועוד מדמתמה גמרא לימא רבא כשמואל ס"ל אלמא ליתא לדשמואל וכ"ש לדברי ר' יוחנן דקרן זוית לא הוי כ"כ אונס כמו אפילה וכיון דליתא לדשמואל ולדר' יוחנן דהילכתא כוותייהו נגד רב כ"ש דליתא לדרב עכ"ל ודבריו תמוהים דק"ו פריכא הוא ובספר תפארת שמואל נדחק בזה הרבה והעיקר הוא כמו שהגיה במע"מ דאפילה לא הוי כ"כ אונס כחו קרן זוית והכי פירושא דהרא"ש רוצה להוכיח דסתמא דתלמודא דקמתמה על רבא לימא כשמואל ס"ל היינו ע"כ הכוונה דעיקר תמיהת הש"ס הוא במה שאינו סובר כבני מערבא והיינו ע"כ משום דס"ל לסתמא דתלמודא דהילכתא כבני מערבא וע"ז בא הרא"ש להוכיח דליכא לפרושי דתמיהת הש"ס הוא במה שסובר כשמואל ולא כאינך אמוראי דהיינו רב ור"י [וא"כ תו לא יהיה ראיה מזה דהלכה כבני מערבא והיינו משום דלכאורה היה נראה לפרש דהך עובדא דחייב רבא היה ידוע להם דבקרן זוית הוא וביום דלר"י הוי לן למיפטריה ולשמואל הוא חייב משום דשמואל לא קפטר ליה רק באפילה אבל בקרן זוית חיובי מחייב וע"ז קמשני קרנא דעצרא הוי ור"ל דאה"נ דהמעשה הי' בקרן זוית ומשום דזה אי אפשר להכחיש כיון שהי' ידוע להם שכן הי' המעשה רק דלא הוי בקרן זוית דעלמא אלא קרנא דעצרא הואי ומשום דברשות

קעביד איבעי לי' לעיוני ולכך אפי' לר' יוחנן חייב לזה קאמר הרא"ש דליכא לפרושי כן משום דאפילה לא הוה כ"כ אונס כמו קרן זוית וא"כ שמואל דפטר באפילה כ"ש דפוטר בקרן זוית וא"כ תו ליכא לפרושי דעובדא דהוי בקרן זוית הואי דא"כ איך קאמר הש"ס לימא כשמואל ס"ל דהא לשמואל דפטר באפילה א"כ מכ"ש דפטר בק"ז אלא ע"כ דליכ' לפרושי כן וליכא לפרושי נמי דעובד' דהואי בממלא הואי ובממלא לא הוי כ"כ אונס כמו אפילה וכמש"כ בזה לעיל דהא בממלא חזי לי' ולשמואל לא פטר רק באפילה אבל בממלא חיובי מחייב [דלהרא"ש כל אחד מהנך אמוראי מוסיף אדחברי' דבעינן אונס יותר גדול דלרב ממלא נמי הוי אונס ושמואל אמר דממלא לא הוי אונס משום דחזי לי' ולכך מוקי לה באפילה ולר"י אפילה נמי לא הוי אונס רק קרן זוית הוא דהוי אונס] והכי קמתמה הש"ס לימא כשמואל ס"ל ולא כרב לזה קאמר הרא"ש דודאי ע"ז לא הי' קמתמה הש"ס דכיון דלית הילכתא כשמואל ור"י כ"ש דליתא לדברי רב וא"כ ודאי דהש"ס לא הי' קמתמה חזה אלא ע"כ דעיקר תמיהת הש"ס הוא במאי דלא ס"ל כבני מערבא וא"כ ע"כ דס"ל לסתמא דהש"ס דהילכתא כוותייהו כצ"ל בכוונת הרא"ש וזה פשוט אך כיון שכן הדבר מבואר שאין דברי הרא"ש מוכרחין כלל בראי' זו דפשטא דלשנא דתלמודא ודאי משמע דעובדא דרבא דהואי בקרן זוית הואי ובזה מדוקדק מאוד מאי דמשני קרנא דעצרא הואי ולא אמר סתם דכנגד בית עצרא הואי ולמה דקדק בלשונו לומ' דקרנא דעצרא הואי אלא ודאי דמשמע דהוי ידע דעובדא דהואי בק"ז הואי ולכך הוצרך לשנויי דלאו ק"ז סתם הואי אלא קרנא דעצרא הואי וגם מצד הסברא נראה דאפילה הוי אונס יותר גדול מק"ז לכך דברי הרא"ש בראי' זו אינם מוכרחין כלל ועיקר סמך הרי"ף שפסק כהא דבני מערבא הוא משום דאיירי בי' רבינא ורב אשי וכמש"כ הרא"ש בראי' הראשונה ופשוט ולפי מה שכתבנו לעיל דלשיטת התוס' צ"ל דכו"ע ס"ל דנתקל פושע הוא א"כ בלא"ה אתי שפיר פסקא דהרי"ף דהא הרי"ף פסק לקמן דנתקל לאו פושע אך כבר כתבנו לעיל דאין דברי התוס' מוכרחין בזה ודו"ק:

דף כח.

בגמ' ת"ש מנין לנרצע שכלו לו ימיו כו' ר"נ בר יצחק אמר בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית עד האידנא התירא והשתא איסורא משמע דדווקא אליבא דהך מ"ד דלא עביד אינש דינא לנפשיה צריכינן לאוקמי דמיירי במסר נו שפחה כנענית אבל לפי מאי דפסקינן דעביד אינש דינא לנפשיה בלא"ה א"ש הברייתא ולפ"ז קשה על הרמב"ם דפסק דעביד אד"נל וכאן לענין נרצע כ' בפ"ג מה' עבדים דמיירי דווקא שמסר לו שפחה כנענית ועי' במל"מ שהביא לקושיא זו בשם הרב מוהרש"ך ותירץ הרב מוהרש"ך וז"ל דס"ל

לרבינו דאף דקיי"ל כר"נ דעאד"ל במקום דליכא פסידא אפ"ה אינו רשאי לחבול בו ואפי' אם אינו יכול להציל בדבר אחר כיון דליכא פסידא משו"ה כתב לאוקימתא דר"נ דמיירי במסר לו שפחה כנענית דאי לאו משום האי טעמא אינו יכול לחבול בו כיון דליכא פסידא עכ"ל ועיין במל"מ שכ' סמיכים לדבריו עיי"ש בדבריו ולפי דברי המוהרש"ך היה נראה לפרש סוגיא דשמעתין דלעיל דמקשינן א"ה אימא סיפא דחפו לעליון ומת חייב ואי בתם אמאי חייב ועיין בתוס' שדחקו עצמם במאי דפריך א"ה דמשמע דלדידיה ניחא ע' בתוס' בד"ה ואי בתם אמנם לפי דברי מוהרש"ך א"ש דבשלמא לדידיה דמיירי במועד לכך שפיר חייב כשדחפו לעליון ומת משום דנהי דעביד דינא לנפשיה מ"מ אינו רשאי להזיק לחבירו כיון דליכא פסידא אבל לדידך דמיירי בתם דאיכא פסידא א"כ אמאי חייב כיון דאיכא פסידא רשאי להזיק לחבירו וכדאמרינן מאה פנדי בפנדא למחיי' כך היה נראה לפרש סוגיא דשמעתין לפי דברי המוהרש"ך ואע"ג דהמקשה דהכא דמקשה מנרצע משמע דס"ל דלמ"ד דעאדנ"ל מותר לחבול בחבירו אף במקום דליכא פסידא דהא גבי נרצע ליכא פסידא מ"מ אין זה קשה כ"כ משום דאיכא למימר דהמקשן כל כמה דלא ידע להנך תירוצי שמתרץ התרצן בע"כ הוי מוכרח לפרש דעביד אינש דינא לנפשיה אפי' במקום דל"פ וגם מותר להזיק לחבירו אבל לפי המסקנא דידעינן להנך תירוצי שמשני התרצן תו הדרינן לסברא קמייתא דנהי דעביד דינא לנפשיה מ"מ אינו רשאי לחבול בחבירו היכא דליכ' פסידא אך בעיקר דברי המוהרש"ך שכ' לפרש דברי הרמב"ם קשים לפנ"ד דלפי דבריו איך פסק הרמב"ם בפ"ו מה' חובל ומזיק ה' י"ז וז"ל שור שעלה ע"ג שור להרגו כו' בין שהיה תם בין שהיה מועד ובא בעל התחתון ושמט את שורו להצילו ונפל עליון ומת ה"ז פטור דחפו לעליון ומת אם היה יכול לשומטו ולא שמטו ה"ז חייב ואם לא היה יכול ה"ז פטור עכ"ל משמע מדבריו שאם לא היה יכול לשמטו ה"ז פטור אף במועד מדסתם ולא חילק כלל בזה בין תם למועד ולפי דברי המוהרש"ך דהיכא דליכא פסידא אינו רשאי להזיק לחבירו א"כ קשה דאמאי פטור גבי מועד אם לא היה יכול לשומטו דהא גבי מועד ליכא פסידא וא"כ לא הוה ליה להזיק לחבירו אלא ע"כ דלא ס"ל להרמב"ם להך חילוקא דהרב מוהרש"ך רק דס"ל דבין דא"פ ובין דל"פ מ"מ מותר להזיק לחבירו כיון דעביד אינש דינא לנפשיה ודו"ק:

שם תוס' ד"ה טעמא ולתרוייהו לא פריך דאע"ג דאיירי בממלא ליכא פסידא כו' ורש"י לא כתב כן רק דאיכא פסידא בממלא גם בחצר ובאמת פריך לתרוייהו ולשיטת רש"י ניחא הא דאמרינן לעיל לא דיקא מתניתין אלא או כשמואל או כר"י דאי כרב מאי איריא נתקל אפי' שבר נמי דאליבא דכו"ע קפריך כיון דא"פ אבל להתוס' אינו מיושב כ"כ

דדלמא ס"ל לרב כמ"ד דלא עאד"ל ומ"מ אין זה קושיא דאיכא למימר דמשום דס"ל לר"פ באמת להלכה כהך מ"ד דעאד"ל לכך קאמר דלא דיקא מתניתין כוותיה דרב אבל בעיקר דבריהם לא הבנתי מי הכריחם לזה ולחלק בין ר"ה לחצר ולמה לא ניחא להו לפרושי דלתרוייהו קפריך וכפירש"י וכאינך שארי תיובתא דלקמן דקפריך לתרוייהו ואדרבה בזה יתיישב טפי מאי דנטר להקשות ממתניתין עד לבסוף והיינו משום דמתחילה סידר הקושיות דפריך למ"ד לא עאד"ל ולבסוף סידר הקושיות דלתרוייהו קפריך ולכך אותן הקושיות דפריך לתרוייהו קפריך ממתניתין תחלה מיהו לזה י"ל גם להתוס' דמתחילה סידר הקושיות למ"ד לא עאדל"נ ואח"כ למ"ד עאד"נל אבל מ"מ לא ידעתי שום הכרח לדבריהם בזה וצ"ע ובספר פני יהושע כ' דהכריחם לזה דאם נאמר דהקושיא הוא באמת לתרוייהו א"כ אמאי מקשי הש"ס אפלוגתא דאמוראי תיפוק ליה דקשיא מתניתין ובריית אהדדי אלא פ"כ דלא דמיין אהדדי עיי"ש בדבריו אמנם גם זה אינו הכרח כלל דשפיר איכא למימר דהמקשה דמעיקרא דפריך מהברייתא הוי מוקים למתניתין דלא כרב וא"כ לא קשיא כלל אהדדי ועתה דמקשה ממתניתין הוי ידע להך תירוצי דמתרצינן על הברייתא ודו"ק והא דפריך ממתניתין בסתמא לא משום דלא ידע אוקימתא אחריתא למתניתין אלא כרב רק דאליבא דאוקימתא דרב קפריך דלרב מוכח ממתניתין דלא עאדל"נ ושמואל ור"י הא לא פליגי עלה בהא מלתא אלא שקיצר במובן וכה"ג איכא טובא בש"ס ועי':

שם בגמ' אמר רבא מאי זה וזה פיאה לפוטרן מן המעשר הרמב"ם בפ"ב מה' מתנות עניים ה' י"ג פסק כסתמא דברייתא דזה וזה פיאה ולא כתב להא דרבא והוא תמוה טובא ומהתימא שלא הרגישו בזה שום א' מנושאי כליו ולא נשאו ונתנו בזה כלום וצע"ג:

דף כח:

תוס' ד"ה ה"מ היכא דאפקרינהו כו' ומה שבקונטרס רצה לחייב בהפקיר רשותו ובורו אין נראה לר"י כו' תדע דבפרק הפרה דחקינן לאשכוחי בור של שני שותפין למ"ד בור ברשותו פטור עכ"ד והרב בפני יהושע כתב לתרץ זה דרש"י אזיל לשיטתו לפי מה שכתב לקמן (מ"ס ע"ב) דטעמא דמ"ד בור ברשותו פטור משום דמצי אמר ליה כי אפקרנא לך רשותא לא לחיובי אנא בהזיקא אפקרתיה עיי"ש בדברי רש"י ולהך מ"ד ודאי דגם בהפקיר רשותו ובורו נמי פטור מהך טעמא דכי אפקרנא לך רשותא לאו לחיובי אנא אפקרתיה ולכך שפיר קדחיק הגמ' לאשכוחי בור של שני שותפין להך מ"ד משום דלהך מ"ד פשיטא דפטור בהפקיר רשותו ובורו אבל רש"י כתב כאן אליבא דרב ולרב מצינן למימר דלא ס"ל כהך מ"ד דפטר בהפקיר רשותו ולא בורו משום הך סברא דכי אפקרנא

כו' ולכך לדידיה גם בהפקיר רשותו ובורו נמי קמחייב מטעם בור בר"ה כיון דלית ליה הך סברא דכי אפקרנא עכ"ד הפ"י וצריך לומר לדבריו דהא דקמחייב רב בהפקיר רשותו ולא בורו לאו מטעם בור קאתי עלה וכמ"ד דס"ל דחיובא דבור הוא בתרווייהו בין בר"ה ובין בהפקיר רשותו ולא בורו וכמש"כ התוס' לקמן (כ"ט ב) ד"ה אלא ר"י דאיכא למ"ד דס"ל הכי דזה ודאי דליכא למימר כן אליבא דרב דא"כ מצינו לרב דיהיה חייב משום בור אף דלא אפקריה וא"כ איך קאמר רב ה"מ בדאפקרינהו דמשמע מינה דליכא שום חיובא דביר בדלא אפקרינהו דהא להכי הוכרח רש"י לפרש דלרב חיובא דבור בהפקיר רשותו ובורו הוא והיינו משום דחיובא דבור לרב אינו אלא באפקריה וכדקאמר ה"מ בדאפקריה אלא ע"כ צ"ל לדברי הפ"י דהא דקמחייב רב בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו אינו מטעם בור רק מטעם שור כי היכי דקמחייב באבנו סו"מ בדלא אפקריה מטעם שור ולית ליה לרש"י הך סברא שכ' התוס' דבהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו ליכא לחיובי מטעם שור משום דה"ל רשות המיוחדת למזיק דפטיר משום דמצי אמר ליה תורך ברשותי מאי בעי ולרש"י אית ליה לרב דגם בזה הוא חייב משום שור והיינו משום דכיון דהפקיר רשותו תו לא מצי אמר ליה כן ובאמת דלכאורה מצד הסברא אין דברי התוס' מוכרחים בהך סברא כ"כ וברווחא נוכל לדמויי הפקיר רשותו ולא בורו לאבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר ולא אפקרינהו דחייב מטעם שור לרב ודלא כהתוס' כצ"ל בהכרח בכוונת רש"י לפי דברי הפ"י ודו"ק אך עכ"ז הוא דחוק מאוד וכמעט שאי אפשר לאומרו כלל דמלבד מה שהקשו שם תוס' על דברי רש"י מהא דפריך שם מהך דלאושין עיי"ש והוא קושיא עצומה גם דברי רש"י עצמו סותרין שם זא"ז דוק ותשכח עוד קשה טובא ע"ז דאי נימא דלרב הפקיר רשותו ולא בורו הוי שיר א"כ קשה דלאידך מ"ד דס"ל בור ברה"ר פטור ובור דאיירי ביה הכתוב בבור ברשותו וא"כ ע"כ כל דין בור יש לו ופטור בו על הכלים ולרב אמאי פטר על הכלים לחייב משום שור וע"כ צ"ל דבהא פליני ג"כ ר"י ורע"ק דלהך דס"ל בור ברה"ר חייב ובו התחיל הכתוב ס"ל דבור ברשותו הוי שור ולהך דס"ל דבור ברה"ר פטור והכתוב איירי בבור ברשותו ס"ל דבור ברשותו לא הוי שור ורב ס"ל כהך מ"ד דבור ברה"ר חייב וזה ודאי דדחוק טובא דנימא דר"ע ור"י בהא גופי' פליני אי בור ברשותו הו' שור או לא דמנ"ל להמציא פלוגתא חדשה בין ר"י ור"ע כיון דלא מצינו שיפלגו בפירוש בהך מלתא ופשטא דמלתא משמע דרב אליבא דכו"ע קאמר למלתיה ומשום דסברא פשוטה היא לדידיה דבלא אפקריה ממינא הוא וחייב מטעם שור והא ודאי ליתא דאיך יהיה זה סברא פשוטה כיון דחזינן דלהך מ"ד דס"ל דחיובא דבור אינו אלא בבור ברשותו א"כ ע"כ דלא מצי סבר כן וכמש"כ דא"כ בור דפטר בו את הכלי

היכי משכחת לה אלא ע"כ דסברת התו' מוכרחת דבור ברשותו ליכא לחיובי מטעם שור משום דהוי רשות המיוחדת למזיק ומצי א"ל תורך ברשותי מאי בעי ולכך למ"ד דס"ל דחיובא דבור ברה"ר א"כ בור ברשותו לגמרי פטור ומעתה שפיר סבר רב כהך מ"ד וכיון שכן ליתנהו לדברי הפ"י ודו"ק על כן נראה עיקר כדברי התוס' דבהפקיר רשותו ובורו פטור לגמרי וכן פסק גם הרמב"ם עיי"ש בדבריו ודו"ק:

שם תוס' ד"ה ונישוף באבן אבל נתקל באבן ונישוף בקרקע פטור משום דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל מודה דפשור כדפטר לקמן בנתקל בבור ונפל לאחורי הבור עכ"ל ולקמן בפ' הפרה (נ' ב') בתוס' ד"ה לשמואל אגובה נמי מחייב כתבו התוס' תירוצים אחרים להך קושיא ולדבריהם דהתם חייב בנתקל באבן ונישוף בקרקע כיון שעשה כל התקלה וההיא דנתקל בבור שאני שלא עשה כל התקלה משום דקול הכורה נמי קגרים עיי"ש בדבריהם ודברי הרא"ש דשמעתין ובפרק הפרה סותרים זא"ז דבשמעתין כתב לדינא כדברי התוס' דכאן לפטור בנתקל באבן ונשוף בקרקע ובפ' הפרה כתב לדברי התוס' דהתם לחייב בעשה כל התקלה אף שאין החבטה דידי' כלל ונמצא דלדבריו דשם הו"ל לחיובי בנתקל באבן ונישוף בקרקע וא"כ דבריו סתרי אהדדי גם דברי הטור סותרים זא"ז וכבר הרגיש בזה בספר מע"מ עיי"ש בדבריו ומהתימא על הרב בישׁ"ש איך נמשך אחר דברי הרא"ש האלו באלה שני המקומות מבלי משים לב כי המה הדברים הסותרים זא"ז וצע"ג:

שם בגמ' היכי דמי מתכווין יש להבין סוגיא זו לפי פירש"י ותוס' ויש לדקדק בה טובא (א) קשה דמאי פריך ה"ד מתכווין לימא דמיירי במתכווין לשבר והתוס' בד"ה אמר רבה כתבו וז"ל משים דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאתי ר"י לחלק בין מתכווין לשאין מתכווין עכ"ל ודבריהם דחוקים דאדרבה שפיר מצינן לפרושי דה"ק קאמר דחייב אפילו נשברה מאלי' וקאתי ר"י לחלק ולומר דדווקא במתכווין לשבר חייב אבל באינו מתכווין לשבר ונשברה מאלי' פטור (ב) ובהא דאמר רבה במתכווין להורידה למטה מכתפו נמי יש לדקדק דרש"י פי' במתכווין כו' ונתקל והוטחה בכותל חי"ב דנתקל פושע הוא עכ"ל ולדבריו קשה דא"כ למאי קאמר כלל ר' יהודה במתכוון חייב וכוונתו היא במתכווין להורידה למטה מכתפו לפי פירושו של רבה ה"ל למימר נתקל חייב ומאי תלי הך דנתקל בהא דמתכוין כיון דמתכווין להורידה למטה מכתפו לא קמחייב רק משום דנתקל וס"ל דנתקל פושע הוא א"כ לימא בקצרה נתקל חייב ומאי קמהני הא דמתכוין להורידה למטה מכתפו לנתקל ועוד דעיקר חסר מן הספר וליכא לפרושי דזה שכ' רש"י ונתקל היינו שהכד נתקל ולא האדם וזה לא משכחת לה בלא

מתכוון להורידה כו' ומשום דקאי על מלתי' דת"ק דתני נשברה כדו כו' דמשמע מיני' שהכד לבדו נשברה בלא נפילת האדם דהך גוונא דנפל וע"י נפילתו נשבר הכד קתני לה במתניתין דלקמן בשני קדרין אבל במתניתין דידן דתני סתמא משמע שהכד לבדו נשבר בלא נפילת האדם ועלה קאי ר"י למפלג דבכה"ג לא משכחת לה דיהיה חייב אם לא במתכוין להורידה כו' דגם זה דחוק חדא דאמאי לא יהיה משכחת לה גם בלא נפל והיינו בנתקל קצת ונחבט בכותל ועי"ז נשבר הכד ועוד כיון דמ"מ מה דחייבינן ליה על הקלת הכד היינו ע"כ משים דמדמינן ליה לנתקל בעצמו וא"כ אכתי בקצרה הל"ל נתקל חייב ומדברי הרשב"א בפירושו נראה דקמפרש להא דמתכוין להורידה למטה מכתפו ולא מיירי בנתקל רק שפשע ולא נזהר בה שלא תשמט מתחת ידו ותשבר רק דפשיטא ליה להש"ס דהך פשיעה שלא נזהר בה דמי ממש לפשיעה דנתקל דאל"כ מנ"ל להש"ס למפרך מכלל דמחייב ר"מ אפי' נפשרה דלמא לא מחייב רק בנתקל אלא ע"כ דפשיטא לי' לאביי דהנך פשיעותא דמיין להדדי לגמרי עיי"ש בדבריו שמבואר כן להדיא ולדבריו אתי שפיר טפי מאי דהוצרך לימר במתכוין ממה שהוא לפירש"י כיון דלא מיירי כלל בנתקל וקמ"ל דזהו גופיה פשיעה אבל לפי' רש"י דגם לפי מאי דשנינן במתכוון כו' מיירי נמי בנתקל א"כ ודאי דקשה למאי נקיט מתכוון כלל בקצרה הל"ל נתקל חייב אך גם פי' זה דחוק טובא חדא דמנ"ל להש"ס לדמות הך פשיעה שלא נזהר בה לפשיעה דנתקל דלמא מתכוין להורידה הוי פושע טפי מנתקל ובנתקל קפטר ר"י ועלה קאמר ר"מ דחייב משום דנתקל פושע ועוד בין לפירוש רש"י ובין לפי' הרשב"א קשה קושיית התוס' בד"ה אמר רבה דהא ר"י אית לי' בב"מ דנתקל לאו פושע היא גבי מעביר חבית כו' ועיין בתוס' וברשב"א שנדחקו בזה () ובהא דאמר אביי בתרתי פליגי כו' קשה ג"כ כיון דעיקר מאי דבעי אביי לשנויי הוא לפרש לשנא דמתכווין דמיירי במתכוין לשבר וכמו שכתבו רש"י ותוס' א"כ בקצרה ה"ל לשנויי אלא אמר אביי מאי מתכווין מתכווין לשבר וקמיפלגי בנתקל פושע ולאיזה צורך הוצרך לומר דפליגי בתרתי ונהי דאית לי' לאביי כן מסברא דנפשיה מדיוקא דמתני' דפליגי בתרתי מ"מ איזה שייכות יש לזה עם מאי דבעי לתרוצי הך קושיא דה"ד מתכוין רק דהל"ל זה מימרא בפ"ע בפירושא דמתני' (ד') ועוד דלפי מאי דקאמר עכשיו א"כ עיקר התירוץ דמתכוין לשבר הוא חסר מן הספר ואין לו שום רמז בדברי אביי רק דאנן מעצמינו צריכינן לפרושי כן ולהוסיף בדבריו מה שלא הוזכר כלל (ה') ועוד דלפי מה שפירשו רש"י ותוס' בשינויא דאביי דהא דפליגי בלאחר נפילה במפקיר נזקיו היינו אפילו לאחר נפילת פשיעה והנך תרתי פלוגתות דנ"פ ודמפקיר נזקיו לא תליין בהדדי כלל ונמצא דלפי פירושם צריך לפרש

בלשנא דמתכווין דקאמר ר"י שני פירושים מתחלפים דלענין פלוגתא נתקל פושע הוי פירושו של מתכוין ין מתכווין לשבר ולענין פלוגתא דמפקיר נזקיו הוי פירושו של מתכווין מתכווין לזכית בחרסי' וזה דחוק למאוד לפרש בלשון אחד שני פירושים שונים ואיך סתם ר"י כ"כ דבריו לומר בסתמא במתכוון חייב ולא קמפרש מה הוא מתכווין ואיך הוא מתכווין וקסמך על מה דנפרש מעצמינו דלענין נתקל נפרש מתכווין לשבר ולענין מפ"נ לאנ"פ נפרש מתכווין לזכות בחרסי' ודבר זה דחוק מאוד וכן הקשה הרמב"ן במלחמותיו על הרז"ה עיי"ש בדבריו בפיסקא המתחלת וכ' ומסתברא עוד לי (ו') עוד הקשו התוס' בד"ה מדקתני תרתי וא"ת והיכא דייק אביי מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילת פשיעה הא אפילו אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע הוא אי לא איצטריך למתני תרתי כו' ע"ש בדבריהם ותירוצם דחוק (י') ובהא דאמר ומדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי הקשו התוס' וא"ת מברייתא נמי יש להוכיח דבתרתי פליגי כו' עיי"ש בדבריהם ומה שתירצו ע"ז וז"ל וי"ל דמברייתא לא מצי למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ובחד טעמא עכ"ל קשה טובא דא"כ מאי תלי בזה מאי דמקשו אח"כ אלא גמלו כו' אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה הא גם אי נוקי הברייתא דפליגי בחד טעמא תקשי ג"כ בשעת נפילה היכי משכחת לה וכמו שהקשה במהר"ם לובלין עיין בו והניח בצ"ע ולחומר הקושיא צ"ל דדעת התוס' הוא דהך בשלמא כדו כו' אינו נמשך למה שאמר לעיל ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי רק דהוא מלתא באנפי נפשיה והך דקאמר ומדמתני' בתרתי הוא סיום דבריו דלעיל דקאמר דמדיוקא דמתני' נשמע דפליגי בתרתי וקמסיים עלה אביי עצמו דמדמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי ואח"ז מקשה סתמא דהש"ס בשלמא כדו משכחת לה כו' ולא תלי כלל במאי דאמר ומדמתני' בתרתי ברייתא נמי כו' ובזה יתיישבו דברי התוס' על נכון וכן יראה להדיא מדברי הרשב"א בחידושיו שהקשה ג"כ כקושיית התוס' ותירץ ג"כ כתירוצם וז"ל וי"ל דאי לאו מתני' ה"א דבחדא לחוד פליגי דמ"ס נ"פ וגמלו נמי שנפל בפשיעה עצמו שנתקל ונתקל גמלו עליו כדמוקמינן לי' בסמוך ומ"ס נל"פ עכ"ל הרי להדיא מדבריו דהך בשלמא לא קאי אדלעיל מיני' דאלת"ה א"כ איך עירב הרשב"א דברי המתרץ בהמקשה ודו"ק אבל עכ"ז הוא דחוק מאוד ופשטא דלשנא דתלמודא ודאי דלא משמע כן אלא כמו שפירש"י דקאי אדלעיל והכל הוא מדברי סתמא דתלמודא והך ומדמתני' בתרתי כו' הוא הקדמה למאי דבעי אח"כ בשלמא כו' וא"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתא (ח') ובהא דאמר אלא גמלו כו' בשעת נפילה היכי משכחת לה הקשו התוס' וא"ת ולוקמי פלוגתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתני' כו' (ט') ועוד קשה לפי פירש"י ותוס' דעיקר תירוצא

דאביי הוא במאי דפליגי בנ"פ א"ל והא דקאמר דפליגי בלאחר נפילה במפקיר נזקיו היא הוספת אביי מה שהוסיף מדיוקא דמתני' א"כ הא דאמר לקמן במימרא דר' אלעזר דקאמר בשעת נפילה מחלוקת מאי בשעת נפילה אף בשעת נפילה וקמ"ל כדאביי וע"כ צ"ל דקמ"ל כדאביי היינו כדיוקא דאביי שדייק במתניתין דפליגי בתרתי דליכא למימר דקמ"ל כאביי ולא כרבה חדא דהא כבר נפרכה מימרא דרבה וא"כ מאי רבותי' דר"א ועוד דהא ממאי דקאמר ר"א בשעת נפילה מחלוקת ליכא למשמע מינה דלא כרבה דהא גם רבה ס"ל דפליגי בשעת נפילה וא"כ ליכא להוכיח מלישנא דר"א דלא כרבה אלא ע"כ דמהא ודאי דקיי"ל דלא כרבה דהא כבר נפרכה אוקימתא דרבה ולא בא ר"א רק להשמיענו כדיוקא דאביי דלא נימא לנפשין דבחדא פליגי לכך בא להשמיענו דבתרתי פליגי וכן פירש"י להדיא דאיצטריך לר"א לאשמעינן דדייקינן לה ממתני' מדקתני תרתי כדאמר אביי לעיל וכיון שכן קשה לפי שיטת רש"י ותוס' דעיקר חידושא דאביי בדיוקא דיליה הוא להוסיף דפליגי גם לאחר נפילה אבל הא דפליגי בשעת נפילה מוכרחים אט לומר גם בלאו דיוקא א"כ כשבא ר"א להשמיענו דאיהו ס"ל ג"כ כדיוקא דאביי א"כ ה"ל לומר דר"א אומר לאחר נפילה מחלוקת דמינה שמעינן דס"ל כדיוקא דאביי אבל במאי דקאמר בשעת נפילה מחלוקה מינה לא שמעינן כלל דס"ל כדיוקא דאביי דהא גם בלאו הך דיוקא מוכרחים אנו לפרש דפליגי בשעת נפילה וא"כ הו"ל לר"א למימר ג"כ דפליגי בתרתי או לכה"פ הו"ל דפליגי לאחנ"פ דהא זהו עיקר דיוקא דאביי (י') קשה מה שהקשו התוס' לקמן בפ' הפרה (נ"ד א') בד"ה בין לרבנן בין לר"י שכתבו אפי' למאן דאית לי' בפ' המניח דמפ"נ ואפי' לאחנ"פ פטור כו' מ"מ פריך שפיר ע"ז כו' ולבסוף כתבו ע"ז ומיהו אין נראה כו' ונמצא דנשאר בקושיא:

לכך נלענ"ד לפרש סוגיא דשמעתין באופן שיתיישבו כל הלין קושיות שהקשינו והוא דמאי דפריך ה"ד מתכוין כו' לשנא דמתכוין דקאמר ר' יהודה קשיתי' דמהך לשנא משמע דדוקא במתכוין לשבר במזיד ועשה בור בידים ממש הוא דחייב בנזקו אבל בלא כיון לשבר אע"ג דהוי פושע כגון במעלה קנקנים על הגג לנגבן ונפלו ברוח מצוי' שלא כיון לעשות בור בידים דהא לא כיון רק לנגבן אע"ג שהבור נעשה בפשיעתו דרוח מצויה הוי פשיעה גם לגבי שומר חנם [וכמש"כ התוס' לעיל גד"ה ושמואל אמר באפילה שנו] מ"מ יהי' פטור כיון שלא נעשה במזיד דהכי משמע לשנא דמתכוין והוא ודאי ליתא דהא קיי"ל כל היכא דהוי פושע אע"ג דלא עשה במזיד ובידים ממש נמי חייב ולכך שפיר קמתמה ה"ד מתכוין כו' ועלה קמשני רבה דמאי מתכוין מתכוין להורידה למטה מכתיפו ור"ל דבאמת לא בעינן דווקא שיהא מתכוין לשבר רק דבמתכוין להורידה למטה

מכתפו נמי חייב ובפירושא דדברי רבה נלענ"ד לפרש עפ"י מאי דאיתא במס' מכות (דף ז') מתני' אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה הי' מעגל במעגילה ונפלה עליו והרגתו הי' משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה יורד בסולם ונפל עליו והרגו ה"ז גולה אבל אם היה מושך במעגילה ונפל עליו והרגתו הי' דולה בחביות ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו ה"ז אינו גולה זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה ושלא בדרך ירידתו אינו גולה פ"כ לשון המשנה וטעמא דהא מלתא כ' הרמב"ם בפ"י מה' רוצח וז"ל מי שהיה דולה את החביות כו' או שהיה עולה בסולם ונפל על חבירו והרגו פטור מן הגלות שזה כמו אונס הוא שאין זה דבר הקרוב להיות ברוב העתים אלא כמו פלא הוא עכ"ל והא דבדרך ירידה חייב בגלות ע"כ צ"ל דדרך ירידה הוי שוגג גמור ולא שוגג קרוב למזיד משום דאי הוי קרוב למזיד הי' פטור מן הגלות וכמש"כ להדיא בפ' הנ"ל נמצינו למידין מעתה דאם נפסקה החבית דרך ירידה הוי שוגג ובדרך עלי' הוי אונס ובהכי מתפרשא סוגיא דשמעתין שפיר דר"י דקאמר במתכוין חייב והיינו במתכוין להורידה למטה מכתפו לפום פירושא דרבה ע"כ דבא למעט דרך עליה דהוי אונס דהכי משמע לשנא דמדקפרט שאינו חייב רק בדרך ירידה מכלל דבא למעוטי ההיפוך מזה והוא דרך עלי' דפטור ומשום דהוי אונס ולכך שפיר קאמר אביי מכלל דמחייב ר"מ ואפי' נפשרה דהא מדבא ר' יהודה למעוטי אנוס מכלל דשמטי' לר"מ דמחייב אפילו באנוס ומעתה לפום הך פירושא לא מיירי ר' יהודה כלל בנתקל כמש"כ רש"י וגם אינו ענין הדומה לנתקל כמש"כ הרשב"א רק דקאתי למעוטי דרך עלי' דהוי אונס גמור ומינה שמעי' דמחייב ר"מ אפי' באונס גמור אפי' בנפשרה דבאונסין אין לחלק בין זה לזה משום דמעתה תו ליכא לפרושי דר"י בא למענט תקל משום דשמעי' לר' מאיר דמחייב בנתקל משום דס"ל דנתקל פושע הוא ואיהו ס"ל דנל"פ ואנוס הוא ולכך קאמר דווקא דמתכווין להורידה למטה מכתפו דהוי שוגג הוא דחייב אבל בנתקל דהוי אנוס פטור דא"כ לא הל"ל במתכווין כו' ולמעוטי אנום דהא באנוס גם ר"מ מודה דפטור רק דס"ל דנ"פ הוי וא"כ עיקר פלוגתא דידי' הוא במאי דס"ל דנתקל אנוס וא"כ הכי הל"ל נתקל פטור משום דאנוס הוא ומדקא ממעט אניס מכלל דר"מ מחייב באנוס מיהו כל זה הוא לפי מאי דפרישנא משא"כ לפי פי' הרשב"א ליכא לתרוצי לשנא דסוגיין עד"ז דהא לפירושו נקיט ר"י במילתי' ענין הדומה לנתקל דהוי פשיעה ולכך שפיר איכא לאקשויי עליו דמנ"ל לדמות כ"כ הפשיעות להדדי דלמא לא דמו לגמרי ובא למעוטי נתקל וכמו שהקשינו והא דנקיט מתכווין חייב ולא קאמר נתקל פטור משום דזהו גופי' אתא לאשמועינן דמתכוין להורידה למטה מכתפו הוי פשיעה וממילא שמעינן דנתקל

לא הוי פשיעה משא"כ לפירושינו לא מיירי כלל בנתקל רק דבא למעוטי דרך עליה דהוי אונס לכו"ע ובנתקל שפיר מצי סבר דלא הוי פשיעה וכהא דאמרינן בפרק האומנין שהביאו התוס' ואפ"ה פריך שפיר מכלל דמחייב ר"מ אפי' נפשרה ומיושבת קושיית התוס' ודו"ק:

ובהא דאמר הש"ס אלא אמר אביי בתרתי פליגי פליני בשעת נפילה בנתקל פושע ופליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו לאחר נפילה כו' נלענ"ד העיקר כדברי הרי"ף דמפרש לה להא דאביי דהא דקאמר דפליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו דלאו בלאתר נפילת פשיעה מיירי ובמפקיר נזקיו דעלמא קמפליגי רק דקאי אהך נפילה דרישא דנתקל ונפל ואח"כ הפקיר נזקיו ואזלי ר"מ ור"י לשיטתם דר"מ דס"ל דנתקל פושע לכך בהפקיר אח"כ ה"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה וחייב ולר"י דס"ל נתקל אנוס הוא לכך קפטר במפ"נ משום דה"ל מפ"נ אחר נפילת אונס דפטור וכהא דאמר ר' יוחנן בסמוך ומה שהכריחו התוס' בראיות דמוכרחין אנו לפרש דפליגי במפקיר נזקיו דעלמא ואפי' לאחר נפילת פשיעה אינם ראיות כלל וכדבעינן למימר לקמן ואדרבה לשיטת הרי"ף יתיישב כל מה שהקשינו וכל מה שדחקו עצמם התוס' בסוגיא זו והיינו משום דעיקר תירוצם דאביי בא ליישב לשנא דמתכווין דקאמר ר"י דמשמע מיני' דדווקא במתכווין במזיד הוא דחייב אבל אם לא נתכווין במזיד אף דנעשה בפשיעתו הוא פטור והא ודאי ליתא דהא במעלה קנקנים ע"מ לנגבן ונפלו ברות מצויה נמי חייב וכקושיא דרבה לזה בא אביי לתרץ לשנא דמתכווין דהכוונה הוא דמתכווין לזכות בחרסי' והיינו משום דפליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו דלר"מ חייב אף במפקיר נזקיו וקאמר עלה ר"י דבמתכווין לזכות הוא דחייב אבל במפקיר פטור ובלשנא דר"י דקאמר במתכווין חייב לית בי' שני פירושים וכמו שהבינו רש"י ותוס' דזה ודאי דחוק וכמו שהקשינו רק דלשנא דמתכווין אין לו רק פירוש אחד והוא דמתכווין לזכות בחרסי' אלא דממילא משתמע מיני' דפליג גם בשעת נפילה וס"ל דנתקל אנוס הוא והיינו משום דס"ל לר"י בפשיטות דלאח"נ פשיעה גם במפקיר נזקיו נמי חייב וא"כ מדהצריך לאחר נפילה שיהי' מתכווין לזכות בחרסי' דווקא ש"מ דס"ל דנתקל אנוס הוא דאל"כ למאי בעינן שיהי' מתכוון לזכות בחרסי' הא אי הוי פ שע בנתקל א"כ גם בלא מתכווין לזכות נמי הי' חייב ולכך לא הוצרך ר"י לפרש לפלוגתי' אשעת נפילה כלל רק דפליג בלאח"נ וממילא משתמע מזה דפליג נמי בשעת נפילה וס"ל דנתקל אנוס הוא ודו"ק ונמצא דעיקר תירוצו דאביי הוא מאי דמוקי לה לפלוגתייהו דפליגי לאחר נפילה במפ"נ דבזה הוא מתרץ לקושיית ה"ד מתכווין דר"ל דמתכווין לזכות בחרסי' ובאמת דהוה מצי אביי לתרוצי להך קושיא אפי' אי הוי מוקים

לה לפלוגתייהו דפליגי במפ"נ לחוד ותרווייהו ס"ל דנ"פ הוא רק דר"מ סבר דמפ"נ לאחר נפילה חייב ולכך חייב בין בשעת נפילה ובין לאחר נפילה אף בהפקירו ור"י ס"ל דמפ"נ פטור ואפי' לאחר נפילת פשיעה ולכך בין בשעת נפילה ובין לאחנ"פ אם הפקירו פטור ולא קמחייב רק במתכווין לזכות בחרסי' דגם בשעת נפילה נמי פטור למאן דפטר מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה כיון דבור בר"ה פטור ובשעת נפילה היינו קודם שהי' לו פנאי לסלק דהוי לי' בור וכמש"כ התוס' והברייתא נמי מתיישבת בהכי וליכא לאקשויי דא"כ למאי נקיט הברייתא בהך בבא דמודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה שהוא חייב דאמאי נקיט רוח מצויה דווקא דהא ע"כ מיירי בלא הפקירן דאילו בהפקירן לא הוי קמחייב ר"י ואפי' לאחנ"פ אלא ע"כ דמיירי בלא הפקירן וכיון שכן אפי' ברוח שאינה מצויה נמי הי' לו לחייב ומשום דהי' לו לסלקן ולא סילקן וכמש"כ התוס' בד"ה פליני עיי"ש שכתבו דבלא הפקירן קמחייב אפי' לאחר נפילת אונס ומשום דהי' לו לסלקן דזה אינה קושיא כלל והיינו משום דהברייתא מיירי נמי בשעת נפילה קודם שהי' לו פנאי לסלק ובשעת נפילה ודאי דהיה פשור ברוח שאינה מצויה משום דאנוס הוא דמאי הוי לי' למעבד ולכך נקיט הברייתא רוח מצויה דמלתא דפסיקא היא לחייבו בין בשעת נפילה בין לאחר נפילה והכי צריכינן לפרושי בהכרח אליבא דרבא לפמש"כ רש"י לקמן בסוגיא דשני קדרין דרבא ס"ל דר"מ ור"י תרווייהו ס"ל דנתקל פושע הוא ודו"ק [וכן כתב גם הפ"י אלא שהוא כתב כן לתרוצי קושיית המהרמ"ל על התוס' שהבאתי לעיל בקושיא חי"ת עיי"ש ובאמת דדברי התוס' אינם מתיישבים בזה משום דלפ"ז קושיית התוס' מעיקרא ליתא ולכך דברי התוס' אין להם ישוב רק כמו שכתבתי לעיל דהך בשלמא הוא מלתא באנפי נפשי' היא ולא קאי אדלעיל מיני' רק דהדברים מצד עצמם הם נכונים בכדי ליישב קושיית התוס' ומוכרחים בדברי רש"י אליבא דרבא בסוגיא דשני קדרין] אלא דלהכי לא מוקי לה אביי הכי משום דבאמת הוי משמע לי' מדיוקא דמתניתין דפליגי בתרתי מדקתני תרתי כו' וזה ודאי דלא הוי כתרתי דהא במפ"נ אין לחלק בין שעת נפילה לאחנ"פ כלל וכמש"כ התוס' בד"ה הוחלק א' במים דמ"ש אחנ"פ היינו אף לאחנ"פ והוא הדין בשעת נפילה דבזה אין לחלק בין שנ"פ לאחר נפילה אבל למאי דמוקי לה עתה דפליגי בנתקל פושע א"כ אף אם נאמר דפלוגתייהו במפקיר נזקיו לאחנ"פ תליא בהך פלוגתא דנתקל פושע דפליגי בה בש"נפ וכשיטת הרי"ף מ"מ שפיר מקרי דהוי פלוגתייהו בתרתי וכקושיית התוס' ד"ה מדקתני תרתי שהבאתי לעיל בקושיא זיי"ן ודו"ק:

ומהשתא אתי שפיר הא דהוצרך אביי לשנויי דפליגי בתרתי ולא קמשני בקצרה על הך קושיא דה"ד מתכווין דפליגי בלאחר נפילה במפקיר נזקיו לחוד ומאי מתכווין מתכווין לזכות בחרסי' דא"כ יהי' זה סותר למאי דס"ל באמת דפליגי גם בנתקל פושע והך פלוגתא דמפ"נ תליא באידך פלוגתא דנ"פ וזה מוכרח לפי דייקו במתניתין דבתרתי פליגי כי היכי דלהוי פירוש של לשון מתכווין בחד גוונא ולא בתרי גווני כמו שהוא לפי' רש"י ותוס' כי הוא דחוק דהא אי הוי מוקי לה דפליגי במפקיר נזקיו לחוד ע"כ דצ"ל דתרווייהו ס"ל דנתקל פושע ופליגי במפ"נ לאחנ"פ פשיעה וזה סותר למאי דס"ל לאביי באמת מדיוקא דמתניתין ולכך כיון דעיקר הירוצא דאביי היא במאי דפליגי לאח"נ ובמפ"נ בכדי לפרש מתכוין דר"י דהיינו מתכוין לזכות בחרסיה הו לא הוי מצי לשנויי כן בקצרה בכדי שלא יהיה זה סותר למאי דס"ל לאביי לפי האמת מדיוקא דמתניתין ולכך בהכרח הוכרח לומר דפליגי בתרתי משא"כ לפירש"י ותוס' דעיקר שינויא דאביי הוא מאי דפליגי בשעת נפילה בנתקל פושע ומאי מתכוין הוא מתכוין לשבר א"כ שפיר קא קשיא לן בקושיא ד' דהל"ל לשנויי כן בקצרה ואי משום דס"ל כן מדיוקא דמתניתין דפליגי גם בלאחנ"פ במס"נ מ"מ מה שייכות יש לזה לתירוצו כיון דגם אי הוי משני בקצרה דפליגי בנתקל פושע לית כאן שום סתירה למאי דס"ל לאביי באמת דהא הך דס"ל לפי האמת מדיוקא דמתניתין דפליגי גם אחנ"פ במפ"נ הוא הוספת דברים לומר דפליגי עוד בפלונתא אחריתא שאינה שייכא לפלוגתא קמייתא כלל וא"כ היה לו לקבוע זה מימרא בפ"ע ולא לכוללה בתירוצו כיון שאין לו שייכות לתירוצו בזה] ורבא דס"ל לקמן בסוגיא דב' קדרין לפי פירש"י דתרוייהו ס"ל דנ"פ ופליגי במפ"נ לחוד ע"כ דלית ליה דיוקא דאביי מדקתני תרתי ועי"ל בקצרה דלהכי לא מוקי לה אביי דפליגי במפקיר נזקיו לחוד ותרווייהו ס"ל דנ"פ וכדרבא דלקמן לכי פירש"י משום דא"כ יהיה ס"ל לר"י דמפקיר נזקיו ואפילו לאחר נפילת פשיעה נמי פטור וכהך מ"ד דבור בר"ה פטור ולאביי לא סבירא ליה הא מלתא דיהיה שום מ"ד דיסבור כן והיינו משום דס"ל לאביי כרבה דלקמן בפ' הפרה (נ) דאמר בבור בר"ה כו"פ לא פליגי דחייב כי פליגי בבור ברשותי ואביי תלמידיה דרבה הוה ואזיל בשיטת רבה רבו ולכך לא הוי מצי מוקי למתניתין בהכי דהא ודאי דליכא לחלק בין נפילת פשיעה לעביד בידים ממש דהא חזינן לקמן בשמעתין דמדמה להדדי דקאמר ומי אר"י הכי והאר"י הלכה כסתם משנה ותנן החופר כו' והתם בלאחר נפילה מיירי כדמוכח בגמ' דקאמר מאן דפטר כרבנן ודו"ק וכיון דבהכרח בכדי לתרוצי לשנא דמתכווין הוצרך לאוקמי לפלוגתייהו בלאחר נפילה ובמפקיר נזקיו ומאי מתכווין מתכווין לזכות בחרסי' לזה הוצרך להקדים דפליגי נמי בנתקל פושע ור"י דבעי

מתכווין לזכות בחרסי' היינו משום דס"ל דנתקל אנוס הוא דבלא"ה גם ר"י מודה דלא בעינן מתכווין כיון דליכא למ"ד דבור בר"ה יהא פטור לא ר' ישמעאל ולא ר"ע ורבא דמוקי לה כן לפי פירש"י בסוגיא דב' קדרין היינו משום דאזיל בשיטת רב יוסף רבו דלקמן בפ' הפרה דקאמר בבור ברה"י כ"ע לא פליגי דחייב כי פליגי בבור בר"ה ולדידיה איכא למ"ד דס"ל דבור בר"ה פטור לגמרי ולכך שפיר מצי לאוקמי למתניתין דר"י ס"ל דמפ"נ אפי' לאח"נ פשיעה נמי פטור וכהך מ"ד דבור בר"ה פטור ונמצא דאביי ורבא אזלו בזה לשיטת רבותיהם דאביי הוה תלמידיה דרבה ורבא הוה הלמידיה דרב יוסף וכמבואר בש"ס בכמה דוכתי והא דקאמר אביי ממאי מדקתני תרתי היינו דאתי לפרושי היכן נזכר זה במתניתין דפליגי בתרתי כיון דלא תני רק חדא פלוגתא במתניתין ופשטא דמתניתין לכאורה משמע דלא פליגי רק בחדא והיינו בשעת נפילה דהכי מתפרשא אליבא דרב דאמר לעיל לא שנו אלא שנטנפו כליו כו' וכמש"כ התוס' בד"ה הוחלק דרב מיירי ע"כ בשעת נפילה וכן נמי לרבה דקאמר במתכוין להורידה כו' מיירי נמי מתניתין בשעת נפילה שמעינן מזה דפשטא דמתניתין מתפרשא טפי דאיירי בשעה נפילה וכיון שכן אין מקום לפירושו למאי דבעי לפרש נתכון לזכות בחרסי' אשר זהו עיקר תירוצו וכדכתיבנא לזה הוצרך להקדים דמשמע מדיוקא דמתניתין דפליגי בתרתי ולכך שפיר מצי לתרוצי לשנא דמתכוין דהיינו מתכוין לזכות בחרסיה וקאי אלאחר נפילה רק דממילא משתמע מיניה דפליג גם בשעת נפילה וס"ל דנל"פ דבלא"ה לא הוי בעינן דיתכוין לזכות בחרסיה לאחנ"פ לזה קמפרש דמתניתין נמי תרתי קתני דבלא זה לא הוי מצי לפרש להא דמתכוין דר"י דהיינו מתכוין לזכות בחרסיה ונמצא דע"כ פליג בתרתי כיון דבדר"מ לא נזכר תרתי מילי לזה הוצרך לפרש דבאמת מתניתין תרתי קתני אבל עיקר מאי דנאדי מלאוקמי דפליגי במפקיר נזקיו לחוד ותרוייהו ס"ל דנ"פ היינו משום דאזיל בשיטת רבה רבו ותירץ זה היה נוח לי מאוד דלפ"ז לא נצטרך כ"כ לכנס בפלפול ולחלק בסברא אלא דלשנא דממאי מדקתני תרתי וגם מאי דאמר ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי אינו מיושב כ"כ לפי"ז ולפמש"כ לעיל הוא מיושב טפי והמעיין יבחר:

ומעתה נמצא לפום מאי דפרישנא דעיקר תירוצא דאביי דבעי לתרוצי לשנא דמתכוין דתני במתניתין הוא מאי דפליגי במפקיר נזקיו אחר נפילה ומה שהוסיף אביי לפרש דפליגי נמי בשעת נפילה אי נ"פ א"ל הוא מדיוקא דמתניתין מדקתני צרתי א"ש הא דאמר ר' אלעזר בשעת נפילה מחלוקת ואוקימנא לה מאי בשעת נפילה מחלוקת אף בש"נפ וקמ"ל כדאביי אשר הקשינו ע"ז בקושיא יו"ד דא"כ איפכא הל"ל לר"א לאחנ"פ

מחלוקת לאשמועינן כאביי לפי פירש"י ותוס' אבל לפום מאי דפרישנא מיושב היטב משום דעיקר חידושא דאביי מדיוקא דמתניתין הוא מאי דפליגי בשעת נפילה בנ"פ ולכך שפיר קאמר ר"א בשנ"פ מחלוקת ואוקימנא דקמ"ל כאביי ודו"ק ור' יוחנן דאמר לאחר נפילה מחלוקת נמי כאביי ור"א ס"ל ולא פליגי במדי רק דמר אמר בהאי לישנא ומר אמר בהאי לישנא ולא פליגי כלל בעיקר אוקימתא דמתניתין דכולהו מוקמי לה דפליגי בתרתי בשעת נפילה ולאחנ"פ ודהנך ב' פלוגתות תליין אהדדי והא דפרכינן בשלמא כדו משכחת לה בין בש"נ בין לא"נ אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו אלא בשנ"פ היכי משכחת לה הכי פירושו בשלמא אי מוקמינן דפליגי בלאחר נפילה לחוד דמכל מקום מפקיר נזקיו אפי' לאחר נפילת פשיעה פטור ומ"ס חייב הוי ניחא דשפיר משכחת לה פלוגתייהו כגון דנפלה בפשיעה כגון שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול וכמש"כ התוס' בד"ה אלא אבל לפי מאי דאוקי אביי דמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה כו"ע מודו דחייב כי פליגי אי הוי הך נפילה דנתקל פשיעה אי אונס א"כ גבי גמלו היכי משכחת לה דליכא לאוקמי שהוליכה במקום שיש לחוש שתפול דא"כ הוי פושע ודאי ובהא לא פליג ר' יהודה לפי אוקימתא דאביי ואי דנפלה באונס בהא לא הוה פליג ר"מ לכך קמשני דאתקיל ואתקלה בי' גמלו והדר הוי פלוגתייהו אי נ"פ א"ל ולפי מה שכתבנו יתיישב ג"כ קושיית התוס' בד"ה אלא שהקשו דליקו פלוגתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מהניתין כו' עיי"ש בדבריהם אמנם לפום פירושו לא קשיא כלל דמ"מ תיקשה איך מיירי הך לא"נ אי מיירי לאחר נפילת פשיעה א"כ בהא לא פליג ר"י ומודה דחייב לפי אוקימתא דאביי ואי דנפלה באונס בהא מידה ר"מ דפטור ופ"כ להך שינויא דשנינן והתוס' לא הקשו כן רק לשיטתם אבל לפמש"כ לק"מ ודו"ק ומתוך מה שכתבנו מתיישב ג"כ קושיית התוס' לקמן בפ' הפרה דף נ"ד כיון דלפמש"כ ליכא למ"ד דס"ל לר"י דמפקיר נזקיו פטור לאחר נפילת פשיעה ודו"ק. מיהו קושיא זו בלא"ה לא קשה כ"כ דאיכא למימר דסוגיא הנ"ל אליבא דר' יוחנן קמיירי וכן הוא ברשב"א ובס' שיטה מקובצת עי"ש:

ומה שהביאו התוס' ראיה לדבריהם דכוונת אביי היא דפליגי לאנ"פ אפי' אחר נפילה פשיעה משום דלשנא דמ"ס ומ"ס משמע הכי עיין בדבריהם ראי' זו אינה מוכרחת כ"כ דשפיר יש לפרש הך לישנא גם לפום שיטת הרי"ף ואין זה דחוק כ"כ ומה שהביאו ראי' מהא דאמרינן מפקיר נזקיו מאי מתכווין איכא הא הוי מצי למימר דמיירי במתכווין לשבר עיי"ש בדבריהם ראי' זו אינה ראיה כלל לפמש"כ לעיל דלשנא דמתכווין הוה קשיתי' ליה להש"ס עיין בדבריו לעיל ודו"ק:

אך קשה לפי שיטת הרי"ף הא דאמרינן לקמן גבי פלוגתא דר"א ור"י במפקיר נזקיו לימא בפלוגתא דר"מ ורבנן קמיפלגי אליבא דר"מ כו"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן מאן דפטר כרבנן ומאן דמחייב אפר לך ע"כ לא פפרי רבנן אלא מפקיר נזקיו דהכא משום דאנוס הוא אבל מפקיר חקיו דעלמא מיחייבי ע"כ ולפי שיטת הרי"ף קשה דאיך קאמר מאן דפטר כרבנן הא בין ר"א ובין ר"י מוקמי לעיל דהא דפליגי רבנן במפ"נ היינו לאח"נ אונס א"כ היכי קאמר מאן דפטר כרבנן הא רבנן לא איירי כלל במפקיר נזקיו לאח"נ פשיעה ולא קפטרי רק בלאחר נפילת אונס ואע"ג דגם לשיטת התוס' נמי קשה לכאורה דלפי מאי דבעינן למפשט דר"א אמר חייב ור"י אמר פטור א"כ היכי אמרינן מאן דפטר כרבנן והא ר"י אית לי' דרבנן איירי באחר נפילת פשיעה ולא באח"נ אונס אך באמת לפי שיפת התוס' לא קשה כ"כ דאיכא למימר דהא דאמרינן מאן דפטר כרבנן היינו לפי המסקנא דמסקינן דר"א הוא דאמר פטור ולפ"ז אתיא שפיר דהא ר"א מוקים לרבנן דפליני באחנ"פ אמנם לפי שיטת הרי"ף דבין ר"א ובין ר"י מוקמי לרבנן דלא פליגי רק באחנ"א א"כ הא דקאמר מאן דפטר כרבנן לא אתיא לא לפי המסקנא ולא לפי הס"ד וצ"ל דס"ל להרי"ף דעתה לא ידע כלל מהנך מימרות דר"א ור"י דלעיל ולא ידע כלל להנך דיוקי דלעיל אבל לפי האמת דידעינן הנך מימרות דלעיל ע"כ צ"ל דר"א לא ס"ל כלל כרבנן משום דרבנן מחייבי ג"כ רק דר"א ס"ל כהנך תנאי דלקמן (דף מ"ט) דאיכא דס"ל דבור ברה"ר פטור ולא קמחייב רק בור ברשותו וכן משמע מדברי הרי"ף דבאלפסי הישנים לא הי' בו גירסת מאן דפטר כרבנן רק מאן דמחייב ע"כ לא פטרי רבנן אלא היכא דאנוס כו' רק שבאלפסי החדשים יש בהם הוספה זו מגי' ד"ת כאשר רשום בצידו גי' ד"ת ולפמש"כ העיקר כגי' הישנה ובכיון השמיסה האלפסי ולא בטעות ואין זה דוחק כ"כ דהא גם לשיטת התוס' נמי ע"כ צ"ל דבהאי שקלא וטריא לא ידע מהנך מימרות דלעיל דאל"כ היכי הוה בעי למימר איפכא ונהי שכ' התוס' דהא דלא קאמר תסתיים מהנך מימרות היינו משום דאינו מפורש כ"כ עיין בתוס' מ"מ התינח אי הוה קאמר תסתיים כמו שהוא לפי האמת רק דלא קאמר מימרות דלעיל והביא מימרות אחריני בזה שפיר היינו יכולין לומר דהא דלא הביא להנך מימרות דלעיל משום שאינו מפורש כ"כ לכך הביא הנך מימרות שהמה מפורשים בהדיא אבל השתא דקאמר תסתיים זה ודאי היכי קאמר תסתיים איפכא דנהי דאינו מפורש כ"כ מ"מ כיון דלא מצינו לפרש באופן אחר ע"כ מוכת להיפוך אלא ע"כ דצ"ל דעתה לא ידע מהנך מימרות דלעיל גם לפי שיטת התוספות וא"כ גם לפי שיטת הרי"ף אתיא שפיר ועדיין ע בזה וידעתי בעצמי שלא יצאתי ידי חובת עיוני בזה עד תכליתו אלא לפי שאינו נוגע הדבר לדינא לא ראיתי

להאריך עוד בזה ולא כתבתי אלה הדברים רק לעורר לב המעיין וקרוב לשמוע שהרמב"ן במלחמות כיון לכל מה שכתבנו בפירושא דשמעתין ועיין:

דף כט.

תוס' ד"ה פליגי בשעת נפילה ואפי' נתנו אחר שם כדאמרינן בהפרה כו' ובשמעתין אמר גבי גלל כו' עיין במה שאכתוב אי"ה לקמן בסוגיא דב' קדרין דהרמב"ן במלחמותיו במש"כ ליישב דברי הרי"ף ע"כ דלא סבר בהך מלתא כהתוס' רק דבנתנו אחר פטור לגמרי ואינו מחוייב לסלקן ולענין ראיותיהם יש לחלק דשאני ההיא דהפרה דלכך חייב בעל החצר משום שהפקיר אח"כ רשותו ולכך חייב משום דלא הו"ל להפקיר רשותו ועיי"ש ברש"י דמשמע הכי להדיא וההיא דגלל נמי י"ל דשאני התם כיון שהוא כיון לזכות בהם ובשעה שזכה בהם הוא כבר מונח ברה"ר והוי דבר המזיק ולכך חייב על הזיקן משא"כ היכא דהוי הדבר שלו ולקחו אחר והניחו ברה"ר אינו מחוייב לסלקן ולא להפקירן וזה פשוט מיהו בלאחר נפילת אונס גם הרמב"ן מודה דמחוייב לסלקן אם לא הפקירן ולכך דברי הרמב"ן דשם אינם נוגעים לפשטא דסוגיא דשמעתין כלל ועיין:

דף ל.

מי סברת דלא תמו מיא כו' וגירסת התוס' הוא איפכא ולענין הלכה אין נ"מ לדידן דפסקינן כשמואל ולכך בין בדתמו מיא בין דלא תמו מיא חייב על נזקי אדם ופטור על הכלים רק דלגירסת התוס' אפשר דגם לשמואל לא קמחייב אלא בדתמו ונעשו רפש או דלא המו ועדיין הם צלולים ויש בהם ממשות בעין אבל היכא דלא נעשו רפש רק שנבלעו בקרקע ולא נשאר מהם שום ממשות רק לחלוחית בעלמא שהקרקע חלקה אפשר דבכה"ג גם לשמואל נמי לא מחייב אבל לפירש"י גם בכה"ג חייב לשמואל ולפ"ז הרמב"ם שכ' בפ' י"ג מהל' נ"מ וז"ל נבלעו המים בארץ ונשארה הארץ חלקה והוחלק ונפל והוזק בקרקע ה"ז חייב בנזקיו עכ"ל ע"כ דס"ל כפירש"י וכמו שהבין בדבריו הה"מ ודלא כהפ"י שרצה לפרש דעתו עפ"י גירסת התוס' וכמו שהבין בדבריו הראב"ד והא ליתא ופשוט:

שם תוס' ד"ה וחייב בעל הכותל וא"ת כותל רעוע נמי הו"ל לאסוקי אדעתיה שמא הצניעם שם כשהי' ברי ע"כ ולפמש"כ על הגליון גירסת ספרים אחרים ברש"י דלהכי חייב בכותל ברי משום דשני למסתר כותל ברי א"כ אזדא לה קושיית התוס' ודו"ק אך באמת גירסא זו אין לה שחר כלל דמאי שינוי שייך בזה אטו אינו רשאי לעשות בשלו כל מה שירצה לסתור ולבנות על אופן אחר כפי העולה על רצונו ולכך קושיית התוס' במקומה עומדת והתוס' תירצו ח"ל דמ"מ המצניע ראוי להתחייב כיון שפשע

ולפ"ז היכא דהצניעם בשעה שהי' הכותל ברי ושהו כ"כ עד שנתרועע הכותל וסתרו כשהוא רעוע שוב היה לו לבעל הכותל להתחייב ומהתימא שלא הזכירו דין זה שום א' מהפוסקים ובש"מ תירץ עוד דאם הי' מצניעם כשהוא ברי ודאי דלא היה מתקיימים כ"כ אלא היו כלים מאליהם ע"י רקבון וכדומה והוא נכון יותר ופשוט:

שם תוס' ד"ה אפי' תימא ר' יהודה וא"ת והא מתניתין קתני כל הקודם בהן זכה וי"ל דכל הקודם בהן זכה לאחר ל' יום ותירוצם דחוק טובא דא"כ מאי מקשה הש"ס לימא דלא כר"י לימא דאיירי לאחר ל' יום כמו כל הקודם בהן זכה דמיירי ע"כ לאחר ל' יום כמו כן נימא דרישא דוהוזק בהן כו' מיירי נמי לאחר ל' יום והטור כ' דלאחר שהזיקו כל הקודם בהן זכה וכן הוא בהגהת רמ"א בשו"ע ובלי ספק שיצא לו דין זה מכח קושיית התוס' דבזה הוא מיישב קושייתם אך גם זה דחוק טובא דמאי סברא הוא כלל דבשביל שהזיקו יהיו עוד מופקרים לכל הקודם בהן כיון שהניח ברשות ונהי דאם הזיק מחייב לשלם אבל למה יהיו הפקר מעתה ועד כאן לא אמרינן בסנהדרין (טו ע"ב) גבי נמר וברדלס דכל הקודם בהן זכה ואמר ר"ל לאחר שהמיתו היינו משום דכיון שהמיתו למיתה הן עומדים וכל הקודם בהן להורגן זכה לשמים אבל בלא"ה לענין נזקין דממונא בעלמא מחייב לשלומי אמאי יהיה הפקר וכן נמי לקמן במכילתין (פ ע"ב) דאמרי' נפק רב ודרש חתול אין בו משום גזל ואין בו משום השבת אבידה לבעלים היינו נמי משום דאיכא חשש מיתה משא"כ בנזקין ואדרבה מהנך סוגיות מוכח בהיפוך מדעת הטור כמבואר למעיין בהם אך גם אם נאמר דקושיית התוס' אין לה תירוץ אחר בזולת דברי הטור מ"מ קשה מנ"ל דגם לפי המסקנא יהיה הדין כן ונהי דאנו צריכין לדחוקי נפשין כן בדברי המקשה מ"מ למסקנא דאין אנו צריכין לזה מנ"ל לפסוק כן ודברי הרמב"ם בזה סתומים ולא נתבררה כוונתו אי ס"ל כתי' התוס' או כהטור או דלא ס"ל כשום א' מהנך תירוצים וצ"ע ולענין מה שהקשו התוס' עוד דא"כ קשיא דרשב"ג אדרשב"ג יפה כ' בש"מ דעתה בס"ד לא דייקינן כן מדרשב"ג דפטור מלשלם רק דרשאי להוציא ולתנא קמא אינו רשאי להשהות כלל אלא המוציא מוציא והמזבל מזבל עיין שם במש"כ והוא נכון:

ולענין הלכה איכא ב' שיטות הרי"ף פסק לגמרי דלא כר"י דאף להוציא אינו רשאי אלא כסתם מתניתין דסוף ב"מ דהמוניא מוציא והמזבל מזבל והיינו משום דבסוף מרובה אמרינן עלה דיחידאה הוא ודברי הרי"ף הוא בס"פ הגוזל ומאכיל ולענין מה שאמר דכל היכא שנתנו לו חכמים רשות פשור מלשלם פסק נ"כ דלא כוותי' דבסוף ב"מ מוקי לה אביי בשיטה וקיי"ל דכל כה"ג לית הילכתא כחד מינייהו אבל הרא"ש והרמב"ם פסקו

בזה דרשאי להניח כל יום כר"י ודברי הרא"ש בזה המה בס"פ מרובה ושם יבואר אי"ה אבל בהא דחייב לשלם פסקו כולם דלא כר"י ונ"מ לענין פותקין ביבותיהן ועיין:

שם בגמ' דהניא ר"י אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא רשות מצוה הקשו המפרשים למאי דמסקינן דס"ל לר"י דכל היכא דעושה ברשות פטור אם הזיק א"כ אמאי נקטה הברייתא מפני שהוא רשות מצוה עיין בתו"ח ובש"מ ולענ"ד יש ליישב עפ"י מאי דאמרינן לקמן דף ס"ב ע"ב אמר רבינא משמי' דרבא ש"מ מדר"י נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד כו' לימא לי' כו' אמרי לא לעולם אימא לך אפי' למפלה מעשרה מאי אמרת איבעי לך לאנוחה למעלה מגמל ורוכבו כיון דבמצוה קא עסיק כולי האי לא אטרחוהו רבנן פ"כ ולפ"ז אתיא שפיר מאי דנקטה הברייתא מפני שהוא רשות מצוה דאל"ה הוי יכול למימר לי' איבעי לך לאנוחי למעלה מגמל ורוכבו ודו"ק:

שם בגמ' ה"ש כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברה"ר אם הזיקו חייבין לשלם ור"י פוטר הקשה הפני יהושע דמאי פריך הגמרא מהכא דלמא לכך פוטר ר"י משום דסבירא לי' מפקיר חקיו פטור לפי מה שכתב רש"י דקאי אפותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן והנך ודאי דרכן להפקיר ולכך פוטר ר"י משום דהפקירן ובשלמא לפי אוקימתא דאביי דלעיל דאוקים דס"ל לר"י דאפילו לאחר נפילה פשיעה אם הפקיר נזקיו פטור אתי שפיר דמדתני בברייתא מותרין לקלקל משמע דמשום דמותרין לקלקל הוא דפוטר ר"י משום שהוא ברשות ולא משים שהפקירן אבל לפי אוקימתא דר' יוחנן דאוקים דס"ל לר"י דלאחר נפילת אונס כטור אם הפקירן קשה דהא הכא כיון שהוציאן ברשות הוי כמו כפילת אונס וא"כ אח"כ כשהפקירן הוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ולכך קפטר ר"י ולכך תני בברייתא מותרין לקלקל כי היכי דנהוי נפילת אונס וא"כ מאי פריך הגמ' פכ"ד דבריו בשיני לשן ודבריו תמוהים דמה שכתב דפותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהם דרכן להפקיר קשה דהא אמרינן לעיל (דו ו') על הך ברייתא דפותקין ביבותיהן ה"ד אי דאפקר להו כו' ואי דלא אפקרינהו כו' הרי חזינן דגם גבי פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן אפשר שאינו מפקירן ועוד קשה דהך ברייתא דכל אלו שאמרו בודאי קאי גם להוצאת זבלים שאינו מפקירן ורש"י לא נקט פותקין כו' רק לדוגמא בעלמא ובהדיא פירש"י בב"מ (דף ק) דקאי גם אהוצאת זבלים עיי"ש אך אי קשא הא קשיא לן על הא לעיל (דף ו') ה"ד אי דאפקרינהו בין לרב ובין לשמואל הוי בור עיי"ש והתם שפיר יש להקשות דאמאי הוי בור הא הוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ולכו"ע פטור. אמנם באמת הקושיא מעיקרא ליתא דלא דמיא כלל הך דעושה ברשות ברשות מ"מ אדעתא דהכי תקנו לכתחילה שיש לו רשית להוציא לרה"ר מ"מ אם יזיק יהי' חייב לשלם דהא

הוא עושה בידים המעשה הזאת ובכוונה משא"כ גבי נפילת אונס שאינו עושה בכוונה כלל תדע דהא גבי נפילת אונס פטור אם הזיק בשעת נפילה והתם חייב אם הזיק בש"נ וכדאמרינן התם ה"ד אי בהדי דאזלי קמזקי כחו הוא אלא ע"כ דלא דמיין כלל להדדי כדכתיבנא וגם לענין דינא פסקינן דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור והתם פסקינן דאפילו כל העושה ברשות אם הזיקו חייבין לשלם והיינו מטעמא דכתיבנא לכך העיקר דלא כהפ"י ודו"ק:

דף לא.

אמר ר"י כו' אלא אפילו לרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא חייב שהיה לו לעמוד ולא עמד רנב"י אמר אפילו תימא לא היה לו לעמוד אלא הי' לו להזהיר ולא הזהיר ור"י אמר כיון דלא היה לו לעמוד לא היה לי להזהיר דטריד הרי"ף והרמב"ם פסקו בזה כר"י והרא"ש תמה עליהם וכ' דיותר נראה לפסוק כרנב"י והיינו משום דלר"י משנינן הך מתניתין דאם עמד בעל קורה בשינוייא דחיקא דהא לדידי' מיירי בעמד לפוש וקמ"ל דאע"ג דעמד לפוש כי קאמר לבעל חבית עמוד פטור וזה דוחק דמאי רבותא היא כלל דבדאמר לו עמוד פטיר ומילתא דפשיטא היא אבל לרנב"י אתי בפשיטות טפי דמיירי בעמד לכתף וקמ"ל אף דאורחי' הוא מ"מ חייב משום דהיה לו להזהיר זהו תוכן כוונת הרא"ש בקצרה אף שאין זה לשונו ממש ומהרש"ל ביש"ש תמה על הטור דבסי' תי"ג גבי הא דשני קדרין כתב לשני הדיעות דהרמב"ם והרא"ש ומשמע דדעתו לפסוק כהרא"ש כמו שהוא מדרכו בכ"מ להיות נמשך אחר אביו הרא"ש ואילו בסי' שפ"ט גבי הא דבעל חבית ובעל קורה לא כתב רק שיטת הרי"ף והרמב"ם דמיירי בעמד לפוש אבל בלכתף פטור משום דטריד ולא היה יכול להזהיר והיינו כר' יוחנן ולא הביא דעת אביו הרא"ש דלדעתו גם בעמד לכתף נמי חייב ומשום דהי' לו להזהיר וכרנב"י והניח בצ"ע על הטור וכתב עליו שטפה בהבנת לשון הרא"ש יעו"ש בדבריו גם הסמ"ע בסי' תי"ג הרגיש בזה וכתב דבדרישה כתב ישוב לזה דהך טרדא דבעמד לכתף היא טרדא יותר גדולה מטרדא דנפילת הקדרין בשלא היה לו לעמוד וזה דוחק גדול חדא דמנ"ל להטור לחלק בכך בדבר שאין לו שום זכר בש"ס ועוד דמצד הסברא נראה בהיפוך דטרדא דנפילה דטרוד בצפרו עד שאין לו לעמוד היא עדיפא טפי מטרדא דלכתף ונהי דחזינן דהש"ס מדמי להו להדדי מדפריך מזה על זה אבל מנ"ל לימר בהיפך דאדרבה טרדא דלכתף יהיה עדיפא טפי. ואני תמה על תמיהתם דלפנ"ד נראה דדברי הטור המה ברורים ונכונים להלכה ולמעשה ואין כאן שום סתירה בדבריו ואדרבה דברי הרא"ש המה תמוהים מאוד וסותרים זא"ז וכמו שאבאר דהא הרא"ש לקמן בסוגיין במימרא דרבא דראשון חייב בחקי שני בין

בנזקי גופו בין בנזקי ממונו כו' מסיק דהעיקר כשיטת רש"י ונקטינן להלכה כלשנא קמא דרבא דמוקי לה להברייתא כר"מ ולכך הראשון יש על גופו דין אדם המזיק ועל ממונו דין בור והשני הוי על גופו דין אדם המזיק ועל ממונו פטור דמפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס פטור ולפ"ז היה נראה לכאורה לפסוק לדידן דהלכה כרבנן דאמרי נתקל לאו פושע הוא א"כ דין הראשון והשני שווין דעל גופם יהיה להם דין אדם המזיק משום שהיה להם לעמוד ולא עמדו ועל ממונם פטורים לגמרי משום דהוי לי' מפקיר נזקיו לאח"נ אונס ומ"מ העלה הרא"ש להלכה דראשון וגם שני אין על גופם רק דין בור ועל ממונם פטורים לגמרי הברייתא טפי כפשטא ומכח קושיא זו הוכרח לתרץ ולומר דפשיטה לי' לרבא מסברא דלרבנן דסברי דנל"פ א"כ מכח מה שהי' לו לעמוד ולא עמד לחוד אין עליהם רק דין בור לבד גם על גופם ומדנקטה הברייתא קדרין וזגגין דנשברים בקל דמשמע דחייב גם על שבירת כלים כדין אדם המזיק לכך הוכרח רבא לאוקמי כר"מ דס"ל דנ"פ כו' ואף דלר"מ מחייבינן להשני מטעם אדם המזיק אף דהשני לא הוי פושע ולא קמחייבינן לי' רק משום שהיה לו לעמוד כו' לחוד הרי חזינן דגם משום שהי' לו לעמוד לחוד נמי הוי אדם המזיק וא"כ לרבנן נמי נימא הכי והדק"ל אמאי לא מוקי כרבנן על זה תירץ דבשלמא לר"מ דבנתקל הוי פושע גמור לכך השני אף דלא הוי פושע גמור מ"מ פושע קצת מיקרי ומצטרף עם סברת שהיה לו לעמוד לשווי' אדם המזיק משא"כ לרבנן דנתקל לאו פושע הוא כלל אפילו הראשון בזה הוי פשיטא לי' לרבא מסברא דמשום שהיה לו לעמוד לחוד לית לן לחייבו מטעם אדם המזיק אף על גופו ומסתייה דיהבינן עלייהו דין בור וכיון שכן לדידן דקיי"ל לרבנן דנל"פ א"כ הראשון והשני אין עליהם רק דין בור לבד אפילו על גופם כמו שהיתה סברת רבא בפשיטות אליבא דרבנן דלהכי לא מוקי להברייתא כוותייהו זהו ויכן כוונת הרא"ש בקצרה וכל זה מביאר מדבריו שכתב והקשו התוס' כו' ותירצו כו' וא"ת והא שני לר"מ עיי"ש וכן פסק הטור בסי' תי"ג להלכה כדברי אביו הרא"ש דראשון וגם שני אין על גופם רק דין בור עי"ש נמצינו למדין מדברי הרא"ש אלו דלפי האמת נקטינן דמשים שהיה לו לעמוד ולא עמד לחוד אין לנו לחייבו מטעם אדם המזיק ומסתייה דיהבינן עלייהו דין בור:

יש להקשות ע"ז דא"כ מאי מקשינן לעיל לר' יוחנן מהא **ולכאורה** דבעל קורה מאי לאו שעמד לכתף דאורחא הוא וקתני דחייב משום שהי' לו להזהיר ולדברי הרא"ש תיקשי דאיך מצינן לאוקמי דטעמא דחיובא הוא משום שהי' לו להזהיר הא מטעם זה לא היה עליו רק דין בור וא"כ אמאי חייב על שבירת החבית הא בור פטור על הכלים וע"כ צריכינן לומר דמיירי בעומד לפוש ולכך חייב משום שזה

גופא הוי פשיעה מה שעמד לפוש וצריך לומר בע"כ ליישב דברי הרא"ש דעתה היה סבר המקשה דגם משום שהי' לו לעמוד ולא עמד לחוד ג"כ יש עליו דין אדם המזיק ואע"ג דחזינן דלרבא הוי פשיטא לי' דמשום הא לחוד לא הוי אדם המזיק מ"מ אין זה דוחק כ"כ לומר דהמקשה לא סבר לה עתה רק דסבירא לי' דמשום הא לחוד ג"כ הוי אדם המזיק ומשום דמתניתין קשיתי' ולא הוי ניחא לי' לאוקמי דמיירי בעומד לפוש דא"כ קשיא אדתני סיפא כו' תדע דאין זה דוחק כ"כ לומר דאע"ג דלרבא הוי פשיטא לי' דמשום שהי' לו לעמוד לחוד לא הוי עליו רק דין בור מ"מ המקשה לא ס"ל הכי דהא חזינן לקמן בלשנא בתרא דרבא דהוי בעי הגמ' לאוקמי דאע"ג דנל"פ מ"מ הראשון יש לו דין אדם המזיק משום טעמא שהיה לו לעמוד ולא עמד לחוד הרי חזינן דהך סברא דרבא לא הוי מלתא דפשיטא כ"כ עד דנקשי מינה איך הוי ס"ד דהמקשה כלל לומר בהיפוך דהא גם בלשנא בתרא דרבא הוי בעי למימר דמשום שהי' לו לעמוד לחוד הוי אדם המזיק לכך שפיר מצינן למימר דגם המקשה ס"ל הכי ומשו"ה מצי לאוקמי מתני' בעמד לכתף ומשום שהי' לו להזהיר חייב על שבירת החבית כצ"ל בישוב דברי הרא"ש ומעתה הנה דברי הסור מוכרחין מאוד דכיון דפסק בסי' תי"ג דכל היכא דאינו חייב רק משום דהי' לו לעמוד או משום שהיה לו להזהיר לא הוי רק בור וכדעת אביו הרא"ש לפ"ז לא מצינן לאוקמי מתניתין דקורה בעמד לכתף וחיובו משום שהי' לו להזהיר דא"כ לא הוי רק בור ובור אינו חייב על שבירת כלים ואמאי חייב על שבירת החבית ונהי דהמקשה הוה ס"ל דהוי אדם המזיק אבל אנן דקיי"ל כרבא לפי המסקנא א"כ לא הוי רק בור לכך פ"כ דצריכינן לפרש דמתניתין איירי בעומד לפוש וכמו דמשני הש"ס לר"י כן צריכינן לפרש לפי האמת גם לר"נ ב"י דמיירי בעומד לפוש וחייב על שבירת החבית משום דהעמידה הוי פשיעה ושפיר פסק הטור דבעומד לכתף פטור והא דמסיק הסור עלה וכ' משום דטרוד הוא לשנא דהרמב"ם נקיט רק משום דלהרא"ש ע"כ הוא פטור אף שהוא מטעם אחר מ"מ לא חש הטור לפרש כ"כ דלהרא"ש הוי הטעם משום שהוא בור ולהרמב"ם מפני שהוא טרוד כיון דלענין דינא הן שווין דבין להרמב"ם ובין להרא"ש הוא פטור על שבירת הקורה לכך כתב בסתם לשנא דהרמב"ם אמנם על הרא"ש קשה דאיך סתר פסק הרי"ף דפסק כר' יוחנן דלדידי' ע"כ צריך לאוקמי מתני' בעומד לפוש וזה לא הוי רבותא כלל ולכך פסק כרנב"י הא לרנב"י ג"כ ע"כ צריך לאוקמי מתניתין לפי האמת דמיירי בעומר לפוש דאי מיירי בעומד לכתף לא הוי חייב על שבירת הקורה ודוחק גדול לומר דלרנ"בי אתי מתניתין כר"י דמחייב על נזקי כלים בבור וא"כ דבריו סותרים זא"ז וצ"ע גדול ליישבה שוב ראיתי די"ל דמסתבר לי' להרא"ש דעד כאן לא קאמרינן דמשום

הך סברא שהי' לו לעמוד או להזהיר לא הוי רק בור אלא דווקא אחר נפילת אונס דכיון דבנפילתו אנוס הוי ולא נשאר רק הך טעמא דשהל"ל או להזהיר לחוד בזה שפיר אמרינן דלא הוי רק בור משא"כ בעמד לכתף אף דאורחי' מ"מ כיון שעשה כן מדעתו א"כ אם נאמר דהי' לו להזהיר ולא מפטר מטעם דטרוד א"כ בלא הזהיר תו הוי כאדם המזיק וחייב גם על שבירת כלים כיון דמדעתי עמד לכתף ואין לו רשות לעמוד אלא ע"י שיזהיר ומדלא אזהר נמצא דפשע בעמידתו והש"ס דפריך לר"י מהיה לו להזהיר דבעמד לכתף על הי' לו להזהיר דאחר נפילת אונס אף דלא דמו להדדי דזה חמיר טפי עד דהוי כאדם המזיק וא"כ בזה אפשר דגם ר"י מודה שפיר פריך הש"ס דלר"י דאית לי' כיון דטריד אין צריך להזהיר א"כ בלכתף נמי לא איבעי לי' להזהיר דבזה אין לחלק ביניהו אבל לרנב"י דס"ל דצריך להזהיר בזה שפיר מחלקינן דזה הוי כאדם המזיק כיון דמדעתי' עביד וזה הוי כבור אבל מ"מ דברי הטור נראין יותר ודו"ק:

והטור שפסק גבי הא דקדרין כדעת אביו הרא"ש דאף בשלא היה לו לעמוד הוא חייב מטעם שהיה לו להזהיר וכרנב"י לאו משום ראיה זו שכ' הרא"ש משום דלר"י מוקמינן לה בשינויא דחיקא בעומד לפוש דזה אינו ראיה כלל כיון דלפי האמת ע"כ גם לרנב"י צריכינן לאוקמי בהכי רק משום אידך טעמא דכ' הרא"ש דקיי"ל כרנב"י משום דבתראה הוא כנלענ"ד בביאור דברי הטור וזה ברור והרי"ף לא חש לפסוק כרנ"בי אף דבתראה הוא היינו משום דסתמא דגמ' במימרא דרבא דלקמן בסוגיין נקיט לשנא דשהי' לו לעמוד כו' וכר"י ש"מ דהכי נקטינן וכן נראה עיקר להלכה כהרי"ף מאחר שנדחה עיקר ראייתו של הרא"ש במש"כ דשינויא דחיקא הוא ולא נשאר לו רק הך טעמא דיש לפסוק כרנב"י משום דבתראה הוא ובזה ודאי יש לנו לסמוך על סתמא דהש"ס וכדכתיבנא ועיין היטב בכל זה:

שם בגמ' אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בחקי גופו ובין בנ"מ כו' סוגיא זו רבו בה הפירושים והשיטות ואם באנו להאריך ולדקדק בכ"א מהן יבוא לידי אריכות הרבה לזאת לא נבאר רק השיטות העקרים בהלכה זו והמה שתים שהן ארבע היינו שתי גרסאות גירסת רש"י וגי' הר"ח ולכל א' מהגרסאות יש בה שני פירושים והנה הגירסא בש"ס שלפנינו היא גירסת רש"י אשר לגירסא זו הסכימו התוס' והרא"ש שהיא עיקר והיינו דגרסינן בדרבא קמייתא ראשון חייב בנזקי ב' בין בנזקי גופו ובין בנ"מ וקאי אמזיקין היינו בין שהזיק הראשון לשני בגופו או בין שממונו של ראשון הזיק לשני וקמפרש טעמא משום דנתקל פושע הוא ונמצא דגופו הוי אדם המזיק וחייב גם על כלים דשני וממונו הוי מדין בור משום דהוי מפקיר נזקיו לאחנ"פ וחייב על נזקי גופו

דשני ופטור על נזקי ממונו משום דהוי כלים בבור דפטור ושני הוי גופו כדין אדם המזיק משום שהיה לו לעמוד כו' ומחמת הך סברא דהי' לו לעמוד משווינן לי' כאדם המזיק וחייב גם על נזקי כליו דשלישי אם הוזקו בגופו אבל ממונו דשני לא הוי בור משום דהוי מפ"נ לאח"נ אונס דהשני אנוס הוא בנפילתו ע"י הראשון וגרסינן בדרבא קמייתא מ"ט דא"ל האי ביירא לאו אנא כריתי' וקפריך עלה מהברייתא דוכולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נ"מ מאי לאו אפי' ראשון וכ' התוס' דלא בעי לאוקמי דהברייתא כרבנן דס"ל דנתקל אנוס הוא ונמצא דגם הראשון הוי מפקיר נזקיו לא"נ אונס דפטור ורבא אליבא דר"מ אמר למילתי' משום דקיימא לן דרבא והברייתא דוכלן תרווייהו לפרושי הברייתא קמייתא קאתיין ורש"י ז"ל כתב בהא דרבא דס"ל דבין לר"מ ובין לרבנן נתקל פושע הוא ולא פליגי רק במפ"נ לאחנפ"ש אבל מ"מ ה"ל לאוקמי ברייתא כרבנן דאית להו דמ"נ לאנפ"ש פטור ועוד כו' גם המהרש"א ז"ל הקשה ע"ז דא"כ דגם לא"נ פשיעה פוטר ר"י א"כ תיקשי רישא דקתני ומודים חכמים לר"מ באבנו סכינו ומשאו שהניחן כו' עיין במהרש"א ובגליון הש"ס החדשים בהגהות הגאון ר"ע אייגר הוסיף להקשות עוד דהא רבא גופיה בב"מ דף פ"ג משמע דס"ל דפליגי בנ"פ כדמסיים עלה האי כדיניה והאי כדיניה כו' עיי"ש:

ונראה דכל אלו הקושיות יש ליישבם דהעיקר מה שהכריחו לרש"י לפרש כן לאו משום קושיית התוס' לחוד דנוקי להברייתא כרבנן ורבא קמפרש כן רק משום דקשיא לי' לרש"י מאי דוחקי' דרבא גופי' מפרש הברייתא כר"מ דס"ל דנ"פ ולחלק בין ראשון לשני ולהוציא דברי הברייתא ממשמעותה הפשוט וגם שהיא שלא אליבא דהלכתא דבפלוגתא דר"מ ורבנן ודאי דאית לן למפסק כרבנן וכמו שבאמת פסקו כן כל הפוסקים להלכה טפי ה"ל לאוקמי הברייתא אליבא דהלכתא וכרבנן ולא לחלק בין ראשון לשני כלל ואתיא הברייתא טפי כפשטא ולכך הוכרח רש"י לפרש דרבא ס"ל דליכא שום פליגתא בנ"פ רק דכולהו ס"ל דנ"פ וא"כ ודאי דהלכה כן דנ"פ אליבא דרבא ומעתה תו לא קשיא כ"כ קושיית התוס' דנוקי להברייתא דוכולן כרבנן דס"ל מפ"נ לאחר נפ"ש פטור דברוותא נוכל לומר דלא בעי לאוקמי סתמא דברייתא דלא כהלכתא דבהך פלוגתא דמפ"נ לאחנפ"ש. ודאי דקיי"ל כסתם מתני' דלקמן מ"ט דתנן החופר בור ברה"ר חייב וכדמסקינן בסוגיא דלעיל ומה שהקשה המהרש"א כבר נתיישב זה בסוגיא דלעיל בנ"פ באריכות עיי"ש מה שכתבנו וכ"כ גם בפ"י ומה שהקשה הגאון ר' עקיבא מהא דב"מ ג"כ אינה קושיא כ"כ דהמעיין שם בדברי הש"ס יראה דסיומא דמלתא דהש"ס דואתא ר' יהודה למימר ש"ח ישבע נ"ש משלם האי כדיני' והאי כדיני' אינו מדברי רבא רק הוא

סיומא דמלתא דר' חייא בר אבא א"ר יוחנן ורבא לא בא לפרש רק נוסח השבועה היכי משתבע אבל אינו מוכרח שיסבור כר' יוחנן בעיקר אוקימתא דמתניתין והיינו דע"כ לפי מה שפי' רש"י דרבא ס"ל דתרווייהו ס"ל דנ"פ בדר"מ א"כ ע"כ דמוקי לה נמי רבא כר"י דשבועה זו תקנת חכמים הוא רק דבדר' יהודה נוכל לומר דלא ס"ל כר"י אלא דגם לר' יהודה נמי שבועה זו תקנ"ח הוא וס"ל לר' יהודה דבש"ח הוא דתקנו כן אבל לא בש"ש וכה"ג כתבו התוס' לעיל כ"ח ד"ה אמר רבה לפרש כן אליבא דרבה ולכך גם לפי אוקימתא זו הוצרך רבא לפרש ניסת השבועה היכי משתבע רק דהש"ס לא הביא שם אוקימתא דרבא בשלימות משום דלא ס"ל לסתמא דהש"ס כן להלכה וכמו שלא הביא אוקימתא דרבה לפי פי' התוס' ולא הביא מדברי רבא רק נוסח השבועה לפרש בה אוקימתא דר' יוחנן ובזה מיושב פי' רש"י מכל מה שהקשו עליו ודו"ק:

הארכתי ליישב דעת רש"י אף דגם הי' התוס' הוא נכון בכדי ליישב הך קושיא אך יש נפקותא גדולה לדינא בין תי' התוס' ותי' רש"י והיינו כי לפי שיטת התוס' אכתי יש להקשות על רבא גופי' דמי הכריחו לפרש כן הברייתא דנ"פ הוא ואתיא אליבא דר"מ ולחלק בין ראשון לשני לוקים הברייתא כפשטא אליבא דרבנן ולא לחלק בין ראשון לשני דהא הך דמתרצי התוס' דרבא והברייתא לפרושי הברייתא קמייתא קאתי אינו מתורץ בזה רק דאמאי לא משני הגמ' דהברייתא דוכולן אתיא כרבנן ורבא כר"מ אבל על רבא גופי' מי הכריחו לפרש כן זה לא יתורץ במאי דכתבו התוס' וכאשר הקשה הרא"ש באמת כן בסוף דבריו והקשו התוס' כו' וע"כ דצריכינן לתרוצי כמש"כ הרא"ש דהוי פשיטא ליה לרבא דלרבנן דנתקל לאו פושע הוא א"כ לא הוי הראשון רק בור ופטור על הכלים ומדנקט בברייתא קדרין וזגגין משמע דהחיוב הוא על שבירת הכלים א"כ לא אתיא הברייתא כרבנן ואע"ג דלר"מ השני חייב על הכלים אע"ג דהשני לאו פושע הוא לר"מ שאני דכיון דס"ל דנ"פ הוא נהי דהשני לא הוי פושע כ"כ מ"מ קצת פשיעה איכא ומצטרף עמה טעמא שהי' לו לעמוד לעשות גופי' כאדם המזיק אבל לרבנן דס"ל דנתקל אנוס הוא משום טעמא שהי' לי לעמוד לחוד לא הוי רק בור וזה הוי מלתא דפשיטא לי' לרבא כ"כ עד דמשום זה הוכרח לאוקמי הברייתא כר"מ כצ"ל לפי שיטת התוס' ומעתה נמצא נפקותא גדולה לדינא בין שיטת רש"י ובין שיטת התוס' דלשיטת התוס' לפי מאי דקיי"ל כרבנן דנל"פ צריכינן למפסק כפשטותא דרבא דהוה פשיטא ליה דמשום שהי' לו לעמוד לחוד הוי בור ונמצא לדידן הוי הראשון והשני בור ואינם חייבים על נ"מ אפי' אם הזיקו בגופן וכן פסק הרא"ש להדיא אמנם לפי דעת רש"י דלכך הוכרח רבא לאוקמי הברייתא הכי משום דס"ל דלכו"ע נ"פ הוא שפיר איכא למימר דאף לפי מאי דקיי"ל

דנל"פ הוא מ"מ משום הך טעמא שהי' לו לעמוד לחוד ג"כ הוי אדם המזיק וחייב גם על שבירת כלים אף לפי האמת דקיי"ל כרבנן וכמו שהשני חייב לר"מ אף דלא הוי פושע ולא צריכינן לפלוגי ביניהו כמו שחילק הרא"ש דלר"מ אף השני מ"מ מיקרי פושע קצת משא"כ לרבנן לא הוי פושע כלל רק דבאמת שווין הם ומקרי שפיר אדם המזיק בין הראשון ובין השני משום הך טעמא דשהי' לו לעמוד לחוד וכן יראה מדברי הרשב"א בחידושיו ונמצא דלגירסת רש"י איכא ב' שיטות לדינא דלהרא"ש אליבא דהך גירסא אין על הראשון ועל השני רק תורת בור ולרש"י עצמו חייבים שניהם מדין אדם המזיק שיטה זו יש בה הרבה דוחקים בין לפירש"י ובין לפי' הרא"ש דאילו לפי' הרא"ש ודאי דדחיקא טובא (א) מה שהוכרח לתרץ דלרבא הו"ל מלתא דפשיטא דמשום הך טעמא שהי' לו לעמוד לחוד לא הוי רק בור ולחלק בין ר"מ ובין רבנן דאילו שני לר"מ אף דלא מיקרי פושע מ"מ הוי פושע קצת וחשיבא לאיצטרופי בהדי סברת היה לו לעמוד לשוי' אדם המזיק משא"כ לרבנן וזה ודאי דחוק טובא (ב) ועוד דבלשנא בתרא דרבא תו נדינן מהך סברא ואמרינן דשפיר הוי אדם המזיק גם לרבנן וגם זה דחוק טובא. (ג) ועוד דלשנא בתרא דרבא אין לו שחר כלל לשיטה זו דמאי נ"מ איכא בין ראשון לשני וכמו שכ' הרא"ש עצמו דהא לכך לא פסק כהך לשנא גם לדידן דקיי"ל כשמואל וקושיא זו קשה גם לפי שיטת רש"י עצמו (ד) ולשיטת רש"י עצמו נמי דחוק מאי דמיכרחין אנו לומר דרבא ס"ל דבין ר"מ ובין רבנן ס"ל דנתקל פושע ואף שישבנו לעיל מ"מ מידי דוחק לא נפיק ודע דמפירוש רש"י ותוס' והרא"ש נראה דלא הי' לפניהם הך גירסא מה שהוא בש"ס שלפנינו לעולם כדאמר מעיקרא ודקשיא לך כולן חייבין כו' רק שזה הוא הוספה מאיזה גליון שכ' כן דרך ביאור לפי פי' רש"י אבל עיקר הגירסא הוא אלא לרב כו' מאי איכא למימר תרגמה כו' דו"ק בלשון רש"י ותוס' והרא"ש ותשכח כמו שכתבנו:

והגירסא השני' היא גירסת ר"ח והוא ממש בהיפוך מגי' רש"י וזה נוסחה אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו דשני ושני חייב בנזקי גופי דשלישי אבל לא בנזקי ממונו ממה נפשך כו' ראשון ודאי פושע הוא שני אגופו מחייב דהי' לו לעמוד ולא עמד אממונו פטור דהו"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים מיתיבי כו' אלא אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו ובין בנזקי ממונו דראשון כי' שני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו דשני אבל לא בנ"מ דשני דא"ל האי בירא לאו אנא כריתי' וכולן חייבין על נ"ג ופטורין על נ"מ [כמו אמר מר וכו'] הניחא לשמואל כו' אלא לרב כו' מאי איכא למימר תרגמה כו' והנה פי' התוס' לפי גירסא זו הוא מבואר בדבריהם ולפי פירושם הקשו ע"ז דמאי קפריך מיתיבי לימא דאתיא כרבנן וחייבין על נ"ג ופטורין על נ"מ קאי אמזיקין

ולא אנזוקין וקושיא זו יש ליישב בפשיטות גם לפי פירושם של התוס' משום דהתוס' הקשו כן לפי מה שהקדימו לפרש דלשנא קמא דרבא אתיא לפי גי' זו גם לרבנן דס"ל דנתקל לאו פושע מ"מ משום שהי' לו לעמוד או להזהיר הוי לי' דין אדם המזיק ואף דהשני לא הוי אדם המזיק מטעם שהי' לו לעמוד לחוד מ"מ הראשון הוי פושע קצ גם לרבנן ומצטרף בהדי סברת שהי' לו לעמוד לשוי' אדם המזיק ולכך שפיר קא קשיא להו דנוקי להברייתא כרבנן ויהי' קאי אמזיקין ותו לא מצי לתרוצי כתירוצא דלעיל שתירץ לפי שיטת רש"י דהברייתא ורבא לפרושי ברייתא קמייתא קאתו כיון דגם הברייתא קמריתא קאתיא כרבנן ללשנא קמא דרבא לפי פירושם אבל באמת לא ידענא מי דחקם לזה לפרש לשנא קמא דרבא דתיתי גם לרבנן ולחלק בדוחק בין ראשון לשני ולמה לא פירשו כפשוטו דלשנא קמא דרבא לא אתא רק לר"מ דס"ל דנתקל פושע ולכך הראשין יש לו דין אדם המזיק משום דפושע הוא בתקלתו והשני שלא פשע בנפילתו אין עליו רק דין בור דמשום הך סברא שהיה לו לעמוד לחוד מסתיי' דיהבינן ליה דין בור ולפ"ז תו לא קשיא מה שהקשו דלוקמי הברייתא דקאי אמזיקין ואתיא כרבנן דשפיר מצינן לתרוצי בזה כמו שתירצו התוס' לשיטת רש"י דהברייתא ורבא לפרושי ברייתא קמייתא קאתו וא"כ לא נוכל לאוקמי לרבא כר"מ ולהברייתא כרבנן כיון דתרווייהו אחדא מלתא קאתו וכן פי' להדיא הרמב"ן במלחמותיו ללשנא קמא דרבא דאתיא כר"מ לפי גי' זו ותי' להך קושיא כתירוצם של התוס' משום דרבא והברייתא תרווייהו אחדא מלתא קאתו ולפי מאי דנבאר איה"ש לקמן בשיטת הרמב"ן דהדבר מוכרח לומר לפי שיטה זו דזה הוי מלתא דפשיטא להש"ס דהברייתא דוכולן לא מתפרשא רק אנזוקין ולא אמזיקין א"כ קושיית התוס' מעיקרא ליתא והרמב"ן ג"כ לא הקשה כקושיית התוס' רק דלוקי כרבנן וקאי אנזוקין וע"ז הוא דתירצו כנ"ל ונראה דלהכי הוכרחו התוס' לפרש כן היינו משום דלשיטתם נקטינן להלכה כלשנא קמא משום דלשנא בתרא הוא דחוק טובא וכמו שכ' התוס' ולכך קא קשיא להו על האי לשנא מאי דוחקי' דרבא לאוקמי הברייתא דלא כהילכתא וכמו שהקש' הרא"ש לגי' רש"י בשם התוס' [ונראה שדבר זה שכ' הרא"ש בשמם כן הי' כתוב גם בתוס' אלא שבתוס' שלפנינו נשמט זה מדבריהם) וליכא לתרוצי לפי גירסא זו כמי שתירץ הרא"ש לגי' רש"י דמדנקט קדרין וזגגין משמע דלחיובי אכלים קאתו והיינו ע"כ מדין אדם המזיק ואילו מטעם שהיה לו לעמוד לחוד פשיטא ליה לרבא דלא הוי רק בור דאכתי תקשה דלמאי נקיט בכולהו שהיו קדרין וזגגין גם בשלישי כיון דהשני אין עליו רק תורת בור ולא קמחייב אנזקי כלים דשלישי אבל לפירש"י ניחא דלר"מ כולם יש להם דין אדם המזיק ושפיר נקיט קדרין וזגגין אכולם וכיון דהך תירוצא

שכ' הרא"ש ליכא לתרוצי לפי גי' ר"ח א"כ הדק"ל מאי דוחקיה דרבא לאוקמי הברייתא דלא כהלכתא ולחלק בין ראשון לשני לכך הוצרכו התוס' לידחק ולימר דלשנא קמא דרבא קאתיא אפילו לרבנן בכדי שיהיה אליבא דהילכתא ולכך שפיר קא קשיא להו ותימא דמאי פריך מיתיבי לשני דגופן וממונן אמזיקין קאי וכרבנן והרמב"ן דלא חש להא מלתא היינו משום דלפי פירושו בגי' ר"ח וכמו שיתבאר להלן אי"ה] נקטינן להלכה כלישנא בתרא דרבא ולכך לא חש לתרוצי לישנא קמא דרבא דמאי דוחקי' לאוקמי דלא כהלכתא כיון דעדיפא מינה קפריך עליה מברייתא ונשאר בקושיא ואף שישבנו דברי התוס' דלשיטתם הוכרחו לפרש כן מ"מ עדיין אינו מיושב כ"כ דשפיר נוכל לומר דשלישי דנקט אגב גררא דשני נקטי' ודו"ק:

עוד הקשו התוס' לפי פירושם בלשנא בתרא דרבא וז"ל וקשה כיון דפושע הוא אמאי פטור כשגופו הזיק ממון השני ואעפ"י שאין מזיק בידים אין לו ליחשב בור דהתנן אם עמד בעל קורה חייב בחבית של חבירו אלמא חשיב אדם המזיק אעפ"י שאינו מזיקו בידים עכ"ל ומכח קושיא זו העלו דהעיקר כלשנא קמא ואף דהא דנדינן מלשנא בתרא הוא משום דקשיא לרב אבל אליבא דשמואל דקיימינן כוותי' שפיר מצינן למימר כלשנא בתרא מ"מ כיון דלשנא בתרא בלא"ה הוא דחוק טובא קאמרינן דלפי האמת נדינן מהך לשנא גם לשמואל וכמ"ש כן הרא"ש לפי שיטת רש"י ונמצא דלפ"ז הוי הדין לפי האמת דהראשון הוי על גופו אדם המזיק וחייב אף על ממונו דשני והשני יש לו דין בור גם על גופו ואינו חייב על ממונו של שלישי והראשון יש לו על ממונו דין בור והשני אינו חייב על ממונו כלום ופירוש זה הוא דחוק טובא בגי' ר"ח דקושיא השני' שהקשו התוס' היא קושיא אלימתא טובא ומה שכתבו כיון דלפי המסקנא לא קיימא הכי אין לחוש לזה הוא דחוק חדא דמנ"ל לומר דלפי האמת נדינן מלשנא בתרא גם אליבא דשמואל ועוד דלו יהא כדבריהם מ"מ גם בה"א נמי אין סברא לומר כן וכמו שהוכיחו התוס' מהא דבעל קורה:

אמנם האמת הברור בפירוש גירסת ר"ח הוא כמו שכתב הרמב"ן במלחמות וכן הוא דעת הראב"ד דלשנא קמא דרבא אתיא כר"מ דווקא ולכך הראשון יש על גופו דין אדם המזיק משום דפשע בנפילתו ועל השני דלא פשע בנפילתו אין עליו רק דין בור משום שהיה לו לעמוד דהך סברא לא אלימא כ"כ לשוי' כאדם המזיק וקפריך עלה מברייתא דוכולן ומעתה תו לא קשיא מה שהקשו התוס' דלשני דגופן וממונו אמזיקיי קאי וכרבנן כיון דרבא והברייתא תרווייהו לפרושי ברייתא קמייתא קאתו וכמו שכתבתי לעיל וקאמר אלא אמר רבא ראשון חייב בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו דראשון שני חייב בנזקי

שלישי בנזקי גופו דשני אבל לא בנ"מ דשני ור"ל דהראשון יש עליו תורת בור בין אגופו ובין אממונו אגופו משום שהיה לו לעמוד ולא עמד ואממונו משום דמיירי בלא הפקירו וחייב משום דהיה לו לסלקו וכמו שאמר ר' יהודה מתכוין לזכות בחרסי' חייב אף לאחר נפילת אונס והשני אגופו יש לו דין בור משום שהיה לו לעמוד ואין חילוק כלל בין ראשון לשני לענין זה אבל ממונו דשני אין עליו תורת בור אף בדלא אפקרי' משום דא"ל האי בירא לאו אנא כריתי' ור"ל דלא נעשה על ידו כלל לא בפשיעה ולא באונס דדוקא במתכוין לזכות בחרסי' אחר נפילת אונס הוא דמחייבינן ליה מטעם בור משום שהיה לו לסלקו כיון דלא אפקרי' והיינו משום דפכ"פ נעשה הבור ע"י ואף שנעשה באונס מ"מ מעשה ידיו הוא אבל כאן לא נעשה ע"י כלל רק ע"י הראשון הוא שנעשה הבור ולכך פטור השני גם בדלא אפקרי' דאילו אדם אחר לקח אבנו וסכינו והניחם ברה"ר אטו יהיה מחוייב לסלקו (וזה דלא כדעת התוס' דלעיל דף נ"ט דכתבו דגם בזה מחוייב לסלקו עיי"ש וכבר כתבנו לעיל בזה דראיות התוס' אינם מוכרחות כ"כ עיי"ש במה שכתבנו ודו"ק] ובריית דוכולן קאי אניזוקין וכמו שהיה סבור המקשה לעיל דגם הראשון נמי פטור על נזקי ממונו דשני אף אם הוזק בגופו משום דגופו אין עליו רק תורת בור והיינו משום דאתיא כרבנן דס"ל דנל"פ וא"כ לא פשע בנפילתו מידי ולא קמחייב רק משום שהיה לו לעמוד ומטעם זה מסתיי' ד יהבינן ליה דין בור ומעתה תו לא קשיא קושית התוס' מהא דבעל קורה דהוי אדם המזיק דשאני התם דפשע בעמידתו משום דאיירי בעומד לפוש משא"כ כאן דלא פשע בנפילתו כיון דנתקל לאו פושע ולא קמיחייבינן לי' רק משום שהיה לו לעמוד ולהזהיר ומטעם זה מסתי' דיהבינן ליה דין בור ואף דהגמ' לעיל בה"א הוה בעי לאוקמי לרנב"י דמיירי בעומד לכתף דאורחי' הוא ואינו חייב רק מטעם שהיה לו להזהיר ואפ"ה הוה קא בעינן לחייבו מטעם אדם המזיק מדחייב על שבירת החבית מ"מ זה אינו רק לסברת המקשה דלא ידע לתרוצי מתני' באופן אחר מחמת דהוי קשיא לי' א"ה אדתני סיפא כו' אבל כאן במימרא דרבא בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא ס"ל לסברא פשוטה דמטעם שהיה לו לעמוד או להזהיר לא הוי רק בור ולא מקרי אדם המזיק אא"כ פשע בעמידתו או בנפילתו לר"מ ובהא דפריך הש"ס וכולן חייבין על נזקי גופן ופטורין על נזקי ממון [כ' התוס' שהוא כמו אמר מר הניחא לשמואל כו' אלא לרב כו' תרגמה רב אדא בר אהבה שהוזקו כלים בכלים לא פירש בו הרמב"ן כלום וגם ביש"ש דקאי בשיטת הרמב"ן לא פירש ע"ז כלום ולכאורה הדבר קשה להולמו דליכא לפרושי כמו שפירשו התוס' לפי' ר"ח דהשתא הדר בי' וקאי אמזיקין דא"כ תיקשה היכי מוקי לה רב אדא אי מוקי לה בדלא אפקרי' וכלשנא בתרא דרבא

והכי פי' וכולן חייבין על נזקי גופן היינו מה שהזיקו בגופן ואפילו על ממון הניזק נמי חייב כשהזיק בגופו ופטורין על נ"מ היינו מה שהזיקו בממונם ממון של חבירו וכדמוקי לה רב אדא שהוזקו כלים בכלים דהא ודאי ליכא לפרושי כן דא"כ תקשה כיון דמיירי בדלא אפקריה א"כ אמאי יהיה פטור כשהזיק בממונו ממון של חבירו הא לרב בדלא אפקרי' הוי שור ושור חייב על הכלים ואי נימא דרב אדא מוקי לה אליבא דרב בדאפקרי' ודלא כלשנא בתרא דרבא ולכך שפיר פטור על הכלים משים דהוי בור אכתי קשה דהא ע"כ צ"ל לפ"ז דרב מוקי להך ברייתא כר"מ דס"ל דנ"פ דאילו לרבנן דס"ל נל"פ א"כ מאי קאמר שהוזקו כלים בכלים דמשמע דדווקא על כלים פטור אבל כשהוזק הגוף של שני בממון הראשון חייב הא לרבנן דס"ל דנל"פ הו"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ובזה ודאי דגם בור לא הוי ופטור גם כשהוזק גופו בממונו וע"כ צ"ל דרב מוקי לה להך ברייתא אליבא דר"מ דס"ל דנ"פ ושפיר הוי ממונו בורו וזה הוי אוקימתא חדשה בפני עצמה דלא כתרי לישני דרבא וכיון שכן קשה טובא מי הכריחו לרב אדא בר אהבה לאוקמי הברייתא אליבא דרב דלא כהלכתא דהיינו כר"מ ולא כרבנן דקיי"ל כוותייהו ולפרשה בדוחק שהוזקו כלים בכלים טפי הו"ל לאוקמי הברייתא אליבא דרב כהלכתא היינו כרבנן דס"ל דנל"פ וממילא דממון הראשון ג"כ לא הוי בור משום דה"ל מפקיר נזקיו לאחר נ"א דבהכי מתפרשה הברייתא שפיר טפי כפשוטה דהכי פירושה וכולן חייבין על נ"ג פי' כשהזיקו בגופן בין גופו של חבירו ובין ממונו של חבירו משום דאע"ג דלאו פושע הוא מ"מ הוי כשור כיון דגופו לא אפקר ופטורין על נ"מ פי' בין שהזיקו בממונם גופו של חבירו בין ממונו של חבירו כיון דאפקר נזקיו והוא לאחנ"א ולא הוי אפילו בור דכיון דבין כך ובין כך הוי אוקימתא בפני עצמה דלא כתרי לישני דרבא וא"כ יותר הו"ל לאוקמי כרבנן דהלכתא כוותייהו. וגם לשנא דפטורין וחייבין דתני בברייתא יתפרש טפי כפשוטו דחייבין חייבין על הכל ופטורין פטורין ג"כ על הכל וכדכתיבנא וזהו לכאורה קושיא עצומה לשיטה זו

לכך נלענ"ד דלפי שיטה זו ע"כ צ"ל דהוי פשיטא לי' להש"ס דהך ברייתא דוכולן לא מתפרשא רק אניזוקין ולא אמזיקין בשום אופן והיינו משום דמשמע לי' דקאי אברייתא דלעיל דקאמר בנזקי שני בנזקי שלישי דהיינו ניזוקין ועלה קאמ' דחייב על נ"ג ופטורין על נ"מ דהיינו נמי נזוקין ובתוספת' שלפנינו איתא להדיא חייב על נזקי אדם ופטור על נזקי כלים ולשון זה ודאי דלא מתפרשא רק אניזוקין ואפשר שכן הי' הגירסא אצל בעלי הש"ס רק ששינו קצת הלשון כמו שהוא מדרך הש"ס בכ"ד לשנות או לחסר בלשון הברייתא שמביאים] וגם לפי מה שתרגמה רב אדא בר אהבה נמי מתפרשא אניזוקין ולא

אמזיקין ולשנא דהש"ס הכי דייקא מדקאמר שהוזקו כלים בכלים ולא קאמר שהזיקו כלים את כלים דאילו הוי קאי אמזיקין הו"ל למימר שהזיקו כלים את כלים ומדקאמר שהוזקו כלים בכלים ש"מ דאניזוקין קאי ודו"ק ובהכי סלקא סוגיא דשמעתין שפיר ויתיישב כל מה שדקדקנו בזה והיינו דהך וכולן חייבין דמייתי הש"ס שהוא כמו אמר מר כמש"כ התוס' וקפריך עליה הניחא לשמואל כו' אלא לרב מאי איכא למימר אינו ענין כלל להנך תרי לישני דרבא דמאי דשקיל וטרי הש"ס בדברי רבא כבר נסתיים מלתא במאי דמסיק אלא אמר רבא כו' ואדחי לה לשנא קמא דרבא וקם לה כלשנא בתרא וכדפרישנא לה לעיל ואח"ז מייתי הש"ס הך ברייתא דוכולן לאקשויי מינה לרב והיינו משום דפשיטא לי' להש"ס דהברייתא מיירי בניזוקין וקס"ד דהש"ס דהברייתא מיירי כשהוזק בגופן של המזיק וכמו דמפרש לה רבא ואפ"ה קתני דפטור אממון של הניזוקין וא"כ קשיא מינה לרב דס"ל דהיכא דלא אפקרי' חייב משום שור ונופו וודאי דלא אפקר וא"כ הו"ל לחייב גם אממון של הניזוקין וקמשני רב אדא בר אהבה דהך וכולן לא מיירי כשהוזקו בגופן של המזיקים רק דמיירי כשהוזקו בממונם של המזיקים וע"ז קאמר וכולן חייבין על נ"ג ופטורין על נ"מ ור"ל אם הזיקו בממונם גופן של הניזקין חייבים ואם הזיקו בממונם ממון של הניזוקים פטורין משום דממונם הוי בור ובור פטור על הכלים ומיירי כשהפקירו את הממון ואי קשיא אליבא דמאן מוקי לה ר"א ב"א אי אליבא דרבנן דס"ל דנל"פ א"כ הו"ל מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס ולא הוי אפילו בור ואי אליבא דר"מ דס"ל דנ"פ מ"מ קשה נהי דהראשון יש לממונו דין בור מ"מ השני אמאי חייב אממונו משום בור הא איהו לא ה"ל פושע וה"ל מס"נ לא"נ אונס ולא הוי אפי' בור ואמאי חייב אגופו של חבירו יש לומר דס"ל לר"א ב"א אליבא דרב דלר"מ דס"ל דנ"פ הוי גם השני פושע וכמו דהוי סברת המקשה מעיקרא בלשנא קמא דרבא דפריך ממ"נ אי נתקל פושע הוא שני נמי לחייב ואי נל"פ אפי' ראשון נמי לפטר הרי חזינן דהוי ס"ל להמקשה דדמיין לגמרי אהדדי ראשון לשני דאי ראשון פושע שני נמי פושע ואי שני לאו פושע ראשון נמי לאו פושע כמו כן ס"ל לרב אדא ב"א אליבא דרב באמת דאין שום נ"מ ביניהם אלא דתרווייהו הוי פושפים בין הראשון ובין השני ושפיר מוקי להך ברייתא דוכולן דמיירי כשהוזקו בממונם של מזיקים ולכך חייבים על נ"ג של הניזוקין משום דס"ל להברייתא כר"מ דנ"פ ונמצא דממונם של הראשון וגם ממונו של השני הוי בור משום דגם השני הוי פושע וחייב על הגוף של הניזוק ופטורים על נ"מ של הניזוקין משום דבור פטור על הכלים ואפשר דאליבא דאמת גם רבא ס"ל דאין חילוק בין ראשון לשני אליבא דר"מ רק דמעיקרא בלשנא קמא הוי בעי הגמ' לומר מצד ההכרח אליבא דרבא דיש נפקותא

בין ראשון לשני משום קושיית ממנ"פ אבל לפי האמת דקיימא לן כל"ב דרבא אפשר דגם רבא מודה דאין שום נ"מ בינייהו אליבא דר"מ ואע"ג דחזינן דרבא מחלק גם בל"ב בין ראשון לשני דהראשון חייב גם כשהוזק הניזוק בממונו דראשון והשני פטור על מה שהוזק בממונו אי משוה הא לא איריא דבשלמא בל"ב דרבא דמוקי לה כרבנן דס"ל דנל"פ ואינו חייב על ממונו רק משום שהי' לו לסלק ולא סלקו בהא שפיר יש לחלק בין ראשון לשני דהראשון שהוא כרה את הבור אע"פ שהוא באונס מ"מ חייב על מה שלא סלקו והשני כיון שהוא לא כרה את הבור שמחמת הראשון נפל אינו חייב על מה שלא סלקו משום דדמיא למי שנטל חפץ של חבירו והניח ברה"ר שאין בעל החפץ חייב לסלקו מרה"ר וכמו שכתבנו בזה לעיל משא"כ לר"מ דס"ל דנ"ס א"כ השני הוי ג"כ פושע במאי דנתקל בראשון כמו שהראשון הוי פושע על מה שנתקל (ואע"ג שכ' התוס' לעיל כ"ז דהיכא שנתקל שלא ע"י מכשול הוי פושע טפי מהיכא דנתקל ע"י מכשול עיי"ש בד"ה ושמואל כבר כתבנו לעיל שאין דברי התוס' מוכרחים בזה עיי"ש במה שכתבנו] וכיון שכן שפיר מוקי ר"א ב"א להך ברייתא אליבא דרב דקאי אניזוקין וכמו דמפרש רבא להך ברייתא לל"ב כמו כן מפרש לה ר"א ב"א אליבא דרב רק דלרבא קאי הך וכולן אנזקי גופן של המזיקים דכולהו גופן ה"ל בור וחייבין על נזקי גופן של הניזוקין ופטורים על נזקי ממונם של ניזוקין והיינו משום דכשמואל ס"ל דהלכתא כוותי' ולר"א ב"א קאי הך וכולן אנזקי ממונם של המזיקים דממון של כולם יש עליהם תורת בור וחייבים אגופן של הניזוקין ופטורים על ממונם של הניזוקין ולכך דקדק בלשונו לומר שהוזקו כלים בכלים ולא קאמר שהזיקו כלים את כלים משום דקאי אניזוקין ונמצא דלפ"ז הוכרח ר"א ב"א לאוקמי הברייתא אליבא דרב כר"מ דווקא דאילו לרבנן לא מתוקמא כלל גם אי יהי' קאי וכולן אממונם של המזיקים דממנ"פ אי לא אפקרי' הוי כשורו וחייב גם על ממון הניזוקין ואי אפקרי' תו ליכא עליהם תורת בור אפי' על ממון דראשון משום דה"ל מפ"נ לא"נ אונס אבל כר"מ מיתוקמא שפיר בדאפקרי' ויש עליהם תורת בור אפי' על ממונו דשני משום דשני הוי נמי פושע וכסברת המקשה דלעיל וגם רבא מצי סבר כן לפי האמת וכדכתיבנא כנלענ"ד ברור ואמת בפירושא דהך שמעתא לפי גירסת הר"ח והיא השיטה הנכונה והמחוורת בשמעתין וגם הרי"ף והרמב"ם אזלי בהך שיטתא כמו שכתב הראב"ד וכן כתב הישו"ש שזה היא דעת הרי"ף והרמב"ם אלא שלא ביאר כלום בפירושא דשמעתין היאך היא מתיישבת אליבא דהך גירסא:

והרב בלחם משנה בפי"ג מה' נ"מ כתב ג"כ לפרש דעת הרי"ף והרמב"ם דהיא כגי' הר"ח אלא דמה שכתב בפירושא דשמעתין אליבא דהך גירסא לא נהירא דבריו בזה מפני

שהוא עירב פי' התוס' בגי' הר"ח עם פי' הרמב"ן ובאמת לא קרבו זא"ז כלל ונפקותא גדולה ביניהם דאילו לפי' התוס' הדרינן במסקנא כל"ק ולהרמב"ן קם במסקנא כל"ב ובישוב קושיית התוס' דהקשו לפי' הר"ח דמאי פריך מברייתא דוכולן לימא דגופן וממונן אמזיקים קאי וכרבנן כו' נדחק בלח"מ מאוד בישוב הך קושיא לומר דמשמע לי' להש"ס לשנא דממונם דמיירי בדלא אפקרי' ואינו דיוק כלל דשפיר מתפרש לשנא דממונם שהיה מפיקרא ממונם וגם עתה חשבינן ליה כממונם כיון דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה וחייב וכהא דאמרינן שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואלו הן בור בר"ה כו' וכבר כתבנו לעיל דהקושיא מעיקרא לק"מ מכמה פנים עיי"ש ודו"ק ובפירושא דתרגמה ר"א ב"א שהוזקו כלים בכלים חזר לפרש כפירוש התוס' שפירושו לשיטתם בגי' הר"ח דברייתא דוכולן קאי אמזיקים וכבר כתבנו לעיל דלשיטת הרמב"ן א"א לפרש כן בשום אופן והעיקר כמו שכתבנו ודו"ק היטיב בכל זה כי הוא עמוק:

ולדינא שווים שיטת הרא"ש לפי' גי' רש"י עם שיטת הרמב"ן לגי' ר"ח דלתרווייהו הוי בור הראשון והשני וחייבים על נ"ג של הניזוקין ופטורים על נ"מ והכי נקטינן ומה שפי' הרא"ש בדברי הרי"ף ובעקבותיו הלך גם הטור כבר השיג בזה בישׁ"ש ובספר לח"מ עיין בדבריהם ודברי הטור תמוהים ביותר במש"כ דממונו דראשון תורת בור עליו אף בדאפקרי' וזהו גם לפי הבנת הרא"ש בדברי הרי"ף נמי ליתא ולא ראיתי להאריך בזה משום דכבר נתבאר מזה קצת בדברי הפוסקים וגם כי הוא מובן מאיליו מתוך מה שכתבנו ודו"ק:

דף לב.

תוס' ד"ה תרווייהו כי הדדי נינהו וא"ת א"כ ל"ל שזה רשות להלך כו' וי"ל דבא למעוטי כו' דע כי כל מה שכתבו התוס' בזה לא מלבם הוציאו זה מתוך פלפולם אלא שכן הוא להדיא בש"ס לקמן (מ"ח ב') במימרא דרבא ואיתימא רב פפא דאמר שניהם ברשות או שניהם שלא ברשות הזיקו זא"ז חייבים הוזקו זב"ז פטורין טעמא דשניהם ברשות או שניהם שלא ברשות אבל א' שלא ברשות וא' ברשות דברשות פטור שלא ברשות חייב ע"כ הרי חזינן דבהזיקו בידים אף ששניהם ברשות או שלא ברשות מ"מ כיון דבידים הזיקו אף שהוא שלא בכוונה וכמו שפי' רש"י שם אפ"ה חייב בנזקו אבל אם ממילא הוזק בו ולא קעביד המזיק שום מעשה בידים בזה הוא דיש חילוק דשניהם ברשות פטור בהוזקו זב"ז אבל א' ברשות וא' שלא ברשות דשלא ברשות חייב נמי אפי' אם הוזק בו זה שברשות ולא קעביד מעשה כלל זה דשלא ברשות אפ"ה הוא חייב כיון דהוא שלא

ברשות ושברשות פטור אפי' בהזיק בידים כל שהוא שלא בכוונה ולכך במזיק את אשתו כיון דאיהו לחודיה הוא דקעביד מעשה אף דברשות קעביד מ"מ כיון דהוא מזיק בידים אף שלא בכוונה מ"מ הוא חייב ובזה בא בחביתו וזה בא בקורתו כיון דתרוייהו כהדדי נינהו תו מיקרי כהוזקו זה בזה דשניהם ברשות ממילא היא פטור בהוזקו וכשעמד בעל חבית בבאו זה כנגד זה כיון דבעל קורה לחודיה הוא דקעביד מעשה לכך הוא חייב אף ששניהם ברשות משום דהוי הזיקו זא"ז דחייב בשניהם ברשות ובעמד בעל חבית דמתניתין כיון דמיירי בעמד לפוש ששינה בעמידתו תו הוי כשלא ברשות ובעל קורה הוי ברשות דבזה אמרינן דברשות פטור אפי' בהזיקו בידים רק שהוא שלא בכוונה ובחנם כתבו התוס' דלכך פשע כיון שידע שבעל הקורה הולך אחריו ונושא כשלדא ואי נימא דאיירי דנושא החבית כשלדא הוי אתי שפיר טפי ובאמת אין צריך לכל זה רק דכיון דפשע בעמידתו דעמד לפוש או שהיה לו להזהיר ולא הזהיר תו הוי כשלא ברשית לכך אותו שברשות והוא הבעל קורה פטור עליו אף דהזיקו כדמוכח מסוגיא הנ"ל ואין לומר דזה הוי כידע ליה דבזה אמרינן התם דחייב דזה אינו כיון דשינה בעמידתו א"כ אכתי לא הוי ידע מזה דעמד ותו הוי כלא ידע ליה ודו"ק ויתר דברי התוס' בזה כמעט שווים למה שכתבנו אלא שלא נתנו תבלין לדבריהם במה שלא הביאו סוגיא דלקמן וזה גרם להם שהוצרכו לדחוק בחנם בהא דעמד בעל חבית דמתניתין מיהו כ"ז לשיטת רש"י לקמן אבל לפי שיטת הרמב"ם לקמן לפי מה שפירשו בו הה"מ והלח"מ עיי"ש בדבריהם צ"ע קצת ליישב סוגיא דידן אליביה ואי"ה שם יבואר:

שם בגמ' מתניתין דפסקה לאורחיה כשלדא כו' הרי"ף לא הביא זה בהלכותיו ונראה טעמו משום דבאמת אין זה מוכרח גם בדר"ל שיסבור כן דווקא דבהוזקה ממילא פטור והא בעטה רבוצה במהלכת לאו בדווקא נקיט לה אלא איידי דאמר בבבא קמייתא בעטה מהלכת ברבוצה נקיט נמי בסיפא איפכא בעטה רבוצה במהלכת אבל אה"נ דבסיפא גם בהוזקה ממילא נמי חייבת וכה"ג איכא טובא בש"ס במימרי דאמוראי רק דמעיקרא לפום מאי דהוי סבר דבעי למייתי סייעתא ממתניתין לסיפא דמלתא דר"ל דבעטה רבוצה במהלכת חייב א"כ ע"כ דסיפא בדווקא נקיט בעטה למידק מיניה הא הוזקה ממילא פטורה ולזה הוא דצריך סייעתא דבלא"ה ודאי דמלתא דפשיטא הוא ואינו צריך לשום סייעתא וזהו מה שדקדק הש"ס בלשונו ותסברא הא סייעתא בעי לא מסתייה דלא מסייע אלא מקשה נמי קשיא ורצה לומר דהא ודאי אם לא כיון ר"ל רק לדברים כפשטן ולא לדיוקא דהוזקה א"כ א"צ לסייעתא כלל אלא ע"כ מדקבעי למייתי סייעתא ש"מ דבדווקא נקיט ר"ל בעטה למידק מיניה הא הוזקה ממילא פטורה וכיון שכן לא

מסתייה דלא מסייע אלא מקשה נמי קשיא ועלה הוא דקמשני דלא קשיא דמתניתין איירי דפסקה לאורחא כשלדא מיהו כל זה הוא לפום מאי דהוי סבר מעיקרא דהיי בעי למייתה סייעתא לסיפא דמלתא דר"ל אבל למאי דמסקינן דהסייעתא הוא לרישא דמלתא דר"ל תו איכא למימר דר"ל גופיה לאו בדוקא קאמר לה לדיוקא דממילא פטורה אלא איידי דאמר ברישא בעטה מהלכת ברבוצה נקט נמי בסיפא בעטה רבוצה במהלכת אבל באמת הוא הדין דהוזקה ממילא נמי חייבת ונראה שזה הוא כוונת הרא"ש במש"כ ליישב דברי הרי"ף אלא שלשונו הוא קצת מגומגם וצריך להגיה בדבריו ולכווני למש"כ דבלא"ה דבריו סותרים זא"ז ואין טעם בדבריו ודו"ק:

ועוד נראה דלהכי לא פסק הרי"ף להך דרמי כשלדא משום דמשנה שלימה שנינו לעיל המניח את הכד ברה"ר ובא אחר ונתקל בה ושברה פטור ולא אמרינן דאיבעי' ליה לסגויי באידך גיסא והיינו כבני מערבא דאמרי אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים ופסק הרי"ף לעיל כוותייהו וא"כ גם כאן לא אמרינן איבעי' ליה לסגויי באידך גיסא ומש"כ התוס' לעיל לחלק בין אדם לבהמה דבהמה אית לה לעיוני טפי מאדם לא ס"ל להרי"ף לחלק בהכי וכמש"כ לעיל בחידושינו שזה אינו נראה עיקר והעיקר כשיטת הרמב"ם דמחלק בין מכשול גדול המביא לידי מיתה למכשול שאינו מביא אלא לידי נזקין ומשמעתין נמי יש להוכיח דאין חילוק בין אדם לבהמה מדפריך עלה דר"ל דאמר הוזקה ממילא פטור ממתניתין דעמד בעל קורה ואם איתא דיש לחלק בין אדם לבהמה א"כ לא היה מקשה מידי אלא ע"כ דאין לחלק בכך ואין להקשות למאי דמוקי למתניתין דרמי כשלדא דווקא א"כ הקשה מתניתין דהמניח דמוכח מינה דלא אמרינן איבעי ליה לסגויי באידך גיסא דזה אינו קשה כלל לדברי הרי"ף דהא דאוקימנא למתניתין דרמי כשלדא היינו אליבא דר"ל ולדידי' אה"נ דמוקי למתני' דלעיל כרב ושמואל ור"י דמוקי לה למתני' דלעיל בממלא דהיינו כשלדא] או בקרן זוית או באפילה ומתני' דשני קדרים נמי הוי מוקי בשלדא ועיין בתו"ח אבל בלא"ה אמרינן גם שם דאיבעי לי' לעיוני אבל למאי דפסק הרי"ף שם דלא כוותייהו אלא כבני מערבא דאין דרכן של ב"א להתבונן בדרכים א"כ גם כאן לא קיי"ל כר"ל בהא ולהכי לא הביאה הרי"ף בהלכותיו וא"כ אף אם נאמר דלר"ל גם לפי האמת אית לי' כהך דיוקא דהוזקה ממילא פטורה אפ"ה יפה פסק הרי"ף דלא כוותי' ודו"ק מיהו גם להתוס' שכתבו לעיל לחלק בין אדם לבהמה אינו קשה מסוגיא דשמעתין מהא דפריך מאדם לבהמה והיינו משום דהתוס' כתבו דהא דבהמה איבעי ליה לעיוני טפי היינו משום דשור עיניו למטה ובאדם הוא למעלה וזה לא שייך לחלק רק בתקלה המונחת על הארץ משא"כ כאן דמיירי בנושא על כתפיו א"כ

גם באדם הוא כנגד עיניו ובמישור ולכך אין חילוק בזה בין אדם לבהמה ושפיר פריך הש"ס מזע"ז אבל להרשב"א והה"מ עיין בהה"מ בפ' י"ב מהל' נ"מ הל' י"ו שכתבו שם לחלק משום דאדם הוא בעל מחשבות כו' א"כ ודאי דקשה עליהו מסוגיין דמדמו להו להדדי ואפשר דאינהו נמי הכי קאמרי לפי שהאדם הוא בעל מחשבות אין דרכו להתבונן בדרכים ולהסתכל למטה לארץ אבל במה שהוא כנגד עיניו רואה והוא מסתכל אף מתוך ריבוי מחשבותיו וצ"ע ועוד נראה דטעמו של הרי"ף הוא משום דקיי"ל לקמן כהא דאמר רבא ואיתימא ר"פ דאמר בא' ברשות וא' שלא ברשות דברשות פטור אפי' בהיזק כל שהוא בלא כוונה ושלא ברשות חייב אפי' בהוזק בו א"כ ה"נ כיון דהרבוצה הוא שלא ברשות ודאי דחייבת אפי' בהוזקה מהלכת בה ולא אמרינן איבעי ליה לעיוני ולסגויי באידך גיסא ור"ל לפום מאי דבעי הגמ' לאוקמי דס"ל דאמרינן איבעי לך לסגויי באידך גיסא אם נאמר דגם לפי המסקנא סבר כן ע"כ דפליג עליה דרבא וס"ל כרב ושמואל ור"י דלעיל דמוקמי לה למתניתין דהמניח בממלא וק"ז ואפילה אבל בלא"ה איבעי ליה לעיוני ואינהו ג"כ ע"כ דפליגי עליה דרבא דלרבא הך דברשות פטור על היזקי דשלא ברשות ולא אמרינן איבעי ליה לעיוני אבל למאי דקיי"ל כרבא ליתא להך דר"ל ולא להא דרב ושמואל ור"י דלעיל ובזה יתבאר לנו ג"כ טעמו של הרי"ף שפסק לעיל כבני מערבא ולא כרב ושמואל ור"י והרא"ש נתקשה לעיל ליתן טעם ע"ז ובמש"כ הנה טעמו נגלה ומבואר משום דפסק כרבא דלקמן משום דבתראה הוא ועיין:

ודע דלשיטת הרי"ף יתיישבו כל מה שהקשו התוס' (ל"א א') ד"ה וקתני חייב שהקשו מאוקימתא דכשלדא עלה דר"נ בר יצחק והאריכו בזה בקושיות ותירוצים ולשיטת הרי"ף אין כאן מקום לקושייתם כלל דמי הוא המכריחנו לומר דר"נ ב"י סבר בהא מלתא כר"ל כיון דלפי האמת לא קיי"ל בהא כר"ל ועוד אפשר דר"ל גופא לא סבר לה אליבא דהמסקנא וכדכתיבנא וכל אלה הם דברים פשוטים וברורים לענ"ד ודו"ק:

וראיתי בפ"י שהקשה על מאי דאמרינן איבעי לך לסגויי באידך גיסא ממתניתין בריש פירקין דאמרינן הניח כד בר"ה והוזק בו אחר חייב בנזקין ולא אמרינן איבעי לך לסגויי באידך גיסא עיי"ש בדבריו שהאריך קצת בזה ולפ"ד כל דבריו תמוהים בזה דמש"כ וז"ל וכדומה שראיתי באיזה ספר לחלק בין תקלה שהי' למטה מרגליו ובין תקלה למעלה ממנו אבל זהו נראה דוחק גדול עכ"ל ולפ"ד הדבר מוכרח לומר כן לפי שיטת התוס' לעיל דשור דרכו לעיוני טפי מאדם וא"כ קשה לכאורה מאי מקשה הגמ' מאדם אשור ומאי דוחקי' לאוקמי כשלדא וע"כ דצריך לחלק בין תקלה שהיא למטה מרגליו ובין תקלה שלמעלה. תקלה שהיא למטה מרגליו הוא דאמרינן דשור דרכו לעיוני טפי מאדם

אבל תקלה שהיא למעלה בזה גם האדם דרכו לעיוני כמו שור וכ"כ התוס' להדיא בד"ה דרמיא כשלדא עיי"ש שמחלקין בין תקלה לתקלה ומש"כ עוד שם וז"ל ולענ"ד נראה דלק"מ דהא דאמר לעיל אין דרכן היינו משום הא גופא דכיון שאין רשות לשום אדם להניח דבר תקלה בר"ה ממילא לא הטריחוהו לבני אדם לעיין בדרכים ולשמור עצמו מתקלה כיון דלא שכיחא אבל הכא שייך שפיר איבעי לסגויי אפי' באדם כיון שרשות לבני אדם לילך בר"ה עם אנשים שפעמים שעומדים שם לכתף א"כ יש להם לעיין במי שהולך לפניהם ולילך באידך גיסא כשרואה שעומד לכך מוקי לה דרמי כשלדא דלא ברשות הוא וא"ש עכ"ל ולפ"ד דבריו תמוהים דהא ע"כ מיירי כאן שעומד לפוש שהוא שינוי דאלת"ה לא הוי מייתי הש"ס סייעתא על ר"ל וע"כ דעתה מוקי לה כשעמד ע"י שינוי וא"כ הדק"ל ועוד דגם לדבריו קשה דהא גבי בהמה ודאי דהוי משונה מה שרבצה בר"ה סוף דבר כל דבריו בזה תמוהים וע"כ צ"ל כמו שכתבנו לחלק בין תקלה לתקלה:

שם מתני' שנים שהיו מהלכין בר"ה אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין והזיקו זא"ז שניהם פטורין רש"י כ' לקמן ד' מ"ח דהאי היזיקו לאו דווקא והאי הזיקו הוזקו היא ולא דק בלשנא עיי"ש אבל המפרשים פירשו דמתני' מיירי דבאו זה כנגד זה והזיקו זה את זה דנמצא דתרווייהו קא עבדי בהדדי והיכא דתרווייהו עבדי מעשה הוי דינו כמו הוזק דפטור עיין בישו"ש ובהגהות הגר"א ועיין:

כתב הרשב"א בחידושיו למס' בבא קמא דף (קי"ד ע"ב) וז"ל מכאן יצא נחיל זה ירושלמי ובפורח ובלבד על אתר אבל אם יצאו וחזרו אני אומר לא אמרו אלא מפני היראה ומפני הפיתוי ונראה פי' פורח תינוק פורח אבל קודם שהגיע לכלל פורח אינו נאמן עכ"ל הרשב"א הביאו הרב בעל קצה"ח לפסק הלכה ומאוד אני תמה מקדושת כבוד תורתו של הרשב"א ז"ל שנעלם ממנו לפי שעה דברי הירושלמי דמס' כתובות סוף פ"ב ה' י' דגרסינן שם תמן תנינן נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל מהלך לתוך שדהו ונוטל את נחילו כו' תני רב אושעיא ובלבד במפריח אבל בשוכו לא ופירש שם המפרש ובלבד במפריח הא דנאמן בנחיל של דבורים דווקא שעדיין מפריחות הן ולא נחו על שוכו של חבירו ועל ענפי אילן שלו אבל בשוכו אם כבר נחו על ענפי אילן של חבירו לא דכבר מוחזק הוא ואינן נאמנין להוציא אפי' במילי דרבנן ופירושו מוכרח שם כמבואר לכל מעיין ומעתה גם הך מימרא דירושלמי דמס' ב"ק דקאמר ובפורח נמי ע"כ מתפרשא על הנחיל שהוא פורח ולא נח עדיין וכההיא דכתובות ולא על קטן פורח וכמו שהבין הרשב"א דהא שני המאמרים דהירושלמי דכתובות ודב"ק שווים הם ונ"מ רבתא לדינא בין שני הפירושים וצ"ע:

סליק מסכת בבא קמא